ŞERİFE TORTOP

Çiçeklerimiz Solmasın

ÇOCUK EĞİTİM REHBERİ

(0-7 YAŞ)

بسم الله الرحمن الرحيم

İstanbul / 1439 - 2018

© Fikir ve Sanat Eserleri Yasası gereğince bu eserin yayın hakkı anlaşmalı olarak **Erkam Yayın San. ve Tic. A.Ş.**'ne aittir. İzinsiz, kısmen ya da tamamen çoğaltılıp yayınlanamaz.

Çiçeklerimiz Solmasın

Şerife Tortop

Kampanya Kitapları Yayın No : 108
Yayın Yönetmeni : Salih Zeki Meriç
İç Tasarım : altınolukgrafik / Mustafa Erguvan
Kapak Tasarım : altınolukgrafik / Muzaffer Çalışkan
ISBN No : 978-605-302-450-7
Matbaa ve Yayıncı Sertifika No : 19891
Baskı - Cilt : Erkam Yayın ve San. Tic. A.Ş.
İkitelli Organize San. Bölg. Mah.
Atatürk Bulvarı Haseyad 1. Kısım
No: 60/3 Başakşehir / İstanbul
Tel : (0212) 671 07 00
Faks : (0212) 671 07 48
Baskı Tarihi : İstanbul / 2018

Kampanya Kitapları Bir **Erkam Yayınları** Kuruluşudur.

KAMPANYA KİTAPLARI

Adres: İkitelli Org. San. Bölgesi Mah. Atatürk Bulvarı Haseyad 1. Kısım No: 60/3-C
Başakşehir / İstanbul Tel: (0212) 671 07 00 - Faks: (0212) 671 07 48
www.kampanyakitaplari.com

ÇİÇEKLERİMİZ SOLMASIN

ŞERİFE TORTOP

KAMPANYA KİTAPLARI

TEŞEKKÜR

Kıymetli kardeşlerim!

Öncelikle Rabbimin lûtfu sonra da sizlerin yakın ilgi ve destekleriyle ilk gözağrımız ***"Çiçeklerimiz Solmasın"*** *10. baskısını yaptı. Üstelik hemen arkasından 5 güzel eserin daha ortaya çıkmasına vesile oldu.*

Bize bu bahtiyarlığı yaşatan siz okuyucularıma çok teşekkür ediyorum. Allah (c.c.) hepimizden razı olsun.

Şerife TORTOP

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ 11
Kitabın Serüveni 12
TAKDİM 15
UZMAN GÖZÜYLE 16
BASIN GÖZÜYLE 17
GİRİŞ 19
- Anneciğim 20
- Annelik 21
- Bir Anne 22
- Kadının Eğitimi 25
- Eğitimde Usul; Nebevî Eğitim 29
- Eğitimde Usul; Nebevî Eğitim 29
- Çocuk Eğitiminin Önemi 31
- Çocuk Eğitiminde İlk Altı Yılın Önemi 33

BİRİNCİ BÖLÜM

BEBEKLİK

1- 0-2 YAŞ ARASI 45
- Çocuğun Doğumu 45
- Çocuk ve Anne 47

2- SIRALAMA ÇAĞI 52
- Keşif Dönemi 52
- Çocuğun Beslenmesi 55

3- AİLE VE AİLE TİPLERİ 58
Aile 58
Aile Tipleri 61
Çocuğuna Sevgiyle Yaklaşan ve Kuralları Öğreten Aile 61
Aşırı Koruyucu Aile 62
Çocuğunu İhmal Eden Aile 63
Baskıcı Sert Aile Tipi 64
Baskıcı aile tipinin disiplin yöntemleri 65
Gevşek ve Âciz Aile Tipi 69
Aşırı Hoşgörülü Aile 69
Anne Baba Arasındaki İlişkilerin Çocuk Üzerindeki Tesiri 73
4- SEVGİNİN ÖNEMİ 74

İKİNCİ BÖLÜM

İLK ÇOCUKLUK DÖNEMİ

1- İKİ-ÜÇ YAŞ ARASI 85
Dengesizlik Dönemi 85
Çocuğu Bağımsızlaştırma 87
Tuvalet Alışkanlığı 89
2- DİL GELİŞİMİ 93
Dilin Önemi 93
Dil Gelişimini Etkileyen Faktörler 96
Çocuğun Dil Eğitimine Annenin Yardımı 97
Masalın Büyülü Dünyası 102
3- ÜÇ YAŞINDAKİ ÇOCUK 104
4- DÖRT YAŞINDAKİ ÇOCUK 106
5- BEŞ YAŞINDAKİ ÇOCUK (ALTIN YAŞ) 110
6- ALTI YAŞINDAKİ ÇOCUK 112

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

OYUN VE OYUNCAK

1- OYUNUN ÖNEMİ 116

2- ÇOCUK VE OYUN 119
3- SÜNNETTE OYUNA TEŞVİK 121
4- ÇOCUK VE OYUNCAK 124
5- KİTAPLAR EN ÖNEMLİ OYUNCAKLARDIR 130
6- EĞİTİCİ OYUN ÖRNEKLERİ 133

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

DİSİPLİN

1- DİSİPLİN NEDİR 145
Kuvvete, Otoriteye Dayanan Disiplin 146
Gevşek Disiplin 148
İç Kontrollü Özgür Disiplin (İç Denetim) 149
Tavsiyeler 149
2- İÇ DENETİMİ SAĞLAMANIN ŞARTLARI 150
3- DUYGU VE DAVRANIŞ 163
Duygular Örtbas Edilemez 164
Duyguları Karşılama Yöntemi 166
4- DİSİPLİNDE DAYAK VE CEZANIN YERİ 172
Dayak 172
Cezaya Alternatif 174
Korkutma ve Tehdit 175
Suçlamayı Bırakmak ve Sorumluluk Almak 176
Kıyaslamak 177
Rüşvet 178
Tavsiyeler 180

BEŞİNCİ BÖLÜM

ÇOCUKLA İLETİŞİM

İLETİŞİM NEDİR? 183
Çocukla İletişim 183
2- ÇOCUKLA BAŞARILI İLETİŞİM KURABİLMENİN ŞARTLARI 185

Dinlemeyi Öğrenmek 185
Aile İçi İletişim 186
Empati 187
Nitelikli Zaman Ayırma 187
Sevgiyi İfade Etme 187
Duygularını Karşılama 188
"Sen" Mesajı Yerine "Ben" Mesajı Vermek 188
Karşılıklı Güven Duygusu 189
Kelimelerin Önemi 190
Çocukla Çocuk Olma 192

ALTINCI BÖLÜM

ÇOCUK VE DİN

1- İSLAM EĞİTİMİNİN HEDEFLERİ 199
2- ÇOCUKTA DİN DUYGUSU 201
İlk Çocukluk Yıllarının Önemi 201
Çocukta Din Gelişiminde Ailenin Tesiri 205
Güzel Örnek ya da Model Şahsiyet 208
Çocuklar Yalanı Affetmez 210
Çocuğun Dinî Gelişiminde Çevrenin Rolü 212
3- ÇOCUKLARDA DİNÎ GELİŞİM 214
4- ÇOCUKLARDA İMAN, İSLAM EĞİTİMİ 220
Allah Sevgisi Esas Alınmalı 221
Allah'la Korkutulmamalı 222
Hilm, Teenni ve Hoşgörüyle Davranmak 225
Eğitimde Yavaş Yavaş, Kademe Kademe İlerlemeyi Esas Almak 226
Çocukla Anlayacağı Seviyede Konuşmak 229
Tabiatı Gözlemleyerek Tefekküre Yönlendirmek 230
Dinî Gün ve Geceleri Değerlendirmek 232
Allah Rasûlü'nü Sevdirmek ve Çocuğu Rasûlullah'ın (s.a.v.) Örnek Şahsına Bağlamak 233
İbadeti Sevdirmek 234

Çocuğun Sevgisini Kazanmak 235
İnsan Sevgisini Kazandırmak 236

YEDİNCİ BÖLÜM

ÇOCUK VE BABA

1- ÇOCUK EĞİTİMİNDE BABANIN ROLÜ 243
2- ÇOCUK KİMLİĞİNDE BABA MODELİ 247
3- BABA AÇLIĞI 250
4- İŞKOLİK BABALAR 256

SEKİZİNCİ BÖLÜM

OKUL ÖNCESİ EĞİTİM KURUMU

1- ANAOKULUNUN ÖNEMİ 263
2- OKUMA PARÇASI 267

DOKUZUNCU BÖLÜM

TELEVİZYON VE İNTERNET

TELEVİZYON 273
TELEVİZYONUN ÇOCUK ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ 276
ÇAĞIN VEBASI İNTERNET 279

ONUNCU BÖLÜM

ÇOCUK VE OLUMLU DÜŞÜNME

1- OLUMLU DÜŞÜNME SANATI 283
2- ÇOCUĞA OLUMLU DÜŞÜNME SANATINI KAZANDIRMA 287
SON SÖZ ANNE BABAYA VECİZ SESLENİŞ 295
DUA ve TEMENNİ 302
BİBLİYOGRAFYA 303

İTHAFIM

Bana sevgiyi öğretip,
Âbıhayat misali yudum yudum
takdim edenlere...
Gönül evime yıkılmaz kuleler diken
bütün sevdiklerime...
Yeryüzündeki tüm çiçeklere...
Hayatımın tek çiçeği
Kâmile'me!
Ve onun biricik babasına...

Şerife Tortop

ÖNSÖZ

Hasret;

Yürekleri yakıp kavuran; ince ince sızlatan

Anlatılamayan, ancak yaşanılan...

Hasret; sessiz çığlıkların, duaların

Gönülleri şerha şerha yapan

Gök kubbeleri yırtan sesi.

Ve hasret... VUSLATIN arafesi.

Bu küçük eser onbeş yıllık bir hasretin mahsûlüdür. On beş yıllık sönmeyen ümitlerin, acı dolu bekleyişlerin mahsulü...

Eskiler "Annenin kıymetini bilmek için anne olmak gerek" derler. Doğruluğunu anne olunca anladım. Ancak biz de diyoruz ki; anne olmanın kıymetini de anne olamamanın acısıyla yananlar, hasreti gerçek manada yaşayanlar daha iyi bilir.

Bir çocuk büyüyene kadar günde belki yüzlerce defa "Anne" diye seslenir. Dolayısıyla bu annelerin yeryüzünde en çok duydukları bir kelimedir.

Ama, acaba dünyada kaç anne çocuğunun "Anne, anneciğim" deyişindeki tılsımı duymuş, tâ kalbinin derinliklerinde hissetmiştir?

Kitabın yazılışındaki birinci gaye; annelere ve anne adaylarına hayatın en büyük mutluluğu olarak anne olmanın evrensel boyutunu hatırlatmaktır.

İkinci gayemiz ise; yeryüzünde en değerli varlıklarımız olan çocuklarımızı kendisiyle barışık, Rabbiyle barışık ve Rabbi'nin çizdiği sınırlar dahilinde çevresiyle barışık birer ferd olarak topluma kazandırmaktır.

Daha öz bir ifadeyle niyetimiz, "Yakıtı insanlar ve taşlar olan cehennem ateşinden nefsinizi ve ailenizi koruyun" emr-i ilâhisine ittiba etmektir.

Kitabın Serüveni

Bu kitap kızımla beraber doğdu ve kızımla birlikte büyüdü. Bugün ise kızım beş yaşını doldurmuş bulunuyor.

Beş yıl önce çocuğumu kollarıma aldığımda anneliğin dünyanın en hârika sanatı olduğunu gördüm. Bu sanatı icra edebilmek için ulaşabildiğim tüm çocuk psikolojisi ve eğitim kitaplarını topladım. Bütün ilgi alanım çocuğum ve bu kitaplar olmuştu. Kitapları adeta didik didik taradım; üzerlerinde detaylı çalışmalar yaptım. Özel zevklerim, meşgalelerim, gezilerim hepsi bitti. Çocuk yetiştirmiş annelerin tecrübelerinden faydalanmak istedim. Nasıl bir yol takip ettiklerini sordum, anneleri ve çocukları gözlemledim. Yazık ki aldığım cevaplar ve gözlemlerim oldukça şaşırtıcı ve üzücüydü: Son yıllardaki güzel çalışmalara rağmen toplumumuz çocuk eğitimi kültürü yönünden hâlâ çok zayıftı.

Toplumun temel taşı olan yavruların daha hayatlarının baharındayken açmadan solmaları; birçok yanlışlıklara, bilgisizliklere kurban gitmeleri; depresyon ve stresin çağın hastalığı hâline gelmesi, konuya daha çok hasasiyet gösterilmesi gerektiğinin açık ifadeleridir.

Böylece benim için dünyadaki en büyük nimet olan kızımı bağışlayan Rabbi'me bir şükür vesilesi olması düşüncesiyle

ve çevremin teşvikiyle çalışmalarımı kitaba dönüştürmeye karar verdim.

İlk önce adını koyduk... "Çiçeklerimiz Solmasın" benim ikinci çocuğum olmuştu artık; kızımla beraber büyüyorlardı. Gündüz ve gecelerimin tamamını ikisi kaplamıştı. Ancak bu büyüme sürecinde çok sıkıntılar çok duraklamalar yaşandı. Hayat tecrübesi olarak bildiğim bir gerçeğe göre dünyadaki bütün zor işler bir kenarından başlayınca kolaylaşır, uzaktan çok eğimli görünen yokuşlar yanına varınca düzleşirdi.

Ama çocuk yetiştirmek öyle bir işti ki içine daldıkça zorlaşıyor, güçleşiyordu. Kızım üç buçuk yaşındayken kitabın "disiplin" bölümü tamamlanmak üzereydi. Çocuğumun dört yaş krizleri bütün moralimi bozmuştu, ikinci çocuğum kitabı büyütemiyeceğime karar verdim; kendimi oldukça yetersiz görüyordum.

O dönemde hayatım boyunca unatamıyacağım bir olay yaşadım.

Kızımın bir davranışından dolayı çok sinirlenmiştim. Elinden tutarken gayriihtiyari hafifçe sıktım. Canı yanan kızım çok öfkelendi, ağlayarak bana vurmaya başladı. Bir taraftan vuruyor bir taraftan da sesi çıktığı kadar bağırıyordu.

O an çok farklı bir duygu değişimi yaşadım. Az önceki sinirim geçmiş, aksine çocuğa sarılıp öpmek için inanılmaz bir istek duyuyor; bunun ne kadar yanlış olacağı bilinciyle kendimi zor tutuyordum. Ben hiç hareketsiz bakarken kızım birden bire bana sarıldı ve öpmeye başladı. Şimdi ikimiz ağlıyorduk.

O zaman düşündüm ki Allahu Teâlâ çocuk ile anne arasına en güzel cezbeyi, en güzel bağı koymuş zaten. Bu duygusal bağı köreltmediğimiz sürece çocuk eğitiminde neden başarısız olalım?

Sonra zaten bizler her zaman neticelere göre değil, çalışmalarımıza ve gayretlerimize göre değerlendirilmeyecek miydik?

Sözlerin en güzeliyle buyuran Mevlâ Teâlâ, **"Şüphesiz ki insan için kendi çalıştığından başkası yoktur ve elbette ki çalışmasını yakında görecektir. Sonra ona en değerli mükâfat verilecektir"** (en-Necm, 39-40-41) diyerek müjde vermemiş miydi?

Bu hâdise bendeki bütün karamsarlıkları, sıkıntıları kaldırmıştı. Yeni bir azimle çalışmalarıma tekrar dönmüştüm.

"Bir kere de azmettin mi artık Allah'a dayan (tevekkül et)…" (Âl-i îmran 159) emr-i ilâhisinden aldığım destekle beş yıl gibi bir sürenin sonunda projemi tamamladım.

Kitapta bir deyimle "Her ayrı çiçekten alınmış bir bal tadı" bulacaksınız. Çocuk eğitimi ile ilgili genel bilgileri kısa ve öz olarak toparlayan bir el kitabı olarak tasarlanmıştır.

Teorik ve pratik bilgiler akıcı bir üslup içinde birleştirilmeye çalışılmıştır.

"Yaşadıklarımız Gördüklerimiz" bölümleri tamamıyla toplumumuzun değişik yörelerinden birer kesittir.

Kitabı okuyup anlatan, tavsiye eden ve hediye eden herkesin kitabın bütün manevi değerlerine ortak olmalarını diliyorum.

Çocuklarımız, Allah Teâlâ'nın buyurduğu gibi bizim için hem dünya ziyneti, hem de imtihandır.

Bilmeliyiz ki bu imtihanda asıl olan niyetimiz ve özverili gayretlerimizdir. Netice her zaman Mevlâ Teâlâ hazretlerine aittir.

Çalışmak bizden, başarı Allah Teâlâdan. O ne güzel dost, ne güzel yardımcıdır.

Şerife Tortop
İstanbul, 2018

TAKDİM

İnsan fıtratı iyiliğe de, kötülüğe de meyillidir. İnsanın eğitime ve eğitilmeye ihtiyacı vardır. Allahu Teâlâ yarattığı ilk insan Adem (a.s.)'ı kendi hâline bırakmayıp ona peygamberlik vermiştir.

Fıtrat-ı selime ile doğan çocuk, cemiyet vasıtası ile bozulur. İnsan tabiatının ve nefsinin kötülüğe daha meyilli olduğu, başıboş bırakıldığı takdirde kötülüğe olan meyillerin inkişaf edip iyi huyları susturacağından, terbiye yoluyla iyi huyların meleke hâline getirilmesi gerekmektedir.

Şayet insanın terbiyesinde geç kalınmaz, zamanında tedbir alınırsa, iyi sonuç alınabilir.

"Ağaç yaşken eğilir" atasözü buna işaret etmektedir. Eğitime erken yaşta başlanmalıdır.

Materyalist felsefenin kurbanları olarak yetiştirilmekte olan gençlerimizi öz benliklerine, İslamî şuur ve ahlâkla manevi huzura kavuşturmak yolunda bir hayli tesirli olan İslamî eğitim-öğretim neşriyatına bir yeni isim geliyor: "Çiçeklerimiz Solmasın"...

Hayatımızın en güzel varlıkları ve saadeti olan çocuklarımızın solmadan, ruhlarında taşıdıkları aslî değerleri zedeleyip bozmadan yetiştirilmelerine rehber olabilecek bir kitap.

Bu kitapla öncelikle çocuğu tanıyacak, ruhsal yönden sağlıklı, dengeli, yetişebilmesi için gereken usulleri adım adım izleyip müşahede edeceksiniz.

Eğitimci Şerife Tortop kardeşimi bu güzel eserinden dolayı tebrik eder, cemiyetimize daha nice eserler kazandırmasını temenni ederim.

Fatma TEMİR
Eğitimci

UZMAN GÖZÜYLE

Çocuklarımız bizim geleceğimiz demektir. Onlara ne kadar yatırım yapsak az.

Ancak yatırım derken akla maddi şeyler gelmemeli. Onlara iyi eğitim vermek, gelecek hayatlarına hazırlamak, hayır ve şerri öğretme önemli olandır. Dürüst olmadıktan sonra zengin olsalar neye yarar ki!

İşte Şerife Tortop Hanımefendinin "Çiçeklerimiz Solmasın" adlı eseri çocuklarımıza vereceğimiz güzel terbiyenin ipuçlarını bize veriyor. Yazarımız kendi tecrübelerinden yola çıkarak hazırladığı ve tatbiki mümkün tavsiyelerini zevkle okuyoruz. Üslubu da oldukça akıcı. Yaşanmış olaylardan ibretli hikayelerle de zenginleştirilmiş bu eser ayrıca pek çok bilimsel eğitim kitabından yararlanılarak hazırlanmış. Yani günümüz anlayışına da uygun.

Yazarı tebrik ediyor, çocuğu olanlara ve olacak olanlara hararetle tavsiye ediyorum. Çocuklarımızı yetiştirirken bu kitabı elimizin altında bulunduralım. Çiçeklerimizin solmaması için bunu yapalım.

Prof. Dr. Sefa Saygılı
Psikiyatri Uzmanı

BASIN GÖZÜYLE

Çiçeklerimiz Solmasın adlı eser, Şerife Tortop Hanımefendiye ait. Bir annenin yüreğinin sesini duyacağınız eser, iğneyle kuyu kazar gibi ince ince işlenmiş.

Şerife Tortop, tecrübesini, duygu ve düşünceleriyle yoğurarak; "Bize iyi anneler verin, size iyi bir dünya verelim" sözünü düstur edinmiş ve çiçeklerin solmamasını, soldurulmamasını, heba edilmemesini dile getirmiş.

Kitaptaki konular şöyle:

Annelik, bebeklik, ilk çocukluk dönemi, disiplin, oyun ve oyuncak, çocukla iletişim, çocuk ve din, çocuk ve baba, okul öncesi eğitim kurumu, televizyon ve çocuk, çocuk ve olumlu düşünce.

Bir **"Çocuk eğitim rehberi"** olan eser, güzel hikayeler ve atasözleriyle beslenmiş. Şerife Tortop kitabının önsözünde çalışmasının on beş yıllık bir hasretin ürünü olduğunu söylüyor ve şöyle diyor: "O zaman düşündüm ki, Allahu Teâlâ çocuk ile anne arasına en güzel cezbeyi, en güzel bağı koymuş zaten. Bu duygusal bağı köreltmediğimiz sürece çocuk eğitiminde neden başarısız olalım?"

Evet bu soruya **"Çiçeklerimiz Solmasın"** adlı eserde cevap veriliyor.

Hüseyin Öztürk
Gazeteci-Yazar

Çocuklarımız...
"Yeryüzünde gezen ciğerlerimiz"
Ciğerparelerimiz...
Ümidimiz, emelimiz, herşeyimiz.
Çocuklarımız...
Dünyanın en nadide çiçekleri
Nevbahar o çiçeklerle cazibeli
Gönül bahçemiz, evimiz
O çiçeklerle şen ve saadetli...
O halde; yürekleri yakıp gelen bir yakarışla
Duaya kalkalım, haykıralım.
Analar kan ağlamasın
Gönül bahçelerimiz viran olmasın
Çiçeklerimiz Solmasın

GİRİŞ

- Annelik
- Kadının Eğitimi
- Eğitimde Usul; Nebevî Eğitimi
- Çocuk Eğitiminin Önemi
- Çocuk Eğitiminde İlk Altı Yılın Önemi

ANNECİĞİM

O nasırlaşmış avuçlarınla
Yine yanağımı okşasan, anneciğim!
Titreyen kalbinin sıcaklığıyla
Ak saçlarını yorgan yapıp
Beni sımsıcak sarsan anneciğim!

Hep uzaklara dalar gider,
Buğulu yorgun gözlerin.
Omuzların çökmüş; belli ki ağır yükün...
Hâlen bütün nağmelerden tatlı sesin;
Bana bir ninni söylesen anneciğim!

Annelik sevmek
Ölesiye sevmekmiş...
Almayı düşünmeden hep vermekmiş
Fedakârlığın, şefkatin, cesaretin ismiymiş;
Ancak anne olunca anladım, ***Anneciğim***!

Şerife Tortop

ANNELİK

"Cennet annelerin ayağı altındadır."

Hadîs-i Şerîf

Analık...

Bambaşka bir duygudur analık...

Kalbin derinliklerinden çağlayıp gelen engin bir duygu...

Kadının ruhuyla içselleşen ince, hassas, ulvî bir his...

Analık şefkâtin tâ kendisidir; cesarettir, fedakârlıktır.

Kahramanlığın adıdır ana. Almadan vermenin, bağrı yanıklığın, ölesiye, ölesiye sevmenin adı...

Ana **"Rabbim, karnımdakini azadlı bir kul olarak sana adadım"**[1] diyendir.

Din-i mübîn için, vatan için evlâdını besleyen, beleyen, hayırlar dileyendir. Alnı ak, gönlü ak, fikir ve mânâ ufku pırıl pırıl evlad yetiştirmeyi kendine şiâr edinendir.

Ve ana, neslin ruhuna yön verendir...

Milleti yoğuran mukaddes bir eldir...

Çocuğa toplumun kültürünü aktaran geleceğe köprü kurandır.

Ana, toplumu damgalayandır.

Toplumda insanı, insanlığı, sevgiyi, fazileti üreten, geleceğe imza atandır.

Ayakları altına cennet sunulandır.

Ve sevmenin

Ve sevginin sembolüdür ana...

1. Al-i İmran, 35. âyet.

Yaşadıklarımız Gördüklerimiz

BİR ANNE

Reyhan çok mutluydu bugün. Evlerinin ziline bastı. Kendisini karşılayan annesine sevinçle sarıldı:

– Müjde! Anneciğim müjde... Bugün hafızlığımı tamamladım.

Gül Hanım sevinç gözyaşlarıyla ellerini kaldırdı ve mırıldandı.

– Şükürler olsun Allah'ım! Bana bu günleri gösterdin, sana sonsuz şükürler olsun.

Reyhan bir an durakladı:

– Anneciğim dedi. Ben hafızlık eğitimim boyunca kendime bir söz verdim. Hafız olduğum gün babama gidecek, ona hatim hediye edecektim. Gidelim mi?

Annenin gözleri buğulandı:

– Tabi kızım dedi. Ne güzel düşünmüşsün. Anne-kız düştüler yola. Reyhan çok heyecanlıydı. İşte o gün babasına bir hediye götürüyordu. Hem de hediyelerin en güzelini...

Yedi yaşında iken yaşadığı bir olayı hatırladı. Babalar günüydü ve amcasının kızı babasına hediye almaya giderken yanına Reyhan'ı da çağırmıştı. Küçük Reyhan:

– Ben de amcama bir hediye alsam olur mu? diye sormuştu. Amcasının kızı omzunu silkeleyerek:

– Hayır deyivermişti... Bugün babalar günü, ancak babalara hediye alınır.

O gün bugün, babalar gününden hep nefret etmişti Reyhan. Çünkü o babasına hiç hediye alamamıştı.

Nihayet kabristanlığa geldiler ve başında bir taş dikili, mütevazı bir mezarın önünde çömeldiler.

Gül Hanım elleriyle mezarın üzerindeki toprağı okşamaya başladı. Sanki bir bebek seviyordu. Titreyen sesiyle mırıldandı:

– Mirbey! Mirbey! Bak... On dokuz yıl önce bıraktığın yadigârın, hâfız-ı kelam oldu ve sana hatim hediye etmeye geldi. Gözlerinden sicim gibi yaş geliyordu.

On dokuz yıl önce buraya gömdüğü eşi, arkadaşı, can yoldaşı sanki karşısındaydı, ona bakıyordu. Hem de aynı sevgi dolu bakışlarıyla, aynı sıcaklığıyla... Bir film şeridi gibi gözünün önüne seriliverdi seneler. On dokuz yıl önce, sırf hasta olan efendisinin tedavisi için Erzurum'dan gelmişlerdi İstanbul'a. Ama aylarca hastanede yatmasına rağmen kurtulamamıştı, Merbay... dünyadan son aldığı müjde, yedinci çocuğunun doğumuydu. Çocuklarını çok seviyordu. Yedi değil, on yedi tane bile olsalar bıkmayacak yorulmayacak kadar çok... Reyhan koydu, görmediği son kızının adını. Ve hayatının tek Gül'üne vasiyet etti:

– Çocuklarımız önce Allah'a, sonra sana emanet...

Otuz yaşında yedi çocukla dul kalmıştı Gül hanım... Bütün akraba, eş ve dostları "Yetimleri babaannele-

rine-amcalarına bırak; onların varlıkları iyi, baksınlar. Sen de bir başkasıyla evlen" dediler. Gül Hanım sadece:

– Bana ciğerini sök at diyorsunuz, mümkün mü? diyebildi, mümkün mü?...

Onlar nereden bilsinlerdi ki;

Çocukları onun canıydı, ciğeriydi, yüreğiydi...

Ve onlar nasıl bilebilirlerdi ki;

O sadece Mirbey'in Gül'üydü, bir başkasının Gülü olması mümkün değildi.

Yetimlerinin yedisini de bağrına bastı. Aç kaldı, uykusuz kaldı; dişiyle tırnağıyla çırpındı. İlmek ilmek uzayıp giden acılarını, ızdıraplarını yumak yaptı; içine gömdü. Hiç sızdırmadı dışına, çocuklarına... Onlara hem ana oldu, hem baba...

Yedi çocuklu diye onu komşuluğa istemeyenler, sonra gelip özür dilediler, çocukların ahlâkından, edebinden mahcup olarak.

Ve nihayet Mirbey'inin son yadigârının mürüvetini de görmüştü işte bugün...

Derin bir rüyadan uyanırcasına yavaşça başını kaldırdı Gül Hanım... Çok içten gelen bir tebessümle, ıslak bakışlarını kızına yöneltti ve fısıldadı:

–Sevinç yaşları kızım bunlar. Mutluluk yaşları...

Rasûlullah'ın ifadesiyle bugün ben, babanın başına cennet tacı giydirildiğini görüyorum...

KADININ EĞİTİMİ

"Beşiği sallayan el, dünyaya hükmeder."

Atasözü

"Kadının eğitilmesi toplumun eğitilmesidir."

Şemseddin Sami

Toplum yapısının şekillenmesinde tesiri en güçlü unsur annedir. Dolayısıyla kadın bir yerde geleceğe köprü kuran, topluma damgasını vurandır.

Kadın ve erkek bir zincirin halkaları gibi birbirine muhtaç yaratılmıştır. Fıtraten kendilerine yüklenmiş olan rolleri sahiplendiklerinde birbirlerini tamamlayıcıdırlar.

Roller karışırsa toplumun düzeni bozulmaya yüz tutar. Ne yazık ki günün sistemi kadına erkek gibi toplumu kalkındırıcı, maddeyi üretici bir rol biçmektedir.

Bugün Batı, insanlığa çılgınca bir tüketim ve bunun mukabilinde üretim öngörmektedir. Bunun için de kadın ve erkek arasında ayırım yapmamaktadır. Günümüzde bu üretim ve tüketim psikolojisinin tesirinde kalan toplumumuz da kadını, kendi aslî vazifesini unutturarak kamusal alanlarda çalışmaya yönlendirmektedir.

Hâlbuki kadın zaten üretkendir. O, toplumda insanı insanlığı, sevgiyi, fazileti üretendir. En büyük potansiyeli olan annelikle geleceğe imza atandır.

Kadının bu potansiyelini ortaya çıkaramaması, kendine biçilen hayat rolünü oynayamaması kimlik bunalımına sebebtir. Bunun sonuçları da toplumda uzun vâdede sosyal ve ahlâki buhranlar şeklinde ortaya çıkmaktadır.

Kadının ailedeki anne, eş ve ev hanımlığı işlevlerinin toplumsal niteliğini görmemek oldukça büyük bir gaflettir.

Alkol bağımlılığı, suça ve şiddete yönelme, aşırı cinsellik, intiharlar gibi çeşitli ruhsal problemler daha çok, kadının aslî görevinden uzaklaşması sebebiyle, anne şefkatinden mahrum yaşanmış çocukluğun neticeleri olarak ortaya çıkabilmektedir.

Toplumun düzeni, gelişmesi ve insanlığın huzuru için kadının fıtrî rolüne döndürülmesi şarttır.

"Bize iyi anneler verin,
Size iyi bir dünya verelim."

Her çocuk bir nesli temsil eder. Dolayısıyle çocuk bir yerde toplumun temelidir. Bu noktada çocuk eğitimi ayrı bir önem arzeder. Toplumun gelecekteki temel yapısını oluşturan çocuğun eğitimi için de öncelikle annenin eğitimli olması gerekir.

Yapılan istatistikler, toplumumuzda kadının eğitim seviyesinin çok düşük olduğunu göstermektedir.

Kitap okuma alışkanlığı, düşünce ve fikir yapısını geliştirme gayretleri maalesef çok yaygın değil.

Ama bunun yanısıra el becerileri, pasta, börek, yemek çeşitleri, televizyon dizileri, alışveriş merkezleri, ucuzlukçu-

lar, modalar, markalar, fiyatlar, indirimler hep kadının en önde gelen ilgi alanı dahilinde...

Çocukların temiz ve şık giyimli olması, vücudlarının gürbüz ve sağlıklı görünmesi de anneliğin tek ve yeterli vazifesi olarak telakki edilmektedir. Hâlbuki asıl olan, çocuğun bedeninden ziyade ruhunu doyurabilmek, manevi açlıklarını giderebilmektir. Annelik budur... Yoksa bedeni sağlıklı ama ruhu hastalıklı; yüzü, elbisesi temiz ama fikir ve mânâ ufku kirli çocuklar yetiştirmek annelik değildir.

"İyi evlatlar iyi annelerin meyveleridir."

Unutulmamalı ki iyi terbiye her zaman kuvvetli şahsiyetlerin eseridir.

Bir anne çocuklarıyla beraberliğini sürdürebilmek ve onların inançlı, ruhen sağlıklı olduklarını görmek mutluluğunu ancak çok önceden kendini eğitme yoluyla elde edebilir.

Kendini yetiştirmeyen, geliştirmeyen bir annenin çocuklarına verebileceği bilgi birikimi zayıflayacak hatta zamanla tükenmiş olacaktır. Bu da onun çocuklar üzerindeki tesirini azaltacak ve iletişimin kopmasına sebeb olacaktır.

Ailede annenin eğitim seviyesinin geriliği, çocuklarda terbiye ve disiplin mekanizmasının işlerliğini yitirmesi demektir.

"Kendini islah edemeyen,
başkasını islah edemez."

Aslında her anne-baba çocuğunun iyi yetişmesini mükemmel olmasını bekler. Bu, çocuk eğitiminde önemli bir motivasyondur. Ancak çocuğumuzun iyi yetişmesinin, bizim iyi insan olmamıza bağlı olduğu gerçeği göz önünde tutularak, çocuk eğitimi için işe önce kendimizden başlamalıyız.

Kişinin kendini değiştirmesi çok zor, ama mümkündür. Mümkün olmasaydı Peygamber Efendimiz (s.a.v.), "Ben güzel ahlâkı tamamlamak için gönderildim." buyurmazdı...

Anne veya anne adayı çocuğunda görmek istediği üstün vasıfları önce kendi şahsında yerleştirmeye çalışmalıdır. Annenin eğitimi, çocuk eğitiminde atılacak ilk ve en önemli adımdır. Bugün bütün mesleklerin bir eğitim öğretim kurumu, okulu vardır. Ama toplumda en önemli ve en zor bir meslek olan anneliğin eğitim-öğretim kurumu yoktur.

Günümüz maârif sisteminde erkekle aynı müfredâta tâbi tutulan genç kızımız ne yazık ki kendi aslî mesleği olan annelik ve ev hanımlığına daha bir yabancılaşmakta, uzaklaşmaktadır.

Onun için bir kadının herhangi bir meslekte iyi bir kariyerinin olması veya birçok okullar bitirmesi eğitimli olduğu anlamına gelmez. Unutmyalım ki;

"Kadının aile içerisindeki başarısızlığını ev dışındaki hiçbir başarısı telafi edemez."

Allah Rasûlü'nün (s.a.v.) ifadesiyle, *"Cennet annelerin ayağı altındadır."* Ancak öyle zannediyoruz ki bu müjde taşıdığı mes'ûliyetin ağırlığını bilen, sistemli bir çalışma ve gayret sarfeden azimli, özverili anneler içindir.

EĞİTİMDE USUL; NEBEVÎ EĞİTİM

Eğitimde Usul; Nebevî Eğitim

"Eğitim için tek müracaat edeceğimiz kaynak, Âlemlerin Rabbi'nin (terbiye edicisinin) insanlığa tam bir eğitim rehberi ve tekamül programı olarak sunduğu Kur'ân-ı Kerîm olmalıdır."[2]

Beşer tarihinin en büyük eğitimcisi Hz. Muhammed (s.a.v.)'dir. Bu günümüz dünyasının önde gelen sosyologlarının, ilim ve fikir adamlarının bile itiraf etmek zorunda kaldıkları bir gerçektir.

Geçen asrın ortalarında Hollanda'nın Lahey şehrinde toplanan bir ilim ve fikir adamları konseyi, dünyanın yüz büyük adamını terpit etmiş ve hepsi Hristiyan olan seçiciler, birinci numaraya Peygamber Efendimiz'i (s.a.v.) tercih etmek zorunda kalmışlardır. Bugün insanlık, bir çıkmaz içinde dönüp duruyorsa sebebi "Nebevî Eğitim"den mahrum kalışıdır. Yazık ki bu mahrumiyet ve çıkmazlardan nasibdar olan güzel ülkemize de "kuralsızlık", "aşırı özgürlük ve kendine güvenme", "bireyselleşme" gibi temaları esas alan, bilimden ziyade felsefî ekollere dayanan birtakım eğitim usullerinin ithal edildiğini görüyoruz.

---

2 Necla Kaytak (Eğitim seminerleri).

Manevî yapımıza ters düşen bu usuller, sosyal medya vb. sebeplerle zaten "ben merkezli", "narsişt" kişiliğe bürünmüş olan çocuk ve gençlerin bencilliklerini daha da artırmakta, Anne-baba rehberliğinden uzaklaştırmaktadır. İçinde yaşadığımız olaylar ve okuduğumuz haberler yitip giden, içler acısı bir gençlikle karşı karşıya olduğumuzu göstermektedir.

Hâlbuki evladlarımızı en güzel fıtratta yaratan Mevlâ Teâlâ, onların ve hepimizin eğitimi için Peygamber (s.a.v.)'in rehberliğinde Kur'ân-ı Kerîm'i gönderdi. Dolayısıyla eskimeyen, değişmeyen, tek eğitim sistemi "Nebevî Eğitim"dir. Bu da ayet ve hadisleri beyinlere hapsedip bırakmadan; usulünce, adım adım hayata indirmekle mümkündür. Ve bu ulvî bir seferberliktir.

Kendimiz ve nesillerimiz için bu eğitim seferberliğini yapmak zorundayız.

Dünya en karanlık dönemini yaşarken ruhlara şifa olan Kur'ân-ı Kerîm ve onun ahlâkını üzerinde taşıyan Hz. Muhammed (s.a.v.), kainatı huzur ve sükunete, güzel ahlâk numunelerine kavuşturmuş; bataklık içindeki insanları ıslah edip, nesillere muallimlik yapan güzide insanlar olarak tarihe kaydettirmiştir.

İnsanlık tarihinin kabul ettiği bir gerçektir ki; O en iyi peygamber, en iyi lider, en iyi zevç, en iyi baba, en iyi dede, en iyi psikolog ve pedegogtu. Onun için çocuk eğitiminde usulümüz ancak peygamberî usul olabilir.

ÇOCUK EĞİTİMİNİN ÖNEMİ

"Çocuklarınız Allah'ın size bir bağışıdır."
"Çocuklarınıza ve aile halkına hayır ve iyilikler öğretin onları edepli yetiştirin."

(Hadîs-i Şerîf)

"Her çocuk bir nesildir."

Çocuk eğitimi; çocuğun ruh ve karakter yapısını kademe, kademe kemale, ideal noktaya ulaştırma gayretidir.

Âlemlerin Rabbi (terbiye edicisi) olan Allah Teâlâ, anne-babaya çocukların eğitimini emretmiştir. Onları buna teşvik etmiş ve şu hitapla da onlara sorumluluk yüklemiştir.

"Ey iman edenler! Kendinizi ve aile fertlerinizi yakıtı insanlar ve taşlar olan ateşten koruyun."[3]

Hz. Ali (r.a.) bu ayet hakkında şu açıklamayı yapmıştır. "Kendinize ve ailenize hayrı öğretin demektir."

"Genelde müfessirler bu ayeti, Müslümanın kendisini ve aile fertlerini eğitmesi onlara iyiliği emretmesi ve kötülükten alıkoyması şeklinde anlamış ve ifade etmişlerdir."[4]

Ayrıca Peygamberimizin (s.a.v.): *"Her çocuk İslam fıtratı üzere doğar. Ancak ana-babası onu Yahudi, Mecusi veya Hristiyan yapar."* (Buhari) hadîs-i şerîfi çocuk eğitimin-

3. Tahrim, 6.
4. Muhammed Nur Süveyd (Peygamberimizin Sünnetinde Çocuk Eğitimi) s. 28.

de ebeveynin ne kadar önemli ve sorumlu olduğunu göstermektedir.

İslam Âleminin tanınmış eğitimcisi olan İmam-ı Gazali Hazretleri eğitimi şöyle ifade eder:

"Eğitim işi verimin artması için ekinlerin arasından yabani otları ve dikenleri temizleyen çiftçinin işidir.

Çocuk, ebeveynin yanında bir emanettir. Onun temiz kalbi işlenmemiş sade bir cevherdir. Kendisine verilecek herşeyi kabul edecek durumdadır. Ona doğru şeyler öğretilir ve iyi alışkanlıklar kazandınlırsa bu duygu içinde gelişir. Çocuğun ebeveyni dünya ve ahirette mutlu olur. Ama o hayvanlar gibi başı boş bırakılır ve kötü alışkanlıklar kazandınlırsa helak olur. Bu kötü akıbetin günahı da velisinin üzerinedir."

Küçüklüğünde gereken terbiye ve ilgiyi göremeyen çocuklar büyüdüklerinde anne-babalarına gereken ilgi sevgi ve saygıyı gösterememektedirler. Ne hazin ki bugün kreşlerle huzur evlerinin sayıları aynı oranda artmaktadır. Çocukların yeri annelerinin sıcacık kucaklandır. Yaşlıların yeri de huzur evi değil, evlat ve torunlarla cıvıldayan sıcacık yuvalardır. İdeal bir nesil için önce ideal bir yuva şarttır.

İnanıyoruz ki; İslamî hassasiyeti olan bir aile içerisinde peygamberî bir usulle büyüyen çocuğun kabiliyetleri iman doğrultusunda gelişecek ve terbiyede istenen noktaya ulaşılacaktır.

Beşer tarihi boyunca çocuk eğitimi üzerinde ısrarla durulmuştur. Çünkü çocuğun eğitimi demek gelecek neslin, cemiyetin eğitimi demektir. Çocukların geleceğin mimarları olduğu gerçeği hiçbir zaman unutulmamalı ve yetişmeleri asla şansa bırakılmamalıdır.

İlâhi bir emanet olan çocuğu, fıtratında potansiyel olarak taşıdığı kâmillik seviyesine doğru yönlendirmek her anne-babanın aslî görevidir.

Çocuk Eğitiminde İlk Altı Yılın Önemi

"Çocuklar donmamış beton gibidir,
üzerlerine ne düşse iz bırakır."

(Haim Jinott)

"Çocuğun ilk altı yaşı damgalanma yaşıdır.
Bütün bir ömür o altı yaş üzerine bina edilir."

Çocuk altı yaşına geldiği zaman kişiliğinin temel yapısı belirlenmiş olur. Bu, çocuğun ömrü boyunca sürdüreceği temel kişiliktir. Dolayısıyla ilk yaşlarda atılan yanlış bir adım telafisi mümkün olmayan neticeler getirdiği gibi iyi terbiye de bir ömür tesirini gösterir. Çevremizde gördüğümüz insanların kiminin çekingen içine kapanık, kiminin de çok karamsar oluşları tamamıyla çocukluklarının ilk yıllarındaki eğitimin yanlışlığının neticelerindendir. Çocuğun ilk dönemlerinde edinmiş olduğu kişilik, diğer insanlarla ilişkilerinin nasıl gelişeceğini, hayatta ne ölçüde başarılı olacağını ve hatta nasıl bir insanla evlenip evliliğinde ne derece başarılı olacağını bile belirler. "Ayrıca çocuğun zekâsının dört yaşına kadar yüzde ellisinin oluştuğu, sekiz yaşına geldiği zamanda bu yüzde elliye ikinci bir yüzde otuz eklendiği ilmî verilerde gösterilmiştir."[5]

Yani çocuğun ilk altı yaşı damgalanma yaşıdır. Bütün bir ömür onun üzerine bina edilir.

5. Fitzhugh Dodson: Çocuk Eğitimi El Kitabı s. 18.

İlk çocuklukta kazanılan davranışlar, yetişkinin kişilik yapısını, alışkanlıklarını, inanç ve değer yargılarını büyük ölçüde biçimlendirmektedir.

Dolayısıyla çocuğun bu ilk 6 yılda kendisine, sevgi dolu ve uyarıcı bir çevre sunabilecek, sağlıklı gelişimini sağlayacak bilgi ve beceriyle donanımlı bir anne-babaya ihtiyacı vardır.

Yaşadıklarımız Gördüklerimiz

İstanbul'un Fatih semtinde bir otobüs durağında beklemekteyim...Savurtan tipinin altında "Kış ne kadar da sert bastırdı; iyi ki sıkı giyinmişim." diye düşünürken titrek bir sesle irkiliyorum.

"Teyze, simit alır mısın? Çok taze..." Boyuna göre çoktan kısalmış ceketi, terliğe dönmüş yazlık ayakkabısıyla on-onbir yaşlarında bir çocuk... Üzerini naylon poşetle örttüğü tepsiden bir simit alıp uzatıyor, yalvaran bakışlarla... Ben, soğuktan sertleşmiş simiti alırken o çevik hareketlerle çoktan uzaklaşıyor ve tiz bir sesle bağırıyor:

"-Taze simit, taze simit..."

Simitçi çocuğun ardından uzayıp giden yorgun bakışlarım yolun karşı kavşağında mıhlanıp kalıyor bu defa. Genç bir hanım altı-yedi yaşlarındaki bir çocuğa kıyasıya vuruyor. "Anne vurma!" çığlıklarıyla sokağı çınlatan çocuk, yüzüstü yere kapaklanınca kadın biraz duraklıyor ve sonra öfkeli adımlarla yürümeye başlıyor. Yerden kalkan yavrucak, çamura bulanmış elleriyle akan burnunu silerken hem ağlıyor, hem de annesinin peşisıra koşuyor. Anneliğin zerre kadar şuuruna varamamış zavallı kadın, hâlen yenemediği öfkesiyle tehditler yağdırıyor....

– "Sen hele bir eve gel, ben sana asıl o zaman göstereceğim."

Gördüğüm manzaradan iliklerime kadar donduğumu hissediyorum. Bu çocuk ne zamana kadar eve gidebilir? Evine gitse bile bu çocuğun ilerisi nasıl olur?

Cevap ortada, her gün yaşanan hayatın içinde. Tinerci gençler, çocuk kaçıranlar, adam öldürenler, dükkan soyanlar... Sevgiden mahrum yetişen çocuklardan ne beklenebilir ki...

Hâlbuki hayatın anlamı, yaratılışın sırrıdır sevgi. İnsanoğlunun doğumundan itibaren, hatta doğmadan evvel başlayan ihtiyacı..

Duyguların en güzeli...

Sevgiyle yeşerecekken tüm güzellikler, günümüz insanı sevgisizlik girdaplarında kıvranıp duruyor. İnsan önce sevgiyle doyurulmalı, toplum sevgi ile eğitilmeli. Aksi halde, o yüce Rasûlün (s.a.v.) diliyle bilinmelidir ki, kim olursa olsun "Sevmeyen ve sevilmeyende hayır yoktur."

Öyleyse "el-Vedüd" isminin sahibi olan, yani çok sevilen ve çok seven Rabbimizin, bize bahşettiği cennet çiçeği yavrularımızdan sevgiyi esirgememiz neden?

Çevremizde hiç babası tarafından kucağa alınmamış, annesi tarafından bir kez olsun "yavrucuğum" hitabını duyamamış, ana-babalı öksüz çocukların sayısı ne kadar da fazladır.

Hâlbuki çocuklar dünyanın en nadide çiçekleridir. İşinin ehli bahçıvanlar bilirler ki suyunu, gübresini vermek

kadar sevmek, sevgiyle bakmak gereklidir çiçek yetiştirmek için... Çocuklar da en az çiçekler kadar hassastır, zariftir; sevilmeye, okşanmaya muhtaçtır.

"Aptal çocuk, ben onlara kaç para saydım haberin var mı?..."

Birden daldığım âlemden uyanıp, otuz yaşlarında bir hanımla göz göze geliyorum. Gözlerinin etrafında yaşından öte mor halkalar dizilmiş, omuzları içe çökmüş, ilk etapta sinirli bir görünüm sergileyen esmer bir hanım. Önünde beş yaşlarında bir çocuk, soğuktan morarmış elleriyle yere düşürdüğü şekerli leblebileri toplamaya çalışıyor. Bakışlarımdan rahatsız olan kadın az önce çocuğuna sarfettiği sözlerden eksiklik duymuş olmalı ki derin bir nefes aldı.

"Ne yapayım dedi, hayat şartları... Evde odun yok, ekmek yok... Beyim hasta yatıyor, bakıma muhtaç. Bir benim gündelik temizliğe gitmemle geçiniyoruz. Bu afacan da hâlden anlamaz ki her defasında beni masrafa sokar. Ya sakız ister, ya şekerli leblebi..."

İkimiz de çocuğa dönmüştük. Tamamı on taneyi geçmeyen leblebileri toplayıp cebine koyan çocuk mahcup bir edayla bize baktı, sonra da hiçbir şey olmamış gibi iştahla leblebilerini yemeye başladı.

"Hayret" diye düşündüm içimden. Çocuğun solmuş, eski (belli ki çocuğa gelene kadar çok el değiştirmiş) paltosu ve kaşkoluna rağmen yanakları öyle tatlı, öyle kırmızıydı ki.

Sıcacık dairelerde ellerinde halis ballar, nadide meyve ve yiyeceklerle soluk benizli çocukların peşinde koşan, bir lokma yemek yedirebilmek için oyunlar icad eden anneler geldi gözümün önüne.

Ve 7-8 yaşındaki çocuğuna yemeğini hâlen kendi elleriyle yedirecek, ev ödevlerini kendisi yapacak kadar çok ilgilenen! anneler...

Çocuğu belinden iple koltuğa bağlayıp, karşısına televizyon açarak gönül rahatlığıyla ev işlerine koyulan anneler!..

İşini çocuğuna ve evine tercih eden işkolik babalar... Evladını sabah namazına kaldırmak için uykusunun bölünmesine kıyamayan, ama ders çalışması için gecenin üçünde uyanmasına yardımcı olan merhametli anneler ve babalar!

Ebedî istikbâli kulak arkası edilip, sadece dünya istikbâli düşünülen; çocukluğunu bile yaşama fırsatı bulamadan, ilkokuldan itibaren bir maraton yarışına tâbi tutulan çocuklar...

Kulakları yırtan bir korna sesiyle kendime gelip; nihayet gelen, yolcuların çoğunu 13-18 yaş arası talebelerin oluşturduğu otobüse biniyorum. Koltuğuma geçip yerleşirken kavşakta bekleyen özel otolara takılıyor gözlerim. İşte, yine çocuklar!.. Kiminin elinde kirli bir bez parçası, şoförün "Dokunma, kirletiyorsun!" ikâzlarına rağmen cam silmeye çalışıyor; kiminin elinde bir kutu kağıt mendil, ısrarla satmaya uğraşıyor. Kimi de

doğrudan doğruya elini uzatmış, para istiyor.

Ya köprü altlarında ve yıkıntılarda, sobasız, ekmeksiz en önemlisi sevgisiz yaşayan çocuklar?

Bırakalım sahipsizleri, sahipli çocuklarımız hayatın gayesine ne kadar vâkıf? Özel kolejlerde okuyan, özel dersler alan bilgisayar çağı çocuklarının eğitim seviyeleri ne durumda? Arkamda oturan, eli çantalı gençlerin yüzümü kızartan argo kelimeleri maalesef bu konudaki notu çoktan veriyor.

Esefle başımı çeviriyor, bu defa da yanımdaki yolcunun uzattığı gazeteye dehşetle bakıyorum. İri bir manşet:

"Kraliçeye yazık oldu..." Yirmi yaşındaki Türkiye güzeli! Burçin Bircan'ın, boynunda haç asılı, kolu morfin izleriyle dolu cesedi, Zeytinburnu'ndaki Kozlu Mezarlığı'nda bulundu. Adli Tıp ve polisin yaptığı ilk incelemede, Burçin'in aşırı dozda eroinden öldüğü belirlendi."

Hemen arkasından bir başka haber:

"Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, 971 son sınıf öğrenciye yönelik anket uygulamasında gençlerin yüzde 33'ünün aileyi ve evliliği gereksiz gördüğünü ifade etmiştir." Gerisini okuyamadan gazeteyi katlıyorum.

Bu sefer de, geçen hafta 17 yaşında uyuşturucudan ölen bir genç kızın, doktor olan annesinin radyodan dinlediğim çığlıkları yankılanıyor kulaklarımda...

"Bebeğimdi o benim!... Bebeğimdi o benim. Bana bebeğimi verin!"

Boğazımda bir şeylerin düğümlenip kaldığını hissediyorum. Hemen hemen her gün gazetelerde bu tür haberlerini okuduğumuz; yolda, parkta, hayasız davranışlar içinde gördüğümüz bu gençlerin sorumluları kimler?

Uyuşturucu ve fuhuş bataklığına her geçen gün biraz daha saplanan bu gençlik neyin kurbanı?

Beynime hücum eden cevapsız soruları susturup otobüsten inmek için yerimden kalkıyorum. İlk koltukta ısrarla bana bakan küçük bir kız çocuğuyla göz göze geliyoruz. Kadife gibi pürüzsüz bir yüzde, uzun kirpikler altında simsiyah iki göz bana gülümsüyor.

Allahım! ne kadar güzel, ne kadar sıcak, ne kadar temiz bakışlar bunlar. En az çiçekler kadar güzel ve en az otobüsün camından süzülen su damlaları kadar temiz, berrak, saf...

Riya yok, yalan yok, menfaat ve sahtelik yok bu bakışlarda. Sadece saf sevginin açmaya yüz tutan gonca çiçeklerin güzelliği var burcu burcu...

Otobüsten iniyorum. Arkama döndüğümde hâlâ camdan bana bakan o bir çift göze mukabelede bulunmaya çalışıyorum, belirsiz ve buruk...

Kalbimin derinlerinden gelen bir sesle mırıldanıyorum:

'Ne olur Allahım, ne olur?

ÇİÇEKLERİMİZ SOLMASIN...

DÜŞLERİMDEKİ ÇOCUK

Bir çocuk görüyorum
Ötelerde, çok ötelerde
Ak bulutlar, pembe ufuklar gerisinde
Gündüz hayallerimde
Gece düşlerimde hep benimle...
Tombul tombul kırmızı yanakları
Yumak yumak ufacık elleri
Pamuk gibi yumuşacık teniyle
Güzel, çok güzel bir çocuk...
Duyuyorum...
Uzun kirpikler arasından
Simsiyah iki iri göz ağlıyor,
Sanki anne, anneciğim diyor.
Görüyorum...
Aradaki uzaklıkları, uzaklaştırırcasına
Kollarını açmış bana bakıyor
Onu kucaklamak,
Doyasıya kucaklamak,
Kokusunu içime nakşetmek istiyorum
Titreyen ellerimi
Hep uzatıyor, uzatıyor;
Uzatıyorum...
Ama, ona hiç ulaşamıyorum...

Şerife Tortop

“Çocuk; Allah’tan nazlı bir hediye,
güzîde emanet, ilâhî bir lütuftur.”

BİRİNCİ BÖLÜM

BEBEKLİK

1. 0–2 Yaş Arası
2. Sıralama Çağı
3. Aile ve Aile Tipleri
4. Sevginin Önemi

BEBEĞİM

Bir sonbahar sabahında,
Ağlayarak
Aramıza katıldın bebeğim...
Hazanın solan bahçesini,
Gülşene çevirdin.
Virane olmuş gönlüme
Sevgi tohumları ektin.
Sen
Rabbimin en büyük hediyesi,
Gönlümün sürur çiçeği,
Medâr-ı iftihârım, can yoldaşım
Hayat bağımsın bebeğim.
Karşımda,
Kıpırdayıp duran nokta dudakların
Ve minicik ellerinle
Bir bilsem, neler söylersin...
Ağlayışınla, gülüşünle, öyle güzel
Öylesine güzelsin ki bebeğim,
Dilerim Mevlâ'dan hiçbir çirkinlik,
Sana hiçbir zaman ilişemezsin...
Şu anda herşeyden bîhabersin,
Lâkin...
Hayat merdiveninde yarın
Düşe kalka ilereyeceksin.
Benimse
Rabbim'den en büyük temennim
Hep böyle temiz,
Hep böyle saf kalasın bebeğim.

Şerife Tortop

[1]

0–2 YAŞ ARASI

"Çim tohumları üç günde, çınar tohumları ise üç ayda yeşerir. Çimin ömrü birkaç aylıkken çınarın ömrü birkaç asır sürer."

Çocuğun Doğumu

"Kim demiş çocuk küçük şeydir,
Bir çocuk belki en büyük şeydir."

Abdülhak Hamid

"Kadın hamile kaldığında bu onun için gündüz oruçlu, gece namazlı, Rabbine gönülden teslim olmuş mücâhid bir kimsenin sevap ve mükâfatı gibi mânen kazanç sağlayan bir durum hasıl eder. Doğum ağrısı tuttuğunda hiçbir mahluk onun ne kadar çok sevap ve mükâfat kazandığını hakkıyla idrak edemez. Çocuk doğunca bebeğin memeyi her emişinde veya her süt vermede anasına bir can ihya etmişcesine sevap gelir."

Hadîs-i Şerîf

Çocuk, Allahu Teâlâ Hazretleri'nin kullarına bahşettiği en büyük nimetlerden biri hatta âyet-i kerîme gereğince **"Ey Zekeriyya, gerçekten biz sana bir oğul müjdeliyoruz ki adı Yahya'dır."** (Meryem, 7) bir müjdedir. Dolayısıyla çocuk sahibi olan tebrik edilir.

Çocuk, müjde olduğu kadar çok fazla sorumluluktan olan önemli bir emanettir. Anne-babanın bu önemli sorumlulukları evlenmeden önce eş seçimi yaparken başlar, rızkının helâl ve meşru olmasına dikkatle devam eder. Çocuğun doğumundan sonraki ilk vazifeleri de şöyle özetleyebiliriz;

* Çocuğun sağ kulağına ezan ve sol kulağına da kamet getirmek.

* Bu nimetten dolayı şükretmek "Mâşâallah, lâ havle velâ kuvvete illa billah" demek.

* Doğan çocuğun damağına tatlı bir gıda (mümkünse hurma) sürmek (müstehaptır)

* Doğumun ilk günlerinde veya daha sonra çocukları fazilet ehli insanlara götürmek ve hayır dualarını almak.

* Çocuğa güzel bir isim koymak

* Doğumun yedinci günü çocuğun başını traş edip saçlarının ağırlığınca altın gümüş sadaka vermek ve akika kurbanı kesmek. Çocuk erkek ise; yedinci günde sünnet ettirmek müstehaptır.

* Annenin çocuğu emzirmesi

Psikolojik ve tıbbi araştırmalar bugün bir çocuğun hem bedenen hem de ruhen sağlıklı yetişebilmesi için ilk iki yıllık bir süre içinde emzirilmesinin zaruri olduğunu ispatlamaktadır. Ancak anne emzirme işleminde Allah rızasını talep etmelidir.

Amr Bin Abdullah, oğlunu emziren hanımına şöyle demiştir:

"Çocuğunu emzirmen, hayvanın yavrusunu emzirmesi gibi olmasın. Hayvan acıma hissiyle yavrusuna şefkat gösterir. Sen ise Allah'ın sevabını isteyerek senin emzirmenle Allah'a iman ve ibadet edebilecek bir insanın hayat bulmasını düşünerek yavrunu emzir…"

* Çocuğun bedeni sağlığına titizlenmek

* Çocuğu ruhen sağlıklı yetiştirmek ve bu konuda belirli seviyede pedegojik prensiplerden faydalanmak.

* İslamî talim ve terbiyeyi kendine hedef tayin etmek.

ÇOCUK ve ANNE

"Sırma renginde pislik, dünyanın süsü püsü,
Bende tek aziz eşya annemin baş örtüsü"

N. Fazıl Kısakürek

Çocuğun ilk ve en önemli muallimi annesidir. Çocuğun annesiyle olan ilişkisi ömrü boyunca kuracağı insan ilişkilerinin temelidir. Çünkü çocuğun dünyaya bakış açısının esası bebeklik döneminde atılır. Bu dönemde çocukta hayat hakkında ya temel bir güven ve mutluluk duygusu veya bir güvensizlik ve mutsuzluk duygusu oluşacaktır.

Çocuk, doğumu izleyen birinci yıl içinde iyimser bir görüş kazanırsa büyüdüğünde iyimser bir insan olacak; kötümser bir görüş kazanırsa ömrünün sonuna kadar karamsarlıktan kurtulamayacaktır. Yani bir deyimle bu dönemde "Çocuk tıpkı donanmış beton gibidir, üzerine ne düşerse izi kalır." Her ihtiyaç duyduğunda annesini sımsıcak kucağı, derin sevgi ve şefkatiyle yanı başında gören çocuk, hayata güvenle, sevgiyle bakmasını öğrenecektir.

Annenin bebeğin ağlamasına ve isteklerine kayıtsız kalması veya ilgi göstermesi çocuğun ruhsal gelişiminde çok

önemli bir esastır. Mesela; Bebeğin karnının doyurulmasının yarım saat geciktirilmesi yetişkinlerin üç gün aç durmasına bedeldir. Halk arasında çok ilginin çocuğu şımartacağı görüşü yaygın olsa da çocuk bir yaşına kadar şımarmayı bilmez. Psikolojik açıdan bebek için en gerekli şey anne sevgisi, şefkati beraberliğinde mümkün olduğu kadar çok isteğinin yerine gelmesi ve düş kırıklıklarıyla, yıkkınlıklarla mümkün olduğu kadar az karşılaşmasıdır.

"Bebeğin egosu veya özlük duygusu henüz yıkkınlıkları kaldıramayacak kadar hassastır. Ve nasıl olsa hayatı boyunca düş kırıklıklarına çok uğrayacaktır."[6]

Anne özellikle ilk bir yıl içinde çocuğuna sevgisini hem kalbî hem fiili olarak gösterebilmiş ise çocuk artık kendine ve etrafına güvenmeyi; dünyaya iyimser, olumlu bir bakışla bakmayı öğrenmiş, sağlıklı bir kişiliğin temellerini atmış olur.

Kendine değer verildiğini gören çocuk, hem kendine hem de çevresine değer vermeyi öğrenir. Anne ile çocuk arasındaki ilişkinin şekli, çocuğun gerek kendi benliğini gerekse çevresini algılayıp değerlendirmesinde en önemli etkendir.

Çocuğun ilk ve en etkili muallimi annesidir.
Çocuğun annesi ile olan ilişkisi ömür boyunca kuracağı insan ilişkilerinin temeli olur.

Çocuğu Uyarma

İlk yıllardan itibaren renkli kağıt, kumaş parçaları veya değişik oyuncaklarla çocuğun gözlerini uyarmak duygu ve zeka gelişiminde önemlidir.

Bebeğin teninin okşanması, anne ile bedensel teması (emme-kucaklama); sanki büyük insanmış gibi bebekle bol

6. F. Dodson, a.g.e., s. 61

bol konuşulması dil ve duygu hatta zeka gelişiminde çok büyük rolü olan hususlardandır.

Çocuğun ağzından ilk olarak bilinçsizce "Agu-ana-baba" gibi kelimeler çıkar. Ama öğretme ile çıkması gereken kelime "Allah" olmalıdır.

Çocuğun ninnisindeki Allah lafzı azımsanmayacak bir öneme sahiptir. Çünkü ninniler çocukların ilk talimleridir.

Peygamber Efendimiz (s.a.v.) buyurmuştur ki:

"Çocuklarınızın ağzını ilk olarak Kelime-i Tevhit (Lâ ilâhe illallah) ile açınız, (öğretiniz) ölüm anında onlara yine bu sözü telkin ediniz." (Hakim)

Doğal olarak ilk zamanlarda çocuk Kelime-i Tevhid'i tam telaffuz edemeyecektir. İfade edebildiği kadarı bile kuru bir lafız olmasına rağmen ileride manasıyla özdeşleşince büyük tesirler gösterecektir.

Bir Öykü

Oyuncak Anne!

Çocuğunu bakıcı elinde büyüten bir anne, bir gün nasılsa onu sokağa çıkardı. Bir oyuncakçıya girdiler.

Anne oyuncakçıya:

–Çocuğum bütün günlerini bensiz geçiriyor, öyle bir oyuncak verin ki benim yokluğumu hissetmesin, dedi.

Satıcı kız, başını salladı:

–Anlıyorum, anlıyorum; ama bizde oyuncak bebek var, oyuncak anne yok!

Tavsiyeler

- Gülümseyin…. Gülümsemeniz sevginizin memnuniyetinizin en iyi ifade şeklidir.
- Bebeğinizle göz kontağı kurmaya özen gösterin. Bu, bebeğin güven gelişiminde çok yardımcı bir davranıştır.
- Bebeğinizle bol bol konuşun.
- Uyku mekanının rahat olmasına dikkat edin.
- Sık sık kucağınıza alın, okşayın. Bu dönemde fiziksel temasın çocukta güven gelişimi için şart olduğunu unutmayın.
- Ağlayan çocuk size mesaj göndermektedir. Bu mesajı anlayın ve bu mesaj doğrultusundaki ihtiyacını gidermeye çalışın.
- Bebeğin davranışlarını övgüyle ödüllendirin.
- Çocuğa daha çok ismiyle hitap edin.
- Çocuğun eline ekmek veya havuç dilimi gibi yiyecekler verin.
- Renkli, resimli kısa hikayeler okuyun.

ÇOCUĞUMU YENİDEN YETİŞTİRMEM MÜMKÜN OLSAYDI

Çocuğumu yeniden yetiştirmem mümkün olsaydı,
Ona işaret parmağımı kaldırıp yasaklar koymak yerine,
Parmaklarıyla resim yapmayı öğretirdim.
Hatalarını daha az düzeltir,
Onunla daha çok yakınlık kurmaya çalışırdım.
Onu sadece gözlerimle izler, daha çok şefkat gösterirdim.
Onunla daha çok yürüyüşlere çıkar, uçurtmalar uçururdum.
Ona karşı ciddi bir tavır içinde olmak yerine, onunla oynardım.
Onunla kırlarda koşar, yıldızları seyrederdim.
Onunla daha az çekişir, ona daha sıkı sarılırdım.
Önce benlik saygısını kazanmasını sağlar,
Sonra bir ev yapmaya çalışırdım.
Ona katı davranmaz, onu daha çok onaylar ve yüreklendirirdim.
Güç konusunda daha az ders verir,
Sevgi konusunda daha çok şey öğretirdim.

(Diane Loomans)

[2]

SIRALAMA ÇAĞI

"Keşif döneminde çocuğa verilebilecek en iyi en paha biçilmez hediye ona keşif hürriyeti tanımaktır."

Keşif Dönemi

Bebeğin yürümeye başlamasıyla beraber iki yaş civarına kadar süren döneme sıralama çağı diyoruz. Bu bebeğin "çevresini etkin bir biçimde tanıyacağı, kendi kendine keşifler yapacağı dolayısıyla kendine güvenini geliştireceği"[7] bir dönemdir.

Ne var ki çevresini inceleme girişimlerine yasaklamalar getirildiği takdirde çocukta güven yerine güvensizlik gelişecektir.

Çünkü çocuk yeni hürriyetin verdiği enerjiyle koşmak, oynamak etrafındaki eşyaları tanımak ister. Hâl böyleyken çoğu ailede mobilyaların ve eşyaların zarar görmesi tehlikesinden dolayı çocuğun hareketleri kısıtlanır. "Ona dokunma" "Buraya girme" "Orada koşma" gibi annelerin ağzın-

7. Fitzhugh Dodson, a.g.e. s. 67

dan kolayca dökülüveren bu yasaklar, çocuğun gelişiminde derin yaraların açılmasına sebeptir.

Ayrıca çocuğun tanıma ve öğrenme gelişimleri sınırlı ve pasif kalmakta, neticede yıllar sonra bu masum yavru karşımıza çoğu işlerde beceriksiz, cesaretsiz, tedirgin ve pasif bir şahsiyet olarak çıkmaktadır. Günümüzde çocuk, eşyaya zarar vermesin veya kendi zarar görüp sakatlanmasın diye yapılan ve hayli ilgi gören "oyun sepeti" de neticede bir metrekarelik bir hapishanedir.

Zaten içine ne çeşit oyuncak koyarsanız koyun, bu sepete kapatılan her çocuk gerek oyuncakları fırlatarak, gerekse bağırıp çağırarak tepkilerini dile getirir. Hatta eğitimcilerin, çoğu yürüteçleri bile tavsiye etmezler. Her zaman kolayca gözardı edebildiğimiz bir gerçek, çocuklarımızın başlı başına bir fert olmaları hasebiyle en az büyükler kadar insâni ihtiyaçlarının olduğudur.

Çocuğumun dışarıda ilk kez yürüyüp paytak paytak koştuğu günü hiç unutamıyorum. Öyle sevinçli ve heyecanlıydı ki sanki yürümekle kavuşmuş olduğu hürriyetin tadını çıkarıyordu.

Eve geldiğim zaman eşyalarla dolu odalara bakınca içimin burkulduğunu hissettim ve düşündüm. Herkesin yürüdüğü, koştuğu, serbestçe hareket ettiği bu dünyada hep yerde sürünmeye mahkumken birdenbire iki ayağı üzerine dikilip adeta hürriyetine kavuştuğu, eşyaya yepyeni bir bakışla yaklaştığı bu keşif döneminde çocukları tekrar eşyalar arasına hapsetmek büyük bir zulümdü. Hemen o gün becerebildiğim kadarıyla eşyaların bir kısmını çıkararak evi çocuğa göre düzenlemeye çalıştım.

Çünkü çok iyi biliyorum ki "Keşif döneminde çocuğumuza verebileceğimiz en iyi, en paha biçilmez hediye ona

keşif hürriyeti tanımaktır. Şüphesiz bu anneler için çok büyük sabır gerektiren bir hususdur. Ama bütün eğitimcilerin ortak ifadelerine göre, hiç çocuk yokmuş gibi düzenli olan evler çocukların sağlıklı büyümeleri için elverişsiz evlerdir."[8]

Ayrıca bu dönemde çocuğun yüreklendirici söz ve yaklaşımlara çok ihtiyacı vardır. İyi bir karakter gelişimi için şevk ve cesaret verecek tarzda ifadeler kullanmamız gerekir. Aşağıdaki şiirde olduğu gibi...

YÜRÜ VE KORKMA

Çocuğum
Cesaretli ol
Adım atmaktan korkma
Sonra da
Yürü ve koş
Kendi başına
Ve güvenle
Korkma düşmekten
Düşenler kalkamasaydı
Şimdi
Kimsecikler ayakta duramazdı.

(Saliha Erdim)

Çevremize kısa bir göz attığımızda bu konularda çok ifrat ve tefrite gidildiğini müşaahede ediyoruz. Mesela bir keresinde sıralama çağındaki çocuğunu iple belinden kalorifer borusuna bağlayarak işlerini yapan bir anne görmüştüm. Veya çocuğunu oyun sepetine koyup, karşısına da televizyonu açan annelere sık sık şahit olabiliyoruz.

8. Fitzhugh Dodson, a.g.e. s. 81

Bütün bunların yanısıra sırf yasaklayıcı, sert davranıcı konumuna düşmemek için kendi evinde; hatta gittiği misafirlikte duvarları boyayan veya halıların üzerine toz şekeri döken çocuğuna hiç müdahele etmeyen anne-babalara da rastlıyoruz. Hâlbuki bu da en az sert davranış sergileyen ailenin tutumu kadar yanlıştır. Önemli olan aslında itidâli bulmak, ölçülü olabilmektir.

Çocuğun Beslenmesi

Sıralama çağında ailenin dikkat etmesi gereken önemli bir husus da beslenmesinde çocukla inatlaşmaya girmemektir. Çünkü bu dönemde çocuk yetişkinler gibi kimi gün iştahlı kimi gün iştahsız olur. Yiyecekler arasında ayrım yapmaya başlar. Çocuk asla zorlanmamalı serbest bırakılmalıdır. Yemek yemede problemi olan, asla kendi isteğiyle yemek yemeyen çocuğunu pedagoga götüren arkadaşım döndüğünde şaşkınlık içindeydi. Meğerse çocuk annesiyle inatlaşmış güya yemek yememekle ona tavır koyuyormuş. O zaman arkadaşıma bu tesbitin doğru olabileceği, bu tavrın sebebinin muhtemelen bebeklik döneminde burnunu sıkma suretiyle ağzını açtırıp zorla mama yedirmesinden de kaynaklanabileceğini söyledim. Dikkat ediyorum, zorla veya hep çeşitli oyunlarla oyalama suretiyle yemek yedirilen çocuklarda beslenme sorun oluyor. Yemek yedirmede yapılan önemli bir yanlışlık da çocuğun üstünü ve çevresini kirletmesi korkusuyla eline kaşık verilmemesidir. Daha altı aylıkken eline kuru ekmek gibi şeyler verilen çocuk, sıralama çağına gelince kaşığıyla kendisi yemek isteyecek ve bundan çok sevinç duyacaktır. Ama iki yaşından sonra eline kaşık tutuşturduğunuzda çocuk artık o sevinci duymayacak yemek bir sorun hâline gelebilecektir.

Yaşadıklarımız Gördüklerimiz

Ayşe Hanım, beş yaşındaki kızına hâlâ yemeği kendisi yediriyordu. Çocuk eğitimi konusuna duyarlılığı olan, kendini yetiştirmeye çalışan bir hanım olması dolayısıyla bu dikkatimi çekti ve "çocuğun yemeğini neden kendisinin yemediğini" sordum.

Ayşe Hanım büyük bir üzüntü içinde başını öne eğdi ve sorumu cevapladı:

"Kızım iki yaşlarındayken kaşık kullanmasını biliyordu. Ama birgün elindeki kaşığı düşürünce tabağı ters çevrildi ve yemek döküldü. Ben ani hareketle sertçe eline vurdum ve azarladım. O gün bugün bir daha kaşığı eline aldıramadım."

• Soru: Çocuğa zorla yemek yedirmenin yanlış olduğunu söylüyorsunuz. Ama zorlamasam da benim çocuğum hiç yemek yemiyor. Ne yapmam lâzım?

• Cevap: Çocuğunun zorlamadan yemek yemediğini iddia eden annelerin çoğunun çocuğu, acıkmasına fırsat vermeden sık sık yiyecek verdiklerini, zorla veya çeşitli eğlence yollarıyla yemek yemeye alıştırdıklarını görüyoruz. Çocuğun bir müddet aç kalması pahasına bile olsa bu alışkanlığın kaldırılması gerekir.

Çocuğun Dilinden

Çocuğun Duası

Allahım!
Babam eve gelince
Beni boynuna alıp at oynatsın.
Deh deh dıgıdık dıgıdık yapsın.

Bulaşık yıkarken
Anneme birşey sorduğumda
"Git başımdan, şimdi olmaz" demeden
Beni dinlesin.

Kazayla düşürüp kırınca bardakları
Annem çok önemliymiş gibi
Bana
Bağırıp çağırmasın.

Daracık evlerde oyun oynanmıyor Allahım
Bol odalı, geniş bahçeli bir ev istiyorum
At koşturup
Körebe oynayabilmek için.

Ve fakat Allahım
Babam at olmasa da
Annem bana bağırsa da
Ben üzülsem de önemli değil

Yeter ki ikisi kavga etmesinler.
Yeter ki ikisi ayrılmasınlar.
Babam yine eve gelsin,
Annem yine yemek yapsın.

Ben üzülsem de olur
Emi Allahım!

(Saliha Erdim)

[3]

AİLE VE AİLE TİPLERİ

Aile, yiyeceği, bir takım araç ve gereci paylaşan bir kurum olmaktan ziyâde; sevinciyle, kederiyle, sıkıntısıyla duygu ve düşünceleri paylaşan bir kurumdur.

Aile

Aile, fertlerin fizyolojik, psikolojik ve sosyolojik ihtiyaçlarını giderdikleri; sevgi, saygı ve güvene dayanan, anne-baba ve çocuklardan müteşekkil bir müessesedir.

İnsan yavrusu dünyaya geldiğinde kendisini, sanki ikinci anne rahmi gibi koruyucu, ihtiyaçlarının karşılandığı bir ortam olan aile içinde bulur.

Çocukların fizyolojik ihtiyaçlarının dışında üç temel ihtiyacı vardır.

1. Tam Bir Güven Duygusu

Çocuğun sağlıklı bir ruhsal gelişim gösterebilmesi için tam bir güven duygusu taşıması şarttır. Ailesinin kendisine olan güvensizliğini farkeden çocuk kendini başarısız ve dışlanmış hisseder, kapasitesini ve kabiliyetlerini kullanabilecek enerji ve ortamı bulamaz. Bu, neticede toplumda da dışlanmasına ve benlik değerinin zayıflamasına sebep olur. Toplumumuzda iş becerme kabiliyeti olmayan, diğer çocuklarca sömürülen hırpalanan, kendi kararlarını vermede zorlanan, uyuşturucu bağımlısı çocuklar benlik değeri gelişmemiş çocuklardır.

Ne yazık ki bunun mes'ulü sadece anne-babalardır. Çünkü benlik değeri kalıtımla-genle değil, tamamen eğitimle ilgili bir husustur.

Kabul ve onayla karşılayıp, sevgiyle yaklaştığımızda; eksik ve yanlışlarına değil, başarıları üzerine odaklandığımızda çocuklarımızın benlik değeri yükselecektir.

"Çocuğa verilebilecek en güzel hediye:
Kabul ve onay; başarılarına odaklanma."

Deney

Yeni doğmuş bir grup pire üzerinde deney yapılıyor. Pirelerin bir kısmı çok küçük ebatta bir kafese, diğer bir kısmı orta büyüklükte, geri kalanı ise oldukça büyük bir kafeste yaşamaya bırakılıyor. Uzun bir süreden sonra hepsi çok daha büyük bir kafes içine alınıyor.

Neticede en küçük kafesten alınan pirelerin sıçrama yapamadıkları, orta ebattaki kafesten alınan pirelerin ancak kafes ebatları kadar sıçrama kabiliyeti kazandıkları, büyük kafesten gelen pirelerin ise diğer normal pireler gibi sıçrayabildikleri gözlemleniyor.

Dolayısıyla pirelerin bile potansiyellerindeki sıçrama kabiliyetinin doğduktan sonraki ortamın şartlarına göre gelişebildiği ortaya çıkıyor. Bundan da çocuğun potansiyel olarak doğuştan getirdiği bazı kabiliyetlerin aile şartlarına göre ya geliştiği ya da köreldiği tespiti yapılıyor.

Kullanılmayan beyaz eşyalar nasıl bozulmaya mahkumsa, kullanılmayan kabiliyetler de körelmeye mahkumdur. Yine deney olarak yeni doğmuş bir kedinin gözleri kapatılır. Bir hafta sonra açılır; ama artık kedi görememektedir.

2. Bilinçli Bir Sevgi

Sevgi, çocuk için en az hava su kadar zarurî bir ihtiyaçtır. Ancak sevginin bilinçli, ölçülü olması gerekir. Sevgisizlik ve ilgisizlik gibi aşırı sevgi ve hoşgörünün de çocuk üzerinde çok büyük zararları vardır. Çocuğun ruhsal gelişimini tamamlayamaması, topluma intibak edememesi, kimi yeteneklerinin zayıflayıp ölmesi, bağımsızlık duygusunu kazanamaması gibi sorunlar ölçüsüz hoşgörü ve sevginin sonuçlarıdır.

3. Hareket ve Aktivite

Çocuk daha ilk günlerden itibaren bir hareket ihtiyacı gösterir ve bununla dış dünyasını tanımaya, kendi gücünü öğrenmeye çalışır. Bazı aileler, çocuğun bu hareket ve aktivitesine sınırsız bir serbestlik tanımakta, bazıları da son derece kısıtlama getirmektedir.

Bu konuda ana-babanın bilinçli davranması, çocuğa ifrat ve tefride varmayan bir sınır içinde özgürlük tanıması gerekir. Hatta çocuk yer yer değişik aktivitelere teşvik edilmelidir.

AİLE TİPLERİ

"Vazo ile saksının farkını sen söyleme...
Çiçeklerden sor."

A. Nihat Asya

Çocuğun yetişmesinde ve şahsiyetinin oluşmasında en tesirli güç, beraber yaşadığı ailesidir. Deneme olarak bir yavru şahin alınıp tavuklar arasına yerleştirilir. Neticede hiçbir zaman şahinler gibi uçamadığı, hep tavuklar gibi yaşadığı görülür. Ailenin çocuk üzerindeki tesirini kavramamıza güzel bir örnektir.

Çocuklarını yetiştirirken gösterdikleri tavır ve davranışlar dolayısıyla aileleleri şu tipler içinde mütalaa edebiliriz.

Çocuğuna Sevgiyle Yaklaşan ve Kuralları Öğreten Aile:

Yukarıda saydığımız, çocuğun üç temel ihtiyacını karşılamada hassasiyet gösteren aile bu tipe girer. Bu ailede anne-baba çocuğuna bilinçli bir sevgiyle yaklaşır, ona değer verir ve yeterince zaman ayırır. Yasaklama ile izin verme arasındaki hassas dengeyi muhafaza ederler. Doğruyu yanlışı ve bunların getireceği sonuçları net bir şekilde öğretirler.

Bu tip ailede yetişen çocuklar şartlar ne olursa olsun sevildiklerini bilirler. Benlik değerleri yüksek, kendilerine güvenleri tamdır. Dengeli ve uyumlu bir kişilik yapısı geliştirirler.

Aşırı Koruyucu Aile:

Anne-baba aşırı bir koruyuculuk tavrı sergiler, gereğinden fazla kontrol ve özen gösterir. Öyle ki, çocuğunun yerine o düşünür ve karar verir, çocuğu yorulmasın diye işlerini yapar. Neticede çocuk yeteneklerini geliştirecek bir gayrete girmez; önce anne-babasına sonra da başkalarına bağımlı hâle gelir.

Kendine güvensiz, sorumluluk almaktan korkan ve başkaları tarafından kullanılmaya müsait şahsiyet tipi geliştirenler daha çok koruyucu aile tipinde yetişen kişilerdir. Oldukça yaygın bir öykü olan kelebek ve koza hikayesi koruyucu ailede büyüyen çocuğu çok güzel ifade eder.

Hikâye

İyi niyetle...

"İyi niyetli ve yardımsever bir arkadaşımla birgün doğada gezinirken kozasından çıkmaya çabalayan bir kelebeği gördük. Kelebek, kozanın lifleri arasından sıyrılmaya çalışmaktaydı. Yardımsever arkadaşım hemen kelebeğin imdadına koştu. Dikkatlice kozanın liflerini sıyırdı, kozayı araladı ve kelebeğin fazla çabalamadan kozadan çıkmasını sağladı. Ancak kelebek kozadan kolaylıkla çıktıysa da, biraz çırpındı ve uçamadı. Yardımsever arkadaşımın gözardı ettiği gerçek şuydu: Kanatlar ancak kozadan çıkma çabalarıyla güçlenir ve uçuşa hazırlanır. Kelebek kendini kurtarma çabalarıyla aslında kaslarını geliştirmekte, kendini

ayakta tutacak, güçlü kılacak, uçmaya hazırlayacak hareketleri çabalarıyla öğrenmekteydi. Yardımsever arkadaşım işini kolaylaştırarak kelebeğin güçlenmesine engel olmuştu. Kelebek hiçbir zaman özgürlüğü tadamadı, hiçbir zaman gerçekten yaşayamadı."

Psikiyatr Ruth Sondford

Çocukların ilk girişimleri, etkinlikleri çok önemlidir. Birgün bir buçuk yaşındaki çocuğunuzun kendi karyolasına ilk kez çıkmaya çalıştığını görseniz ne yapardınız? Bir anne olarak bunu yaşadım ve biraz kaygılı bir tip olmama rağmen hiçbir şey yapmadan seyrettim. Yalnız küçük kızım karyolasının korkuluğundan yatağa doğru kendini bırakınca, kolunun üzerine düştü diye korkulu anlar yaşadım. Ama onun karyolanın üzerine çıkıp el çırpışı, sevinç çığlıkları atışı görülmeye değerdi. Anne, çocuğunun özellikle ilk girişimlerini çok desteklemeli, teşvik etmeli, sonunda da en azından "aferin" sözüyle ödüllendirmelidir.

Çocuğunu İhmal Eden Aile:

Bu anne-babalar çocuklarına gereken sevgi ve ilgiyi göstermezler kendi ilgi ve zevkleri her zaman ön plandadır, çok yoğundurlar... Çocuklarının eğitimi ile ilgilenmeye zamanları yoktur. Onların maddi ihtiyaçlarını fazlasıyla karşılamak ana-baba olarak vicdanlarını rahatlatmaya yetmektedir.

Çocuklarını ilk yıllarda kreşe veren veya büyük anneye gönderip haftada bir kez evine alan aileler de bu gruba dahildirler.

Madden doymuş ama ruhen tamamen aç bırakılmış olarak yetişen bu aile tipinin çocukları neticede dengesiz, isyankâr kendine güveni olmayan silik şahsiyetler olarak karşımıza çıkabilecektir.

Baskıcı Sert Aile Tipi:

Çocuğu kendi istediği kalıba sokmak için baskıcı kurallar koyan, doğal çocukluk hâllerine bile hoşgörüsüz, tenkitci olan; sık sık cezalar veren otoriter aile tipidir.

Bu anne-babalar, çocuklarına fazla açıklama yapmadan kurallara uymalarını beklerler. Çocukların konuşmasından yürümesine kadar bütün davranışlarına karışır. Otoriterliklerini her konuda hissettirirler. Neticede bu anne-babalar belki amaçlarına ulaşır, çocuğu çocuk kalıbında bir yetişkin hâline sokarlar. Ancak bu arada çocuğun şahsiyeti silinmiş, özgüveni kaybolmuştur.

Baskıcı sert bir eğitim usulü çoğunlukla aşağılık duygularıyla beraber sinirli, kurallara uymakta güçlük çeken, saygısız ve silik şahsiyetli çocukların ortaya çıkmasına sebeptir.

Hikâye

Adam yeni aldığı kamyonuna bakmak için evinden çıkar. Dört yaşındaki oğlunun gayet mutlu bir şekilde elindeki çekiçle vura vura kamyonunun kaportasını mahvettiğini görür.

Adam dehşete düşer. Hışımla çekici kapıp çocuğun ellerine vurmaya başlar. Sonra sakinleşip oğlunu hemen hastaneye götürür. Yazık ki iş işten geçmiştir.

Doktor çocuğun iki elinin parmaklarını kesmek zorunda kalmıştır.

Çocuk ameliyattan çıkıp ayıldığında:

– Babacığım kamyonuna, zarar verdiğim için çok üzgünüm, n'olur beni affet der. Sonra da bandajlı ellerine bakarak sorar:

– Parmaklarım ne zaman yeniden çıkacak?

Cansız bir cesed gibi hastaneden ayrılır Adam!.. Evine gelir bir av tüfeğiyle hayatına son verir.

Baskıcı aile tipinin disiplin yöntemleri:

* Sevgiden mahrum etme: Çocuğa istenmeyen davranışları karşısında "Seni artık sevmiyorum" veya "Senin gibi bir çocuk istemiyorum" gibi sözler sarfetme.

* Beddua etme: Bilincinde olarak veya olmayarak bir annenin çocuğuna beddua etmesi; "Gözün kör olsun, Allah cezanı versin" gibi. Halbuki annenin ağzına beddua değil, dua ve merhamet yakışır. İster istemez çocukluğumda okuduğum bir masal geliyor aklıma.

"Bir delikanlı annesini öldürür ve yüreğini çıkarır. Sonra da yolda yürürken ayağı taşa takılır ve sendeleyip düşer. Gerideki anne-yüreği dile gelir ve seslenir:

– Ah yavrum!.."

* Azarlama: Çocuğun istenmeyen davranışlarını kızgınlıkla bağırıp çağırarak, azarlıyarak karşılamak.

– Pasaklı çocuk niye kirlettin üstünü?

– Ne laf anlamaz çocuksun sen? Ortalığı dağıtma diye kaçıncı söyleyişim sana.

– Niye kalktın dersinin başından?...

Bütün bunlar ebeveynin öfkesini boşaltmasından başka bir işe yaramaz. Çocuk bu azarlara kısa zamanda alışkanlık kazanır; aldırmamaya, üstelik ailesinden uzaklaşmaya başlar.

* Tehdit etme: Çocuğa, yanlışları karşısında korktuğu bir şeyle gözdağı verilmesi.

– Bir daha bu âlete dokunduğunu görürsem ellerini kırarım.

– Dersini bitirmezsen asla park göremezsin.

Yazık ki bu tehditler kısa vadede çocuğa caydırıcılık verse de, uzun vadede ebeveyne olan güvenini sarsıcı ve çocuğu korkutup ruhsal gelişiminde derin yaralar açıcıdır.

* Aşağılamak: Çocuğa küçültücü sözler söylemek.

– Tembel çocuk senden başka nasıl karne beklenir.

– Sakar şey, ne zaman hangi işi yaptın ki zâten.

* Dayak ve ceza: (Disiplin bölümünde geniş işlenecektir.)

Yaşadıklarımız Gördüklerimiz

Hilal, eşinin aşırı sinirli, titiz, ufak olaylar karşısında büyük tepkiler verebilen yapısından dolayı sinirleri hayli yıpranmış bir arkadaşımız. Bu durum yazık ki çocukları da olumsuz etkilemişti. Altı yaşındaki Aynur çok sessiz ve içine kapanık, sekiz yaşındaki oğlu Furkan ise tam tersi arsız, söz dinlemez bir çocuk olmuştu.

Birgün Hilal'lere ailece yemeğe gitmiştik. Bir ara mutfağa giden arkadaşıma eşi yine sert bir çıkışta bulundu. Duymamış gibi davranmaya çalışsam da Hilal'in yüzü kıpkırmızı kesilmişti. Zoraki gülümsemeye çalışarak beni yemeye buyur etti.

Çocuklarla beraber tam oturmuştuk ki Hilal:

– Tuzu unutmuşum diyerek kalkmak istedi. Küçük Aynur hemen atıldı:

– Sen dur anneciğim, ben getiririm, dedi. Ama bu arada arkasındaki ayran sürahisine çarptı.

Zaten dolu olan Hilal bağırmaya başladı:

– Sakar şey! Beğendin mi yaptığını? Her tarafı batırdın.

Aynur bir bana bir de annesine baktı; sadece:

– Görmemiştim... Özür dilerim, diyebildi ve ağlayarak uzaklaştı.

Aradan bir iki saat geçti. Furkan, amcasının küçük oğlu ile kanepenin üzerine çıkmış zıplıyordu. Hilal az önceki olayda hatalı olduğunu anladığı için bu sefer sesini yumuşatmaya çalıştı:

– Yapma oğlum, çok rahatsız oluyorum, dedi. Ama Furkan hiç umursamadı. Hilal birkaç kez daha uyardı. Furkan sanki zıplamayı daha da artırdı. Hilal dayanamayıp Furkan'ın kollarına ve bacaklarına vurdu.

Çocuk bir kenarda sesli sesli ağladı sonra yine kanepeye çıkıp zıplamaya başladı. Artık sabrını yitiren Hilal, Furkan'ı diğer odaya çekip iyice dövdü. Çocuk avazı çıktığı kadar bağıra bağıra ağlıyordu. Hilal, bana dönerek:

– Salona geçelim, dedi.

Biz salona geçerken Furkan, amcasının oğluna dönmüş şunları söylüyordu.

– Emre, haydi koş... Bak annemi kaçırdık. Şimdi rahat rahat zıplayabiliriz.

Gevşek ve Âciz Aile Tipi:

"Çocuk elde bir kuş gibidir sıkarsan ölür, serbest bırakırsan uçar gider."

Çocuğun üzerinde hiçbir denetim kuramayan, onu tamamen başına buyruk bırakan aile tipidir. Çocuk aşırı bir hareket ve davranış serbestliği içerisindedir. Kendisine ve çevresine zarar verecek davranışlarını denetleyemez.

Aile ara sıra sert çıkışlar kısıtlama ve cezalar gösterse bile bunlar çocuğa doğru ve yanlışı anlatmaktan uzaktır.

Çocuğa koyulan kurallarda kararlı olmamak ve kesin tavrı koymamak acziyetin ifadesidir. Bunu fark eden çocuk, bu zayıflığı kendi isteklerini gerçekleştirme yönünde çok iyi kullanır. Neticede şımarık, sorumsuz, bencil ve yalnızca kendi istekleri doğrultusunda davranan bir kişilik kazanır.

Aşırı Hoşgörülü Aile:

Çocuğun her isteğine boyun eğen, aşırı hoşgörü ve düşkünlük tavrı sergileyen aile tipidir.

Aşırı istenen, ilk çocuk, sülalenin tek çocuğu gibi çocuklar genelde abartılmış bir sevginin odak noktası olurlar. Çocuğun üzerine titrenir, her isteği yerine getirilir. Sonuçta çocuklar, aile kucağından ayrılıp sosyal hayatın içine girdiklerinde uyum sağlayamazlar. Becerisizlik, çekingenlik, korkaklık gibi özellikleriyle ve çabuk çöken dayanıksız bir kişilik yapılarıyla dikkat çekerler.

Psikiyatrist Bengi Semerci'nin bir seminerindeki şu itiraflarını oldukça kayda değer buluyor ve konuya güzel bir yön çizeceğini düşünüyorum.

"…On yedi yıldır bu mesleğin içindeyiz. Ancak yeni yeni anlıyorum ki yıllarca büyük bir hata yapmışız. Türk toplumu biraz baskıcı diye 'Çocuklarımıza baskı yapmayalım, özgür bırakalım… Ayakları üzerine basmayı öğrensin; serbest, girişimci olsunlar, koyun gibi olmasınlar' diye bas bas bağırdık.

Ama görüyorum ki ipin ucunu kaçırmışız. Özgür çocuklar yerine, başkalarının haklarını hiçe sayan, terbiyesiz çocukların yetişmesine sebeb olmuşuz."

Bu itiraf cemiyet olarak bu konuda ifrat ve tefride gittiğimizi gösteriyor. Hâlbuki çocuk eğitiminde her konuda itidalli olmak esastır. Aşırı baskı kadar aşırı hoşgörü de çocuk için çok mahzurludur. Çocuk nerede duracağını bilmeyen demektir. Anne-babanın görevi; ona sevgiyle yaklaşarak, nerede duracağını öğretmektir.

Ama sınırsız hoşgörü neticesinde anne-babaya nerede durulacağını çocuğun öğrettiğini görüyoruz. Böyle aile, çocuk merkezlidir.

Bütün planlar çocuğun arzu ve isteği doğrultusunda tasarlanır. Evi yöneten adeta çocuktur. Neticede her istediğine kolayca kavuşan, hazırcı, kendisine çabalama, uğraşma şansı verilmeyen, sükutuhayali tanımamış, sun'i, pembe bir dünya içinde büyüyen bir çocuk çıkar karşımıza. Asıl sorun da hakikatte dünyanın kendisine gösterildiği gibi pembe olmadığını gördüğü anda ortaya çıkar.

…..

* **Soru:** Çocuğum, dışarıdaki albenili teşhirlere kapılarak hep bir şeyler almak istiyor ve bunda çok ısrar ediyor. Sonunda dayanamayıp alıyorum. Bu davranışımın psikolojik boyutu nedir?

* **Cevap:** Çocuğa önce o nesne için alamam denilirse ne kadar ısrar edip ağlasa da tavır konulması, alınmaması gerekir. Yoksa çocuk istediklerini ısrar ve ağlama ile elde edeceğini öğrenir ve bunu hep kullanır.

Çocuğun her istediğine evet diyerek almanın olumsuz tesirleri sandığımızdan çok fazladır. Her istediğini elde etmek çocuğun doyumsuz bir şahsiyet geliştirmesine sebebtir. Çünkü istediğini hemen elde etmesi çocuğa anlık bir haz, yapay bir mutluluk verir.

Çocuğu cezbeden o nesne, elde edilince çekiciliğini kaybeder ve çocuğun mutluluğu sadece o anlık olur. Arkasından hemen yeni yapay heyecanlara ihtiyaç duyar. Bulamadığında kolayca mutsuzluğa düşer, depresif duygulara kapılır.

Çocuk yeni heyecan ve değişiklikler bulsa bile bu kısır döngü olarak devam edeceği için içinde önüne geçilemeyen bir boşluk ve tatminsizlik hissi oluşacaktır.

Yazık ki bu çoğu varlıklı aile çocuklarının bir şanssızlığıdır. Çünkü çocuğa her istediğini almak, ona mutluluğu somut nesnelere sahip olmakla eş değer olarak öğretir. Bu yanılgı, onları mutsuz ve doyumsuz yetişkinler olarak karşımıza çıkarır.

Yaşadıklarımız Gördüklerimiz

Arkadaşımız Nilay Hanım'a davetliyiz. Denize nazır villanın bahçesinde mangal yapıyor; pirzola, köfte yiyoruz.

Arkadaşım yedi ve on yaşındaki iki kızına yemek yedirebilmek için çok uğraştı ama başaramadı. Isırılıp yarım bırakılmış köfte ve pirzolalara bakarak hüzünle bana döndü. Görüyorsun, dedi. Ne kadar zayıf ve çelimsizler. İster istemez hep kendi çocukluğum geliyor aklıma. Dört kardeştik... Eti doya doya ancak kurban bayramlarında yiyebilirdik. Sokağa çıktığımızda ya dondurma ya da simit isterdik. Annem bir simiti dörde paylaştırırdı. Dondurmayı da bir külahtan sırayla hepimiz yalardık. Kahvaltıda zeytinleri bir defada değil, üç ayrı lokmada yemeği öğretmişti annem. Ama çocukluğumun o zeytinleri o dondurma ve simitleri dünyanın en leziz yiyecekleriydi. Biz de dünyanın en mutlu çocukları...

Bazen eşim değişiklik olsun diye Boğaz'da balık yemeye götürür bizi. Çocuklarım burun kıvırarak yine mi balık (!) derler...

Çatallarıyla ancak bir iki yerini dürtükler sonra bırakıp kalkarlar.

Aynen şimdi yaptıkları gibi...

Anne Baba Arasındaki İlişkilerin Çocuk Üzerindeki Tesiri

"Sinirli ve geçimsiz çocuklar, saadetsiz izdivaçların mahsulüdürler."

Dr. Wilhelm Stekel

Çocuk eğitiminde anne-babanın çocuğa karşı tek vücut olması şarttır. Farklı uygulamaya muhatap kalan çocuk bocalar; doğru ve yanlış sınırlarını kavrayamaz. Herkesin farklı olduğunu görünce zamanla kendisi de kafasına göre kurallar çıkarabilir.

Ailede birlik beraberlik, huzur ve saadet en önemli faktördür. Çocuklar, anne-babanın uyumlu ve sıcak ilişkiler içerisinde birbirlerini sevip saydıklarını görmek isterler. Mutlu aileden mutlu çocuk yetişir.

Sinirli ve geçimsiz çocuklar ise mutsuz evliliklerin neticesidir. Eşler arasındaki tartışma ve kavgalar çocuğun ruh dünyasında derin yaraların açılmasına sebebtir. Çocuk yanında yapılmayan tartışmaları bile sezer etkilenir.

Önemli olan tartışmanın saklanması değil, tartışmadan sonra tarafların birbirinden özür dilemesidir ki bu çocuk için güzel bir davranış örneğidir.

Anne veya babanın çocuklarına birbirlerini kötülemeleri de çok büyük hatadır. Çocuk haklı bile olsa annesini kötüleyen babaya veya babasını kötüleyen anneye asla tahammül edemez. Çocuklarının kendilerine sevgili ve saygılı olmasını isteyen anne-babalar birbirlerine sevgili, saygılı olmak zorundadırlar.

[4]

SEVGİNİN ÖNEMİ

Çocuk eğitiminde sevginin önemi ve etkisi çok fazladır. Eğitimcilerin ortak ifadelerine göre; sevgi çocuk için gıda ve temiz havadan daha elzem bir ihtiyaçtır.

Ailesinden yeterince sevgi, şefkat ve ilgi göremeyen çocuklarda müteakip yıllarda bir takım rûhî bozukluklar ortaya çıkmaktadır.

Yapılan birçok klinik ve anket çalışmaları neticelerine göre, "konuşma özürlüğü, homoseksüellik, sadizm, altını ıslatma, isyankarlık, anne-babaya düşmanlık gibi her çeşit rûhî bozuklukların temelinde "insan yavrusunun en önemli psikolojik ihtiyacı olan içten sevilme" noksanlığı gösterilmektedir."

"Sevgi, çocuk için gıda ve temiz havadan daha elzem bir ihtiyaçtır."

Sahabe-i Kiramı sevgiyle yoğuran, çocukların hatta bütün mahlukatın şefkat âbidesi olan Peygamber Efendimiz (s.a.v.) buyurmuştur ki;

"Deveye binen kadınların en hayırlısı Kureyş kadınlarının saliha olanlarıdır. Onlar, çocuklarına son derece müşfik ve düşkündürler."

"Her ağacın bir meyvesi vardır. Kalbin meyvesi çocuktur. Çocuğuna merhamet etmeyene Allah merhamet etmez. Allah'a yemin ederim ki cennete ancak merhametli olanlar girer."

"Küçüklerimize şefkat etmeyen bizden değildir."

Hz. Enes (r.a.); "İyaline karşı Hz. Peygamber'den daha müşfik olan hiç kimseyi görmediğini" ifade etmiştir.

Âlemlerin Sultanı, herkesi kendi çocuğunu öpmeye teşvik eder; kendisi de çocukları kucağına alıp okşar öperdi.

Birgün onun torunlarını öptüğünü gören bir bedevi, "Siz çocuklarınızı öper misiniz? Biz hiç öpmeyiz" deyince "Allah kalplerinizden merhameti çıkardı ise ben ne yapabilirim." cevabını vermiştir.

Peygamber Efendimiz (s.a.v.), çocuklara olan sevgisini fiilleriyle açığa vurduğu gibi bizzat sözleri ile de açıkça ifade etmiştir. Ayrıca çocuklarla haşır-neşir olmuş, kendisiyle onlar arasına hiçbir engel koymamıştır. Öyle ki mübarek huzurlarına girişte bile çocuklara öncelik ve serbestlik tanımıştır.

Efendimiz (s.a.v.), rastladığı çocuklara selam vermiş hâl ve hatırlarını sormuştur. Yer yer onlarla şakalaşmış isimler takmıştır. Hastalandıkları zaman ziyaretlerine gitmeyi ihmal etmemiştir.

Efendimiz (s.a.v.), çocuk ağlamasına karşı çok duyarlı idi. Namaz kılarken çocuk ağlamasını duysa annesinin çocuğuyla ilgilenmesi için namazı kısa keserdi. Hz. Aişe'den rivayetle;

Birgün girdiği bir evde çocuk ağlaması duyunca hemen "Bu çocuğunuzda ne var da ağlıyor? Göz değmesine karşı rukye yaptırdınız mı? demiştir.

Bugün "Sabrı öğrensin" veya "Dediğim dedik tabiatlı şımarık olmasın" gibi mazeretlerle bebeğini ağlamaya terk eden sonra da "Ağlamayla ciğerleri açılıyor" diye kendini avutan annelere çok rastlıyoruz. Hâlbuki ağlamaya terkedilen bir çocuk öncelikle sevilmediği, istenmediği duygusuna kapılır. Çocuk için de sevilmediğini hissetmek kadar ruh dengesini altüst eden bir duygu yoktur.

Onun için ebeveyn gerek bebeklik gerekse çocukluk döneminde sevgisini saklamaya çalışmamalı bilakis izhar etmelidir.

Hatta çocuğa sık sık "Allah seni bize verdiği için çok mutluyuz" demelidir.

"Bir çocuk hiçbir davranış ya da hatasından dolayı sevgiden mahrum bırakılmaz."

İçten seviyor olmak asla yeterli değildir. Sevgi şeffaf olmak, açıkça ve maskesiz ifade edilmek zorundadır. Bu çocukları şımartmaz aksine sorumluluk duygusunu güçlendirir.

Aslında her anne-baba çocuğunu sever ama sevgisini ifade etmenin yollarını bilmez. Esas kayıp da bu noktada başlar.

Çocuğa olumlu yaklaşmak, dinlemek, kabul etmek, dokunmak, paylaşıcı olmak ve beraber nitkelikli zaman geçirmek sevginin en güzel ifade yollarıdır.

Yaşadıklarımız Gördüklerimiz

Aliye Hanım, çocuk eğitimi ile ilgili güzel bir kitap okudu. Yaptığı muhasebe sonucunda kendisinin çok eksikleri olduğunu, özellikle sevgiyi ifade yollarını hiç bilmediğini anladı. Demek ki saçını süpürge ettiğini sandığı çocuklarına sevgisini hiç gösterememişti. Geç de olsa hatalarını tamir etme kararı aldı ve yedi yaşındaki oğlu Mehmet'ten işe başladı. O gün okuldan gelen oğlunu gayet güler yüzle karşılayıp kucakladı. Yanağına tatlı bir öpücük kondurarak hâlini, hatırını, gününün nasıl geçtiğini sordu.

Böyle bir tutuma hiç alışık olmayan küçük Mehmet gayet şaşkın ve endişeli gözlerle annesine baktı.

"Anneciğim dedi... Yoksa ben bugün ölecek miyim?

Sevgi paylaşmaktır

Sevgi aynı zamanda duygu ve düşünceleri paylaşmaktır. Her zaman çocuğuna yemeyip yedirmesi, giymeyip giydirmesiyle övünen anne-babalar, bunun sevginin sıralamasında yer bile almadığını bilselerdi, sanıyoruz konuya yaklaşımları çok daha değişirdi.

Aile yiyeceği, giyeceği paylaşan bir kurum olmaktan ziyade; sevinciyle kederiyle, sıkıntısıyla duygu ve düşünceleri paylaşan bir kurumdur. Çocuğun ev içi ortamın gerçeklerine ortak edilmesi öncelikle o aileye mensubiyet duygusunun gelişiminde çok etkilidir. Bu da bağlılığı ve sevgiyi getirir.

Sevgi ön şartlı olamaz

Diğer bir önemli husus da sevginin kesinlikle ön şartlı olamayacağıdır. Çocuk şartsız sevilmelidir. "Uslu olursan" veya "Derslerinde başarılı olursan severim" gibi mesajların verilmesi çocuğu bunalıma, değişik kaygılara ve güvensizliğe itmekten başka bir işe yaramaz.

Çocuğa "Seni sen olduğun için seviyorum. Çünkü sen, benim evladımsın" diyebilmeliyiz.

Hikâye

Vietnamda, savaştan sonra evine dönmek isteyen bir asker San Francisco'dan ailesini telefonla arar:

"Anneciğim ve babacığım eve dönüyorum. Ama yanımda savaşta bir kolunu ve bacağını kaybeden bir arkadaşım var. Gidecek hiçbir yeri yok, getirmek istiyorum, ne dersiniz?" diye sorar:

"Oğlum böylesine özürlü biri bize yük olur; sen kendin evine dön" cevabını alınca telefonu kapatır.

Birkaç gün sonra askerin ailesine San Francisco polisinden bir telefon gelir. Oğullarının yüksek bir binadan kendini atarak öldüğünü öğrenirler. Üzüntü içinde San Francisco'ya gelirler ve şehir morguna götürülür. Oğullarını tanırlar ama bilmedikleri bir şeyi daha görünce dehşet içinde kalırlar. Çünkü oğullarının sadece bir kolu ve bir bacağı vardır.

Sevgi ölçüsüz hoşgörü değildir

Sevgi hoşgörüdür. Ama sınırsız hoşgörü, sevgi değildir. Sevgi adına çocuğun her davranışını hoş karşılamak , sınır

koymamak ebeveynin yapacağı en ciddi yanlışlıklardan birisidir. Neticede hürriyet ve sorumlulukların sınırını göremeyen tatminsiz bir kişilik ortaya çıkacaktır.

Dolayısıyla sevginin beraberinde disiplinin de getirilmesi şarttır.

"Sevmek aynı zamanda çocuğa önemli ve özel olduğunu hissettirmek, ona değer verdiğini göstermektir."

SEVGİ ÖNEMLİ

O çocuğumuz değil midir?
Gönül bahçemizin en sevgilisi
Ömür bağımızın tek meyvesi
Ve yeryüzünün en güzel çiçeği...

Öyle çiçek ki:
Havası SEVGİ
Suyu SEVGİ
İlacı SEVGİ...

Yaşadıklarımız Gördüklerimiz

Aynur Hanım, çiçek yetiştirmedeki mahareti ile ün salmış bir arkadaşımız. Evinin terası rengarenk bir renk cümbüşü içinde harika bir çiçek bahçesini andırıyor. Birgün ona bu işin sırrını sordum.

"–Çiçeklerin dili sevgidir, dedi. Onlara kendi dilinden konuşmazsanız ne açarlar ne de serpilip dal budak salarlar. Ben, çiçekleri çok severim. Her gün sabah ve akşam karşılarına geçer onlarla uzun uzun sevgi dolu sözcüklerle konuşurum."

Aradan birkaç hafta geçmişti ki Aynur Hanım gözleri dolu dolu başından geçen bir hadiseyi anlattı. Sabah yine oturmuş çiçekleriyle tatlı tatlı konuşurken dört yaşındaki kızı yanına yaklaşarak yarı mahzun bir sesle:

"–Anneciğim diyor... Herkesin övgüyle bahsettiği, sevdiği bu çiçeklerinden ben nefret ediyorum."

Çocuk, soğuk bir şamar yemiş gibi irkilen annesinin şaşkın bakışlarına gözlerini dikiyor ve gayet kuru bir sesle mırıldanıyor.

"–Çünkü sen, çiçeklerini benden daha çok seviyorsun."

Tavsiyeler

* Çocuğa eşyayı keşfetme hürriyeti tanıyın. Dokunmasını istemediğiniz eşyanızı ortalıktan kaldırın.

* Ev tanzimini çocuğa hareket serbestliği sağlayacak şekilde değiştirin.

* Ev kazalarını önleyici tedbirler alın.

* Elinizdeki oyuncağı uzatarak veya kollarınızı açıp kucağınıza gelmesini isteyerek yürümeye teşvik edin.

* Gösterdiği küçük başarılarını ödülsüz bırakmayın.

* Yemeğini kendisinin yemesine yardımcı olun. Döküp saçmasına sinirlenip bağırmayın.

* Merdiveni emekliyerek çıkmasına teşvik için birkaç basamak yukarıya sevdiği bir oyuncağı koyun.

* Çocuğunuza değer verdiğinizi ve ona güvendiğinizi hep hissettirin.

* Kalbinizdeki engin sevgiyi dilinize de aksettirin ve sık sık "Seni seviyorum" deyin.

* Sözel oyunlarla çeşitli tekerlemeler, şiirler ve masallarla dil gelişimine yardımcı olun. Seviyesine uygun hikaye okumalarını artırın.

* Ana renkleri öğretin, oyun ve gereçlerini, eşyalarını renkleriyle tanıtmaya çalışın.

* Oyuncakları toplamanıza yardım etmesini isteyin. Bardağı veya tabağı masaya götürmesini söyleyin. Bu tip işleri yapınca da ödüllendirin. (Böylece sorumluluk duygusunun da gelişmeye başladığını bilin.)

* Giysilerini kendisinin giyip çıkartmasına teşvik edin ve yardımla destekleyin.

KOŞ, KOŞ ÇOCUK

Annesinden sevgiyi
Yudum yudum içen bebek
Çiçek diye gezinir
Çevresinde kelebek

Sevgi dolu bakışların yüreğime oktur
Seni sevmek tarifsiz mutluluktur.
Sevgi üzere domur domur aç çocuk
Sevgiyle yarınlara koş, koş çocuk.

İKİNCİ BÖLÜM

İLK ÇOCUKLUK DÖNEMİ

(2-6 Yaş Arası)

1. İki-Üç Yaş Arası
2. Dil Gelişimi
3. Üç Yaşındaki Çocuk
4. Dört Yaşındaki Çocuk
5. Beş Yaşındaki Çocuk
6. Altı Yaşındaki Çocuk

ÇOCUKLAR GÜLE BENZER

Gözleri pırlantaya
Dilleri bala benzer...
Erenler söyledi ki
Çocuklar güle benzer...

Açılmamış bir gonca
Söylenmemiş bir hece
Solar sulanmayınca
Çocuklar güle benzer.

Ahmet Efe

[1]

İKİ-ÜÇ YAŞ ARASI

Dengesizlik Dönemi

Bu evre bebeklikten çocukluğa geçiş dönemidir. Dayanılmaz bir hareketlilik, huzursuzluk, gerilim ve bunalımlarla dolu olması; olumsuz, kararsız, isyankar hareketlerin çok görülmesi sebebiyle bir dengesizlik dönemidir.

Çocuk bu yaşta hep aşırı uçlarda ve farklı kutuplar arasında davranış sergiler. Mesela, açlık çığlıkları atarken, yemek getirdiğinizde acıkmadığını söyleyebilir. Atılgan bir davranışın arkasından utangaçlık veya tembelliğe geçiş yapabilir. Kendini, evin tek hakimi kabul eder. Kimi zaman büyüdüğünü hissettirme gayretiyle yemek yerken, giyinirken annesinin yardımını istemez; kimi zaman da bebek gibi davranıp her konuda yardım bekler.

Yazar Haluk Yavuzer'in ifadesiyle, "Özellikle 2,5 yaş, çocuk gelişiminin en büyük kriz dönemlerinden birisi olarak kabul edilir. Serkeşlik evresi olarak nitelendirilen bu dönemde en iyi tutum çocuğun belirli sınırlar içinde 'Hükümranlığını' sürmesine izin verilmesidir. Yanlış tutum sonucu çocukta oluşan saplantılar ve ruhsal bunalımlar, ilerki yıllarda inatçılık ve direnç belirtileri şekline dönüşür."

Demek ki burada anne-babanın, çocuğun bu dönemdeki özelliklerini bilmesi, davranışlarını ona göre ayarlaması gerekir. İlk altı yılın en zorlusu olan bu dönemde öncelikle "aşırı hoşgörü" ve "aşırı baskı" kavramları zihinlerden silinmelidir.

Baskı sonucu sindirilen çocuk, dıştan uslu, disiplinli gözükür ama, içinden kinlenir, fırsatını bulduğu anda yasaklananları yapar. Neticede sinsi, kendisiyle çatışmalı ve içi kin dolu bir şahsiyete bürünmeye başlar.

Aşırı hoşgörü de çocuğun bir sonraki döneme, uyumsuz, her şeyde dediğim dedik olan isyankar bir tip olarak girmesine sebeptir. Bu yanlışlığın acısı ise, bir dönem değil, bütün bir ömür sürer.

Bu dönemde, çocukla çekişmeye girmek, buna meydan vermek ayrı bir hatadır. Çekişmelerin neticesinde çocuk galip olursa, "hep dizginlerin elinde olduğu, her istediğini yaptırabileceği" görüşünü kazanacaktır. Mağlup olursa da "galip olma" sevdasıyla, hep diş bileyecek, kinlenecektir. Yani, her iki netice de çocuk için büyük kayıptır.

Bütün bunların yanısıra bu dönemde çok yapılan bir hata da, çocuğa sürekli uslu, sessiz, söz dinler olmayı öğütlemek, yani çocuk üzerinde psikolojik baskı kurmaktır. Belki neticede bu usul sayesinde uslu, söz dinler bir çocukla anne rahatlar; ama çocuğu çekimser, içine kapanık, kimseyle arkadaşlık kuramayan, silik bir insan olmaya yönlendirmiş olur.

"Çocuktan usluluk, söz dinlerlik beklenmez... Beklenirse, buna çocuk değil, çocuk kalıbına girmiş büyük denir."

Çevremize bir göz attığımızda çok değişik şahsiyetlerle karşılaşırız. Kimi son derece çekingen, ürkek, içine kapanık,

kimi atılgan, her şeyde dediği dedik olan, her şeye karşı çıkan; kimi ise katı ve inatçılığıyla isim yapan kişiler... "Bunlar büyük ihtimalle, bebeklikten çocukluğa geçiş dönemini yanlış yaşamış, yanlış eğitilmiş olanlardır. Bu dönemin tesirleri bütün hayatlarında sürmektedir."[9]

Bu devrenin en önemli özelliklerinden biri de, çocuğun bağımsızlığını kazanmaya çalışmasıdır. Aslında çocuğun bütün bu olumsuz davranışlarının temelinde, benlik duygusunu kazanma, kişiliğini belirleme çabası yatmaktadır. Yani çocuk istediklerimizi reddetmekle, tersini yapmakla kendini ispatlamaya çalışmakta, kimlik kazanma mücadelesi vermektedir.

Çocukluktan gençliğe geçişle hemen hemen aynı özellikleri taşıyan bu zorlu dönemde, çocuğa yapılacak en güzel yardım, ona belirli oranda bağımsızlığın verilmesidir.

Çocuğu Bağımsızlaştırma

> *"Çocuklara verebileceğimiz en iyi sermaye, bağımsız hareket etme kabiliyetidir."*[10]

Türk annelerinin çocuk yetiştirmede en pekiştirdikleri nokta bağımlılıktır. Hâlbuki önemli olan bağımlılık değil, bağlılıktır.

Bağımlılık kendine güvensizliği, iş yapmada beceriksizliği, sorumluluktan kaçmayı, kararsızlığı getirir. Ama bağlılık, taraflara sevgiyi, saygıyı, dayanışmayı kazandırır.

Aslında bizler çocuklarımızın sahibi değil, emanetçisiyiz. Emaneti gerçek sahibinin emrettiği şekilde korumakla yü-

9. Fitzhugh Dodson, a.g.e., s. 93
10. Dr. Wilhelm Stekel, Bir Anneye Mektuplar Ali Çankırılı (çev.) s. 29

kümlüyüz. Sahiplik duygusu neticede bağımlılığı getirir. Bağımlılık ise kişiyi "çocukluk illetine" mübtela eder. Bu illete yakalananlar yazık ki, ömür boyu çocuk ruhlu kalmaya mahkum olurlar.

"Öyle genç kızlar vardır ki, evlenecekleri güne kadar, saçlarını anneleri tarar, giyinmelerine anneleri yardım eder. Ve annesiz asla bir konuda karar veremezler. Mutfak işinden, ev temizliği ve düzeninden bihaberdirler. Onlar hep "annesinin kızı" olagelmişlerdir."[11]

Ve yine öyle erkekler vardır ki; evlenmesine, olgunluk yaşına ulaşmasına rağmen babasının veya başka bir yakınının vesayetinden kendini kurtaramamıştır. Kendi kararlarını vermekten aciz, istikrarsız, kararsız bir tutum sergiler.

İşte bütün bunların temeli, tamamen çocukluğa dayanmaktadır. Çocuklarımızın sorumluluk sahibi, sabırlı, iradeli, kendi başına karar verebilen, becerikli bir insan olarak yetişmesini istiyorsak işe bebeklikten başlamak zorundayız.

Bebeği yirmi dört saat hiç bırakmamak, sürekli onunla meşgul olmak, yalnız kalmayı öğrenmesine engeldir. Kendi başına, ağlamadan oyalanabildiği anlarda, sırf onu eğlendirme amacıyla odasına gitmemek lazım ki, karanlığa, ışığa, yalnızlığa ve seslere alışsın. (Ancak bu, bebeğe sevgi ve ilgiyi azaltma anlamına gelmemeli.)

İki yaşına gelmeden önce, çocuğun yatak odası, anneden mutlaka ayrılmış olmalıdır. Yaşı büyüdüğü hâlde ebeveynin odasında yatmak isteyen, kendisi tuvalete gidemeyen, karanlıktan, odada yalnız kalmaktan korkan çocukları, hatta annesinden ayrı yatamayan genç kızların varlığını duydukça bunun ne kadar önemli olduğunu anlıyoruz.

11. Dr. Wilhelm Stekel, Bir Anneye Mektuplar Ali Çankırılı (çev.) s. 29.

Çocuğun kendi başına giyinmesini öğrenmesine yardımcı olunmalı, yemeği döke saça da olsa kendisinin yemesine izin verilmelidir. Tertipli ve düzenli olma, temiz olma telkinlerine başlanır. Yemeklerden önce ve sonra ellerini yıkamak, dişlerini fırçalamak, pijamalarını katlayıp, dolabına koymak, oyuncaklarını toplamak gibi alışkanlıklar yavaş yavaş verilmeye çalışılır. Ancak bütün bu işlemleri annenin çocukla beraber yapması gerekir.

Ayrıca, çocuğa yapabileceği işleri buyurmak, mesela; su getirmesini istemek, bir bez verip masayı silmesini talep etmek vb. çocuğa hem sorumluluk, hem de bağımsızlık kazandırma yönünden etkilidir.

Tuvalet Alışkanlığı

Yirmi-yirmi dört ay arası, çocuğun tuvalet eğitimine başlamasında en uygun zaman kabul edilir. Tuvalet alışkanlığının gerçekleşmesi belirli bir bedensel olgunluğu gerektirdiği için erken dönemde yapılan girişimler, yarar yerine büyük zararlar getirebilir. Zaten görünüşte küçük yaşta tuvalet alışkanlığı kazanmış zannedilen çocukların, dört-beş yaşına gelince bu alışkanlıklarını bozabildikleri de çok karşılaşılan bir durumdur.

Tuvalet faaliyeti, çocuklar için başlangıçta oldukça zor ve karmaşık bir hadisedir. Bu zorlu faaliyette çocuğa sevgiyle değil de sertlikle, cezayla yaklaşmak sorunu büyütmekten başka bir işe yaramaz. Çocukta korku, öfke, güvensizlik, inat gibi olumsuz duyguların ortaya çıkmasına sebep olur.

Onun için annenin bu konuda çok dikkatli ve sabırlı olması şarttır. Çocuktaki biyolojik belirtileri kollayıp zamanı gelince oturağa oturtması gerekir. Ancak bu zorlamadan ve bıktırmadan yavaş yavaş olmalıdır. Ayrıca çocuğun her

beslenmeden sonra da birkaç dakikalığına lazımlığa oturtulması tuvalet alışkanlığının kazandırılmasında büyük kolaylık sağlar.

Tuvalet faaliyeti için kas kontrolünün gerçekleşmiş olması gerektiğinden bu konuda zorlamaya başvurulmaması çok önemlidir. Tuvalet eğitiminin yanlışlığından kaynaklanarak ortaya çıkan çeşitli davranış ve uyum bozukluklarının en yaygın sebebi bu zorlamadır.

Zorlama neticesinde tuvalet alışkanlığı kazanan çocuğun ileride altını ıslatma sorunu yaşaması muhtemeldir.

Burada en çok dikkat edilmesi gereken husus çocuğun başarı gösterdikçe ödüllendirilmesi, övülmesi ama başaramadığında asla paylamaya, cezalandırmaya gidilmemesidir.

Yaşadıklarımız Gördüklerimiz

Gittiğim bir komşu ziyaretinde tuvalet eğitimi dönemindeki kızımın, altını ıslattığını farkettik. Evin küçük kızı birdenbire yerinden fırlayarak odadan çıktı ve elinde bir kibritle içeri girdi. Hem ellerini sallıyor, hem de bağırıyordu:

– Şimdi seni bu kibritle yakayım mı?

Hayretler içinde annesine baktım. Komşum güldü ve başını sallıyarak mırıldandı:

– Çünkü, ben ona aynen böyle yapmıştım.

Tavsiyeler

* İki buçuk yaşın, çocuk gelişiminin en büyük kriz dönemi olduğunu unutmayın.

* Belirli sınırlar içinde çocuğun hükümranlığını sürdürmesine izin verin.

* "Aşırı hoşgörü", "aşırı baskı" kavramlannı zihinlerinizden silin.

* Çocukla çekişmeye girmeyin.

* Çocuğun yatak odasını ebeveynin odasından mutlaka ayırın.

* Döke saça da olsa, kendi kendine yemesine fırsat verin.

* Çocuğu engellemek yerine yönlendirmeye çalışın. Mesela, çamura basarak yürümek isteyen çocuğa, "çamura basma" demek yerine temiz yerden yürümesini önerin. Veya cam bardağı masaya vuran çocuğun eline ahşap sarımsak ezeceği verin.

* Yanlışlarını değil, güzel hareketlerini görün.

* Gayretlerini destekleyin, başarılarını ödüllendirin.

* Öfke nöbeti geçirdiği anlarda gayet sakin ve sabırlı olun.

* Göz kontağı kurarak ciddi bir tavırla onu dinleyin; duygularına saygı gösterin. Anlamaya çalıştığınızı ifade edin. Dikkatini başka bir yöne çekmeye çalışın.

* Öfke nöbetlerinde daha olumlu olabilmesi için, normal anlarında iyi ilişki kurun.

* Çocuğa asla "yaramaz" damgası vurmayın. Her zaman yaradığını bilin. Yaramazlık damgasının ona her olum-

suz hareketini "Ben zaten yaramazım" diyerek meşrulaştırmasına yaradığını unutmayın.

* Başkalarına bir şeyler vermesini gerektiren oyunlar kurarak paylaşmayı öğretmeye çalışın.

* Tuvalet eğitiminde çok sabırlı ve dikkatli olun. Çocuğu zorlamayın, ayıplamayın ve cezalandırmayın.

[2]

DİL GELİŞİMİ

Dilin Önemi

"Din ve dil iki kutsalımdır benim."

Dil, insanların birbiriyle anlaşmasını sağlayan semboller kümesidir. İnsanlar arasındaki ilişkiler onunla gelişir ve güçlenir. Dilin küçük birimi olan her bir kelime o toplumun kültürünün en güzel ifadesidir. Dolayısıyla dil, beşer tarihinde her zaman oldukça büyük, önemli bir yer edinmiştir.

Viyana'lı dil filozofu Ludwig Witgenstein "Dilimin sınırları, dünyamın sınırlarıdır." demiştir. Milli şairimiz Mehmet Akif de "Din ve dil, iki kutsalımdır benim" diyerek dilin içtimai önemine dikkat çekmiştir.

"Dilimiz Kültürümüzdür"

Dilimiz bizim öz değerimizdir. Bugün kullanımdan silinen unutulan bir kelime ne yazık ki beraberinde kelimenin değerini de unutturmaktadır. Mesela, kültürümüzün bir özelliği olan vefakarlığın "vefa" kelimesiyle beraber unutulmaya yüz tutması gibi. Dile gelen her darbe aslında düşünceye gelmektedir. Dolasıyla, dilimizin yıpratılması ve zayıflatılmasıyla, düşüncemiz fukaralaşmakta ve sınırlanmaktadır.

Dilimin sınırları, dünyamın sınırlarıdır.

"Bir ülkeyi düzeltmek istiyorsanız, önce dilini düzeltin."

Geçmiş dönemlerin birinde, bunalıma, düşen Çin'i düzeltme çaresi için Konfüçyüs'e başvuruyorlar. Cevap çok şaşırtıcı oluyor:

"-Dili düzeltin!"

Ya bizim toplumumuzda dilimizin durumu nedir? Dışarıda beş dakikalık bir gözlememiz bize bu konuda yeterli bilgiyi verecektir sanıyorum. Küçücük çocuklarda lanetlemelerden tutun da küfürlere kadar varan yüz kızartıcı sözler…

Gençlerde argo kelimeler, anlamsız bozuk cümleler… Maalesef bunların hepsi, dilimizin ve toplumumuzun içler acısı durumunu sergiliyor.

Toplumumuzda neyi, nasıl diyeceğini bilmeyen, ama aydın geçinmeyi de ihmal etmeyen insanların sayısı hayli kabarık: "Gül" diyeceğine "diken" diyen, "güzel" diyeceğine, "çirkin" diyebilen konuşma özürlülere aydın demek mümkün mü?

Konuşmak bir gönül alışverişidir. Bir araya gelip muhabbet ederken birbirimizin kalp ve gönül aynalarına mesaj sunduğumuzun farkında olmalıyız.

İnsanlığın önderi Peygamberimiz (s.a.v.) dile önem verir, yetişkinlerin dil hatalarına büyük öfke gösterirdi.

Öz değerimiz olan dilimizi sahiplenmek zorundayız. Bunun için de öncelikle çocuklarımızın dil gelişimine çok özen göstermemiz gerekmektedir.

Çocuğun erken yürümesinde, koşmasında annenin müdahalesinin bir fayda getirmediği, ama dil gelişiminin daha çok annenin gayretiyle ilgili olduğu artık kabul edilen bir gerçektir.

Yaşadıklarımız Gördüklerimiz

İstanbul-Fatih'te yürüyorum... Yolda karşı karşıya gelen lise formalı iki genç kız, hayli yüksek sesle sevinç çığlıkları atarak birbirlerine sarıldılar. Hâllerinden birbirlerini çok seven iki arkadaş oldukları belli... Ama sevgilerini ifade ediş şekilleri çok ilginç ve yazık ki çok üzücü...

"Hay Allah'ın cezası, nerelerdeydin?"

"Ya sen, sen nerelerdeydin geri zekalı?"

"Manyak şey... Anlat bakalım n'aber, neler yaptın?"

"Ohoo, neler yapmadım ki... Biliyor musun, artık hayatımda başka biri var..."

"Yok yaa!.. Nerden buldun kız?."

Dil Gelişimini Etkileyen Faktörler

• Aile İlişkileri

Aile bireyleri, özellikle de anne ile çocuk arasındaki sağlıklı ilişkiler, dil gelişimini etkileyen faktörler arasında ilk sırayı alır. Çocuk esirgeme kurumlarında anne şefkatinden uzak büyüyen çocukların, konuşmayı geç öğrendikleri ve dil gelişimlerinin çok zayıf olduğu görülmektedir. Sevgi ortamında ilgiyle büyüyen çocuklar konuşmak için kendilerini cesaretli hisseder, duygu ve düşüncelerini ifade etmede zorlanmazlar.

Özellikle anneleri kendileriyle çok konuşan çocukların daha düzgün konuştukları, daha geniş kelime dağarcıklarına sahip oldukları görülmektedir.

Bir Araştırma

Hollanda'da dört yaş çocukları üzerinde bir araştırma yapılır. Dil ve zihinsel gelişimde Türk çocuklarının çok geri kaldıkları tesbit edilir. Bunun sebebini ortaya çıkarmak için Türk anneleriyle bir toplantı düzenlenir.

Toplantının neticesinde anneler şu itirafta bulunurlar:

"Biz çocuklarımızla çok konuşmayız..."

• Sosyal şartlar

Ailede sosyal düzeyin yüksek olması, çocuğun erken ve düzgün konuşmasında tesirlidir.

• Zeka

İki yaşına kadar çocuğun çıkardığı seslerle, zekasının ilişkisi olmamasına karşın, iki yaşından sonra dil gelişimiyle IQ arasında sıkı bir ilişki olduğu görüşü ağır basmaktadır.[12] Dilin gelişiminde zekanın tesiri vardır.

• Konuşmaya teşvik

Çocuğun, gezilen görülen yerler hakkında veya olaylar hakkında görüşünün alınması, dolayısıyla konuşmaya teşvik edilmesi, dil gelişiminde olumlu etki yapıcıdır. Ama çocuğa fazla söz hakkı verilmemesi veya hatalı ifadelerine gülünmesi gibi hâller de dil gelişimini olumsuz etkiler.

Çocuğun Dil Eğitimine Annenin Yardımı

Kelimeler, duygusal ortamda yoğunluk kazanır. Çocuk her şeyi anneden gelen duygusal birliktelikle beraber öğrenirse, hem öğrendiği kalıcı, hem de dil gelişimi başarılı olur.

Anne, bebeklik çağından itibaren çocuğu ile bol bol konuşmalıdır. Bunun için ayrı zaman sarfetmesi gerekmez. Sesli düşünmesi, mesela; "Şimdi mamamızı yiyebilir miyiz?" "Kirlenen tulumumuzu değiştirsek nasıl olur?" gibi sözlerle işlerini konuşarak yapması bile yeterli olabilir.

Çocukla büyük insan gibi ve mümkün mertebe düzgün cümleler kullanıp, devrik cümlelerden bile kaçınarak konuşmak gerekir. Bebek taklidi yapma amacıyla kelimeleri bozarak konuşmak büyük hatadır. Ayrıca çocuğun hatalı kelimeleri düzeltilmez. Ancak doğru olan şekli tekrarlanır ama, doğrusunu söylemesi için baskı yapılmaz.

Dil gelişimi, zihinsel gelişim ile iç içedir. Dikkat ve gözlem de zihinsel gelişimi sağlamada en önde gelen esaslar-

12 Haluk Yavuzer. Çocuk psikolojisi S.95.

dandır. Dolayısıyla çocuk, sürekli gözlem yapmaya ve farkları görmeye alıştırılmalıdır.

Çocuğun iki yaşına girmesi, dil yönünden hızlı gelişmesinin dönüm noktası olur. Bebeklik döneminde, çocuğumuzla bol bol konuşmuşsak, bu çabamızın karşılığını şimdi almaya başlarız. Çocuk iki yaşına kadar duyduğu ve kafasına işlediği kelimeleri birer birer söylemeye başlayacaktır. Bu döneme kadar daha çok fiziksel aktivitede bulanan çocuk, bundan sonra zamanının çoğunu yeni öğrendiği kelimelerin kullanımına ayıracaktır. Bu dönemde de yine çocuğumuzla kelime oyunu oynamaya çevredeki eşyaların isimlerini belirlemeye, dolayısıyla onunla konuşmaya devam etmemiz gerekir.

Mesela " "E" ile başlıyan yiyecekler nelerdir? "B" harfiyle başlayan ev eşyaları hangileridir?" gibi soru ve cevaplı çocuğun dil eğitimine faydalı oyun şekilleri bilmeceler düzenlenebilir.

Çocuğun Sorularını Cevaplandırmak

Bu çağdaki çocuğun en önemli özelliği çok soru sormasıdır. Çocuğun öğrenmeye en hazır olduğu an, aslında soru sorduğu andır. Onun için çocuğun sorusuna, o konuyla ilgili başka kavramları da ilave ederek cevap vermek, onun düş gücünü pekiştirmeye, zekasını işletmeye, kelime dağarcığını zenginleştirerek dil gelişimine yardımcı olacaktır. Ancak bu, çok sabırlı olmayı gerektirir.

Aynı zamanda çocuğun yaş durumuna göre sorduğu soruları doğru cevaplamak için annenin gerekirse ansiklopedileri bile karıştırması gerekir.

Burada çocuğun sorularını cevaplamakla ilgili bir örnek verelim ve iki ayrı anne davranışını inceleyelim.

Mutfakta buzdolabını temizleyen anne yere bir buz parçası düşürür. Çocuğu gelerek eline buz parçasını alır ve sormaya başlar.

Çocuk: Anne bu buzdan neden su akıyor?

Anne: Erimeye başlamış da ondan.

Çocuk: Buzdolabında iken neden erimiyor?

Anne: Buzdolabı soğuk tuttuğu için.

Çocuk: Buzdolabını soğuk yapan nedir?

Anne: Buzdolabını motoru soğuk tutar.

Çocuk: Motoru bozulursa ne olur?

Anne: Buzdolabı ısınır, yemekler de bozulur.

Çocuk: Yemekler nasıl bozulur?

Anne: Mikroptan.

Çocuk: Mikrop nedir?

Anne: Çekilir misin başımdan.

Çocuk : Ama anne mikrop dediğin nedir?

Anne: Git başımdan diyorum sana…

Şimdi de aynı olay karşısında çocuğun gelişiminde soru-cevabın önemini bilen bir annenin tutumunu izleyelim.

Çocuk: Anne bu buzdan niçin su akıyor?

Anne: Buzlukta donma derecesindeki soğuklukta duran buz, dışarıya çıkınca ısınmaya başlar ve erir.

Çocuk: Buzdolabını böyle soğuk yapan ne?

Anne: Buzdolabının bir motoru var. O çalışınca buzdolabı soğur. Biz de yemeklerimizi buzdolabında muhafaza ederek bozulmasını önlemiş oluruz.

Çocuk: Buzdolabına koymazsak yemeklerimiz bozulur mu?

Anne: Evet… Çünkü mikrop diye gözle görülmeyecek kadar küçük canlılar vardır. Onlar havada uçarlar, açıkta kal-

mış, beklemiş yemeklerin üzerine konarlar. Biz de o mikroplu yemeği yersek hasta oluruz. Ama bu mikrop denen canlılar soğuğu sevmezler. Buzdolabına konulmuş yemeklerimiz böylece onlardan korunmuş olurlar... (Unutmamalıyız ki çocuğumuzla sürdüreceğimiz günlük bu tür konuşmalar onun için hayatının en mühim dersleri olacaktır.)

Çocuğun dil gelişimine katkıda bulunacak bazı bilmece ve tekerleme örnekleri:

"Nar tanesi, nur tanesi İslam'ın bir tanesi." (Kabe)

"Allah'tan korkmaz, cennetten çıkmaz." (Çocuk)

"Bir dalda beş meyve, ikisi gün görür, üçü görmez." (Namaz)

"Benim bir mumum var, gündüz yanar, gece söner." (Güneş)

"Baldan tatlı, zehirden acı, iyilik yapana duacı." (Dil)

"Avuç avuç inciler, ışık verir geceler." (Yıldızlar)

"Mantosu yeşil, entasiri kırmızı, düğmesi siyah, bunu bilin kimin kızı." (Karpuz)

- *Evvel zaman içinde*
  Kalbur saman içinde,
  Bir birim.
  Gölgede kilim,
  Kilimde bir kız,
  Ağzında sakız
  Gözleri boncuk boncuk,
  Gül dalında bir
  tomurcuk...
  Bu kıza Güllü derler,
  Her tarafta ünlü derler.
- *Şu dala kartal konmuş*
  Dal tartar, kartal kalkar
  Kartal kalkar, dal tartar.
- *Gökyüzünde yıldızlar*
  Yeryüzünde hafızlar.
- *Üzüm üzüme*
  Baka baka kararır
- *Uyku uykunun mayasıdır*
- *Ulusunun sözünü*
  dinlemeyen
  Uluya uluya gider
- Uma uma, döndük muma

Çocuğun Dilinden

MUTLU KAR

Dün gece
Kuşlar uyurken
Kar yağmış üstümüze
Sabah bir uyandık ki
Yihhuuu
Çiçekler içinde bahçe.

Yerde biz, dallarda serçe
Ortamızda kardan adam
Kartopu oynadık saatlerce
Bir ev kurduk kendimize buluttan
Uçtuk gizli ülkemize.

Ne çalan zil, ne ödev
Her şey Kafdağı güzelliğinde
Git git çoğalır yaşamak
Mutlu kar tatilinde.

Boşuna çağırma yokum
Hiç dönmedim ki o masaldan ben, Anne![13]

13 Aziz Sivaslıoğlu

Masalın Büyülü Dünyası

Basit masallar ve tekerlemeler bu yaştaki çocukların çok ilgisini çeker. İki buçuk yaşındaki bir çocuğa masal okumaya başlanabilir ki, bu aynı zamanda ileride kitap okuma alışkanlığına bir zemindir.

Masal ve hikayeler aslında tamamıyla toplumun kültürel mirasının mahsulüdür. Dolayısıyla çocuğun yetişmesinde, mensup olduğu kültürün özelliklerini öğrenip benimsemesinde, dil ve zihin gelişiminde önemli bir rolü vardır.

Çocuklar masalın büyülü dünyasına girip, kah Kafdağına çıkar; kâh bulutlar üstünde uçar; iyilerle beraber olup, doğruyu alkışlar, kötülüğün çirkinliğini görüp, kötüleri cezalandırır.

Böylece masalın kahramanlarıyla kendini özdeşleştirir; iyiliğin güzelliğini, yanlışın çirkinliğini öğrenir. Kendisin de ulvi gayeler için mücadele etme fikri gelişir.

Masallar, çocuklar için soyut kavramların anlaşılmasında, dolayısıyla çocuğun gaybe imanına zemin hazırlanmasında en güzel yardımcıdır.

Ancak masallarımızın kendi kültürümüzün ürünü olması, Batı'nın işkenceli, sadizm yüklü masallarının tesirinde kalmaması şarttır.

Türk masalı üzerinde en eski bilgiler XIII. yüzyılın büyük mutasavvıfı Mevlana Celaleddin (k.s.)'in eserlerinde mevcuttur. Ne yazık ki Mevlana'nın Mesnevisindeki, Beydaba'nın Kelile ve Dimne'sindeki hayvan masalları, Ezop ve La Fontaine isimli Avrupa'lı masalcılar alarak "Fabl" adı ile dünya edebiyatına maletmişlerdir.

Edebiyatımızın isim yapmış simalarından Hüseyin Cahit Yalçın, çocukluk hatıralarından bahsederken, çocukluğun-

da dinlediği ilk hikaye ve destanların ruhunda bıraktığı izleri şöyle ifade eder:

"Bende kitap merakının ne zaman başladığını bulmak için gözlerimi geçmişe çevirdiğimde çocukluğuma kadar inmek gereğini duyuyorum. İlk kitaplığım, elime geçirebildiğim bir ayakkabı kutusu olmuştur. Bütün özen ve dikkatimle burada sakladığım değerler de sanırım sokaklarda satılan destanlar, Aşık Garip ve Kerem hikayeleri idi. Daha sonraları, marangoz yapısı ufak bir kitaplığım olduğu vakit de oynarken içine girebilecek kadar küçüktüm.

Oyun ve oyuncak... Başım pek hoş değildi onlarla. Babamın beni oyuna zorladığını bugün bile hatırlarım. Ama kitaplarla oynamak için özendirilmeme pek gerek yoktu. Sonunda babam kitaplara zarar vermediğimi anlayınca, kendininkileri de bana bırakmakla güven gösterdi.

Hz. Ali'nin savaşları, Battal Gazi, Kara Davut... Elime nereden geçtiğini bilemediğim kitaplar; Aşık Garib'e, Kerem hikâyesine üstün tuttuklarım bunlardı. Geceleri aile arasında okunan romanlar bile, mesela Hayber Kalesi önünde Hz. Ali'nin gösterdiği yiğitlik hikayeleri kadar coşku uyandırmazdı bende.

Ev hayatımızın bendeki en eski hatıraları, bu gece okumalarıyla karışıktır. Yemekten sonra babam kahvesini içerken biraz konuşulurdu. Sonra babamın bir işareti üzerine ablam eline bir kitap alır, gaz lambasının yanına oturur, bir gece önce bıraktığı yerden okumaya başlardı. Annem, babam sessizce dinlerlerken ben hikayeyi izlemeye uğraşır, sonunda yorulup minderin üzerinde derin bir uykuya dalardım."

[3]

ÜÇ YAŞINDAKİ ÇOCUK

Bu yaştaki çocuk, bebeklikten çocukluğa geçiş bunalımlarını atlattığı için, kendine güvenen, çevresiyle uyumlu ilişkiler sergileyen, dengeli bir tutum içindedir. Artık çevresinde kendisinden bağımsız bir dünyanın varlığını idrak etmeye başlamıştır. Kendine özgü bir benlik ve cinsiyet duygusu geliştirmeye çalışır.

Cinsel kimliğini oluşturma çabasıyla sorduğu sorular gelişim seviyesine uygun, kısa, basit ve doğru olarak cevaplanmaya çalışılmalıdır. Ayrıca cinsel rollerin belirlendiği bu dönemde çocukların kendi cinsiyetlerine uygun tutum ve davranışa muhatap olmaları şarttır.

Üç yaşındaki çocuk, kendisine söylenenleri kolayca anlar ve isteklerini rahatlıkla ifade eder.

Bencilliği bırakır: Arkadaşlarıyla grup hâlinde oyunlar oynamaya, oyuncaklarını paylaşmaya, sabırlı olmayı öğrenmeye başlar. Artık hızla gelişen motor becerileriyle (hareketle ilgili gelişimiyle) tam bir oyun çağına girmiştir.

Çocuğa bu yaşla beraber, koşma, atlayıp tırmanma, sıçrama gibi faaliyetlerini rahatlıkla yapabileceği imkanlar tanımak şarttır.

Çocuk biyolojik bir fabrika gibi sürekli enerji üretir. Bu enerjisini olumlu yönde tüketemezse, olumsuz tüketim yönlerine başvurur. Dolayısıyla çocuğun olumsuz dav-

ranışlardan sakındırılması için öncelikle fiziksel aktivite imkanları sağlayarak enerjisinin boşaltılması gerekir.

Ayrıca önemli bir husus da beden hareketleri ile kazanılan kas çalıştırma yeteneğinin, çocuğu zihinsel yeteneğe hazırlamasıdır.

Çocuklara yan ve yön duygusu ve kontrolü bu yaşta yerleştirilmeye çalışılır. Yan kontrolü sağ, sol, ön, arka, yukarı, aşağı kavramlarının kazandırılmasıdır. Yan ve yön duygusu doğuştan değildir; çocuğun hareket etkinlikleri ve kas gelişimiyle öğrenilir. "Yan kavramı oluşmamış bir çocuğun kelime ve harfleri öğrenmekte zorlandığı görülür. Sağ ve sol kavramları gelişmemiş bir çocuk da "d" harfi ile "b" harfi arasındaki farkı kavrayamayacaktır."[14]

Bütün bunlar göz önünde tutularak, çocuğa özellikle üçbeş yaş arası dönemde bol bol fiziksel etkinliklerde bulunma fırsatı tanımalı, kas geliştirmenin onun en önemli biyolojik ihtiyacı olduğunu unutmamalıyız.

"Kas gelişimi çocuğun en önemli biyolojik ihtiyacıdır."

Üç yaş çocuğun sosyalleştiği bir dönemdir. Özellikle kardeş sayısının az olduğu evlerde çocuğun kendi yaşıtı arkadaş çevresine dahil edilmesi önemlidir. Çünkü özellikle bu yaşta arkadaşa çok ihtiyaç duyar. Paylaşmayı, beklemeyi, çevresiyle olumlu ilişkiler kurmayı, sosyalleşmeyi arkadaşlarından öğrenir.

Üç yaş çocuğunun bir özelliği de, yalnız kalınca hayali arkadaşlar icad etmesidir. Bu durum, anne-babayı korkutmamalıdır. Çünkü birkaç yıl sonra kendiliğinden ortadan kalkacaktır.

14. Fitzhugh Dodson, a.g.e., s. 307

[4]

DÖRT YAŞINDAKİ ÇOCUK

Çocuğun üç yaşındaki dengeli, sakin hâli; dört yaşında yerini hırçınlığa, dengesizliğe uyumsuzluğa bırakır. Bu uyumsuzluk, dengesizlik hâli, üç buçuk yaşında başlıyabileceği gibi dört buçuk yaşında da başlıyabilir.

Annenin çocuğun bütün yaş dönemlerindeki özelliklerini bilmesi önemlidir. Uysallıktan tekrar hırçınlığa geçişi beklemeyen anne, telaşlanabilir veya çocukla gereksiz çatışmalara girebilir. Hâlbuki bilinçli anne çocuğun yaş dönemlerine göre kendini hazırlar.

Dört yaş çocuğunun en bariz özelliği değişken olması ve ölçüyü kaçırmasıdır. Bu yönüyle iki yaş dönemine çok benzerlik gösterir. Ancak, şimdi kendine daha güvenli, daha olgun ve daha uyumludur. Hem hareketlerinde, hem sözlerinde taşkınlık çok görülür. Kabına sığmaz bir hâli vardır; tekme atar, bağırıp, çağırır, kendini yere atar. Konuşmasında çirkin sözler yer alabilir. Baskı yapılırsa bu sözlerde ısrarcı olur. Ama üzerinde durulmadığını görürse bırakır. Kurallara, kısıtlamalara karşı baş kaldırıcıdır. Çevresine buyurmayı, hükmetmeyi çok sever.

Bu yaş çocuğunda sessiz-gürültücü; arkadaş canlısı-geçimsiz; kayıtsız-meraklı gibi zıt özellikleri arka arkaya görmek mümkündür.

Bu durumda anne-babanın oldukça kararlı ve kesin tavırlı olması şarttır. Ne yapacağında bocalayan, tavır koymasını bilemeyen anne, dört yaş çocuğuyla baş edemeyecek demektir. Annenin daha yumuşak başlı olması sebebiyle bu dönemde babaya çok iş düşer. Çocuk yer yer çok kararsız, ne istediğini ne yaptığını bilmez bir tutum sergilediği için, karşısında kesin tavırlı olmak şarttır.

Çocuğun huysuzlukları ve uyumsuzlukları için rencide etmeden ceza verilmelidir. Mesela, arkadaşlarıyla geçinemeyen çocuğumuza "Şimdilik arkadaşlarınla oynamayı bilmediğini görüyorum; daha bir müddet tek başına oynaman gerek." dediğimizde çocuğumuzu mahcup etmeden cezalandırmış oluruz.

Dört yaş çocuğunun önemli bir özelliği, düş gücünün çok gelişmesi ve hayalle gerçeği karıştırmasıdır. Annelerin, hayallerini gerçekle karıştırarak anlatan çocuklarını yalancılıkla suçlaması, onlara zorla yalanı öğretmesi, ilerde gerçekten yalancı olmalarına zemin hazırlaması demektir. Hayal ürünlerinin bir kısmına inanmış gözüküp, bir kısmına da "Sakın sen onu rüyada görmüş olmayasın, çünkü hatırladığım kadarıyla o olay başka şekilde olmuştu." diye mukabelede bulunabiliriz.

Bu dönem çocuğunun mülkiyet duygusu da gelişmemiştir. Eline aldığı her şeyin sahibi olduğuna inanır. Onun için gittiği yerde oynadığı oyuncağı cebinde getirmekte sakınca görmez. Ancak bu yaşta çocuğa yalancı denilemeyeceği gibi hırsız demek de mümkün değildir. Çünkü bu, onun mülkiyet anlayışıdır.

Dört yaş çocuğu oldukça hareketlidir. Koşma, sıçrama, tırmanma, bisiklet sürme, takla atma gibi bütün bedensel etkinlikleri sever. Motor becerilerinde hayli gelişme görülür. Merdivenleri yetişkin gibi çıkıp, iner, parmak uçlarında du-

rup, koşabilir. Beden hareketlerini istediği şekilde yönlendirebilir.

Konuşmaya çok düşkündür; her zaman, her yerde konuşmak ister. Dinleyici bulamadığında da kendi kendine konuşur. Kelimeler, kâfiyeler uydurmaya çalışır. Espri, fıkra ve bilmeceleri çok sever.

Dört yaşındaki çocuk, çevreye daha açık ve daha sosyaldir. Bencil olmasına, arkadaşlarıyla geçinmemesine rağmen, grup oyunlarından ve arkadaşlarıyla birlikte olmaktan çok hoşlanır.

Arkadaş seçmeye başlar. Önceleri seçtiği oyun arkadaşları her iki cinsten olabilirken, şimdi kendi cinsinden seçmeye çalışır. Böylelikle kendi cinsine uygun oyunlar öğrenir. Bu, kendi cinsinin kimliğini kazanmasında önemli bir faktör oluşturur.

Bu yaş çocuğuna, hatta üç yaşa bile çocuğun var olan yeteneklerini ortaya çıkarıp, gelişiminde yardımcı olacak bir anaokulu önerilir.

Tavsiyeler

* Çocuğa davranışlarınızda kesin tavırlı olun. Anne-baba olarak aynı tutumu gösterin.

* Kurallarınızı yere ve zamana göre değiştirmeyin.

* Çocuğunuzla beraber zevk alarak gerçekleştirebileceğiniz ortak etkinlikler bulun. Oturup, televizyon seyretmek ortak etkinlik değildir. Ama yürüyüş, gezi, top oynamak, spor yapmak, kelime oyunları vb. oyunlar oynamak ortak etkinliktir.

* Çocuğun kas gelişimi ile ilgili ihtiyaçlarına cevap verecek, fiziksel aktivitesini rahatlıkla yapabilecek imkanlar sağlayın.

* Çocukla tam ve düzgün cümleler kurarak konuşun. Sorularına sabırla ve kavramları genişleterek cevap vermeye devam edin.

* Mümkünse anaokuluna gönderin.

.....

Soru: Titiz bir insanım... Dört yaşındaki çocuğumun yemek ve meyve yerken üstünü ve etrafını kirletmesinden çok rahatsız olduğum için kendim yediriyorum. Ne dersiniz?

Cevap: Çocuğa, yemek ve meyve yerken anneyi en az rahatsız edecek şekilde bir ortam hazırlanabilir. Mesela, yemek esnasında eski elbiselerini giydirip masaya leke tutmayan bir örtü serilebilir.

Her hâlükârda çocuk küçük yaşlardan itibaren yemek yemeye, elini yüzünü yıkamaya elbiselerini yardımsız giyip çıkarmaya alıştırılmalıdır.

Bunun aksini yapmak çocuğu hazırcılığa alıştırmak, kendi başına iş becerebilme potansiyelini köreltmek ve onu bağımlı bir kişiliğe yönlendirmek demektir.

[5]

BEŞ YAŞINDAKİ ÇOCUK (ALTIN YAŞ)

"Beş yaşındaki çocukla benim aramdaki uzaklık bir adımdır, fakat yeni doğmuş bebekle beş yaşındaki çocuk arasındaki uzaklık korkunçtur."

L. Tolstoy

Dört yaşın bütün uyumsuzluk ve dengesizliğinin arkasından oldukça dengeli ve uyumlu olarak beş yaş dönemi başlar. Bu devre çocuk ve aile için "altın yaş" olarak nitelendirilir.

Beş yaş çocuğu kendine daha güvenli, daha anlayışlı, daha yumuşak ve ilişkilerinde uyumludur. Dört yaşın bocalamalarından kurtulmuş, hareketlerinde tutarlı ve kararlıdır.

Mesela, dört yaşındaki bir çocuk ne yapacağını tasarlamadan resim yapar. Çizimi tamamlayınca ne yaptığını bilir. Ama beş yaş çocuğu ne çizeceğini tasarlar ve bunu başarıyla gerçekleştirmek için uğraşır.

Beş yaş çocuğunun kas hâkimiyeti gelişmiş, çevresiyle sosyal ilişkileri artmıştır. Kendisi ve etrafıyla barışık, kendi-

ne güvenli ve dikkatlidir. Düzgün cümleler kurar; evde ana-okulunda ve toplumda daha uyumludur. Yaşıtlarıyla birlikte olmak onu çok mutlu eder. Ancak çok yorulduğu zaman saldırgan davranışlar sergileyebilir ve ağlamaklı olur. Dışarıyı evden daha çok sever.

Bu dönemde çocuk, söyleyenlere inanır ve uyar. Hafızası güçlenmiş, kavrama yeteneği büyük oranda gelişmiş; bir anlamda öğrenmeye aç duruma gelmiştir. Dolayısıyla bu dönem, çocuğu eğitme ve bilgi dağarcığını doldurma yönünden çok önemlidir. Vereceğimiz her şeyi almaya hazır olan çocuğumuza neyi, nasıl vereceğimizi çok iyi bilmemiz gerekir.

.....

• **Soru**: Bir annenin beş yaşındaki çocuğuna "Seni ne emeklerle büyütüyoruz. Ama yarın evlenince bir el kızına (veya oğluna) gönlünü kaptırdın mı anneyi-babayı hepten silersin" şeklinde konuşması çocukta ne gibi bir iz bırakır?

• **Cevap**: Çocukluğunda bu sözleri işiten yetişkin, evlendiğinde eşini sevmekten korkar. Ve bundan anne-babasına karşı suç işlemiş duygusuna kapılır. Stresli, mutsuz bir evlilik hayatı olur.

[6]
ALTI YAŞINDAKİ ÇOCUK

Altın yaş olarak nitelendirilen beş yaşından sonra oldukça fırtınalı gelen bu dönem aileyi çok şaşırtıcıdır. Dört yaşı andıran uyumsuzlukları, dengesizlikleri görülebilir.

Kendisini öfkelendiren şeylerden annesini sorumlu tutar ve öfkesini ondan çıkarır. İsteklerinin ardı arkası kesilmez ve ânında karşılanmasını bekler.

Eleştirilmeye, cezaya tahammül edemez; paylaşmayı sevmez. Yer yer bencil ve kavgacı bir tutum sergiler.

Ancak bedenen oldukça hareketlidir. Fiziksel aktiviteye dayanan oyunları çok sever. İstediği yere topu atıp, atılanı da tutabilir. Oyunlarında ve ilgi sahalarında kız ve erkek çocuklar arasındaki farklar daha belirginleşir.

Altı yaş çocuğunun el becerileri hayli gelişmiştir. Kesip yapıştırma, kuru ve sulu boya, parmak boyası, resim yapmak çok severek yaptıkları el faaliyetleridir. Bütün araç ve gereçleri kullanmada başarılıdırlar.

Altı yaş tam bir öğrenme çağıdır. Bu dönemde çocuğun zihni süngerin suyu çekişi gibi bilgileri çekici ve kaydedicidir. Özelikle kız çocukları için gerçek manada bir eğitim-öğretim uygulaması yapılabilir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

OYUN VE OYUNCAK

1. Oyunun Önemi
2. Çocuk ve Oyun
3. Sünnette Oyuna Teşvik
4. Çocuk ve Oyuncak
5. Kitaplar En Önemli Oyuncaklardır
6. Eğitici Oyun Örnekleri

Çocuğun Dilinden

ÇOCUK VE OYUN

Sebzelerden sevdiklerim
Havuç, domates, oyun.
Meyvalardan sevdiklerim
Elma, şeftali, oyun.
Bence en iyi besin oyun.
Çünkü...
Hiçbir şey yemesem bile, bazen
Oynarken doyuyorum.

İsmail Uyaroğlu

APARTMAN

Üst üste binmiş bahçesiz evler
Büyümüş dev olmuşlar...
Bakarken balkonlardan
O korkunç uçuruma;
Çağırır bahçeler bizi,
Aşağıda oyuna.

Aziz Sivaslıoğlu

HERKESİN BİR İŞİ VAR

Annem yemeği yapar
Ben tadına bakarım
Babam işine gider
Ben, bütün gün oynarım.

*

Beni tembel sanmayın
Herkesin bir işi var.
Anne-baba çalışır
Oyun oynar çocuklar.

*

Kuşların işi uçmak
Çiçeğin işi kokmak
Çocukların işi de
Öğrenerek oynamak.

Sennur Sezer

[1]
OYUNUN ÖNEMİ

"Oyun, çocuğu büyümeye ve olgunlaşmaya doğru çeken bir iç güçtür. Onu belli bir seviyeden daha olgun, daha akıllı bir seviyeye doğru çeker, götürür. Birçok şey oyun heyecanı ile öğrenilir. Bedenin gelişmesi de oyun sayesinde normal seyrini izler."

Mevlana (k.s.)

Oyun, çocuğun çalışması, işi olarak tanımlanmıştır. Çocuğun gerek bedeni, gerekse ruhî gelişmesinde zaruri bir ihtiyacı olan oyunun, çocuk eğitiminde oldukça ehemmiyetli bir yeri bulunmaktadır. Oyun, çocuk eğitiminde en güzel vasıta olduğu için çocuk eğitimini; oyun, meşguliyet ve iş olarak tarif eden eğitimciler bile vardır.

Mevlana Hz. "Fihi mâ fih" adlı eserinde konuyla ilgili olarak şunları söyler: "Oyun; çocuğu büyümeye ve olgunlaşmaya doğru çeken bir iç güçtür. Onu belli bir seviyeden, daha olgun, daha akıllı bir seviyeye doğru çeker götürür. Birçok şey oyun heyecanı ile öğrenilir. Bedenin gelişmesi de oyun sayesinde normal seyrini izler."

Eğitimciler, çocukta potansiyel olarak mevcut olan bütün yetenek ve güçlerin fiile çıkıp gerçekleşmesinde en temel unsurun oyun olduğunu iddia etmişlerdir. Çocuğun oyuna olan ihtiyacını gıdaya ihtiyacı gibi hayatî görüp, oynayamayan çocuğun zeka ve şahsiyetinin tam gelişemiyeceği fikrini savunmuşlardır.

Çocuklar, kendilerini en güzel oyunla ifade edebildikleri için, oyun bir yerde çocuğun lisanıdır. Bastırılmış olan duygular oyunla ortaya çıkar. Mesela; annesine kızan bir çocuk, oyunda baba rolünü alarak annesini cezalandırır. Veya kardeşini kıskanan bir çocuk, elindeki oyuncak bebeği kardeşi kabul ederek, dövmeye gözünü çıkarmaya çalışır. Böylece çocuk, içindeki olumsuz duygularından kurtulup rahatlar ki, psikolojik hastalıkların çoğu, bastırılmış, açığa çıkarılamayarak habisleşmiş duyguların bir neticesidir. Oyunun çocuğun ruh sağlığı için vazgeçilmez önemi bu yöndendir.

Ayrıca saldırgan ve kavgacı çocuklar özellikle atletizm, güreş, boks, basketbol gibi çok enerji gerektiren oyunlara yönlendirilirse olumsuz davranışları, olumlu etkinliklerde eritilmiş olur.

Oyunun Faydalarını Kısaca Özetleyebiliriz:

• Oyun, çocuğun beden terbiyesini sağlayan en etkili araçtır. Oyun sayesinde organlar bol bol egzersiz yapar, yeni beceriler kazanır; vücud daha sıhhatli gelişir, kan dolaşımı hızlanarak beyni besler ve sinir sisteminin daha iyi çalışmasını sağlar.

• Oyun, zihin geliştiricidir.

• Oyun, çocuğun kelime hazinesini artırır. Dil gelişiminde önemli faktörler arasındadır.

• Oyun, çocuklar için bir boşalma, sorunlarını ifade etme ve çözme vâsıtasıdır. Onun için çocuğun rûhi gelişiminde oyun en vazgeçilmez ihtiyaçtır.

• Oyun, disiplindir, ahlâk eğitimidir. Zira çocuk oyun vasıtasıyla düzeni, kurallara uymayı, itaati, ihtiyacı olan yardımı değişik cemiyetlerde davranış şekillerini öğrenir.

• Oyunla çocuk sahip olmayı, otorite kurmayı öğrenir.

• Oyun, çocuğun beş duyusunu geliştirir. İçinde yaşadığı dünyayı tanımasına yardım eder.

"Oyun, çocuğun çocukluğunun bütün dönemlerinde en güzel öğrenme mekanizmasıdır."

Bütün bunlara rağmen, oyunun önemini bilen, çocuğuna oyun imkanları hazırlayan, hele hele çocuğuyla oyun oynayan annelerin sayısı çok azdır. Hâlbuki oyun aynı zamanda anne-çocuk iletişimini geliştirmede oldukça etkili bir araçtır. Annelerin en çok yakındıkları mevzu, çocukların oyun için evi dağıtmalarıdır.

Çocuklar biraz büyüyünce bu şikayetler "ders çalışacağına hâlen oyun peşinde diye" devam eder.

Hâlbuki İslam âleminin önde gelen eğitimcilerinden İmam-ı Gazali hazretlerinin bu konuda annelere ve bütün eğitimcilere verdiği cevap oldukça dikkat çekicidir.

"Çocuğu oynamaktan men edip devamlı ders çalışmaya zorlamak onun kalbini öldürür, zekasını iptal eder ve hayatının neşesini kaçırır. Sonunda çocuk, dersten kurtulmak için hile düşünmeye başlar."

[2]

ÇOCUK VE OYUN

"Çocuk için hayat oyunla güzeldir,
oyunsuz hayat anlamını yitirir."[15]

Çocuk, oyunları ve oyuncaklarıyla ayrılmaz bir bütünlük içindedir. Çocukta oyun ile gerçek hayat arasındaki çizgi henüz çizilmediği için oyun, çocuğun gerçeğidir ve bizim gerçeklerimiz çocuğun görüşüyle gerçeklik oranı düşük birer oyundur.[16]

Çocuk tam bir enerji deposudur. Gelişme ve büyümeye harcanandan arta kalan yoğun enerjiyi çocuk, oyun etkinliği içinde kullanarak bunun oluşturduğu baskıdan kurtulur.

Bu enerji dağınık, bir amaca yönlendirilemeyen ve düzensiz olduğu için çocuk bununla ancak oyun etkinliği içinde başarı sağlayabilir. Böylece bu düzensiz enerjisini oyun faaliyeti içinde kullanmasını öğrenerek gelecekte alacağı rol ve görevlerine hazırlanmış olur.

Mesela, bebeklerine annelik yapan, ninniler söyleyen bir kız çocuğu aslında gelecekteki aslî görevinin hazırlığı içindedir.

---

15. Tuncel Altınköprü, a.g.e., s. 56
16. Tuncel Altınköprü, a.g.e., s. 47

Aynı şekilde okul öncesi çağda oğlan çocuklarının araba, tren, uçak gibi ulaşım aracı oyuncakları çok sevdikleri ve inşa etme, üretme, malzemeyi şekillendirme gibi etkinliklere kızlardan daha fazla ilgi gösterdiklerini görüyoruz. Bunlar da geleceğin mimarları, mühendisleri, işçileri, ustabaşıları olarak ilk talimlerini yapmaktadırlar.

"Unutulmamali ki çocukluğunu yaşayamayan çocuk, yetişkin olma yoluna büyük eksiklerle beraber girmiş demektir."

[3]

SÜNNETTE OYUNA TEŞVİK

Toprak Çocukların İlk Baharıdır

Eğitim açısından çocuk için son derece önem taşıyan oyun üzerinde Hz. Peygamber (s.a.v.)'in yeteri kadar durduğunu görüyoruz.

Rasûlullah'ın (s.a.v.) "Toprak, çocukların ilk baharıdır." sözünü alimler: "Baharda her çeşit hayvanatın yayılıp eğlendiği gibi, çocukların da toprak üstünde dağılıp oynayacakları oyuna izin verme ve teşvik etme şeklinde anlamışlardır. Kendi terbiyelerinde bulunan torunları Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin ile hizmetine bakan Hz. Enes (r.a.) gibi yakınlarını çocuklarla oynamak üzere sokağa bırakması hatta yolda rastladığı çocuklara selam verip iltifat etmesi ve şakalaşması bu teşvikin delilleridir.

Çocuğu Olan Onunla Çocuklaşsın

Birçok rivayet Peygamber Efendimiz'in (s.a.v.) çocuklarla bizzat oynayıp, onları eğlendirdiğini gösteriyor. Ayrıca "Çocuğu olan onunla çocuklaşsın" hadîs-i şerîfindeki emir çok manidardır. Çünkü burada hem oyuna teşvik hem de oyunun kuralına dikkat çekme vardır. Bugün psikologların

ortak ifadelerine göre anne-babanın çocukla iyi bir oyun etkinliğini gerçekleştirebilmesi ancak içlerindeki çocukluğu ortaya çıkarabilmeleriyle mümkün olur. Çünkü ortaya çıkan çocukluğumuz, çocuğumuzla olan yaş, kuşak, görüş farkını kapatacak böylece çocuğumuzla aynı dili konuşmuş yani "çocuklaşmış" olacağız. Zaten sırf çocuğumuzu eğlendirmek amacıyla içimizdeki çocukluğu ortaya çıkarmadan zoraki oynamaya çalışmamız çocuğumuzu asla tatmin etmeyecektir.

Bilhassa annenin çocuğuyla çocuklaşarak oyunlar oynaması aralarında duygusal beraberlik sağlayacak; ilerideki yaşlarda ergenlik problemlerini aşmada ve anne-çocuk iletişiminde bunun çok faydası görülecektir.

Peygamber Efendimiz (s.a.v.) torunlarını çok sever, onları sık sık mübarek omuzuna, sırtına veya karnına bindirirdi. Bir keresinde kaybolan Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'i bir dağın eteğinde bulan Hz. Peygamber (s.a.v.) yine onları iki omuzuna bindirmiş olarak geliyordu ki onları bu hâlde gören Selman (r.a.) "Ne mutlu size, bineğiniz ne kıymetli binek." dedi. Efendimiz (s.a.v.) de "Onlar da ne kıymetli binicilerdir." diyerek mukabelede bulundu.

Ayrıca gerek torunlarını gerekse başka çocukları sırtına, omuzuna bindirdiği sırada çiş yapmaları hâlinde Hz. Peygamber (s.a.v.)'in öfkelenmediği gibi, çocuklara hiç müdahele bile ettirmediğini görüyoruz ki bu bizler için çok ibret vericidir.

Hz. Aişe'nin çocukluktan çıkmış olması gereken yaşlarda bile oyuncaklanyla oynadığı rivayet edilir. Yine Hz. Aişe'nin bildirmesine göre Rasûlallah (s.a.v.) Tebuk ve Hayber seferinden dönüşünde Hz. Aişe'yi bebekleriyle oynarken bulur.

"Ya Aişe bu da ne?" diye sorar. Hz. Âişe:

"Bebeklerim" cevabını verir.

Allah'ın Rasûlü (s.a.v.) oyuncaklar içindeki, parçadan iki kanat eklenmiş atı göstererek

"Aralarında gördüğüm şu ne?" der. Hz. Âişe,

"Bir at" diye cevaplayınca Rasûlallah (s.a.v.):

"Hiç kanatlı at olur mu?" diye takılır.

Hz. Aişe:

"Duymadınız mı? Hz. Süleyman'ın kanatlı atı vardı." cevabını verir. Bunun üzerine Rasûlallah (s.a.v.) mübarek dişleri görünene kadar güler.

"Birçok rivayet Hz. Peygamber'in (s.a.v.) çocuklarla bizzat oynayıp onları eğlendirdiğini gösterir."

[4]

ÇOCUK ve OYUNCAK

"Verilen her oyuncak verenin onayını taşır. Bu sebeple çocuğumuza bir oyuncak verirken, hangi yaşam tipini hangi kültürü temsil ettiğini düşünmek zorundayız."

Oyun ve oyuncak çocuğun bütün dünyasıdır. Çocuk oyuncaklanyla bütünleşir; onlarla gerçek ve çok derin duygusal ilişkilere girer. Dolayısıyla çocuk üzerinde bu kadar önemi ve tesiri olan oyuncağın iyi seçilmesi gerekir.

Oyuncaklar öncelikle çocuğu aktiviteye yönlendirici olmalı, pasifleştirmemelidir. Aktivitenin yüzde seksenini kendisinde toplayan ancak yüzde yirmisini çocuğa veren bir oyuncak iyi oyuncak sayılamaz.

İyi oyuncak sınıfına girebilmesi için en azından aktivitenin yüzde seksenini çocuğa bırakması gerekir.

Böylece çeşit çeşit hünerleri olan pahalı elektronik oyuncakları iyi oyuncak olarak değerlendiremiyoruz. Ayrıca elektronik oyuncak çocuğun dar bir mekanda sıkışıp kalma-

sına sebeb olan bireysel bir oyun olduğu için sosyal gelişimini de olumsuz yönde etkiler.

Oyuncaklar çocuğun doğal yeteneklerini kolaylaştıran böylelikle de büyük bir eğitimsel işlevi yerine getiren oyun malzemeleri olmalıdır. Çocukta seçme ve değerlendirme duygusunu da geliştiren oyuncaklar bu işlevleriyle çocuğun kendi kendine karar verebilmesine ve değişik alanlarda beceri kazanmasına imkan hazırlar. Ayrıca çeşitli renk, boyut ve şekilleri, kavramları kavramada yardımcıdırlar. Çocuğun zihinsel, bedensel ve psikososyal gelişiminde oyuncağın önemli büyüktür.

"Bebeklerine annelik yapan bir kız çocuğu aslında gelecekteki aslî görevinin hazırlığı içindedir."

Oyuncaklar ve oyun, yaş ve cinsiyete göre farklılık gösterir. Hazır oyuncaklardan ziyade evde beraber yapılıp hazırlanan oyuncaklar daha faydalıdır.

Hem çocuğa tecrübe, el becerisi kazandırır, hem de sanat yeteneğini ortaya çıkarır. Hayal gücünü geliştirerek düşünme ufkunu açar. Aynı zamanda bir tüketici değil, üretici olmaya teşvik etmiş olur.

Boş iplik makaralarından, yumurta kartonlarına, yün ve orlon ipliklere, çikolata kağıtlarına, düğme ve boncuklara kadar pek çok şey çeşitli oyuncaklara malzeme olur.

Özellikle annenin evde çocuğuyla beraber oyuncaklar hazırlaması ve oyun oynaması aralarında duygusal beraberlik sağlayacak ve iletişimlerini güçlendirecektir.

Kızım iki yaşlarındayken ilk kez oyun hamuru hazırladığımız günü hatırlıyorum. Minicik elleriyle onu yoğurmak öyle hoşuna gitmişti ki uzun süre ondan şekiller üretmeye çalışmıştı.

Yine bir keresinde tahta kaşıktan yaptığımız bebek, ona hazır bebeklerden daha cazip gelmiş, bir müddet onunla oyalanmıştı. Boşalan tuvalet kağıtlarının rulo kartonlarını şekillendirerek yaptığımız külahlı dondurmacı babanın günlerce hikaye konumuz olduğunu hatırlıyorum.

Yine birgün oyuncak almak için gittiğimiz bir alışveriş merkezinde fiyatları hayli yüksek olan oyuncak evleri görünce bunu çocuk için daha çok kullanabileceği şekliyle evde teras katında yapabileceğimizi düşündüm.

Aslında çivi çakmasını bile bilmezdim ama iki arkadaşımın da yardımıyla kontraplaktan harika bir ev çıktı ortaya. Grofon kağıdı ile kapladığımız çatısı, yaldızlı parlak kağıtlarla süslediğimiz kapısı, pencereleri çok gösterişli oldu. En güzeli de iki buçuk yaşındaki kızımın çığlık çığlığa koşuşturarak bize yardım etmeye çalışmasıydı. Büyüdükçe bu ev üzerinde sulu boya çalışması yapabilir, renkli el işi kağıtlarıyla süsler şekiller yapıp yapıştırabilirdi. Evin içini de değişik şekillerde dizayn edebilirdi. Ama alışveriş merkezindeki o plastik evi alsaydım hem tek yönlü kullanacaktı hem de muhtemelen o büyük hacmine rağmen bir kenara fırlatılan oyuncaklar sınıfına girecekti.

Çocuk evleri beyaz eşya kutularından daha kolay yapılabilir. Evdeki artık malzemelerden yeni ve çok orjinal oyuncaklar üretilebilir.

Çok pahalı fabrikasyon bir oyuncak yerine, çocuğun katılımıyla yapılan veya üzerinde değişiklik ve ilave yapabileceği türde oyuncakları tercih etmek çocukta üreticilik ve icad etme yeteneğinin gelişmesi yönünden çok faydalıdır.

Çocuk bu sırada hem düşünecek hem de dikkatini bir konu üzerinde yoğunlaştıracak, beraberinde el-göz koordinasyonunu geliştirecektir. Böylece bir şeyler ortaya çıkarma-

nın, üretmenin heyecanıyla duygusal olarak rahatlayacak ve kendine güven duygusunu geliştirecektir.

Bu konuda annelere ve eğitimcilere yardımcı olabilecek güzel kitaplar vardır.

El becerisi ve üretme yeteneği olmayanlar bile bu kitaplarla çocuklarının oyuncak ihtiyacını karşılayacak güzel ürünler ortaya çıkarabilirler.

Ayrıca kırık veya bozuk oyuncaklar mümkünse tamir edilmeli, değilse atılmalıdır. Çünkü çocuk oyun esnasında oyuncağıyla özdeşleşir. Kırık veya bozuk oyuncaklar çocuğun ruh yapısında olumsuz duygular bırakır.

Oyuncaklar Kültürel Semboller midir?

> *"Yazık ki bugün oyuncakların çoğunda Batı kültürünün izleri, sembolleri mevcud. Vitrinler Barby ve Sindy isimli manken bebekler ve aksesuarlarıyla dolu, çocuklara tamamen Batı standartlarında bir hayat empoze ediliyor."*

Bir kültürü yaymak ve benimsetmek için en etkili yol, o kültürün işaret ve sembollerini tanıtmak ve günlük hayata yerleştirmektir. Bugün birer kültürel sembol hâline getirilen oyuncaklar başka kültürlerin yayılma amaçlarına en elverişli araç durumundadır.

Batıda ve onunla ilişkili ülkelerde çizgi film ve oyuncak sektörü tam bir işbirliği içindedir.

Çizgi filmlerde gösterilmeye başlayan Batı standardında sembol kahramanlar hemen oyuncak sektörü tarafından pi-

yasaya sürülür. Türkiye gibi televizyon bağımlısı ülkelerde filmi seyreden her çocuk o oyuncağı ister.

Hâlbuki çocuğa verilen her oyuncak verenin onayını taşır. Anne-baba seçtiği oyuncakla çocuğuna hangi yaşam tipini, hangi kültürü arz ettiğini iyi düşünmelidir.

Yazık ki bugün oyuncakların çoğunda Batı kültürünün izleri, sembolleri mevcuttur. Çocuğumuza aldığımız küçük bir topta, bir balonda bile noel babalar, noel ağaçları haç işaretleri görebiliyoruz.

Vitrinler, Barbi ve Sindy isimlerindeki manken bebekler ve bunların aksesuarlarıyla dolu. Çocuk araç ve gereçlerinin çoğuna bu bebeklerin ismi ve resmi reklam olarak konulmuş.

Bu Barbi ve Sindy'ler tamamen Batı kültürünün yansıtıcısı olan bir sürü kıyafetleri, makyaj takımlan ve ev eşyalarıyla birlikte satılıyorlar. Böylece çocuğa her yönüyle Batı standartlarında bir hayat modeli empoze edilmeye çalışılıyor. Bu, gerçekten birazcık duyarlılığı olan herkesi üzmesi ve düşündürmesi gereken bir konudur.

Ayrıca, oyun değeri açısından bir değerlendirme yaptığımızda bu tip bebeklerin çocuğun hayal ufkunu açmadığını; üretme, icadetme yeteneklerini geliştirmek yerine belki körelttiğini görüyoruz. Çünkü bu tip bebekler ancak elbise teşhir eden bir manken rolünü oynayabilir. Üstelik eksiksiz tasarlanmış aksesuarıyla çocuğa bir katılım imkanı da bırakılmamıştır. Hâlbuki çocuk normal bir bebekle çok farklı roller ve oyunlar ortaya çıkarabilir.

Mesela, çocuk bezi bağlayarak veya başına çorap koncundan bir başlık geçirerek bebek rolünü verir; ninniler söyleyerek ayağında sallar. Veya aynı bebeği başına bir örtü bağlayarak anne, gözüne bir gözlük takıp kıyafet değiştire-

rek de büyük anne yapabilir. Yani burada oyuncak, çocuğa hakim değildir. Aksine çocuk, oyuncağa hakimdir ve olması gereken de budur.

Çocuğun En Sevdiği İki Oyuncak:

Su ve Kum

Su, kum ve çamur annelerin sevmediği ama çocukların en sevdiği üstelik eğitim değeri hayli yüksek olan doğal oyun malzemelerindendir.

Çocuğa geniş deneyim ve keşif imkanları sağlayarak hayal gücünü çalıştırmayı öğretir. Çocuğun zihinsel gelişiminde ve kendisine güven duygusunun yerleşmesinde gözardı edilemeyecek katkıları vardır.

Ayrıca saldırgan çocuğun sakinleşmesinde, utangaç ve çekingen çocuğun uyarılıp sıkıntısının hafifletilmesinde su ve kum en etkili iki materyaldir. Özellikle kum oynarken kova, kürek, elek gibi aletlerin kullanımı kas gelişimine, el becerisinin kazanılmasına yardımcıdır.

Ne yazık ki toprağın bahçe oyunu olması sebebiyle, bu en yararlı ve doğal oyun malzemesinden büyükşehir çocuklarının mahrum kaldıklarını görüyoruz. Bu, o çocuklar adına gerçek mânâda büyük bir kayıptır.

Bu şartlardaki çocuklar için hiç değilse su ile oynama imkanları çoğaltılmalıdır. Küçük çocuklara su dolu kaplarla oynama fırsatları verilebilir. Büyük çocuklar için ise banyo saatleri uzatılıp eğlenceli hâle getirebilir. Mesela, küvet doldurup içinde balonla oynamak, ince plastik borucuklarla su veya sabun köpüğü üflemek, yelkenli, ördek yüzdürmek genelde çocukların çok sevdiği oyunlardır.

[5]

KİTAPLAR EN ÖNEMLİ OYUNCAKLARDIR

"Kitap çocuğun zihinsel duygusal ve sosyal gelişiminde önemli bir uyarandır."

Haluk Yavuzer

Kitaplar, dünyaya açtığımız pencerelerimizdir. Kitapsız hayat dar, sıkıcı ve karanlıktır. İnsanın; ruhen ve zihnen gelişiminde ve zenginleşmesinde, kendini yetiştirmesinde en etkili faktör olan kitap okuma kültüründen mahrum kalması büyük kayıptır. Bu güzel alışkanlığı yerleştirebilmek de oldukça erken yaşlara dayanan bir özen ve gayret ister.

Çocuk daha 10-11 aylıkken eline kartpostallar, resimli dergiler, kartondan ya da bezden dayanıklı kitaplar verilmeye başlanmalıdır. Özellikle bir yaşına geldiğinde sayfalarını açıp kapamaktan büyük zevk alacak, kitap çocuk için en sevdiği oyuncak hâline gelecektir.

İki-üç yaşlarında ise kitap, çocuk için açıp kapanan bir oyuncak olmaktan çıkar. Resimlere bakıp tanıdığı şeylerin isimlerini söylemeyi öğrenir. Dikkat ve gözlem geliştirme çalışmaları resimli kitaplarda çok güzel yapılabilir. Kısa cüm-

leli, daha çok kendisinin kahraman edildiği şekliyle yapılan okumalar çocuğa kitabı sevdirmede etkili olur. İki-üç yaş grubundaki çocuklar en çok kendilerinden, ailelerinden, çocuklardan ve hayvanlardan bahseden kitaplardan hoşlanırlar.

Dört-beş yaş grubundaki çocuklar ise çevreleriyle daha çok ilgili oldukları için, doktor, otomobil, hayvan, yiyecek, giyecek gibi çeşitli araç ve canlılardan bahseden kitapları severler.

Çocuklara bol bol kısa, seviyesine uygun hikayeler, masallar okumak gerekir. Ayrıca beraberce kitapçıya gidip ona kitap almak, ödüllendirmeleri daha çok sürpriz kitapçıklarla yapmak hatta mümkünse kitaplarını koyabileceği minik bir kütüphane hazırlamak çocuğa kitap okuma kültürünü kazandırmada önemli adımlardır.

Ancak çocuk, kitabın kahramanıyla özdeşleştiği için kitabın iyi seçilmesi kitap kahramanlarının ahlâki ve sosyal açıdan sağlıksız olmaması gerekir.

Tanınmış edebiyatçıların hayatları incelendiğinde, kitapla tanışmalarının çok küçük yaşlara dayandığını görürüz. Mesela, Yakup Kadri Karaosmanoğlu kendisindeki yazma ve okuma aşkını çocukluğuna bağlar ve hatıratında bunu özellikle vurgular.

"Bende ilk hikaye, roman yazmak özentileri babamdan kalma birkaç kitap sandığının açılıp karıştınlmasıyla başlamıştı. Henüz, okuma yazam bilmediğim çocukluk devrimde bile bunlar içinden çıkan irili ufaklı ciltlerin benim üzerimde esrarlı bir tesiri vardı. Hele resimli olanları beni ta canevimden kavrayarak hudutsuz bir hayal ve masal âlemine sürüklerdi. Oyunu, oyuncaklarımı hep bir yana atmıştım. Saatlerce evirip çevirdiğim o sayfalarda kimin neler söylediğini ve bu resimlerin kime ait olduğunu anlatmaktan başka

hiçbir merakım kalmamıştı. Bereket versin ki annem, arasıra bana bunlardan bazı fasıllar okuyup resimlere dair malumat vermek lütfunda bulunuyordu. Yoksa meraktan çatlamam işten değildi."

[6]

İLK ÇOCUKLUK DÖNEMİNE YÖNELİK EĞİTİCİ OYUN ÖRNEKLERİ

1) PARMAK OYUNLARI

İki Gözüm Var

Görmek için iki gözüm var (İki elin işaret parmağıyla gözler gösterilir.)

Koşmak için iki ayağım (Ayaklar hafifçe yere vurulur.)

İki elimi sallar (İki el sallanır.)

İki kulağımla duyarım. (Kulaklar gösterilir.)

Bir tek burnum var. (Bir elin işaret parmağı ile burun gösterilir.)

Dilim de bir tane (Dil işaret edilir.)

Ama bol bol öpün diye yanağım iki tane (İki elin işaret parmağı ile yanaklara dokunulur.)

Benim Bir Küçük Bahçem Var

Onu çok dikkatli kazarım. (Parmaklar tırmık gibi yapılır.)

Çiçek tohumlarını buraya ekerim. (Elle tohum ekme hareketi yapılır.)

Yağmur yağacak (Ellerle yağmur hareketi yapılır.)

Güneş açacak (Eller yanlara ve havaya kaldırılır.)

Benim tohumlarım gittikçe büyüyecek (Parmaklar önde birleştirilir, baş öne eğilir, yavaş yavaş yukarı kaldırılır.)

Çiçek açacak (Baş üzerinde iki elin tabanları birleştirilerek çiçek açma hareketi yapılır.)

Kış gelecek

Çiçeklerim tohumlarını saklayıp

Kış uykusuna yatacak (İki elin parmaklan birleştirilip yavaş yavaş, kollar indirilir.)

İnsanları Tanımlama

(Gerekli tanımlar el-yüz hareketleriyle gösterilir.

– Uzun insanlar-kısa insanlar (el hareketiyle gösterilir.)

– Mutlu insanlar-mutsuz insanlar (yüz mimikleriyle)

– Hızlı yürüyenler-yavaş yürüyenler (parmak yürüterek)

– Tembel insanlar-çalışkan insanlar (beden hareketleriyle)

.....

2) GRUP OYUNLARI

Uçtu uçtu oyunu

Oyuncular, ellerini masanın üzerine koyarlar. Oyunu yöneten uçan birçok eşya ya da hayvan adını sayar. "Uçtu

uçtu kuş uçtu", "Uçtu uçtu uçurtma uçtu" vb. Bunu söylerken oyunu yöneten ve oyuncular sağ ellerini yukarı kaldırırlar.

Bunların arasına, oyuncuları şaşırtmak için, oyunu yöneten bazen uçmayan hayvan ya da eşya adlarını da söyler ve elini havaya kaldırır. Fakat, oyuncular elini kaldırmazlar. Elini yanlışlıkla kaldıran oyundan çıkar.

Kutu Kutu Pense Oyunu

Çocuklar halka olup, elele tutuşurlar.

Dönerken şunları söylerler (Ortada bir çocuk oyunu idare etmektedir):

"Kutu kutu pense elmamı yerse arkadaşım (.....) arkasını dönse" (veya sağa dönse, sola dönse) derler. İsmi söylenen kimse arkadaşlarının söylediği hareketi yapacaktır. Kim hata yaparsa oyunu o idare eder. Çocukların sağ ve sollarını öğrenmelerinde yararlı bir oyundur.

Ebeyi Takip Oyunu

Çocuklar tek sıra olur, en önde yürüyen ebeyi takip ederler.

Düdükle oyun başlar. Ebe ne çeşit yürür ve ne biçim hareketler yaparsa bütün çocuklar tıpkı onun gibi hareket edeceklerdir.

Geç kalan oyundan çıkar.

Öt Kuşum Öt

Çocuklar arasından gönüllü bir ebe seçilir. Gözleri bağlanır.

Ona;

Arkadaşlarından biri karşına gelecek, onu yüzünden, saçlarından sesinden tanımaya çalışacaksın. Eğer tanıyamazsan ona:

Öt kuşum öt! diyeceksin. Böylece sesinden tanımış olacaksın, denir.

Ebe, gözü bağlı olarak karşısına gelen oyuncunun elleriyle saçlarını yoklayarak ve (öt kuşum öt!) diyerek sesinden kim olduğunu tanımaya çalışır.

Kelimenin Zıddını Bulma Oyunu

İki kişi ile de oynanır. Yönetici "Benim söyleyeceğim kelimenin zıddını söyleyeceksin" der.

Tembel-çalışkan, uzun-kısa vb. Yanılan oyundan çıkar.

Poz Ver Oyunu

Çocuklar elele tutuşup halka olurlar. Bir kişi ortada ebe olur. Elele tutuşanlar dönerek ebeye şu sözleri söylerler:

Eski minder, yüzünü göster;
Göstermezsen bir poz ver.
Güzellik mi? Çirkinlik mi?
Havuz başında sevinçlilik mi?

Ebe, bu üçünden birini seçer. Mesela, "güzellik" der. Çocuklar güzellik pozu verirler. Ebe içlerinden en güzel poz vereni seçer ve ebeliği ona devreder. Bu şekilde oyun devam eder.

Nesi Var Oyunu

Çocuklardan birisi odadan çıkarılır. Kalem, defter, anahtar, çorap vb. herhangi bir nesne saklanır. Çocuk içe-

riye girer ve "nesi var" diye sormaya başlar; her sorusunda saklanan nesne için bir ipucu verilir. Çocuk saklananın ismini bulana kadar devam eder. Sonra başka bir çocuk dışarıya çıkarılarak oyun tekrarlanır.

Sayı Sayma Oyunu

Çocuklar halka olurlar. Belirli bir rakam tayin edilir; Mesela, 30 veya 50 gibi. Sayı saymaya başlarlar. Birinci çocuk 1, ikinci çocuk 2, üçüncü çocuk 3, dördüncü çocuk 4, beşinci çocuk "bom" der. Böylece sayma devam eder. Beş ve beşin katları hangi çocuğa isabet etmişse sayı yerine "bom" der. Yanılan oyundan çıkar.

Kulaktan Kulağa Oyunu

Çocuklar dizilir. İlk baştaki çocuğun kulağına bir kelime söylenir. Her çocuk diğerinin kulağına aynı kelimeyi fısıldar. Son çocuk duyduğu kelimeyi sesli söyler. Geriden herkes duyduğu kelimeyi sesli tekrarlar. İlk hatayı yapan kimse oyundan çıkar ve oyun tekrar devam eder.

Beyin Fırtınası

İki kişi ile de oynanabilir.

Yönetici bir kelime söyler. Mesela, "soğuk" kelimesiyle aklınıza neler gelir diye sorar. Çocuklar soğuk kelimesinin kendilerinde yaptığı çağrışımla akıllarına gelen her şeyi söylerler. Mesela; kar, kardan adam, palto, kaşkol, kömür, odun, eldiven vb. En çok kelime bulan birinci olur.

Bu oyun aynı zamanda pedagogların da önerdikleri (beyin jimnastiği derecesinde) zeka ve dikkat geliştirici bir alıştırmadır.

Tekerlemeli Oyun

Çocuklar oturarak halka olurlar. Her çocuk sağ elini sağındaki çocuğun elinin üstüne, sol elini de solundaki arkadaşının elinin altına koyar. Herkes sırayla sağ elinin diğer arkadaşlarının açıkta kalan sol eline vurur. Bir taraftan da şu terlemeyi söylerler.

– Mutfakta neler oluyor?

Fasulye bakla bakla, yanında kızartma

Kızarmıyor bana bakıyor, hayırdır inşallah.

Hey! Çatlak patlak, yusyuvarlak,

Kremalı börek, sütlü çörek

Çek dostum çek, arabanı yoldan çek.

Çek çek amca burnu kanca

Al sana bir tabanca.

Tabancada kaç kurşun var?

(Var kelimesi söylenirken hangi çocuğun eline vuruluyorsa o bir sayı söyler. Mesela, "5" der. Beşe kadar sayarlar ama vurma işlemi devam eder. Beş rakamına gelince eline vurulacak çocuk elini kaçırmaya çalışır. Elini kurtaramazsa oyundan çıkar. Elini kurtarırsa ona vuramayan çocuk oyundan çıkar.)

Tuz-Buz Oyunu

İki kişiyle de oynanır.

Çocuklardan biri "buz-tuz" diğeri "tuz-buz" der. Bu şekilde hızlı hızlı söylerler. Yanılan oyundan çıkar.

İki Kişi ile Oynanabilen Oyunlar

Gözlem Geliştirme Oyunu

Çocuğa bir tablo gösterilir ve dikkatle bakması söylenir. Sonra tablo kaldırılır. Çocuğa neler hatırladığı sorulur.

Bu oyunla hem gözlem ve dikkat toplama alıştırması yapılmış olur; hem de çocuğa gözlemlerinde yanılabileceği öğretilmiş olur. Oldukça eğitici bir oyundur.

Yüzük Saklama Oyunu

Tepsi içine fincanlar dizilir. Birinin altına bir yüzük saklanır. Bu yüzüğün ilk açılışta veya sondan bir önceki fincanda bulunması söylenir.

Değişik Gölge Oyunu

Eller de değişik figürler oluşturup duvara aksettirilerek yapılan gölge oyunları hem kolay hem de eğitici bir oyundur. Özellikle gölgeleri karşılıklı konuşturmak, çocuğun düşünce ve duygusunu ifadesi yönünden yararlıdır.

Top Sokma

Ortaya bir sepet konulur. Uzak bir sınır koyarak buradan topu atarak sepete sokmaya çalışılır. Sepete topu en çok girdiren oyunu kazanır. El-göz koordinasyonunu sağlamada, dikkat geliştirmede ve fiziksel gelişimde yararlıdır.

EL FALİYETLERİ

Kolay Oyun Hamuru

Üç bardak un
1/4 bardak tuz
1 bardak su
1 çorba kaşığı sıvı yağ

Birkaç damla gıda boyası (yoksa toz boya), un ve tuz yavaş yavaş karıştırılır. Sonra bir bardak su eklenir. Tam kıvam sağlanana kadar un veya su ilave edilir. Bir naylon poşette buz dolabında üç hafta saklanabilir.

İpe Dizme İşleri

Çocuğun küçük kaslarını ve göz ile elin işbirliğini geliştiren bu oyun dört-beş yaş çocukları içindir.

Düdük makarna ve yıldız şehriyeler sulu boya ile boyanır ve kurutulur. Sonra bir etamin iğnesi ile ipe dizdirilir. Bundan oyuncak bebeklere kolye ve bilezikler yapılabilir. Çocuklara sabrı, iradeli olmayı öğreten bir oyundur.

Çiçekli Dal

Çocuğunuza parkta dolaşırken küçük çatallı bir dal bulup getirmesini söyleyin. Uygun dalı getirince, evde mısır patlatın. En güzel açılmış olanları seçin, ayırın. Sonra çocuğunuz sulu boya ile boyasın. Kuruyunca dallara isteğince yapıştırsın. İşte size çiçek açmış bir bahar dalı.

Kağıt İşleri

Renkli veya renksiz kağıtların küçük parçalar hâlinde kesilmesi ve yapıştırılmasıyla çeşitli şekiller elde edilir.

Çocuğa el becerisi kazandırır, sabır ve irade gücünü, kendine güven duygusunu geliştirir.

Sabundan Baloncuklar

Plastik bir bardağa biraz su konular, içine iki damla sıvı, deterjan veya biraz sabun tozu eklenir. Bir kamış veya ucu daire şeklinde kıvrılmış bir telle çocuğun sabunlu suyla balonlar yapması sağlanır.

Küçük Ev

Orta boy bir masanın üzerine kenarları yere kadar sarkacak biçimde çarşaf yada battaniye örtülür. Çocuk istediği evcilik oyuncuklarını, bebeğini alarak masanın altına girer, içinde istediği gibi evcilik oynar.

Bir Bahçe Yapalım

(Bir avuç kuru fasulye veya mercimek, biraz pamuk)

Çukur bir tabağa pamuk yayılır, üzerine kuru fasulye veya mercimek veya yarısına fasulye yansına mercimek dizilir. Üstleri tekrar pamukla örtülür. Suyla ıslatılır, pencere önüne konur. Her gün yarım bardak suyla ıslatılır.

Bir müddet sonra fasulye ve mercimek kök salacak ve saplan uzayacaktır. İstenirse bir süre sonra toprak dolu yoğurt kaplarına aktarılır.

Havuç Bahçesi

Havuçların yaprak veren kalın kısımlarından 3-4 santim boyunda parçalar kesilir, bu parçalar dibinde biraz su olan plastik veya eski bir tabağın içine yaprakları üste gelecek şekilde oturtulur. Birkaç gün içinde, havucun üst yaprakları filizlenmeye başlayıp, yeşerecektir. Tabağın içindeki su sürekli takviye edilmelidir.

Mozaik

(Karton, kırmızı ve yeşil mercimek, arpa şehriye, tel şehriye, pirinç, kuru fasulye vb. yapışkan.)

Kartonunun üzerine çiçek, balık, ev veya başka bir resim çizilir, resmin içine yapışkan sürülür ve çocuk önünde

tabağa ayrı ayrı konmuş mercimek, arpa şehriye gibi malzemeyi istediği gibi yapışkan sürülmüş yerlere yapıştırarak, resmi tamamlar.

Yaprak Tablosu

(Değişik ve çeşitli yapraklar, karton, yapışkan)

Yapraklar eski gazete veya kitap sayfaları arasına yerleştirilerek birkaç gün kurutulur. Sonra karton üzerine istenilen şekiller verilerek yapıştırılır.

Mantar Gemiler

(Üç şişe mantarı, kibrit çöpü, yapışkan, kağıt.)

Üç şişe mantarı yapışkan ile enleri boyunca birbirine yapıştırılır. Ortadakinin ortasına bir ufak delik açılarak bir kibrit çöpü veya kürdan diklemesine yapıştırılır. Üçgen şekilde kesilmiş bir kağıt parçası ile yelken yapıp kürdan geçirilir. Ufak bir leğen biraz su ile doldurulup yelkenli yüzdürülür.

Patates, Yaprak Baskısı

Patates ortasından düzgün bir şekilde kesilir, her iki kesik tarafa bıçakla şekil çizilerek, şekil yüksekte kalacak şekilde yontulur. Yüksekte kalan yer sulu boyaya batırılır ve kağıda bastırılarak resimler yapılır. Aynı yöntem kuru yaprakları boyayıp kağıda bastırarak da elde edilir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

DİSİPLİN

1. Disiplin Nedir?
2. İç Denetimi Sağlamanın Şartları
3. Duygu ve Davranış
4. Disiplinde Dayak ve Cezanın Yeri

ÇOCUK KUŞ

Bir kuştu
Allı allı bir kuş
Her tüyüne bir çiçek bağladılar
Uçmadı o.
Bir kuştu
Mavili mavili bir kuş
Her tüyüne bir boncuk bağladılar
Uçmadı o.
Bir kuştu
Yeşilli yeşilli bir kuş
Her tüyüne bir çocuk kurdelası bağladılar
Uçtu o.

Fazıl Hüsnü Dağlarca

[1]
DİSİPLİN NEDİR

"Çocuk bir kuş gibidir; sıkarsan ölür,
serbest bırakırsan uçar gider."

Ev ortamında disiplin, o evin ve ailenin değer, düşünce ve davranışlarına uygun, yapılması ve yapılmaması gereken davranışları ele alan bir tedbir sistemi, yani bir davranış düzenidir.

Disiplinin amacı çocuğa istenilen davranış ve alışkanlıkları öğretmek ve kendisini denetleyebilecek seviyeye ulaşmasını sağlamak olmalıdır.

Disiplin çocuğun doğumuyla başlar. Çocuğun ihtiyaçlarının anne-baba tarafından düzenli ve istikrarlı bir şekilde karşılanması, bebeklik dönemi disiplinini gerçekleştirmeye yeterlidir.

İlk çocukluk çağındaki disiplin ise düzenli alışkanlıkları ve çevreyle ilişkilerde uyulacak kuralları öğretmek, doğru-yanlış, güzel-çirkin gibi değer yargılarını kazandırmaktır. Bu da çocuğun tüm yaşamındaki disiplinin temelini oluşturur.

Disiplin yalnız çocuklar için değil, bütün aile fertlerinden beklenen davranışları içeren bir düzen, bir hayat sistemidir. Bu düzen sevgi, güven ve anlayışa dayanmayıp bir güç kavgasına dönüştürülüyorsa buna disiplin değil baskıyla uygulanan bir yaptırımdır diyoruz.

Disiplini, uygulama tarzına göre üç bölümde ele alabiliriz.

Kuvvete, Otoriteye Dayanan Disiplin

"Çocuğa yersiz ceza veren, ceza gerektiğinde ne yapacağını bilmez."

Çocuğun kendine güvenini ortadan kaldıran, şahsiyetini silikleştiren bir dış kontrollü disiplin şeklidir. Çocuk çok sıkı bir denetimde tutulur; en küçük hata ve yanlışları bile göz ardı edilmez. Evde çok sıkı kurallar ve yasaklar hakimdir. Sözel (kızma; hakaret etme, tehdit) ve fiziksel (dövme, bodruma kapatma, çimdikleme) cezalar hep ön plandadır.

Bazı çocuklar bu yönteme katlanır; son derece kuralcı, sessiz, uslu ve dürüst olarak yetişebilirler ama son derece miskin, teşebbüs kabiliyetinden yoksun, korkak ve dalkavuk bir karakter geliştirirler.

Bu disiplin yöntemi bazı çocukları da tam tersine bir zorba bir isyankâr olmaya yönlendirici etki yapar.

Aşırı itaat: Toplumumuzda itaatkâr ve uslu çocuklar çok takdir edilir. Ancak sürekli itaate zorlanan, kendini denetleme fırsatı kendisine verilmeyen bir çocuk müstakil karakter edinemez. Yani hep aşırı bir dış kontrolle davranışlarının düzenlenmesine alışan çocuk, içsel kontrollerini geliştiremez. Kendisine sürekli ne yapması gerektiğini söyleyen

anne-babasını bulamadığı anda ilk karşılaştığı otoriter kişinin tesirine girer. Toplumda kötü arkadaş yoluyla kötü alışkanlıklara kapılıp giden çocuklar aşırı uyum ve itaate alıştırılmış çocuklardır.

"Hâlbuki gerçek itaat korkuya değil, sevgiye dayanan itaattir."

Yaşadıklarımız Gördüklerimiz

Zeliha Hanım üç küçük çocuğu olan fedakâr bir anne. Birgün arkadaşlarıyla sohbet ederken çocuk eğitiminin zorluğundan işlerini hiç yetiştirememesinden yakınıyor.

Nalân Hanım hemen atılıyor:

– "Olur mu kardeşim, disiplin kurallarını eve yerleştirseniz hiçbir zorluk kalmaz. Benim de bir yaşında çocuğum var; ama uyguladığım disiplin sayesinde özel yaşantımda hiçbir aksama olmuyor.

Zeliha Hanım şaşkın şaşkın soruyor:

– "Nedir bu uyguladığımız disiplin kuralları?"

Nalân Hanım gayet kendinden emin bir şekilde bir yaşındaki bebeğine uyguladığı disiplini anlatıyor.

– "Bizim evde her şey saatlidir. Çocuğumun da yemek ve uyku saatini ayarladım. Saati gelince onu beşiğine yatırırım. İsterse o an uykusu gelmemiş

olsun veya ağlasın, ben bundan asla taviz vermem. Bu arada kendi işlerime bakarım, onunla ilgilenmem. Yemek saati gelince uyuyor bile olsa uyandırır mamasını yediririm. Çocuk bu arada doğal olarak bazen ağlayacak bazen hırçınlaşacak; ama neticede kurala uymasını öğrenecek.

Zeliha Hanım hiçbir şey diyemedi. Sadece belli belirsiz mırıldandı.

– "Çocuk elbette öğrenir. Pavlov'un köpekleri bile öğrendikten sonra çocuk niye öğrenmesin?...

Gevşek Disiplin

"Sınırsız hoşgörü aslında ailenin güçsüzlüğünün ve yetersizliğinin ifadesidir."

Gevşek disiplinde "sınırsız hoşgörü" anlayışı hakimdir. Çocuğa aşın sevgiyle beraber geniş bir özgürlük verilir. Çocuktan beklentiler çok azdır ve disiplin yok denecek seviyedir.

Bu disiplin türünde yetişen çocuklar yetişkinliklerinde sorumsuz, vermeyi bilmeyen hep alıcı, bencil, sabırsız, doyumsuz gibi menfi vasıflarıyla karşımıza çıkarlar.

"Gevşek disiplin çocukta sorumsuzluğu, bencilliği, dayanıksızlığı ve doyumsuzluğu geliştirir."

İç Kontrollü Özgür Disiplin (İç Denetim)

"İyi bir disiplin için sükunet, istikrar ve sabır şarttır."

İç denetim kişinin öngörülen kuralları kabullenmesi ve dış uyarılara gerek duymadan bu kurallara kendi kendine uyması yani iç kontrolü kazanmasıdır. Önemli olan çocuğun istenilen davranış kurallarını büyükler hatırlatmadan edinebilmesidir.

Bu disiplin tarzı çocuğu sorumluluklarıyla baş başa bırakır; kendi hareketlerinin sonucu olan bir özgürlük verir.

Tavsiyeler

• Çocuğunuzun size saygı duymasını istiyorsanız önce siz ona saygı gösterin. Çocuğa saygı göstermek, duygu ve düşüncesine, kendisine değer vermektir.

• Çocuğunuzun haysiyetli olmasını istiyorsanız küçük hatalarını yüzüne vurmayın, başkalarının yanında aşağılamayın.

• Çocuğunuzun hatalarından pişmanlık duymasını istiyorsanız kötü davranışlarını dayakla cezalandırmayın.

• Cimri olmasını istemediğiniz çocuğunuza kendiniz de cömertliği cömertçe gösterin.

• Çocuğun nimetin değerini bilmesini istiyorsanız önce siz bilin. Ve buna mutfakta yıkadığınız pirinç tanelerini düşürmemeye özen göstermekle başlayın.

[2]

İÇ DENETİMİ SAĞLAMANIN ŞARTLARI

- **Kurallar Konurken Çocuğun Yaşı, Karakteri ve Özel Durumları Göz Önünde Tutulmalıdır.**

Her çocuk ayrı bir dünyadır. İki kardeş arasında bile muazzam farklılıklar olduğunu görebiliyoruz. Çocuklara; yaşlarına, şahsiyet yapılarına, fizyolojik ve psikolojik durumlarına göre kurallar konulması gerekir.

- **Çocuk İçin Belirlenen Kurallara Önce Anne-Babanın Uyması Gerekir.**

Çocuk, ilk çocukluk döneminde ancak örnek alma yoluyla öğrenebilir. Dolayısıyla kuralları benimseyebilmesi için önce anne-babanın o kurallara uyduğunu görmesi şarttır. Dişini fırçalamayan bir annenin, çocuğuna diş fırçalama kuralı koyması veya telefonda arayanlara evde olmadığını söylettiren bir babanın yalancılığın kötülüğünü anlatması hiçbir şey ifade etmez.

Ayrıca anne-babanın çocuğun davranışlarına olan tepki ve tutumlarının aynı olması da çok önemlidir. Anne-ba-

ba arasında hatta diğer yakın aile büyükleri arasında birliğin sağlanamaması disiplinin yerleşmemesine yeterli sebeptir.

• Kararlılık

Belirlenen kurallarda istikrarlı olmalı, zamana ve yere göre değişmemelidir. Mesela, üç yaşındaki bir çocuğa saat 22.00'de yatması kural olarak konmuşsa, misafir gelmesi veya misafirliğe gitme gibi sebeplerle bu değiştirilmemelidir. Çocuğa "Bugün sana bir daha meyve suyu içmek yok." diyen bir anne iki saat sonra meyve suyu içmesine göz yummuş ise bu kararsızlıktır. Çocuğa "Böyle davranırsan sana bir daha hiç meyve suyu yok." demek ise tamamen bir hatadır. Çünkü çocuğun bir daha meyve suyu içmemesi imkansızdır.

Özellikle ağızdan yasaklayıcı ifadeler çıkarken bunun gerçekten uygulanıyor olması disiplin kuralının öğrenilmesi açısından büyük değer taşır.

• Çocuğa Kuralların Sebepleri İzah Edilmeli

Çocukların kuralların sebeplerini bilmeleri kuralları benimseme ve iç denetimi sağlama yönünden çok faydalıdır. Özellikle üç yaşından sonra çocuk bir konuda ne kadar ısrar ediyorsa o kadar izah ve açıklama artırılmalıdır.

Kuralların sebeplerinin izah edilmesi, çocuğun düşünerek cevapları ve sonuçları kendi kendine bulmasına imkan sağlar. Anne-babanın zalim, adaletsiz olduğu duygusunu giderir, çocuğun kızgınlık duygusunu azaltır.

Mesela; yürüme döneminde, ağzına yerden bir nesne alan çocuğa "Sen de biliyorsun ki ağza pis şeylerin alınması doğru değildir. Onlar, kirli ve midene zarar verici olabilir." diyebiliriz.

Özellikle tehlike arzeden durumlarda çocuğa açıklayıcı örneklerle izah vermek daha etkilidir. Bunu bir misal üzerinde daha iyi inceleyebiliriz.

***

Bıçak Hikâyesi

(Yirmi aylık Ali ısrarla masanın üzerindeki bıçağı göstererek "Ben bunu istiyorum." demektedir.)

Anne: Ali, bıçağı görmek mi istiyorsun?

Ali: Evet anne…

(Anne bıçağı eline alarak yavaşça çömelir.)

Anne: Ali, bıçağın ucuna bir bak, sivriliğini görüyor musun?

(Anne bıçağın sivri ucunu hafifçe kendi avucuna batırır ve bağırır.)

Anne: Ayy! Ne kadar da keskinmiş. Ali keskinliği sen de hissetmek ister misin?

Ali: Evet. (Anne sivri ucu yavaşça Ali'nin avucuna dokundurur.)

Anne: Ne kadar keskin olduğunu hissettin mi?

Ali: Evet, gerçekten de keskinmiş.

Anne: Bak yavrum! Bu bir oyuncak değil.

Bununla elma, portakal gibi meyveler soyulur; sebzeler doğranır. Bu asla bir oyuncak değil. Bunu anlıyorsun değil mi Ali? Üstelik bıçağın ucu da çok keskin…

Ali: Evet, çok keskin.

Anne: Bıçağın yeri çekmecedir. Haydi birlikte onu yerine koyalım.

Burada Verilen Ders: Bıçak bir oyuncak değildir. Bıçak tehlikelidir.

Gönderilen Mesaj: Ali'ye güveniyorum ve saygı duyuyorum. Ali sorumluluk sahibi bir çocuk.

***

- **Beklenilen Davranışın Çocuğa Net Bir Şekilde Anlatılıp Öğretilmesi**

Çocuğa hangi davranışın ne zaman beklendiği açıkça ifade edilmelidir. Mesela yemek yiyeceğinde "Haydi önce ellerini yıka" yerine "Sağlıklı olman için yemekten önce mutlaka ellerini yıkamalısın" dememiz, beklediğimiz davranışın hem sebebini izah etmekte hem de zamanını bildirmektedir.

Çocuğu suçlayıcı olmaktan ziyade beklentimizi tekrarlayıcı olmalıyız. "Hâlâ pijamanı giymemişsin, yine dişlerini fırçalamamışsın." yerine "Yatmadan önce dişlerini fırçalar, pijamanı giyersin, ben de sana masal okumaya geleceğim." dememiz daha etkilidir.

Çocuklar emirden hoşlanmazlar. "Hemen oyuncaklarını topla." yerine "Gel oyuncaklarını beraber toplayalım." dememiz ve çocukla beraber oyuncakları yerlerine yerleştirmemiz öğretici olur. Ancak buna çocukta yerleşen bir davranış hâline gelene kadar devam etmek gerekir.

- **Kuralları Uygulama Esnasında Bir Güç Mücadelesine Meydan Verilmemeli**

Ebeveyn ve çocuk arasındaki ilişki bir güç mücadelesine dönüştürülürse neticede ya çocuk ya da ebeveyn kazanacaktır ki ikisi de tehlikelidir. Buna meydan vermemek, mümkün

mertebe uzlaşmalı bir çözüm aramak gerekir. Şimdi bunu üç ayrı usulle bir örnek üzerinde inceleyelim.

Usul I

Çocuk: Sofradan kalkmak istiyorum.

Anne: Ispanağı yememişsin.

Çocuk: Canım istemiyor.

Anne: İstemiyor musun? Hâlbuki o ıspanağa ihtiyacın var.

Çocuk: Ispanak yemek istemiyorum. Ispanaktan nefret ediyorum.

Anne: Ama ben yemeni istiyorum.

Çocuk: Ben de nefret ediyorum diyorum, onu bana yediremezsin.

Anne: Yemen lazım, ıspanak sana çok faydalı.

Çocuk elini masaya vurur: Asla yemeyeceğim.

Anne: Tamam vazgeçtim. Sofradan kalkabilirsin.

Bu usulde mücadeleyi çocuk kazanmıştır. Çocuk merkezci olan bu aile tipinde hakimiyet çocuktadır. Burada gevşek disiplin söz konusudur. Bu çocuğa iç denetim kazandırmak imkansızdır.

Usul II

Çocuk: Sofradan kalkmak istiyorum.

Anne: Ispanağı yememişsin.

Çocuk: Canım istemiyor.

Anne: Hayır... O ıspanağı yemen lazım.

Çocuk: Ben ıspanak sevmiyorum.

Anne: Ben de onu yemeni istiyorum. Ispanak çok faydalı bir besin…

Çocuk: Ispanaktan nefret ediyorum.

Anne: Sen beni duymuyorsun galiba. Ispanağı yemeden bir yere kıpırdayamazsın. Akşama kadar burada bekletirim.

Çocuk: Tamam, sen kazandın… Bu rezil ıspanağı yiyeceğim.

Bu usulde anne kazanmış çocuk kaybetmiştir. Çocuk ve anne arasında iletişim kopuktur ve otoriteye, kuvvete dayanan disiplin hakimdir. Bu durumda çocukta iç denetimi sağlamak mümkün değildir.

Usul III

Çocuk: Sofradan kalkmak istiyorum.

Anne: Ispanağı yememişsin.

Çocuk: Canım istemiyor.

Anne: Canın istemiyor mu?

Çocuk: Evet, canım istemiyor.

Anne: Anladım… Herhâlde ıspanağı fazla sevmiyorsun. Ama sağlıklı bir şekilde büyüyebilmen için arada ıspanak da yemen lazım.

Çocuk: Ama ıspanağı görünce midem bulanıyor.

Anne: Demek bu kadar nefret ediyorsun.

Çocuk: Evet… Çünkü onu sulu sulu görünce yosuna benzetiyorum.

Anne: Belki de sen ıspanağın sulu yemeğini sevmiyorsun.

Çocuk: Evet, sulu sulu sevmiyorum.

Anne: O zaman fırında yumurtalı ıspanak ya da ıspanaklı börek yaptığımda yer misin?

Çocuk: Evet, onları severek yiyebileceğimi sanıyorum.

Anne: Ben de senin sevdiğin yemeği severek yapacağıma inanıyorum. O zaman şimdi sofradan kalkabilirsin. Birazdan gelecek misafir için börek yapmayı düşünüyorum, onu ıspanaklı yaparım, bu problemimizi de böylece çözmüş oluruz, anlaştık mı?

Çocuk: Anlaştık anneciğim. Sen bir tanesin...

Ve çocuk sevinçle sofradan kalkar.

Bu usulde kazanan veya kaybeden yoktur. Problem iki tarafın kabul edebileceği şekilde çözüme kavuşmuştur. Burada taraflar arasında karşılıklı olarak birbirinin düşünce ve duygusuna, ihtiyaçlarına saygı gösterme vardır. Uzlaşmaya varmak için de bu şarttır.

Bu usul çocuğun saygı ve güvenini korumada iç denetimi kazanmasında çok etkilidir.

• Çocuk Olumlu Davranışlarında İlgi, Takdir Görmeli

> *"Çocukta olumlu davranışları yerleştirmenin en güzel yolu olumlu davranışlarına mümkün olduğunca ilgi göstermek, takdir etmektir."*

Hiçbir oyun seyircisiz devam edemez. Çocuk ilgi çekmeyi sevdiği için, hangi davranışları dikkatleri daha çok çekerse onlarda devam eder. Ne yazık ki genelde çocuğun güzel davranışları dikkatimizi çekmez de hoş olmayan davranışları hemen dikkatimizi celbeder. Çocuklar da çok zeki oldukları için bunu farkeder ve kullanırlar.

Dolayısıyle çocuğa iç denetimi kazandırmada anahtar sözcüğümüz olumlu davranışlarına "ilgi" olmalıdır.

"Aferin sana, pijamalarını ne güzel katlamışsın."

"Bugün odan ne kadar düzenli, odanı böyle toparlanmış görmek beni çok sevindiriyor."

"Dişlerini fırçalaman beni çok memnun ediyor."

"Bugün benimle markette bir şeyler almak için tartışma çıkarmadığına çok sevindim. Çok zevkli bir alışveriş oldu."

"Arkadaşına çikolatandan vermen ne kadar güzel bir hareket. Aferin sana…"

"Benden bir şey istediğinde teşekkür etmenden öyle memnun oluyorum ki. O zaman bütün yorgunluğum gidiyor."

"Yemekten önce ben hatırlatmadan ellerini yıkadığını görüyorum; bu çok sevindirici… Demek artık büyümüşsün."

Bu misalleri çoğaltabiliriz. (0-6) yaş çocuğuna istenilen davranışı yerleştirmede olumlu davranışları takdir etmek en etkili yoldur. Anne-babadan olumlu ilgi görmeyen çocuk, ayakları yerden kesilmiş, yürüyemeyen çocuk gibidir.

Yaşadıklarımız Gördüklerimiz

Mehmet, anaokuluna giden beş yaşlarında bir çocuk... Mehmet'in annesi çocuğunun son zamanlarda küfretmesinden çok şikayetçi. Ama işin ilginç yönü Mehmet, okulda sevilen bir çocuk ve annesinin şikayet ettiği durum orada hiç olmamış. Mehmet'in öğretmeni anneyle biraz konuşunca durum anlaşılıyor.

Anne, kendine göre meşguliyetleri olan, oldukça yoğun bir hanım; çocuğuna gereken zamanı ayıramıyor. Mehmet, okulda öğrendiği güzel davranışlarını evde uygularken bir takdir, bir ilgi görmüyor. Ama sokaktaki bir çocuktan duyduğu küfür sözü evde her tekrarlayışında annenin dehşete düşecek kadar ilgisini çektiğini görüyor ve bunu çok güzel kullanıyor.

- **Çocuk Hatalı Davranışlarının Sonuçlarıyla Karşılaştırılmalı**

Çocuğun olumsuz davranışlarında, bunların hoşa gitmediği çocuğa hissettirilmeli ve çocuk hareketlerinin sonuçlarıyla karşılaşmalıdır.

Mesela, duvarı çizen bir çocuğa "çizim yerinin duvar değil, kağıt olduğu" söylenir ve duvarı temizlemesi istenir. Eve gelen arkadaşlarıyla geçinemeyen çocuk bir müddet yalnız oynamaya bırakılabilir. Veya yemeğini yememekte direnen çocuğa çeşitli oyunlarla yedirmek yerine, yemeğini önünden alıp diğer yemek saatini beklemek ona düzenli yeme alışkanlığını kazandıracaktır.

- **Çocuğa Yapma Demek Yerine Alternatif Göstermeli**

"Çocuk elmayı görmeden kokulu soğanı elinden bırakır mı?"

Hz. Mevlâna (k.s.)

"Yapma", "Hayır" ve "Yasak" çocukların en sevmediği kelimelerdir. Çocuğun olumsuz davranışlarını engellemek için "yapma" demek yerine ancak başka alternatifler göstermek hâl çaresi olabilir.

Mesela; çamura basa basa yürüyen çocuğa "Çamura basma!" demek yerine temiz yerden yürümesini önerebiliriz.

Giyim dolabımızı karıştırıp duran çocuğumuza giyip çıkarabileceği birkaç eski kıyafet verebiliriz.

Abisinin ve ablasının defter ve kalemlerine saldıran çocuğun önüne küçücük bir defter ve kalem koyabiliriz.

Cam sürahiye kaşıkla vurmak isteyen çocuğa plastik sarımsak ezeceği veya küçük çelik bir kap verebiliriz.

Canı sıkılan ve bize ev işi yaptırmak, istemeyen çocuğumuza temiz bir bez verip sehpaların tozunu alarak bize yardım etmesini isteyebiliriz.

Boyundan büyük çöp kovasını kendi başına taşımak için direnen çocuğumuza "bir kenarından tutarak yardım etmeyi" teklif edebiliriz.

•Çocuğa Duygularımızı, İçinde Bulunduğumuz Durumu Açıkça İfade Etmeliyiz

Çocuğa o anki duygularımızı açıkça ifade edebilirsek olumsuz davranışlarının karşı taraf üzerinde bıraktığı etkiyi anlamış olur. Üstelik aynı olay karşısında bazen daha fazla, bazen de daha az tepki gösterişimizin sebebini de izah etmiş oluruz.

Mesela; çocuğumuzun oyuncaklarından çıkardığı ses bizi çok rahatsız ediyorsa "Şu zırıltıyı keser misin?" dememiz bir çözüm getirmez. Onun yerine "Yavrum bugün biraz sı-

kıntılıyım, üstelik başım da ağrıyor. Oyuncakların sesinden çok rahatsız oluyorum!" diyebiliriz.

Odayı dağıtan çocuğa "Odayı dağınık görmek beni çok üzüyor; sinirlerimi yıpratıyor. Üstelik dağınıklığı toplamaktan yorulup başka işlerimi de yapamıyorum." diyerek duygularımızı ifade edebiliriz.

- **Çocuğun Şahsını Değil, Yaptığı Davranışı Karşımıza Almalıyız**

Çocuğun gerek olumlu gerekse olumsuz davranışlarında kendisini değil davranışlarını ele almalıyız. Yani övgülerimiz ve eleştirilerimiz çocuğun davranışlarına olursa faydalı; ama kişiliğine olursa zararlıdır, olumsuz sonuçlara yol açıcıdır. Çünkü faydalı övgü ve yergi çocuğun şahsiyetini geliştirdiği gibi faydasız olanı da şahsiyetini zedeleyecidir.

ÖVGÜ

"Övgüler hem ölçülü; hem de çocuğun şahsına değil davranışına yönelik olmalıdır."

Yerinde kullanılan faydalı övgülerle, faydasız övgülere misaller:

Faydalı övgü: Odanı topladığına çok sevindim. Her şey yerli yerine konulunca odan ne kadar güzelleşmiş. Üstelik oyun oynaman için mekan da genişlemiş.

Çocuğun yorumu: Düzenli olmamı beğendiler. Demek ki tertipli-düzenli olmayı becerebiliyorum.

Faydasız övgü: Sen ne kadar akıllı ne kadar güzel bir çocuksun.

***

Faydalı övgü: Bardakları yıkayıp temizlediğin için teşekkür ederim. Pırıl pırıl olmuş.

Çocuğun yorumu: Beğendiler. Yaptığım iş iyi olmuş.

Faydasız övgü: Sen çok iyi bir kızsın.

***

Faydalı Övgü: Bugün sokakta bana "Şunu, bunu al" diye tutturmaman, kavga çıkarmaman çok hoşuma gitti. İkimiz için de zevkli bir gezi oldu.

Çocuğun yorumu: Davranışım beğenildi.

Faydasız övgü: Sen çok uslu ve çok söz dinleyen bir çocuksun.

Faydasız övgü çocukta çok yersiz bir güven duygusu uyandırır, ileride büyük hayal kırıklıklarına uğramasına sebeb olur. Onun için övgüler hem ölçülü hem de çocuğun şahsına değil davranışına yönelik olmalıdır.

• Olumsuz Eleştiri (Yaralayıcı Kelimeler)

Anne-babanın çocuğuna yaralayıcı kelimeler kullanması, bilerek veya bilmeyerek yaptığı en büyük hatalardan biridir. "Aptal, geri zekalı, beceriksiz, tembel, pis, pasaklı, uyumsuz, kafasız, yaramaz..." gibi kelimeler direk çocuğun kişiliğine yönelik olduğu için çocuğun öz-güvenini sarsar, ruhunda onarılmaz yaralar açar.

Çocuk kendisi için kullanılan bu ifadeleri bir süre sonra içselleştirir. Mesela, "aptal ve beceriksiz" hitaplarına muhatap kalan bir çocuk bir müddet sonra kendini "aptal ve beceriksiz" olarak hissetmeye başlar. Bazı kaynaklarda bu duruma "etiketleme" adı verilir.

Yaramaz: Toplumumuzda çocuğun olumsuz davranışlarını ifade etmek için kullanılan en yaygın kelime "yaramaz"dır.

Ancak "yaramaz"ın kelime manasına baktığımız zaman en değerli, en işe yarar varlıklar olan çocuklarımızın bu nitelemeye layık olmadıklarını görüyoruz.

Bilinçli olan anne-baba, çocuğun olumsuz hareketlerinin görünen yüzüyle uğraşmak ve onu "yaramaz" diye etiketlemek yerine, o davranışların sebebini ve amacını araştırır.

Olumsuz eleştiriye misal:

"Çocuk meyve suyu içerken, bardağı devirerek meyve suyunun dökülmesine sebeb olur.

Anne bağırır: Sakar çocuk... Bir bardak tutmasını bile öğrenemedin. Ama yaramazlık dedin mi hepsini biliyorsun..."

Olumlu eleştiriye misal:

"Çocuk elindeki bardağı devirerek meyve suyunu döker.

Anne: Eyvah, döküldü mü? Al şu bezi meyve suyu halıya yayılmadan sil. Ben sonra sana bir meyve suyu daha hazırlarım."

[3]

DUYGU VE DAVRANIŞ

Davranış, çocuğun dışa dönük tavırlarıdır. Mesela, "Duvarı karalama" dediğimiz çocuğun duvarı karalaması, "Defterini yırtma" dediğimiz çocuğun defteri yırtması birer dışa dönük tavır yani davranıştır.

Duygular ise çocuğun içindeki dışa vurmadığı tavırlarıdır. Mesela, çocuğun neşeli, öfkeli, utangaç, korkak, sevecen olması onun duygulandır.

Anne-babanın duygu ve davranış arasında ayırım yapması gerekir. Çünkü çocukların davranışlarını kontrol etmeyi öğrenmeleri mümkündür. Ama duyguları kontrol etmek imkansızdır.

Çocuğun öfkelenmemesini, öfke duygusunu kontrol etmesini istemek anlamsız ve yanlış bir tutumdur. Burada disiplin ancak çocuğun öfke duygusunu topluma ters düşen bir takım davranışlara dönüştürmesini engellemek olacaktır.

Çocukla iyi bir iletişimin kurulmasında ve disiplin kurallarının yerleştirilmesinde, duygularına anlayış göstermek ama davranışlarına gerekli kısıtlamayı getirmek şarttır.

Duygular Örtbas Edilemez

"Bastırılmış duygular ruh sağlığına zararlıdır."

Kendine güveni olan, ruhsal yönden sağlıklı çocuklar yetiştirebilmek için çocukların duygularını açığa vurmalarına imkan tanımak gerekir. Ne yazık ki anne-babalar çocuğun olumlu duygularını ifade etmelerinden çok memnun kalırlar ama olumsuz duygularını açığa vurmalarından çok rahatsız olur ve hemen bastırmaya çalışırlar.

Mesela, "Anneciğim seni çok seviyorum." diyen çocuğa "Sus bakayım." denmez.

Ama çocuk "Kardeşimden nefret ediyorum." diye gelirse; hemen "Sus bakayım, o nasıl söz öyle, hiç kardeşten nefret edilir mi?" diye bastırılır.

Veya daha ılık bir yaklaşımla da olsa "Yok canım olur mu? Sen kardeşini çok seversin" diyerek yine çocuğun duyguları örtbas edilmeye çalışılır.

Neticede bu tutum, çocuğun görünüşte duygularını saklamasından ve fırsatını bulunca kardeşine zarar vermesinden başka fayda getirmez.

Çevremizde sıkça duyabildiğimiz kardeşinin gözü renkli diye kıskanıp bıçakla göz çıkarmak isteyen veya annesi mutfağa gidince "ölsün" diye kardeşinin ağzına bilyeler dolduran çocukların bu davranışları bastırılmış duyguların ifadeleridir.

Olumlu duyguların açığa vurulmasına nasıl imkan tanınıyorsa, olumsuz sayılan, öfke, korku, utangaçlık, acı, güvensizlik gibi duyguların da açıklanması çocuğun bu duygu-

ları aşması yönünden yararlı ve gereklidir. Bastırılmış duygular ruh sağlığına zarar verir. "Psikolojik bozuklukların giderilmesindeki önemli çözüm yollarından biri, psikoterapi ile baskı altındaki duyguların açığa çıkarılması, boşaltılmasıdır. Çocuklarımızın duygularını baskı altına almaya zorlamazsak, büyüdüklerinde ruh sağlığı yönünden dengeli olacaklardır."[17]

Yaşadıklarımız Gördüklerimiz

Zeynep, dört yaşında, sevimli, neşeli bir çocuktu. Bir kardeşi dünyaya geldiğinde çok sevindi, bütün ilgisini ona yöneltti. Mamasını yediriyor, ayağında sallıyor, yanaklarını, ellerini okşuyordu. Anne, Zeynep'in kıskançlık davranışları sergilememesinden çok memnundu.

Zamanla Zeynep'te bir donuklaşma, neşesizlik ve saçlarında aşırı dökülmeler görülmeye başladı. Bu arada kardeşine olan ilgi ve sevgisi de aynen devam ediyordu. Ama neticede küçük Zeynep doktora götürüldüğünde saç dökülmesi ve donuklaşmasının sebebinin dışına aksettiremediği kıskançlık duygusu olduğu teşhis edildi.

"Çocukların olumsuz duygularını açıklayabilmesi, bu duyguları aşması yönünden yararlı ve gereklidir."

17 Fitzhugh Dodson, a.g.e., s. 97

Duyguları Karşılama Yöntemi

Çocuklara sadece duygularını açığa vurabilme imkanının tanınması yeterli değildir. Aynı zamanda açığa vurulan bu duyguların anlayışla karşılanması da önemlidir. Çocuklara duygularını anladığımızı gösteren en güzel yöntem "duyguları yansıtma" diye bilinen yöntemdir.

Küçük çocuklarda bunu yapmak kolaydır. Çocuğun söylediği kelimeleri aynen tekrarlamak yeterlidir. Mesela, üç şayındaki çocuğunuz geldi ve "Abim bana vurdu." diye sızlandı. "Abin sana hiç vurur mu?" demek yerine "Vay! demek abin vurdu ha." diyerek onun öfkesini yansıtabilirsiniz. Bu davranışınız hem ona duygulannı anladığınızı ve paylaştığınızı ifade edecek, hem de öfkesini aşmasına yardımcı olacaktır.

• Öfke duygusunu karşılamaya başka misal

"– Kardeşimden nefret ediyorum." diyen çocuğa

"– Kardeşine oldukça kızgın görünüyorsun." diyerek duyguları karşılanabilir.

• Utanma duygusunu karşılamaya misal:

Çocuk: "– Anne, ablam beni azarladı, arkadaşlarım da bana güldüler." dese.

Anne: "– Yaa, çok mu utandın?" demelidir.

• Üzüntü duygusunu karşılamaya misal:

Çocuk "– Anne, Ahmet benim en iyi arkadaşımdı. Ama taşınıyorlar." dese.

Anne: "– Ahmet'ten ayrılacağına çok mu üzülüyorsun? demelidir.

• Korku duygusunu karşılamaya misal:

Köpek havlamasından irkilen çocuğa "Çok mu korktun?" demelidir.

Yaşadıklarımız Gördüklerimiz

Yatmak için odasına giden Hatice Sena biraz sonra annesinin yanma döner ve korkuyla "Anneciğim odamda kocaman bir kurt var" der.

Anne: "– Hiç öyle şey olur mu? Kurt burada ne arasın? demek yerine;

"– Yaa öyle mi?.. Çok mu korktun? Anlat bakalım bana şu kurdu" der. Çocuk da ne kadar çok korktuğunu, odasına gidip kurdu nasıl öldürüp denize atacağını uzun uzadıya anlatır. Sonunda kendiliğinden:

"– Ben artık gidip yatayım" diyerek odasına gider ve yatar.

Değerlendirme:

Yukarıdaki hâdisede duyguları karşılanan çocuk, neticede sorununu kendi kendine çözmeyi başarmış, korkusunu yenmiştir.

Yaşadıklarımız Gördüklerimiz

Nâfiye yirmibeş yaşında olgun, ailesini oldukça seven bir genç kız. Çocukluğumuzun unutulmayan, bizde çok yer eden hatıralarından bahsederken bu genç kardeşimiz hüngür hüngür ağlayarak şunları anlatmaya başladı:

– Çocukluk bayramlarımı asla unutamıyorum. Bütün çocukların süslenip, giyinip cıvıl cıvıl koşuştuğu o bayramlarda ben hep mahzun ve boynu bükük olurdum. Çok çocuklu maddi imkanları dar bir aileye mensubum ve evin en küçüğüyüm... Bayramlarda ablalarıma yeni elbise alınırken bana hep onların küçülenleri kalırdı. Dolayısıyla çocukluğumda hiçbir bayram yeni elbise giyemedim. Bu da beni hep ezik etmiştir. Ailem belki her bayram hepimize elbise almaya muktedir değildi. Ama çocuk duygularını, çocuk psikolojisini birazcık bilseydi daha adil olmaya çalışırdı. Belki de eski elbisenin beline yeni bir kurdela, altına yeni bir çorap bile ilave etse bu hadiseler, bende bu kadar yer etmezdi. Ama maalesef büyükler çocukluktan çıkar çıkmaz, çocukların da en az büyükler kadar duyguları, düşünceleri olduğunu unutuyorlar.

Değerlendirme:

Yukardaki olayda Nâfiye, çocuklukta duygularını açığa vuramadığı için, başından geçen olaylar çok önemli olmadığı hâlde kendisinde sorun yapmış; yıllar sonra ağlatabilecek kadar iz bırakmıştır.

.....

Soru: Çocuklarda tikler neden olur? Nasıl giderilebilir?

Cevap: Kaslarda irade dışı olarak görülen hareketlenmenin adına "tik" denir. Göz kırpma, omuz silkme, ayak sallama, kaş kaldırma ve çene hareketleri tiklerden bazılardır.

Tiklerin ortaya çıkışı genelde stres, ani korkular, duygularını ifade edememe gibi değişik psikolojik faktörlerin neticesidir. Bu sorun çocuğun gözünde ne kadar çok büyütülür ve dile getirilirse çözümü o kadar zorlaşır. Çünkü çocuk bunu kasıtlı yapmamaktadır. Öncelikle tike ikazda bulunulmamalı ve o tike sebeb olabilecek psikolojik etkenler tespit edilerek ortadan kaldırmaya çalışmalıdır.

Soru: Çocukta tırnak yeme alışkanlığı nasıl giderebiliriz?

Cevap: Çocuğa tırnağını yememesi için yapılan ikazlar tırnak yeme işleminin çocuğun beynine yerleşmesine sebep olur. Çocuk daldığında veya sıkıldığında beyin hemen kendisinde kavram olarak yerleşmiş olan tırnak yeme emrini gönderir. Çocuk farkında olmadan tırnaklarını yemeye başlar.

Onun için çocuğa asla ikazda bulunmamalı, dikkati başka yönlere çekilmeye çalışılmalıdır. Ancak dikkat dağıtma çalışmalarıyla tırnak yeme işlemi beyinden silinebilir ve alışkanlık ortadan kaldırılabilir.

Soru: Çocuğumun gece korkuları için ne yapabilirim?

Cevap: Çocuğun korku duygusunu karşılamaya çalışın. Asla korkusunun yersiz olduğu, ortada korkulacak hiçbir şeyin olmadığı gibi sözlerle yaklaşmayın. Korkusunun sebebini anlamaya çalışın. Gerekirse bir uzmandan yardım isteyin.

Çocuğunuza sık sık sevginizi ifade edin. Gece korkarak uyandığında ona sarılın ve yanında olduğunuzu hatırlatın.

Çocuğun yanında kavga etmeyin. Çocuğu olumsuz etkileyecek bütün konuşmalardan kaçının.

Çocuğun anne-babasının cinsel beraberliğini görme riskini kesinlikle ortadan kaldırın.

Soru: Çocuğumu yeni doğacak kardeşine nasıl hazırlayabilirim?

Cevap: Öncelikle çocuğun doğacak kardeşi hakkında bilgilendirilmesi, sorularının cevapsız bırakılmaması gerekir. Çocuğa doğacak bebeğin kendisine olan sevgilerini asla azaltmıyacağı teminatı verilmeli, bu konuda çocukta güven oluşturulmalıdır.

Çocukla doğacak kardeşi arasında duygusal bir bağ kurmaya çalışılmalı, sık sık bebeğin onu çok seveceği söylenmelidir. Ayrıca doğacak çocuğun eşyalarının ve kıyafetlerinin hazırlanmasında onun da fikirlerini ve yardımını almak bu bağın oluşumu için oldukça yararlıdır.

Hikâye

Kanlı Harman

Bolu'nun Mengen ilçesine bağlı Karaishak köyünde bir meydan var... Adı Kanlı Harman... Bu Kanlı Harman'ın bir de nesilden nesile aktarılan acıklı bir öyküsü var ki hâlen dinleyenin yüreğini yakar.

Genç anne, Ayşe Gelinin öyküsü bu... Ayşe Gelinin afacan mı afacan bir oğlu vardır. Dede-nene ile beraber oturulan evde ilk torun olma sebebiyle çok sevilen bir çocuktur küçük Kazım. Bütün ailenin tek ilgi odağı küçük afacana hoşgörünün sınırları sonuna kadar açıktır.

Kazım'ın beş yaşına girdiği senenin yaz mevsiminde iri iri ekin başakları olgunlaşmaya başlar. Karaishak köyünde köylünün işinin en yoğun olduğu bu dönemde küçük Kazım'lara yeni bir misafir gelir. Bir kızı olmuştur

Ayşe Gelinin. Simsiyah çekik gözleri nokta gibi ağzı ve burnuyla güzeller güzeli bir çocuk. Evde herkes bayram yapar, ama Kazım yaslara bürünmüştür.

Bunu gören ev halkı Kazım'ın kıskançlığını önlemek için bebeğin her ağlamasında, her altının değiştirilmesinde "Bu ne yaramaz bebek böyle; bunu kesmek lazım, kesmek." derler.

Nihayet ekinler biçilir, harmana taşınır (Eskiden biçer-döver makinaları olmadığı için orakla biçilen ekinler iki öküzün çektiği düven denilen aletle dövülür sonra da rüzgarda savurtularak ekin taneleri saman adı verilen sap ve kabuklardan arındırılmış olurdu. Bu işleme ve işlemin yapıldığı yere harman adı verilirdi.)

Ayşe Gelin, bebeğini emdirir ve beşiğinde uyutur. Bütün ev halkı harmanda çalışmaktadır. O da çocuk uyanana kadar yardım etmek düşüncesiyle harmana gider.

Bir süre sonra ortalıkta Kazım'ın görünmediğini fark eder Ayşe Gelin. Zaten sabahtan beri içinde sanki, kor gibi bir ateş yanmaktadır.

Hemen eve koşar.

Ama ne çare ki geç kalmış, beşik al kanlara boyanmıştır.

Kazım, ağlayan küçük kardeşine "Bu yaramaz bebeği kesmek lazım" sözünü elindeki kurban bıçağıyla uygulamaya çalışmıştır.

[4]

DİSİPLİNDE DAYAK VE CEZANIN YERİ

Dayak

Çocuğu dövmek, banyoya veya bodruma kapatmak, dışarıya salmamak gibi şiddete dayanan cezalar bizde genellikle bir disiplin aracı olarak çok yaygındır. Hatta bir iki yaşlarındaki çocuklara, sehpalardaki vazolara zarar vermelerini önlemek amacıyla vazolara dokunduklarında "cıss" diyerek ellerine iğne batıran annelerin sayısının hayli fazla olduğunu duyduğumda dehşet içinde kalmıştım. Bunların neticesi disiplinli çocuk yetiştirmek değil, olsa olsa "dayak arsızı" yetiştirmektir.

Çocuğa kötü alışkanlıklarını izale etmek gayesiyle son çare olarak dayak atılır. Yoksa kendi öfke ve hıncını yatıştırmak amacıyla dayak atmak haramdır. Peygamber Efendimiz (s.a.v.) "On yaşından sonra namazı terk ettikleri takdirde (güzellikten anlamıyorlarsa) çocuklarınızı hafifçe dövün." buyurmuştur. Ayrıca yine bu hadisten çocuğun dövülebilme yaşının "on yaş" olduğunu görüyoruz. Bazı hadislerde bu "on üç yaş" olarak geçer. Sevgili Peygamberimiz küçük çocuklara dayak atılmasını yasaklamıştır.

Dayağın ölçüsü ve şekli de çok önemlidir. Falaka kelimesiyle ifade edilen ölçüsüz dayak, İslam dışı bir uygulama-

dır. Çocuğa sopayla vurmak, yüzüne veya kendisine ciddi zarar verebilecek yerlerine vurmak âlimler tarafından haram kabul edilmiştir.

Yaşadıklarımız Gördüklerimiz

Tevfik, dört yaşında afacan bir çocuk.. Annesiyle aralarındaki en büyük sürtüşme hep koltuk örtüleri yüzünden... Çünkü Tevfik, koltuktan atlamayı çok seviyor ve atlarken de doğal olarak koltuk örtüleri bozuluyordu. Bu örtülerin düzgün olmasına aşırı hassasiyet gösteren annesinden de her seferinde azarlamayla beraber, poposuna kuvvetli bir şaplak yiyordu. Birgün Tevfik'in annesi çocuk eğitimiyle ilgili bir seminere katıldı. Dayağın yanlışlığını çocuklarla iletişim kurma yöntemlerini dinledi. Eve gelince Tevfik her zamanki; gibi koltuktan atladı ve örtüsünü bozdu. Ama bu sefer annesi ne azarladı, ne de bir şaplak indirdi.

– "Yavrucuğum" dedi... "Bu koltuk örtülerinin bozulmasından çok rahatsız oluyorum ve sinirleniyorum. Lütfen dikkatli olur musun?"

Çocuk yarı şaşkın bir şekilde annesine bakakaldı. Neden sonra:

– "Anneciğim" dedi. "Sende bugün bir tuhaflık var. Hasta mısın yoksa?

Ceza

Ceza, çocuğu ödülden mahrum bırakmaktır. Çocuğa haz duygusu veren her şeyi ise ödül olarak değerlendirebiliriz.

Ceza ve ödüle dayanan disiplin yöntemleri her ne kadar günümüzde önemini yitirmiş gibi görünse de anlamını iyi bilmek ve doğru uygulamak şartıyla cezanın çocuk eğitiminde önemi olduğunu iddia eden eğitimcilerin sayısı hayli kabarıktır.

Cezayı doğru uygulamanın şartlarını kısaca özetleyebiliriz:

• Ceza, suçla aynı oranda olmalıdır.

• Ceza, geciktirilmeden verilmelidir.

• Ceza, çocukla istişare ederek kararlaştırılmalıdır.

• Ceza, çocuğun şahsına yönelik olmamalı; özgüvenini sarsıcı, şahsiyetini rencide edici olmamalıdır.

• Daha çok istenilmeyen davranışın neticesini ortadan kaldırıcı eylemler ceza olarak verilmelidir. Mesela, duvarı çizen çocuğa duvarı silme cezasının verilmesi gibi.

Cezaya Alternatif

Çocuktaki istenmeyen davranışları kaldırmada en etkili usul aldırmaz görünmeye çalışmaktır. Ancak çocuğun bu davranışları eşyaya, kendisine veya başkalarına zarar verme noktasındaysa ani müdahale gerekir.

Gittiği misafirlikte duvarları bile bile çizen veya diğer çocukların saçlarını çekip canlarını acıtan çocuğuna hiç aldırmayan anne ve baba tipleri yazık ki toplumumuzda hayli yaygın…

Böyle durumlarda uygulanabilecek en etkili yöntem "beş dakika ara vermektir." Ancak çocuğa bunu bir ceza

olarak algılatmamak gerekir. "Bu yaptığın hareket çok yanlış. Sanıyorum şu an senin beş dakika araya ihtiyacın var." diyerek çocuğu odasına veya evinizin dışında iseniz yalnız bir odaya gönderebilirsiniz. Yalnız burada hiddetli olmamanız, bağırmamanız; ancak kendinizden emin, soğukkanlı ve ciddi olmanız şarttır.

Birbiriyle geçinemeyen çocukları da aynı anda ayrı odalara beş dakika ara için göndermek güzel çözümdür.

Bu beş dakikalık ara çocuklara çok uzun ve sıkıcı gelecek bir daha aynı yanlışı yapmalarında caydırıcılık etkisi yapacaktır. Ancak süre dolduğunda çocuklara hiçbir şey söylenmemeli sadece "Beş dakika doldu" denilmelidir.

Çocuk ayrı odaya gitmek istemezse kolundan tutarak zorla götürülmeli; kapı kapatılarak beş dakika kapının önünde beklenmelidir. Bir müddet sonra çocuk yanlışından vazgeçmeyi öğrenecektir.

Bu yöntem üç yaş ile on iki yaş arasında uygulanabilir. İki ile üç yaş arasında ise çocukları odaya göndermek yerine anne-baba kendilerini beş dakika odaya kapatabilirler. Ama odadan çıkınca çocuğa sevecen yaklaşmak gerekir. Çocuk hatasında ısrar ederse odaya kapanma tekrarlanır.

Beş dakika ara usulü çocuklarda istenmeyen davranışları gidermede cezaya alternatif olarak etkili bir yöntemdir. Ancak çok acil durumlarda (çocuğun bir başkasına sert bir cisim fırlatması gibi) bu yöntemle vakit kaybetmek yerine ani müdahale gerekir.

Korkutma ve Tehdit

Çocuklar korku konusunda çok hassastırlar. Özellikle pek kavrayamadıkları şeylerle korkutulursa bu sözlere ina-

nır ve çok sarsılırlar. "Yapma ellerin taş olur", "Sesini çıkarma yoksa öcüyü çağırırım" gibi tehditleri gerçek zannederler. Ancak yaşları ilerleyince bunların boş olduğunu anlar ve tehditlere aldırış etmezler. Ayrıca bu tehditleri savuran anne-babaya da güvenlerini yitirirler.

Yaşadıklarımız Gördüklerimiz

Ayşe Hanım'ın iki buçuk ve dört yaşında iki çocuğu var.

Birgün küçük olanı çirkin bir söz sarfetti. Ayşe Hanım sinirlenerek:

"Bir daha bu sözü söylersen senin dilini keserim." diyerek tehditte bulundu.

Aradan bir iki hafta geçmişti ki küçük çocuk aynı çirkin sözü ağzından yine kaçırdı. Büyük kardeş koşarak Ayşe Hanım'a geldi ve heyecanla:

"Anneciğim! dedi... Haydi, kardeşimin dilini kes bakalım.

Suçlamayı Bırakmak ve Sorumluluk Almak

"Psikologların kapısın en çok çalan kişiler hep kendini suçlu gören kişilerdir."

Kendimizi ve başkalarını suçlamak mutsuz olmamız, hayatı kendimize zindan yapmamız için yeter bir sebebtir. Çocuğu da suçlu arama davranışına itmemek gerekir. Unutulmamalı ki psikologların kapısını çok çalan kişiler hep kendini suçlu gören kişilerdir. Bunun yerine çocuğa

"davranışlarından sorumluluk duyma" hissi iç denetim olarak yerleştirilmelidir.

Çocuklara ev ortamında yaşma ve kapasitesine, ilgi alanına dikkat edilerek verilen görev ve sorumlulukların önemi büyüktür. Görev ve sorumluluklar; çocuğun kendine güven, sorumluluk üstlenebilme, riske girebilme, kendini ifade edebilme, kendine ve çevresine karşı sorumluluklarının farkına varabilme, iş yapabilme gibi önemli yeteneklerinin gelişmesinde çok etkilidir.

"Çocuklar başkalarının yanında asla eleştirilmemelidir."

Kıyaslamak

Kıyas, çocuğu en inciten, üzen, başarı kapasitesine en fazla zarar veren; yazık ki toplumumuzda da en sık görülen ebeveyn tutumudur.

Hep komşu kızının becerilerinden, nezaketinden bahseden, komşu oğlunun üstün başarılarını, meziyetlerini saymakla bitiremeyen anne-babalar ne büyük gaf yaptıklarını bir bilseler? Çocuklarımız duygularını lisana getirip diyebilseler ki;

"Sevgili anne ve babacığım! Şu anda sahip olduğum genetik özelliklerimi tamamen sizden aldım. Geri kalan özelliklerim de sizin bana uyguladığınız eğitimle gerçekleşti. Eleştirdiğiniz bu 'ben' aslında sizin eseriniz olan bir 'bendir'

Sonra hep beni başkalarıyla kıyaslıyorsunuz. Ben de sizi başka anne ve babalarda kıyaslamaya kalksam altından kalkabilecek misiniz? Mesela; çocuklarına paradan ziyade ilgi-sevgi veren, onlarla nitelikli zaman geçiren, hata-

larını görmemezlikten gelip, yeteneklerinin gelişmesi yönünde destek veren; nasihatini dille değil, örnek olarak yapan anne-babalar... Sizleri 'bunlarla kıyaslasam ne yaparsınız?'

Evet, çocuklarımız bizi böyle kıyaslasa ne yapardık?... Öyle zannediyorum ki "kıyaslamayı" kelime olarak bile lügatımızdan çıkarırdık.

Demek ki çocuğu başka bir çocukla kıyaslama yanlıştır ve o çocuğa adaletsizliktir. Çocuk ancak kendisiyle kıyaslanabilir. Mesela, "Geçen sene bu konuda daha başarılıydın biliyor musun? Onun için gelecek sefer bunu daha iyi başaracağına inanıyorum" denilebilir. Ancak bu kıyas teşvik edici, yapıcı bir kıyas olur. Ama başkalarıyla kıyas her zaman köreltici, yıkıcı, başarıyı düşürücüdür.

Rüşvet

Çocuğa yapması gereken davranışları bir takım ödüller vaadederek yaptırmak onu rüşvete alıştırmaktır. Çocuğun çevresindekileri kullanması, onları parmağında oynatması için en iyi yöntemdir. Ödül, çocuğun iyi olan davranışlarından sonra teşvik için verilir. Ama rüşvet davranıştan önce vaadedilen ödüldür, çocuğun atılım duygusunu içten dışa döndürmekten başka işe yaramaz.

Çocuğun iç denetimi, kendi kendini kontrol hâlini kazanmasına engelleyici etkisi vardır.

"Çocuğumuzu, gücümüzün yettiği ilk çocukluk yıllarında ceza ve rüşvete alıştırırsak, gücümüzün yetmeyeceği ergenlik döneminde neye başvuracağız:"

Soru: Yemekten sonra bulaşıkları yıkamak için izin isteyen küçük kızına "kırarsın" diye izin vermeyen annenin çocuğuna verdiği mesaj nedir?

Cevap: Çocuğun bu isteği "ben" olma çabasından ibarettir. Çocuğun bu tür isteklerine karşı çıkmak benlik duygusunun, irade ve bağımsızlık gibi özelliklerinin gelişimine engeldir. Bu örnekteki tabakları kırma korkusuyla bulaşıkları yıkamasına izin vermeyen annenin çocuğuna verdiği mesaj "Sana güvenmiyorum; sen beceriksizsin" olmaktadır.

Kendisine basit sorumluluklar dahi bırakılmayan aşırı koruyucu aile ile aşırı baskıcı ailelerde yetişen çocuklarda büyük ölçüde güvensizlik ve sorumsuzluk görülür. Benlik yapıları yetersizdir. Neticede, iş yapmada başarısız, insanlarla ilişkilerinde sorunlu, kendileriyle çatışmalı bir şahsiyet geliştirirler.

Soru: Aynı anne "Bardakların, tabakların kırılmasına göz yumacak kadar zengin değilim" derse ne cevap verirsiniz?

Cevap: Kırılmasına göz yumabileceği bardak ve tabakları kullanmasını öneririz. Aynı annenin büyük oğlunu tıp fakültesinde okutabilmek için yaptığı masrafları ve sık sık dile getirdiği "Ben çocuklarımı okutmak için her şeyi yaparım; gerekirse evimi eşyamı bile satarım" sözlerini hatırlatırız.

İster istemez bizim de aklımıza şu sorular gelir:

Annenin çocuğu tabak ve bardakları yıkatmamakla çocukta açtığı tahribat mı büyük, yoksa yüksekokullarda okutamamakla açacağı tahribat mı?

– Annenin çocuğunun doktor-mühendis vb. olması için yapacağı fedakârlık kendi beklentilerinin mi yoksa çocuğunun beklentilerinin mi neticesi?

Tavsiyeler

• Çocuğunuzun ilerde terapistlerin kapısını aşındırmasını istemiyorsanız olumsuz duygularını ifade etmesine fırsat verin; hatta cesaretlendirin.

• Çocuğa gerektiğinde "hayır" demesini bilin. "Hayıfların çocuk tarafından sevilmemenize sebep olacağı korkusunu içinizden silin.

• Kuralların her çocuk için her zaman geçerli olamayacağını bilin. Çocukların şahsi özelliklerini göz önünde tutarak kuralları uygulamaya çalışın.

• Çocuklara disiplin tekniklerini uygulamada yaş seviyelerine mutlaka dikkat edin.

• Otoriter, hakim anne-babalığı değil rehber anne-babalığı tercih edin.

BEŞİNCİ BÖLÜM

ÇOCUKLA İLETİŞİM

1. İletişim Nedir?
2. Çocukla Başarılı İletişim Kurabilmenin Şartları

"Kullarıma söyle,
en güzel sözü söylesinler"

İsra Sûresi: 53

[1]
İLETİŞİM NEDİR?

İnsanlar arası iletişim, kişilerin birbirlerine bilinçli veya bilinçsiz olarak iletmek istedikleri duygu ve düşüncelerini aktardıkları bir süreçtir. Bu sürenin başarısı, bireyin yaşamındaki mutluluğun temelini oluşturur.[18]

İletişim bir yerde ne söyleyeceğimizi nerede ne zaman ve nasıl söyleyeceğimizi en iyi bilme san'atıdır.

Çocukla İletişim

Anne-babalık sanatı aslında çocuğun ferdi özelliklerini göz önünde bulundurarak onunla sağlıklı bir iletişim kurmayı başarabilmektir. Çocuğumuzun duygularını, istek ve ihtiyaçlarını anlayabilmemiz, arada güçlü sevgi bağları kurabilmemiz bu iletişimle mümkündür. Çocukla iletişimin önemini Doç. Dr. Mücahit Öztürk şu veciz ifadeyle özetler:

"İyi anne-baba olabilmenin temel şartı çocukla beyaz eşya kullanma kılavuzlarında yazıldığı gibi mekanik ve ruhsuz önerilerle dolu bir ilişki biçimi oluşturmamaktır. Çocuğa kurallarla dolu bir kışla ya da okul değil, sıcaklık ve duygunun hakim olduğu bir yuva sağlanmalıdır."

18. Haluk Yavuzer, Çocuk Eğitimi El Kitabı, s. II.

Çocukla iletişim önce anne olmayı arzulamakla başlar. Çocuk sahibi olmaya istekli olmak hamilelikte son derece önemlidir. Ruhsal yönden sağlıklı ve çocuğuna istekli bir hamilelik dönemi geçiren anne, çocuğuyla ilk iletişim bağını güzel kurmuş sayılır.

İletişim için ikinci güzel basamak çocuğun annesini emmesidir. Anne ile çocuk arasındaki en güzel yakınlık, sevgi alışverişi ve duygusal bağ bu esnada kurulur.

Çocuğun bedenen olduğu kadar ruhen de sağlıklı gelişimi için anneyi emmesinin zaruri oluşu, anne ile bu duygusal bağın kurulmasına en güzel vasıta oluşundandır.

İletişimde üçüncü basamak ise annenin özellikle ilk iki yılda çocuğundan ayrılmamasıdır. Çocuğun bu dönemde bakıcıya veya büyük anneye bırakılması anne-babayla irtibatın az olması çocukla iletişimde en büyük engeldir. Kadınların iş hayatına atılmalarıyla artık hafta sonu anneleri aylık hatta yıllık annelerin sayısı çoğaldı. Sonra da "Çocuğum beni tanımıyor, dinlemiyor" diye psikologların kapısı aşındırılıyor. Çocuk, annesini daha ilk altı ayda kendisinin uzantısı zanneder.

Bir yaşında annesi onun bütün dünyasıdır. Çocuk yetiştirme yurtlarındaki bebeklerin çok iyi şartlarda bakımları olmasına rağmen ölüm oranlarının hayli yüksek olması çocuğun bu dönemde annesine olan ihtiyacını göstermektedir. Böyle bir ihtiyacına cevap verememek, iyi bir iletişim kurulmasına doğal olarak engel teşkil eder.

"Anne-babalık sanatı aslında çocuğun ferdî özelliklerini göz önünde bulundurarak sağlıklı iletişim kurabilmeyi başarabilmek; "çocukla beyaz eşya kullanma kılavuzlarında olduğu gibi mekanik ve ruhsuz önerilerle dolu bir ilişki biçimi oluşturmamaktır."

[2]

ÇOCUKLA BAŞARILI İLETİŞİM KURABİLMENİN ŞARTLARI

Dinlemeyi Öğrenmek

Çocuk konuşmaya başlayınca, anne-babayla sözlü iletişimi başlamış olur. Ebeveyn-çocuk arasındaki ilişkinin en dikkat çeken biçimi budur. Çocuğu ciddi bir şekilde ve sabırla sonuna kadar dinleyebilmek iletişimin ilk adımıdır.

Kendisinin dinlendiğini gören çocuk, öncelikle kendisine değer verildiğini, kabul edildiğini ve buna bağlı olarak da sevildiğini düşünür. Aynı zamanda duygularını ifade edebilmenin, anlaşılmış olmanın rahatlığını yaşar. Böylece arada sağlıklı bir iletişim yolu açılır.

Çocuklar dinlenmemeleri ve ciddiye alınmamaları konusunda aşırı duyarlıdırlar. Dinlenmediklerini hemen fark ederler. Dinlenmemektense anne-babanın karşıt görüşünü bile kabullenebilirler. Çocuklar çoğu kere dinlenmeme sebebiyle çalma, saldırganlık, kendine zarar verme, ellerini ısırma gibi davranışlarıyla "Lütfen beni dinle; duygusal kırıklık yaşıyorum, dikkatini bana ver." mesajını iletmektedirler.

Yaşadıklarımız Gördüklerimiz

Şeyma Hanım, kırk yaşında bir anne olmasına rağmen helen unutamadığı bir çocukluk hatırasını içini çekerek anlatıyor.

"Beş-altı yaşlarındaydım. Annemle beraber köye gitmiştik. Birgün dolaşırken ileride gördüğümüz güzel bir bahçeyi işaret ederek.

'Anneciğim, teyzemlerin bahçesi bu mu?' diye sordum. Annem 'evet' diyerek baş salladı. Birkaç gün sonra teyzemlerin bahçesine gitmek için yola çıktık. Ama o gördüğümüz bahçenin önünden geçip gittik. Ben hayretler içinde 'Hani bu bahçeye teyzemlerin demiştin?' diye bağırdım. Annem gayet sakin 'Ne zaman demiştim ki?' cevabını verdi."

Aile İçi İletişim

"Benden bize geçiş iyi bir aile kültürünün esasıdır."

Aile içinde bireylerin birbirleriyle iletişimlerinin kopuk olmaması çok önemlidir. Aile sadece eşyayı, evi paylaşan bir kurum değil; sorunları, sevinç ve kederleri, beklentileri rahatça konuşabilen paylaşabilen bir kurumdur. Ancak o zaman sağlıklı bir aile içi iletişim söz konusu olabilir.

Anne-baba arasında iyi bir iletişim varsa, bunu çocukla da gerçekleştirmek zor olmayacaktır. Anne-baba iletişimi kopuksa arabulucu olarak çocuğun kullanılması çocuk açısından üzücü ve yıpratıcıdır.

Empati

Empati olaylara çocuğun gözüyle bakabilme yeteneğidir. O zaman çocuğun çok anlamsız gelen bazı davranışlarını anlamlı görmeye başlar ve çocuğu daha iyi anlarız. Böylece arada duygusal bir bütünlük sağlanır ve birçok sorun gibi gözüken meseleler daha basitleşir.

Nitelikli Zaman Ayırma

"Çocuklarınıza ne kadar zaman ayırıyorsunuz?" diye sorulsa annelerin bir çoğu "24 saat beraberiz, günlere bile yanımızda götürüyoruz." cevabını verir.

"İşten gelince hep çocuğumla beraberim, dizime oturturum beraberce televizyon izleriz." diyen babaların sayısı da toplumumuzun geniş bir kesimini teşkil eder. Hâlbuki çocukla ilgilenmek ona zaman ayırmak 24 saat onunla beraber olup günlere bile gitmek olmayacağı gibi beraber televizyon izlemek de değildir.

Asıl olan çocuğun hoşlandığı biçimde onun duygusal ihtiyaçlarını gidermeye yönelik bir ilgi alanı bulup beraber etkinlikte bulunmaktır. Bu etkinlikler oyun oynamaktan, spor yapmaya, kitap okumaya, bilmece çözmeye, gezmeye kadar birçok konuda olabilir. Önemli olan birlikte zaman geçirmek değil, nitelikli beraber olmaktır.

Sevgiyi İfade Etme

> *Çocuğunu sevmeyen anne-baba yoktur. Ama sevgisini ifade edemeyen anne-baba çoktur.*

Sevginin çocukla ebeveyn arasında iletişim vasıtası olabilmesi için, çocuğun anne-babasının sevgisinden emin olması gerekir.

"Her anne-baba çocuğunu sever." demek çözüm değildir. Muhakkak olarak her anne-baba çocuğunu sever ama sevgisini ifade edemiyorsa bu sevgi bir işe yaramaz.

Sevgiyi ifadenin birinci yolu sık sık çocuğa "Seni seviyorum." demektir. Ayrıca sık sık kucağa alarak okşamak, öpmek, dokunmak da sevginin beden diliyle ifadesidir. Sağlıklı iletişim için hem sözle hem de beden diliyle sevgiyi çocuğa iletmek şarttır.

Sevginin ifadesiyle, aşırı hoşgörüyü birbirine karıştıran anne-babalar çocuklarının sağlıklı gelişimlerine en büyük engeli koymaktadırlar.

Ayrıca sevgiyi şarta bağlayan, istediğini yapmazsa onu sevmeyeceği mesajını veren anne-babalar da çocuklarıyla sağlıklı bir iletişim kuramazlar.

Duygularını Karşılama

Sağlıklı bir iletişim için çocuğa duygularını ifade etme fırsatı verilmelidir (Disiplin konusunda geniş işlendi).

Anne veya baba çocuğun sorununu dinleyip duygularını ifade etmesine yardımcı olursa aralarında sıcak bir ilişki doğar.

"Sen" Mesajı Yerine "Ben" Mesajı Vermek

Sen dili genellikle kızgınlık ifadesi için kullanılır ve iletişimi engeller. Çünkü sen mesajında muhatabımız hakkında olumsuz bir yargı vardır. Oysa ben mesajı karşımızdaki kişiyi duygularımıza ortak etmeyi hedefler.

Mesela çocuğa:

"Ne kadar dağınıksın, odanı darmadağın etmişsin." demek sen dilidir.

"Odanı böyle dağınık görmek beni çok üzüyor." demek ben dilidir.

Sen dili olayı tahrik etmekten, arada iletişimi koparmaktan başka bir işe yaramazken "ben" dili genellikle soruna çözüm getiricidir.

Karşılıklı Güven Duygusu

Çocuğun her türlü sorununu, kederini neşesini, sıkıntısını, beklentisini anne-babasıyla paylaşabilmesi için onlara güvenmesi gerekir. Anne-babasıyla güven sorunu olmayan çocuk hata yapsa bile bunu gizlemeye çalışmaz. Zaten bu tip çocuğun büyük hatalar yapma ihtimali de azdır.

Sözünde durmak haksızlık yapmamak kuralları sebebleriyle açıklamak, baskıcı olmamak çocuğun güven duymasını sağlar. Fakat hepsinden önemlisi çocuğa güvendiğini göstermektir. Kendisine güvenildiğini gören çocuk, aynı şekilde anne-babasına güvenmeyi öğrenir.

Yaşadıklarımız Gördüklerimiz

Ülkü Hanım, üniversitede bir oğlu lisede iki genç kızı olan üç çocuk annesi çalışan bir arkadaşım... Bir keresinde iki yaşındaki çocuğuyla başı hayli dertli olan genç bir arkadaşımız ona bir soru yöneltti:

– Ülkü abla annelik dıştan göründüğü gibi değilmiş. İki yaşındaki bir çocukla baş edemiyorum. Sen bu üç çocuğu nasıl yetiştirdin? Bu devirde üniversitede lisede çocuk okutmak da pek kolay olmasa gerek.

Soruya gelen cevap çok ilginçti:

– Bak Leyla'cığım. Benim hayatım boyunca bildiğim bir ilke var, çocuklarıma onu uyguladım. Başkalarının çocuğu ne ise benimki de odur. Başkaları hırsızlık, ahlâksızlık yapıyorsa benimkiler de yapabilir. Benimkiler melek değil ya... Onun için gözlerimi üzerlerinden hiç ayırmadım; hep sıkı tuttum...

Kelimelerin Önemi

Sözcüklerin tesir gücü sandığımızdan fazladır. Çocuğa hitap edişimizde özellikle ilk beş yıl içinde ismini çok tekrarlamamız önemlidir. Son günlerde çok yaygınlaşan "tatlım, canım, hayatım" gibi şirin sözler zararsız masum sevgi ifadeleri gibi görünmesine rağmen çocuğun olgunlaşmasına veya sevginin ifadesine hiçbir katkıda bulunmazlar. Hatta çocuk bu hitapla kendisinden bir davranış isteyen annesini yalvarıyor şeklinde değerlendirebilir.

Ama çocuğa sık sık ismiyle hitap etmek şahsiyetinin güçlenmesi ve yetişmesinde çok destekleyicidir. Bir de bazı yörelerde yaygın olan çocuklara çirkin hitap şekilleri vardır. Günlük konuşma diline ağız alışkanlığı olarak yerleşmiş olan ama mânâ itibarıyla çocuğu aşağılayıcı rencide edici mahiyette sözlerdi. "Küçük sıpam" "küçük şeytan" "ufak canavarım", "kokarcam" (pis kokulu bir sıvı fışkırtan hayvanın ismidir) gibi sözler çoğu yörelerde en yaygın olarak kullanılan çocuğa hitap şekilleridir.

Çocuklar bu gülünç ve aşağılayıcı isimlerle ancak utanma ve aşağılanma duygusu hissedecekler, şahsiyetlerini zedeleyen bu isimleri ömür boyu unutmayacaklardır. Zaten

çevremizde yaşı 40-50 olmasına rağmen dört-beş yaşlarında kendilerine takılan bu isimleri hâlen esefle hatırlayan insanların sayısı hiç de az değildir.

Yaşadıklarımız Gördüklerimiz

İstanbul'da hanımlara verdiğimiz bir "çocuk eğitimi" seminerinde:

"Çocuklarınıza sevginizi hangi kelimelerle ifade edersiniz?" diye bir soru sorduk.

Önce orta yaşlı bir hanım söz aldı:

"Benim altı kızdan sonra bir oğlum oldu. Hepimiz onu çok seviyor ve üzerine çok düşüyoruz. Doğduğu sıralarda 'çirkin ördek' masalından çok etkilenmiştik. O gün bugün o bizim hep 'çirkin ördeğimiz' oldu. Bugün beş yaşında ve bazen 'Anne ben bu çirkin ördeklikten ne zaman kurtulacağım' diye sızlanıyor, ağlıyor. Ama dilimiz o kadar alışmış ki bir türlü bu hitaptan vazgeçemiyoruz."

Başka bir hanım:

"Ben oğlumu hep eşkiyam" diye severim dedi.

Arkasından başka başka sesler yükseldi.

"Ben 'kara kargam' derim."

"Ben de 'kel kızım' diye severim."

Çocukla Çocuk Olma

"Çocuğu olan onunla çocuklaşsın."

Hadîs-i Şerîf

Çocukla çocuk olabilmek sağlıklı bir iletişimin temel şartlarındandır (Bu konu "Oyun" bölümünde geniş işlendi).

Çünkü çocuğu anlayabilmemiz, onunla anlaşabilmemiz ancak yetişkin kimliğimizden sıyrılıp çocuklaşabilmemizle mümkündür. Özellikle çocuğumuzla çocuklaşarak bulunduğumuz oyun etkinlikleri arada çok sağlam iletişim köprüleri atacaktır.

Çocuğa, iletişimi Koparmadan "Hayır" Demenin Yöntemi

• Talebini tasdik edin:

– Evet, Berru anlıyorum. Sen, dondurma yemeyi çok istiyorsun.

• Olacakları sıralayın:

– Dondurma almak için dışarı çıkmamız gerekiyor. Hâlbuki şu anda telefon bekliyorum ve evden ayrılmamam lazım.

• Duygularını onaylayın:

– Evet kızım, dondurma alamadığın için kızgın olduğunu biliyorum. Gerçekten üzgünsün.

• Gerçekleşmeyecek şeyleri ona hayal yoluyla yaşatın:

– Berru, keşke buzdolabımız tamamen dondurmayla dolu olabilseydi.

• (Mümkünse) ne kastettiğinizi örneklerle açıklayın:

– Haydi buzdolabına birlikte bakalım. Bak, hiç dondurma kalmamış hepsini yemişiz.

• Güven sağlayın:

– Şu an beni anlayacağını biliyorum.

• Seçenekler sunun:

– Berru'cuğum ister bir tane çikolata alabilirsin, ister bir bardak meyve suyu. Tercih senin.

Bu kademeli yöntem bıkmadan altı ay kadar devam ettirilebilirse çocuğun kendi kendine kontrol gücünü öğrenmeye başladığı görülür. Ayrıca evetle başlayıp hayırla bitirmiş oluruz ki iletişimle beraber disiplini sağlamada bu önemli bir neticedir.

Sağlıklı Bir İletişimle Diş Fırçalama Eğitiminin Verilmesine Bir Örnek:

(Anne, beş yaşındaki çocuğuna diş fırçalama alışkanlığını kazandırmak istiyor.)

Önce çocuğuna resim üzerinde bir sağlıklı, bir de çürümüş olan dişleri gösterir ve sorar:

– Fatma Sena büyüdüğün zaman dişlerinin sağlıklı mı olmasını istersin yoksa çürük mü?

Çocuk resimdeki çürük dişlere bakarak:

– Elbette sağlıklı dişim olmasını isterim, diyecektir.

Anne çocuğu mutfaktaki çöp kutusunun yanına götürür.

– Bak Fatma Sena! Akşamki çöp kutusuna attığımız yemek artıkları ne kadar kötü kokmuş.

Çocuk annesiyle beraber yüzünü buruşturarak,

– Evet gerçekten çok kötü kokmuş, der.

Anne istediği cevabı almışçasına devam eder.

– İşte yavrucuğum, ağızda kalan yemek kırıntıları da bu şekilde kokuşur ve dişleri çürütür. (Bu arada bir diş fırçası ve macun çıkarır.) Ama dişlerini güzelce fırçalarsan ağzında yemek kırıntıları kalmaz ve kokuşarak dişlerini çürütemez.

Çocuk bir de önünde dişlerini fırçalayan anne ve baba modelini görüyorsa diş fırçalama alışkanlığını hemen kazanacaktır.

Çocuk eğitiminde çocuğa müspet davranışı ve alışkanlıkları kazandırmanın en kolay yolu sağlıklı iletişimdir.

Uygulama

Soru: Okuldan dönen çocuğa öncelikle "derslerinin nasıl geçtiğinin sorulması" çocuğa ne mesaj iletir?

Cevap: "Benim için derslerinin şahsından daha önemli, derslerini senden daha çok önemsiyorum." mesajını iletir.

Soru: Okul dönüşü annesi tarafından sevgiyle karşılanan öncelikle kendisinin nasıl olduğu, gününün nasıl geçtiği sorulan çocuk ne hisseder?

Cevap: Bu durumdaki çocuk kendisinin değerli olduğunu hisseder ve sevildiğine inanır. Böylece kendine güveni artar. Annesiyle olan iletişim bağları kuvvetlenir.

Bazı anneler, bu konuda hayli titizlik göstererek eğitim kurumundan dönen çocuklarını, evde perdeleri bile açmak suretiyle ferah bir ortam hazırlayarak kapıda karşılamaya çalışırlar. Bu aslında anneler için çok anlamlı güzel bir davranış örneğidir.

Soru: Doyduğunu söylediği hâlde, çocuğa yemeğini bitirmesi için çok ısrar etmenin veya üşümediğini söylemesine rağmen mutlaka hırka giymesi gerektiğini iddia etmenin çocuğa ilettiği mesaj nedir?

Cevap: Bu tutum çocuğa "Senin doyup doymadığını, üşüyüp üşümediğini ancak ben bilebilirim, sen bilemezsin." mesajını vermektir.

Tavsiyeler

* Sabahları veya okul dönüşü çocuğunuza gülümseyin; hem birbirinize hem de çocuklarınıza selam vermeyi asla ihmal etmeyin.

* Anne-baba olarak birbirinizi sevin, sayın ve bunu abartmadan çocuğa gösterin. Bir ebeveynin çocuklarına verebilecekleri en güzel hediye birbirlerini gerçekten sevmeleridir.

* Mezuniyet, kandil, bayram gibi günleri ailece güzel geçirmenin yollarını arayın. Aile hayatını tek düzelikten kurtarın.

* Sorunları çözmek için ayda bir, hatta mümkünse haftada bir ciddi aile toplantıları yapın. Bu toplantılarda çocukların fikirlerine saygı gösterin.

* Tüm aile fertleriyle birlikte çaylı, pastalı okuma saatleri düzenleyin. Bazen çocuklar okusun bazen anne veya baba... Okuduklarınızı beraberce yorumlayın.

* Çocuğunuzun beslenme çantasına koyduğunuz yiyeceklerin üstüne sevgi sözcükleri iliştirin.

* Hazırladığınız (kalpli veya çiçekli) değişik kartpostallarla çocuğunuza uygun zaman ve yerlerde sevgi mesajları gönderin.

* Ailevî bir konuda çocuğunuzla da mutlaka istişare yapın. Eve eşya alma, boyatma, ev düzenini değiştirme gibi konularda çocuğunuzun fikrini alın. Eve ve ailesine ilgisiz kalmasına izin vermeyin.

* Verdiğiniz sözü muhakkak yerine getirin.

* Bir hatanızda hemen özür dileyin.

* Çocuğunuzun sözünü sık sık kesmeyin. Konuşurken mutlaka göz iletişimi kurun.

* Bedeninin kendisine ait olduğu bilincini kazandırın; mesela öperken izin isteyin ki kendisini yeri geldiğinde koruyabilsin.

* Çocuğunuz bir sorununu anlatmaya çalışırken onu suçlamaya veya akıl vermeye kalkışmayın. İyi bir dinleyici olun.

ALTINCI BÖLÜM

ÇOCUK VE DİN

1. İslam Eğitiminin Hedefleri
2. Çocukta Din Duygusu
3. Çocuklarda Dinî Gelişim
4. Çocuklara Allah'a İman Öğretimi

"Yüzünü dosdoğru bir din olan İslâm'a, insanların fıtratına uygun olan dine çevir."

Rum Sûresi: 30

[1]
İSLAM EĞİTİMİNİN HEDEFLERİ

Din eğitimi, hiçbir zaman eğitimin bir bölümü olarak değerlendirilemez. Eğitimin muhtevasında ona yön veren, şekillendiren değerler vardır; bu da zaten dinin kendisidir. Şayet değerler İslam'dan kaynaklanmışsa bu, İslam rengiyle renklenmiş bir eğitimdir. Biz bu eğitim sistemine İslamî eğitim de diyebiliriz.

"Eğitimin din ile ilgisi olmayacağını düşünenler, dünyadaki eğitimcilerin pek çoğunun dine önem veren ve dinî bir atmosferde yetişen kimseler olduğunu bilmezlikten geliyorlar. Bir örnek olarak meşhur eğitimci Pastalezzi dinî konularda çok titiz bir annenin elinde yetişmiştir."[19]

Anaokulu uygulamasını hayata geçiren Frobel'ın babası Prusya'da Oberezbah köyünün papazıdır.

Müslümanlar ise İslamiyet'in değerini ve insan eğitiminin önemini yeterince bilmişlerdir. Bu noktadan hareketle insan denen varlığı sıfır yaşından başlayarak İslam terbiyesi üzere yetiştirmeye çalışmışlar, bunu eğitimcilere ve anne-babalara tavsiye etmişlerdir.

---

19. Havle A. Derviş-Alide ve Anaokulunda Çocuk Terbiyesi, s. 33

Müslüman bir ailede çocuk doğar doğmaz kendini İslamî bir eğitim sistemi içinde bulur. Çocuğun kulağına okunan ezandan besmeleyle emzirilmesi, öğretilen ilk kelimenin "Allah" olması, yemek yemeye besmele ile başlatılması ve temizlik, tuvalet eğitimine kadar bütün hâl ve hareketler İslam eğitim sistemine dâhildir.

Anne-babanın hayata bakış açısı, kendilerine esas aldıkları gayeleri, prensipleri, yaşayış şekilleri inandıkları dinî değerler üzerinedir. Onun için dinî eğitim, hiçbir zaman eğitimin alt şubesi gibi görülmemelidir.

İslam Eğitiminin Hedefleri:

* Ferde, kendisini tanıma yolunu göstermektir. Çünkü kendini bilen insan ne zaman, nerede nasıl hareket edeceğini bilir. Ayrıca Hadîs-i Şerîf gereğince; "Kendisini bilen tanıyan, Rabbini de tanır." Yaratıcının Rab, yaratılmışın onun kulu olması ilgisini iyi kurar.

* Çocuğun fıtratını korumaktır. Çünkü çocuklar fıtrat-ı selime ile doğarlar ancak cemiyet vasıtasıyla bozulurlar.

* İyi insan yetiştirmektir. Batı eğitimi iyi vatandaş yetiştirmeyi gaye edinir. Ama İslam iyi (kâmil) insan yetiştirmeyi hedefler.

• **"İnsanları doğru istikamette tutmaktır. "Emrolunduğun gibi dosdoğru ol"** (Hud s. 112) ayet-i kerimesi gereğince doğru yoldan, haktan sapmayacak karakter yapısına sahip insan yetiştirmektir."[20]

Yani bütün mesele Allah'a (c.c.) bağlılık içinde, üstün değerde ideal bir şahsiyet oluşturmak; insana en iyi şekliyle yaşama sanatını öğreterek dünya ve ahiret saadetine ulaştırmaktır.

---

20. Fatma Temir, Eğitimde Başarının Sırrı, s. 30

[2]

ÇOCUKTA DİN DUYGUSU

Çocukların Allah inancı ile karşılaşması çok küçük yaşlarda başlamaktadır. Çocuk, kendisine yardım edecek ve onu koruyacak "sonsuz bir güç" arayışı içindedir.

Namaz, dua, zikir gibi ibadetlere karşı istek duyarak denemelerde bulunması da onun bu konuya olan özel ilgisinin bir ifadesidir. Çocuğun dinî inançlarla karşılaşması kendisine oldukça duygusal bir zenginlik kazandırmaktadır. Çocuk itiraz etmeden, kuşkulanmadan, sebebini araştırmadan inanır. Ancak çocukta dinî gelişme henüz tam şekillenmemiş ve belirli seviyeye gelmemiştir.

"Çocukların Allah inancı ile karşılaşması çok küçük yaşlarda başlamaktadır.

Çocuk kendisine yardım edecek ve onu koruyacak 'sonsuz bir güç' arayışı içindedir."

İlk Çocukluk Yıllarının Önemi

Çocukların zihnî yapıları kendilerine verilen her şeyi kabullenmeye oldukça elverişlidir. Taşköprüzâde bunu "Çocuğun kalbi henüz şekil almamış, cilalanmamış demire benzer." sözleriyle ifade ederken; Aclûni Keşfûl Hafâ'da Bir şeyi

küçük yaşta öğrenmek, onu taş üzerine nakşetmek gibidir." demiştir. V. Amos Comenius da "İlk izlenimlerin insan ruhunda çok kuvvetli ve derin izler bıraktığı, bunları beyinden söküp atabilmenin adeta imkansız olduğu" görüşünü iddia eder. İnsanın çocukluğunda aldığı dinî teklinlerin hayatı boyunca onda derin tesirler bıraktığı artık bilinen bir gerçektir.

"Ağaç yaş iken eğilir." atasözü de buna özlü bir işarettir. İnsan ile yaratıcısı arasında en değerli bağ olan imanın tohumları ilk çocukluk döneminde ekilmektedir.

Başarıya ulaşmak ancak bazı psikolojik ve pedegojik kuralları da içine alan sistemli bir eğitimle mümkün olur.

EVİM

Ahşap ev; camlarından kızıl biberler sarkan!
Arsız gökdelenlerle çevrilmiş önün, arkan!
Kefensiz bir cenaze, çırılçıplak ortada...
Garanti yok sen gibi fâniye sigortada!
Eskiden ne güzeldin; evdin, köşktün, yalıydın!
Madden kaç para eder, sen bir remz olmalıydın!
Bir köşende anneannem, dalgın, Kur'an okurdu;
Ve karşısında annem, sessiz gergef dokurdu.
Semaverde huzuru besteleyen bir şarkı;
Asma saatte tık tık zamanın hazin çarkı...
Çam kokulu tahtalar gıcır gıcır silinmiş;
Sular cömert, "temizlik imandandır" bilinmiş...
Komşuya hatır soran sıra sıra terlikler,
Ölçülü uzaklıkta, yakın beraberlikler...
Seni yiyip bitiren, kırk katlı ejder oldu;
Komşuluk, mâna ve ruh, ne varsa heder oldu.
Bir yeni nesil geldi, üstüste binenlerden;
Göğe çıkayım derken boşluğa inenlerden...
Seninle sarmaş dolaş, kökten bozuldu denge;
Vuran kimse kalmadı bu dâvayı mihenge...
Şimdi git, mahkemede hesap ver, iki büklüm;
Cezan, susuz, ekmeksiz, olduğun yerde ölüm!..
Evim, evim, vah evim, gönül bucağı evim!
Tadım, rengim, ışığım, anne kucağı evim!

Necip Fazıl Kısakürek

ÇOCUĞUN DİLİNDEN

"Ben bana verilenim."

Erikson

"Sevgili Anne ve Babacığım!
Bana sürekli nasihat ediyorsunuz.
Söylediklerinizi duymuyorum,
ama yaptıklarınızı çok iyi görüyorum."

Bir Çocuk

ÇOCUKTA DİN GELİŞİMİNDE AİLENİN TESİRİ

"Her doğan çocuk İslam fıtratı üzere doğar; sonra anne-babası onu Hristiyan, Yahudi ve mecûsi yapar. Ana-babası müslüman ise çocuk da müslüman olur."

Hadîs-i Şerîf

Yukarıdaki hadîs-i şerîfte Peygamber Efendimiz (s.a.v.) çocuğun yetişmesinde ailenin tesirini çok bariz bir şekilde ortaya koymaktadır. Buradan, çocuğun İslam'ı kabullenmeye elverişli olarak yaratılmasına rağmen anne-babanın onu Hristiyan veya Yahudi yapabilecek kadar tesirli olduğunu anlıyoruz.

Çocuğun dinî gelişiminde doğuştan gelen istidat ve kabiliyetler yani iç faktörler ve çevresinden gelen dış faktörler olmak üzere iki temel faktör söz sahibidir.

İhmalin, dikkatsizliğin, işi oluruna bırakıvermenin ve eğitimsizliğin getirdiği kötü sonuçlardan, çocuğun fıtratını suçlamak büyük hatadır.

Her çocuk Esma-ül Hüsnadan almış olduğu vasıflarla doğar. Çocuklarda bir kabiliyetin diğerlerine göre fazla ol-

ması, aralarında fıtrattan gelen farklılıklar bulunması bu sebeptendir. Önemli olan bu farklılıkların keşfedilerek geliştirilmesi ve çocuğa fıtratına uygun bir kimlik kazandırılmasıdır.

Aynı eğitime tabi tutulan kardeşler arasında bile çok farklar görülebilir. Yanlış bir eğitim ise çocuğun fıtratından gelen bu özelliklerin kolayca körelmesine sebeptir. Bebeklik döneminden başlayarak büyüme seyrinin her safhasında çocuğu tanımaya çalışmalı, mizaç ve kabiliyetleri doğrultusunda yetiştirme amaçlanmalıdır. İhmalin, dikkatsizliğin, işi oluruna bırakıvermenin ve eğitimsizliğin getirdiği kötü sonuçlardan, çocuğun fıtratını suçlamak büyük hatadır, mes'uliyettir. Burada en büyük pay ve sorumluluk anneye düşmektedir.

Veliler Kervanından günümüzün insan-ı kâmil numûnesi Mahmud Ustaosmanoğlu (k.s.)'nun annesinin kendisi üzerindeki tesirini anlatan şu çocukluk hatıraları bütün anneler için oldukça ibretlidir:

"Annem çok saliha bir hanımdı. Hamileyken âlim ve âbid bir kul olayım diye çok dua eder ve herkesten de dua istermiş. Şüpheli ve haramlardan çok sakınır bana abdestsiz ve besmelesiz yemek yedirmezmiş.

Çocukluk yıllarımdayken birgün ineğimizin komşunun bahçesine girdiğini gördük. Annem çok üzülerek helallik dilemesine rağmen ineği sağdı ve sütünü benimle komşuya gönderdi. Bundan sonra bahçelerin sınırından geçmemiz gerektiğinde annem ineğimizin ağzına hep bez bağladı.

Köyde çalışmak için tarlaya erkenden gitmek adetti. Ama annem seccadesinin başında büyük bir huşu içinde zikrini çeker işraktan sonra tarlaya giderdi. Ve işini de herkesten çabuk bitirirdi.

Yedi yaşımda hafızlık eğitimine başladığımda ilk hocam annemdi. Akşamları gaz lambasının ışığında büyük bir sabırla beni çalıştırırdı. Sabahlan da tarlaya gitmeden önce elimden tutarak karşı köydeki bir hocaya götürür ve dersimi dinlettirirdi. Derslerimi verince de beni mükafatlandırırdı.

Karda, kışta, sıcakta yaya olarak iki saati aşan bu gidişgelişlerimizde annem bana yol boyu hep menkıbeler anlatırdı.

Herkesin annesi benim annem gibi çocuğunu yetiştirmede böyle hassas olsaydı herkes âlim olurdu."

Yapılan araştırmalar çocuğu kişisel ve sosyal olgunluğa ulaştırmada ve dinî formasyonunu kazandırmada en tesirli müessesenin aile olduğunu göstermektedir.

Çocuk, toplumun en küçük ünitesi olan aile içinde dünyaya gelir. O ailenin dinî, dili, ahlâkı, yaşam tarzı, kültürü ile donanan manevi atmosferi teneffüs ede ede büyür. Şursuzca ailesinin değerlerini taklit eder ve onlarla özdeşleşmeye çalışır.

Çocuğun ilk öğrenmesi taklit yoluyladır. Nitekim taklidin iki gayeye yönelik olduğu ileri sürülür. Birincisi çocuğun taklit ettiğini öğrenmek isteği, ikincisi taklit ettiğine benzemek gayretidir.

Çocuk başlangıçta taklit ettiğinin farkında değildir. Ancak zamanla uymaya çalıştığı davranışların sebeplerini anlamaya başlar ki bu da taklidin şuurlu hâle dönüşmeye başladığını gösterir. Bu konuda geniş araştırmalarda bulunan Kerim Yavuz taklidi şöyle ifade eder:

"Çocuk kendine model olarak seçtiği kimse ile özdeşleştikçe, onun değerlerini de içine özümsemektedir. Yani taklit önce içten gelen bir istekle dışın kopya edilerek içeride işlenip özümsenmesiyle tamamlanmış olmaktadır. Böylece taklide, ruhtan ruha geçişi sağlayan bir köprü gözüyle bakabiliriz."

Güzel Örnek ya da Model Şahsiyet

Görüldüğü gibi çocuğun en iyi öğrenme vasıtası taklittir. Ailenin çocuğun eğitimindeki önemi esasen bu noktada başlar. Çünkü çocuk hayatının ilk bilgilerini anne-babasının (en çokta annesinin) mimiklerinden oturuşuna kadar her hâlini tıpkı bir kamera gibi zihnine kaydedip taklit ederek öğrenir. Dolayısıyla anne-baba çocuklarında nasıl bir karakter gelişimi istiyorsa öncelikle öyle bir şahsiyet modelini sergilemek, örnek olarak çocuğa göstermek zorundadır. Yani başka bir ifadeyle çocuk, anne-babasının ne yaptığına bakarak ne yapacağını öğrenir.

"Çocuklar asla hata affetmez."

Hiç unutulmaması gereken bir gerçek de çocukların hatayı asla affetmemesidir. Ağızdan bir defalık çıkan çirkin bir söz, yapılan küçücük yanlış, bir hareket anında çocukta yerleşmiş bir söz veya davranış olarak geri döner. Mesela, başını örterken ağzına toplu iğne alan ablasını küçük kardeşinin aynen taklit etmesi gibi.

Yaşadıklarımız Gördüklerimiz

Birgün arkadaşım Emine Hanım'a eşinin müdürünün hanımı Ayla Hanım 4 yaşındaki kızıyla birlikte çaya gelir. Arkadaşımın aynı yaşlardaki kızı Fethiye ile gelen misafir çocuk anlaşamaz ve kavga ederler.

Ayla Hanım'ın bu hadiseden etkilendiğini canının sıkıldığını gören Emine Hanım hemen kızını yan odaya çeker;

– Bak kızım, kavganızı gördüm kesinlikle sen haklısın. Ama senden rica ediyorum bu seferlik olay çıkartma söz, ben de bir daha onları eve almayacağım.

Böylelikle olay yatışır. Bir tatsızlık olmadan Ayla Hanım ve kızı gider.

Aradan geçen 4 ay kadar bir süreden sonra Emine Hanımların zili çalar. Kapıda süpriz misafir Ayla Hanımla kızı vardır.

Arkadaşım misafirleri içeriye davet ederken küçük Fethiye ellerini beline bağlarak annesine döner;

– Anne! Bakar mısın? der; Hani bir daha Ayla teyzeyle kızını eve almayacaktın?

"Madem ki terbiye işi ile sorumludurlar; o hâlde anne-baba işin gerektirdiği bilgiye sahip olmalıdırlar."

Gazâlî

Çocuklar Yalanı Affetmez

Yalan söyleyen bir kişiyi Allah Teâlâ hazretleri dilerse affeder ama çocuk asla affetmez. Onun için "En büyük yalan çocuğa söylenen yalandır." sözü oldukça manidardır.

Abdullah bin Amir anlatıyor:

Birgün beni annem çağırdı. Rasûlullah (s.a.v.) de evimizde oturuyordu.

Annem: Gel de sana bir şey vereyim, dedi.

Rasûlullah (s.a.v.) anneme:

– Ona ne vermeyi düşünmüştün? diye sorunca:

Annem: Ona bir hurma vermek istemiştim, cevabını verdi.

Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.):

– Bil ki sen ona bir şey vermeseydin sana bir yalan günahı yazılırdı buyurdu.

En büyük yalan çocuğa söylenen yalandır.

Yalan, çocuğun hatta sağlıklı bir yetişkinin bile ruh yapısını felce uğratan ama maalesef toplumumuzda hayli yaygın olan manevi bir hastalıktır.

Çocuk yalanı ilk defa kendi anne-babasından veya yakın çevresinden öğrenir. Ruhunda büyük hasarlar açılmasına sebep olan yalan, çocuğun yalan söyleyene karşı güvenini derinden sarsar.

Bazı küçük görülen belki yalan olduğunun bile farkına varılmayan yalan örnekleri:

– Dilenci mi gelmiş? Annem yok de, kapıyı kapat.

– Akşam babana alışverişe gittiğimizi söyleme oldu mu? Sorarsa "parka gittik" dersin.

Veya baba, akşam gelir;

– Hanım, telefonda Mehmet Bey arayacak olursa akşamları geç geldiğimi söyle…

– Bu akşam Ahmet beylere gidecektik ama hiç canım istemiyor. Yarın siz niye gelmediniz diye soracak olurlarsa "Bizim de misafirimiz geldi" dersiniz olur biter.

Bütün bunlardan sonra bu anne veya babanın çocuğa yalan söylemenin yanlışlığını anlatması nasıl netice verebilir?

Çocuğuna meyve verirken kötü olanını arkadaşına ikram etmesini tenbih eden veya arkadaşı geliyor diye oyuncaklarını saklamasını öneren anne, o çocuğa paylaşmak, yardımseverlilik, cömertlik gibi ahlâki değerleri nasıl öğretebilir?

Ne yazık ki çocuklar ikiyüzlülüğü, yalancılığı, çıkarcılığı, sözünde durmamayı, vefasızlığı, tamamıyla yetişkinlerden öğrenirler. Sonra da ömür boyu bunların yanlışlığı, çirkinliği üzere nasihat ve vaaz dinlerler. Çocuk sırf kendi hatırı için zoraki yapılan hareketleri bile diğerinden ayırt eder.

Yani çocuk tırnağından tepesine kadar özüyle sözü bir olan; doğruluğu, dürüstlüğü, tevazuyu, nezaketi, ahlâki meziyetleri kendisiyle içselleştirmiş bir model istemektedir.

Bu, ahlâki değerler kadar dinî pratikler için de geçerlidir. Bebekliğinden itibaren anne-babasının namaza asla ara vermediğini gören bir çocuk namazı hayatın bir parçası olarak algılamaya başlar. Ve o da taklitle namaz kılmaya dua, tesbih, zikir gibi uygulamaları heyecanla yapmaya çalışır.

Günlük Kur'an okunan evlerde çocukların Kur'ân-ı Kerîm'e olan düşkünlükleri hep dikkatimi çekmiştir. Genelde anneler, Kur'an'a saygısızlık olması korkusuyla çocuğun eline Kur'an'ı vermek istemezler ama alternatif olarak verilen onca renkli resimli kitaplara rağmen çocuk ısrarla Kur'ân-ı Kerîm'i almak ve sayfalarını çevirerek okuma taklidi

yapmak ister. Bunun sebebini o evde Kur'ân-ı Kerîm'e gösterilen ilgi, sevgi ve saygıda aramak gerekir. Çünkü o çocuğa Kur'ân-ı Kerîm'in yüceliği ve güzelliği en güzel ifadelerle bile anlatılmış olsa o evde Kur'ân-ı Kerîm sık okunmadığı sürece çocukta böyle ilgi ve istek görülmez.

Yaşadıklarımız Gördüklerimiz

İki yaşındaki küçük Kamile birgün yine ısrarla annesine kütüphaneden Kur'ân-ı Kerîm'i indirtti. Eline alıp yapraklarını çevirmeye başladı. Bir yandan da değişik sesler çıkararak talimli okuma taklidi yapıyordu. Bir ara elinden Kur'ân-ı Kerîm'i düşürdü. Büyük bir heyecanla yerinden fırladı Kur'ân-ı Kerîm'i kaptı, hemen öptü ve başına götürdü. Sonra da sıkıca göğsüne bastırdı. Annesi şaşkınlıkla baka kalmıştı!

Çocuğun Dinî Gelişiminde Çevrenin Rolü

> *"İnsanlar dostunun dinindendir. O hâlde kişi dost edineceği kimseye dikkat etsin."*
>
> Hadîs-i Şerîf

İnsan karakteri üzerine sosyal çevre faktörlerinin çok büyük tesiri vardır. Çocuğun gelişimine aileden sonra ikinci tesir eden dış faktör; çocuğun sık görüşüp yakın ilişkilerde bulunduğu arkadaş, akraba, komşu gibi çevrelerdir ve bunlar da daima tetkike muhtaçtır.

Dolayısıyla çocuğun kötü örneklerden ve aile huzursuzluğuna sebep olan kimselerden uzak tutulması zaruridir. Edepli, güzel ahlâklı örnek kimselerle dış çevreden gelebilecek tehlikelere karşı çocuğun etrafında bir çember teşkil ettirilmelidir. İslam'ın yaşanmadığı ve saygı duyulmadığı her yer, başlı başına tehlikedir. Müslüman hem kendini hem de çocuğunu bu tür yerlerden muhafaza etmek zorundadır.

Yaşadıklarımız Gördüklerimiz

Mürüvvet Hanım, lisede okuyan kızı Beyza'dan hayli muzdarip, dertli... Üzüntü içinde anlatıyor:

– Hiçbir şey anlamıyorum. Çocukluğundan beri hep severek namazını kılardı. Ortaokuldayken başını bile örttü. Ama şimdi örtü kalmadığı gibi namazını da terketmesinden korkuyorum. Girdiği arkadaş çevresinde nerdeyse inancından kopmleks duymaya başladı. Geçende bir arkadaşı, telefonda kızımı istedi. Namaz kıldığını söyledim. Beş dakika sonra arkadaşını arayan Beyza:

– Ne namazı, namaz falan kılmıyordum. Annem sana öyle söyleyivermiş, ifadesini kullandı.

"İslam'ın yaşanmadığı ve saygı duyulmadığı her yer, başlı başına tehlikedir. Müslüman hem kendini, hem de çocuğunu bu tür yerlerden muhafaza etmek zorundadır."

[3]

ÇOCUKLARDA DİNÎ GELİŞİM

Çocuklarda dinî gelişimin öngördüğü eğitim, çocuk ana rahmine düşmeden önce başlar ve bütün hayatı boyunca devam eder.

Çocuğun doğar doğmaz kulağına okunan ezandan, tuvalet eğitimine, yemek şekline kadar bütün hâllerinde dinî prensiplerin izlerini görmek mümkün. Çünkü din bir yaşam şeklidir. Hayatın bir bölümünü değil, tamamını içine alır.

Çocuklarda dinî gelişim ve eğitim yerine karakter eğitimi de diyebiliriz. Çünkü karakter kişiliğimizin değerler yanını oluşturan bir alt kümesidir ve güzel ahlâkın ta kendisidir. Sağlam bir karakter eğitimi ancak sağlam bir akaid (inanç) eğitimi üzerine mümkündür.

Yapılan incelemeler çocuğun ruhsal yapısının "Allah inancına" elverişli ve kabiliyetli olduğunu göstermiştir. Çocuğun başlangıçta büyük bir dinî potansiyeli mevcuttur. Çünkü kendisini güçsüz ve yardıma çok muhtaç gören çocuk, kendi varlığını her zaman koruyup kollayacak sarsılmaz bir kuvvet güç arayışı içindedir. Herkesin yaratıcısı ve sahibi olmak gibi bir sıfatı olan Allah'a inanmakla çocuk kendisini güçlenmiş hissedecek ve emniyette görecektir.

Yani çocuk fıtratından gelen güvenme bağlanma, sığınma eğilimine cevap olarak Allah'ın gerçek ve kaçınılmaz bir sığınak, bir emniyet kaynağı olduğunu görür.

"Sevgi ve bağlanma insandaki iki temel duygudur."

Bugün ruh bilimi de, sevgi ve bağlanmanın insandaki en temel iki duygu olduğunu savunur. Dolayısıyle çocukta fıtraten mevcut olan güven, ümit ve bağlanma duygularını geliştirmek çok önemlidir.

Din Dili

Dil zihni bir iletişimdir. Ailedeki manevi hayat dile, oradan çocuğa yansır. Gün boyu sıkça tekrarladığımız "besmele hamd, selam" lafızları, "Allah'a ısmarladık, Allah'a emanet ol, Allah'a şükür, Allah razı olsun" gibi ibareler çocuk için bir din dili oluşturur. Mesela, düşen bir çocuğa "Allah korumuş, fazla zarar görmemişsin" demek, kafasında Allah'ın kendisini koruduğu sevdiği düşüncesini uyandırır. Dolayısıyle din dilinin çocuğun eğitimindeki önemi hayli büyüktür.

Özellikle erken yaşlarda ölçülü olarak verilen dinî telkinler kalıcı olur. Ancak çocuğun sınırlı olan zihin ve dil kapasitesi her zaman göz önünde bulundurulmalı, yapılan telkin ve açıklamaların zihninde bir kavram kargaşası meydana getirmesine fırsat verilmemelidir.

Dinî bilgilerin soru cevap şeklinde ezberletilmesi ona dinî kelime hazinesi sağlar. Eskilerin çocuk konuşmaya başlar başlamaz uyguladıkları kalıplaşmış soru-cevaplan çocuklar için oldukça eğlenceli ve tesirlidir.

– Seni kim yarattı?

– Allah.

– Allah kaçtır?

– Bir.

– Dinin nedir?

– İslam.

– Kitabının adı nedir?

– Kur'an,

– Peygamberin kimdir?

– Hz. Muhammed (s.a.v.).

Çocuklar bu sorulan sorma çağına geldiklerinde, cevaplarını belleklerinde hazır bulurlar.

Ayrıca çocukların masal ve hikayelere olan ilgisinden faydalanarak, onlara seviyelerine uygun dinî hikaye ve menkıbeler anlatılmalıdır.

Gerek dinî hikaye ve menkıbe anlatılmasında gerekse ezberletmelerde çocuğun gönlüne, duygularına hitap edebilmek çok önemlidir. Dolayısıyle vermek istediğimiz mesaj ve bilgileri çocuğun duyu organlarına açık ve etkili bir şekilde sunabilmenin yollarını aramalıyız.

Çocuk şiirleri, kısa dualar, bilmeceler bu konuda en çok yararlanabileceğimiz vasıtalardır.

Örnek verebiliriz:

"Uyanırken her sabah,
Derim hemen bismillah,
Yönelirim Rabbime,
Kuvvet gelir kalbime.

Bir şey yerker içerken,
Kitabımı açarken,
Düşürmem hiç dilimden,
Allah tutar elimden."

M. Âsım Köksal

"Yâ Rasûlullah seni çok seviyoruz
Al kalbimi senin olsun

Şefaat et ne olursun
Annem anlattı seni
Öğretmenim öğretti seni
Sana gelmek istiyorum
Ellerimden tut beni."

Dinî Tekerleme

Dua: *"Yemeğini yemeden, el açtım Rabbim sana.*
Akıl, sağlık, doğruluk, iyi huylar ver bana.
Yediğimiz can olsun, içtiğimiz kan olsun
Hepimize afiyet olsun."

"Yattım sağıma, döndüm soluma.
Melekler şahit olsun göğsümdeki imana
Yattım Allah, sen kaldır inşaallah."

Ertuğrul Erkişi

Gül Çocuk

Gül çocuk gülen çocuk
Gülmeyi seven çocuk
Günahı hiç bilmeyen
Cennet kokulu çocuk.

İlahi Sözleri

ŞÜKÜR

Tutmak için el verdin,
Konuşmaya dil verdin,
Koklamaya gül verdin
Rabbim sana çok şükür
Yürürüz ayak verdin.
Duyarız kulak verdin
Ağızda damak verdin
Rabbim sana çok şükür
Annem için Allah'ım
Babam için Allah'ım
Verdiğin her şey için
Rabbim sana çok şükür

M. Yaşar Kandemir

HİLYE-İ SAADET:

(Çocuklara Hilye-i Saadet'in madde madde ezberletilmesi ve onlarla beraber ara ara tekrar edilmesi hem mânevî bereket kazandıracak, hem de çocukların minicik beyinlerine "Peygamber sevgisini" yerleştirecektir.)

- Peygamber Efendimiz (s.a.v.) bütün yaratılmış olanların en güzeliydi.
- Bütün uzuvları ölçülüydü, yakışıklıydı.
- Mübarek vücudu güçlü ve kuvvetliydi.
- Zayıf ve şişman olmayıp, orta halliydi; etleri sıkıcaydı.
- Nurlu cildi ipeklerden yumuşaktı.
- Vücudunun kokusu çok güzeldi; gül kokardı.
- Okşadığı şeylerden günlerce güzel kokular duyulurdu.
- Tertemiz vücudu beyazdı; nurani idi.
- Pek mübarek boyu ne uzun ne kısaydı.
- Bununla beraber, yanında bulunanlardan daima uzun görünürdü.
- Berrak göğsü ve iki mübarek omuzlarının arası genişti.
- Ve nurlu omuzlarının arasında, güvercin yumurtası gibi, bir kırmızı ben nişanesi vardı. Bu peygamberlik mührüydü.
- Peygamber Efendimiz (s.a.v)'in bilekleri, elleri ve parmakları uzunca ve kalınca idi.
- Mübarek başı ve ağzı ölçülüydü, güzeldi.
- Ön dişleri seyrekçeydi Dişleri berraktı ve inci gibi pırıl pırıl parlardı.

- Nurlu alnı genişti.
- Hilal kaşları uzuncaydı. Kaşlarının arası açıktı.
- Kirpikleri uzun ve siyahtı.
- Güzel sakalı sıkçaydı.
- Zarif saçları ne kıvırcık ne de düzdü; dalgalıydı.

Yâ Rasûlullah!

Rabbim seni ne güzel yaratmış.

Başımızın tacı, kalbimizin ilacısın.

Ey Nebi!

"Sevgidiğinize sevginizi söyleyin." buyuruyorsun.

İşte söylüyorum, işte haykırıyorum sana.

Sevi seviyorum ey Nebi!

Seni çok seviyorum!

[4]

ÇOCUKLARDA İMAN, İSLAM EĞİTİMİ

Din psikolojisi araştırmaları çocuğun iki yaşından itibaren din ile karşılaştığını, üç-dört yaşına gelince de sorularla yaratıcı gücün mahiyetini öğrenmeye çalıştığını ortaya koymuştur.

Dinin bilhassa Allah'a imanın insan hayatındaki ve çocuk ruhundaki vazgeçilmez önemi bugün herkesin kabul ettiği bir gerçektir. İnançsız psikologlar bile çocuğa bir ölüm hadisesinin, cennet mefhumuyla beraber verilmesinin ruh sağlığı açısından gerekli olduğunu itiraf etmek zorunda kalmışlardır.

"Kalbe emniyeti, sükuneti ve huzuru veren imandır."

Bugün çağın hastalığı hâline gelen sinir hastalıkları, stres, rûhî bozukluklar ve intiharlar daha çok manen beslenmeyen, inançsız ve ümidsiz insanlarda ortaya çıkmaktadır.

Hâlbuki din ve iman en kötü anlarında bile insana ümit veren, çekilen acı ve ızdırabı azaltan, karşılaştığı zorluklara karşı mukavemetini artıran yegane güçtür. Kalbin emniyeti, sükuneti ve huzuru ancak imanla mümkündür.

Aynı şekilde çocuk Allah'a inanmakla kendini güçlü ve emniyette hissetmekte, Allah tarafından korunduğunu ve sevildiğini bilmesi yaşam gücünü artırmaktadır.

> *"Allah tarafından korunduğunu ve sevildiğini bilmesi çocuğun yaşam gücünü artırır.*

İnancın çocuğun ruh sağlığı açısından ne kadar önemli olduğu ortadadır. Ancak çocuğa "iman öğretiminde" tatbik edilecek usul büyük bir incelik ve hassasiyet istemektedir. Bu incelikleri kısaca maddeleştirebiliriz:

Allah Sevgisi Esas Alınmalı:

Dinin temelini oluşturan duygulardan biri olan sevgi, aynı zamanda duygusal gelişimin de temel unsurlarındandır. Allah sevgisi insanda fıtraten mevcut olan bir duygudur.

"İslam eğitim sisteminde sevgi esastır."

Doç. Dr. Halis Ayhan'ın ifadesiyle "Çocuklara Allah inancını sevgi ve bağlanma duygularını geliştirerek öğretmek ve telkin faaliyetlerine bu duygulardan hareket ederek başlamak doğru olacaktır."

Zaten daha önce "Sevginin Önemi" konusunda da detaylı olarak verdiğimiz gibi İslam eğitim sisteminde sevgiye dayalı bir eğitim esastır. İnsan fıtratı sevildikten sonra sevmeye meyillidir. Bu itibarla çocuğa Allah ve peygamber sevgisini verebilmek için önce çocuğu yeterli ve ölçülü bir şekilde sevmek ve bu sevgiyi ona ifade edebilmek şarttır.

Allah'la Korkutulmamalı:

"Çocuklara Allah hakkında korkutucu şeyler söylemeniz onları dinsiz yapmaya yeterlidir."

Salzman

Çocuklara küçük yaşlarda telkin edilen Allah korkusu, onun ruh yapısında derin yaraların açılmasına ve bir takım olumsuz sonuçların ortaya çıkmasına sebep olur. Psikiyatrik incelemeler, çocuklarda ileri derecede gelişen Allah korkusunun, çocuğu aşırı kaygı hissi, bağırıp çağırma ve vurup kırma gibi davranış bozukluklarına ittiğini; çocuk psikiyatrisi kliniğine başvuracak kadar ruh yapısını bozduğunu ortaya koymaktadır.

Bazı anne ve babalar tehdit ve cezalarıyla çocuğu kendi istekleri doğrultusunda hareket ettiremeyince "Allah korkusunu" kullanarak sindirmeye çalışırlar. Sık sık "Söz dinlemezsen Allah seni taş eder, cehenneminde yakar; kötü söz söylersen dilsiz yapar." gibi sözlerle çocuk üzerinde baskı kurmaya çalışırlar.

Neticede çocuk Allah'tan çok korkar ama her yaptığından suçluluk duymaya başlar. Hâlbuki sürekli suçluluk duygusu hissetmek insanın ruh sağlığını alt üst eden bir hastalıktır.

Yaşadıklarımız Gördüklerimiz

Küçük Ahmed, altı yaşlarında oldukça sağlıklı, akıllı, bir çocuktu. Ama ne hikmetse gittikçe belirginleşecek şekilde çocuğun sol omzunda bir çökme, alçalma, dolayısıyla sol tarafına doğru bir meyillenme görülmeye başlandı. Çocuğa omuzunu dik tutması için yapılan telkinler fayda vermeyince doktorlara gidildi. Ama fizyolojik bir rahatsızlık teşhisi konulamadı. Nihayet bir pedagoji uzmanının tesbitiyle konu aydınlandı. Evdeki yaşlı büyük anne Ahmed'i hep günah-sevap mefhumlarıyla disiplin etmeye çalışmış, çocuğun bağımsızlığını kazanma özentisiyle yaptığı her hareketine hemen "Yaramazlık edersen sol tarafındaki melek günah yazar" telkinini yapmış. Böylece küçük Ahmed her davranışından günah yazıldığını düşünerek suçluluk duygusuyla sol omuzunu indirmeye başlamış.

Her şeyden önce çocuğa Allah'ın cemal ve rahmet sıfatlarını değil de celâl (zalimleri kahreden, kötüleri cezalandıran) sıfatını tanıtmak yanlıştır; İslam eğitim sistemine ters düşmektedir.

Çocuğun tertemiz zihninde Allah'ı hep ceza ve azap veren, kızan biri olarak şekillendirmenin hiçbir faydası yoktur. Neticede bu çocukta korkuyla beraber Allah'a karşı öfke, kızgınlık ve isyan gibi duyguların gelişmesine de yol açacaktır.

Yaşadıklarımız Gördüklerimiz

Altı yaşındaki İsmail hep Allah korkusuyla büyütüldü. "Yemeğini bitirmezsen Allah seni sevmez; yaramazlık edersen Allah seni taş eder, sana ceza verir; sözümü dinlemezsen seni yakacak" gibi sözleri iki yaşından itibaren günde defalarca dinleyerek ezberlemişti.

Birgün ayağı koyarak yere düşünce öfkeyle bağırdı;
– Ben "Allah'ı" hiç sevmiyorum. Anne:

– Neden? diye sorunca. Çocuk:

– Beni düşürdüğü için, cevabını verdi.

Bir başka gün anne!

– Sen daha sözümü dinlemezsen ateşle de yakacak deyince. İsmail artık gayet arsızca:

– Haydi öyleyse yaksın da göreyim, cevabını verdi.

"Çocuklarımıza Allah'ı Nasıl Anlatalım" isimli eserinde Doç. Dr. Mehmed Emin Ay konuyla ilgili görüşlerini şöyle ifade etmektedir.

"Çocuklara Allah korkusunun onların vicdan gelişimine tevafuk eden 10-11 yaşlarından sonra ve gerektiği zaman telkin edilmesinin daha doğru olacağı kanaatindeyiz. Erken yaşlarda verilen Allah korkusu bir takım zararlı sonuçlar doğurucudur.

Şurası unutulmamalıdır ki;

Çocuk ruhunu Allah'a bağlamak için yegâne duygu vardır. O da sevgi, bir başka ifadeyle "Allah sevgisidir."

"Çocuk ruhunu Allah'a bağlamak için yegâne duygu sevgidir."

Hilm, Teenni ve Hoşgörüyle Davranmak

Hilm ve hoşgörü üzere olmak İslam'ın temel esaslarındandandır. Peygamberini (Hz. Musa), Firavun'a gönderirken bile **"yumuşak söz söyleyin."** (Tâha Sûresi, ayet: 44) diyen, Halim bir Allah'ın (c.c.) kuluyuz. Güzel olan İslam'ın, güzellikle öğretilmesi, tanıtılması esastır.

Bugün, çocukluğunda camideki bir yaramazlığından dolayı azarlandığı için hâlen camilere çok soğuk bakan yetişkinlerin sayısı yazık ki az değildir.

Hâlbuki Peygamber Efendimiz (s.a.v.) yaramazlık yapan çocuklara sert çıkış ve eleştiri yapılmasını yasaklamış onlara hep engin bir hoşgörü anlayışı sergilemiştir.

Ebu Hureyre (r.a.) anlatıyor: "Rasûlullah (s.a.v.) ile birlikte yatsı namazını kılıyorduk. Namaz esnasında Rasûlullah secdeye vardığında (torunları) Hasan ile Hüseyin sırtına biniyorlar, Rasûlullah da başını secdeden kaldırdığında onları alıp, yumuşaklıkla yere koyuyordu. Fakat onlar diğer secdede aynı şeyi tekrar yapıyorlardı. Rasûlullah namazı tamamlayınca torunlarından birisini bir yanına diğerini de öbür yanına aldı. O esnada Rasûlullah'a geldim dedim ki; 'Ya Rasûlullah! Onları annelerine götürsem?' Rasûlullah (s.a.v.) 'Hayır' dedi. Tam o sırada bir şimşek çaktı ve Rasûlullah torunlarına: 'Haydi artık annenize gidin' dedi. Hasan ile Hüseyin şimşeğin aydınlığında yürüyerek annelerine vardılar."

Çocuk, Allah hakkında dinî açıdan uygun olmayan sorular sorabilir. O zaman çocukların büluğ çağına gelene kadar dinen sorumlu sayılmadığı hatırlanılarak sert çıkış ve eleştirilerden kaçınılmalıdır. Çocuk esasen sorularla öğrenir. Onun için Allah hakkındaki sorularını susturmak veya cevapsız bırakmak yerine seviyesine uygun şekilde bilgilendirmek hatta soruların devamına imkan tanımak gerekir.

Bilhassa ilk 6 yılda hoşgörü sınırları oldukça geniş tutulmak zorundadır. Ama bu çocuğu tamamen serbest, başıboş bırakmak anlamına gelmemelidir. Çocuğun hatalarına yanlış diye ikazda bulunmak en büyük yanlıştır. Onun yerine doğrusu hemen örnek olarak sunulmalıdır.

Mesela: Sol eliyle yemek yiyen çocuğun eline vurmak veya yanlış yiyorsun demek problemi çözmek yerine zorlaştırır. Sadece sağ elle yemenin güzel olduğunu anlatmak ve göstermek; aynı zamanda sabırla devam etmek yeterlidir.

Eğitimde Yavaş Yavaş, Kademe Kademe İlerlemeyi Esas Almak:

"Kolaylaştırınız, zorlaştırmayınız.
Müjdeleyiniz, nefret ettirmeyiniz."

Hadîs-i Şerîf

Çocuğa bilgiyi azar azar değil de tümden vermeye çalışmak yeni doğan bebeğin ağzına et-ekmek koymak kadar yanlıştır. Eğitim ve öğretimde tedriciliğe dikkat etmek esastır.

"Usulsüz vusül olmaz."

Allahu Teâlâ, Hz. Kur'ân-ı Kerîm'i bir anda tümden değil de yirmi üç sene gibi bir zaman zarfında tedricen indirmiştir. Ayrıca içkinin yasaklanışının üç merhale olması da

insan eğitiminde tedricilik esasının ne kadar önemli ve gerekli olduğunu gösterir.

Allahu Teâlâ (c.c.) birinci merhalede: İçkinin zararlarını belirtmiş;

İkinci merhalede: Namaza sarhoşken yaklaşılmamasını emretmiş;

Üçüncü merhalede: Şarab ve diğer sarhoş edici maddelerin haram olduğu hükmünü bildirmiştir.

Yetişkinlerin eğitimi ve öğretiminde bu denli gerekli olan tedricilik esası, muhakkak ki çocukların eğitiminde çok daha gerekli ve zaruridir.

> *"Kuru bir taklit gibi görünen ezberler, aslında çocukluk çağından sonra oluşması gereken tahkiki imana geçişte temel vazifesi göreceklerdir."*

İslam öncelikle imandır. Böylelikle kolaydan "zor" olana doğru bir usul takip edilmeli, çocuğa ezber yaptırırken önce Kelime-i Tevhit ve Kelime-i Şehadet sonra İslam'ın ve imanın şartlan verilmeye çalışılmalıdır. Kuru bir taklit gibi görünen bu ezberler aslında çocukluk çağından sonra oluşması gereken tahkiki imana geçişte temel vazifesi göreceklerdir. Onun için dinî kavram ve duaları çocuğa azar azar, sabır ve sevgi ile sıkmadan ezberletmeye çalışmalıdır.

Tedriciliğin önemini çocuklara namaz ibadetinin öğretiminde daha bariz görürüz.

Peygamber Efendimiz (s.a.v.), "Yedi yaşında iken çocuklarınıza namaz kılmalarını emredin, on yaşına geldiklerinde kılmadıkları takdirde ise onları hafifçe dövün." buyurmuştur.

Burada dinin temel direği olan namaz ibadeti, çocuğa üç safhada öğretilir.

* **Gözlem:** Bu dönem çocuğun yürümeye başladığı aylardan itibaren yedi yaşına kadar sürer. Bu zaman zarfında çocuk; namaz kılan anne-babasına ve namaza özenir. Anne-babanın onun bu hevesini değerlendirip namaza alıştırmaya çalışması gerekir.

* **Emretme:** Bu dönem yedi yaşında başlar ve on yaşına kadar devam eder. Bu süre içerisinde anne-baba çocuğa sabırla namaz emrini hatırlatıp kılmasını ister.

* **Dövme:** Namaz kılmaması hâlinde çocuğun dövülebileceği bu dönem de 10 yaşından itibaren başlar.

Demek ki yedi-on yaş arasında namaza alıştırmaya çalışılmayan bir çocuğu on yaşında namaz kılmadığı için dövmek usulsüzlüktür ve netice vermesi muhaldir.

Ayrıca İslam eğitiminde dayağın şartı, miktarı ve şekli belirlenmiştir. (Disiplin konusunda işlendi)

Dayak çocuğa zarar vermek, yaralamak için değil terbiye içindir ve son çare olarak başvurulmalıdır.

Yaşadıklarımız Gördüklerimiz

On beş yaşına giren Erol gösterdiği davranış bozuklukları sebebiyle bir çocuk psikiyatrisine götürüldü.

Çocukla yalnız kalan doktor, onu konuşturmaya çalıştı. Önce konuşmamakta direnen Erol on dakika sonra gözlerini doktorun gözlerine sabitliyerek şu şok edici açıklamayı yaptı.

– Biliyor musun doktor amca? Babam beni sabahları tekmeyle namaza kaldırıyor. Namaz kılıyorum ama inançsızım, imanımı yitirdim.

Çocukla Anlayacağı Seviyede Konuşmak:

"İnsanlarla anlayabileceği seviyede konuşunuz."

(Hadîs-i Şerîf)

Çocuğun kendine mahsus bir sınır ve kapasitesi vardır. Onun akıl ve düşünce melekesi, devamlı bir gelişme içindedir. Çocukla konuşurken ve ona bir takım bilgiler verilmeye çalışılırken bu gelişim göz önünde bulundurulmalıdır.

Bedir Savaşı'nda sahabe çobanlık yapmakta olan Kureyşli bir çocuğu yakalayarak ona Kureyş müşriklerinin asker sayısını sormuşlardı. Çocuğun cevap vermediğini görünce dövmeye başladılar.

Nihayet Peygamber Efendimiz (s.a.v.) gelerek çocuğa:

– Kureyş ordusu kaç deve kesiyor? diye sordu.

Çocuk: Dokuz ile on arasında cevabını verdi.

Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.): Onlar dokuz yüz ile bin arasında, buyurdu.

Çocuğun matematik olarak binler basamağını bilmediğini, fakat onun zihinsel gücünün her zaman seyrettiği develer yüzünden onlar basamağını kavradığını gördü.

Çocukla bir yetişkin gibi sakin ve ona değer vererek konuşmak gerekir. Bu çocuğun akıl ve düşünce dünyasını zenginleştirecek ve gelişen hadiselerin iç yüzünü keşfetme konusunda büyük ölçüde katkı sağlıyacaktır.

Çocuğun verileni alabilmesi için zihinsel ve duygusal olarak almaya hazır olması gerekir.

Çocuğun verileni alabilmesi için zihinsel ve duygusal olarak almaya hazır olması gerekir. En hazır olduğu an ise,

soru sorduğu zamandır. Onun için çocuğun soruları fırsat bilinmeli ve onu sıkmadan boğmadan eğitici-öğretici cevaplar verilmeye çalışılmalıdır. Çocuğa yerli yersiz, rastgele zaman ve yer gözetmeden yapılan bilgi yüklemeleri onu bıktırmaktan, daha çok ilgisizleştirmekten başka işe yaramaz.

Çocuğa sunulan bilgilerin zamanında, yerinde ve dozunda olması şarttır.

Tabiatı Gözlemleyerek Tefekküre Yönlendirmek

"Okumasını bilen için kâinat en güzel kitaptır."

Kâinat, ışıl ışıl parlayan güneşi, çağlayan nehirleri, masmavi denizleriyle; cıvıldaşan kuşları, rengarenk çiçekleri ağaçları, ovaları, dağlarıyla, gökkuşağıyla, mehtabıyla ve daha sonsuz güzellikleriyle muhteşem bir dekordur.

Herbir zerrede tek Güzel'in, tek Hâlık'ın mührü ve izi mevcuttur. Yaratılmış olan her şey o bir Yaratıcı'nın varlığına ve sonsuz kudretine, yüceliğine işarettir.

Önemli olan bütün bu güzelliklerin, bu eserlerin Müessir'ini görmek, çocuğa da göstermeye, tanıtmaya çalışmaktır.

Çocuklar çevrelerine, tabiat olaylarına karşı yetişkinlerden daha duyarlı ve meraklıdırlar. Onların bu ilgi ve merakı Allah inancını yerleştirmede çok güzel değerlendirilebilir.

Soru sorma çağına geldiklerinde en çok tabiatla ilgili sorular sorarlar.

– Güneş, akşam olunca nereye gidiyor? Onun da evi var mı?

– Allah, yağmuru ağaçlar susadığı için mi gönderiyor?

– Bulutlar nasıl yürüyor?

– Yıldızlar, gökyüzünde nasıl duruyor?

– Arı bu balı nasıl yapmış? Küçücük arı bal yapmayı nereden öğrenmiş?

Bunlar güzel cevaplanırsa çocuğu geliştirici çok güzel sorulardır. Hatta çocuk en güzel sorularla öğrendiği için bu tip soruları sormaya yönlendirilmelidir.

Kızım dört yaşlarındayken karşımızdaki apartmanın çatısında martının kuluçkada yatışını, yumurtadan çıkan yavrulara anne martının gagasıyla yiyecek yedirmesini seyretmek beni bile tefekküre yöneltmişti. Anne martının yavrularını yalnız bırakmayışı, baba martının onlara yiyecek taşıması çok ilginçti. Palazlanan yavruların çatının kenarına yaklaşmayışlarına dikkat çeken kızım:

– Anne, bebek martılar kenara gelince düşeceklerini nasıl biliyorlar? diye sormuştu.

Böylece martı ailesi bizde günlerce gündem oluşturmuştu.

Kuşların balkona konulan su ve yeme gelişlerini, karıncaların kendilerinden büyük ekmek kırıntılarını yardımlaşmayla yılmadan taşıyışlarını; yaprakların baharda yeşil yeşil fışkırıp, sonbaharda sararmalarını; geceleyin ayın hilalden dolunaya geçiş evrelerini hep çocukla beraber gözlemlemek gerekir.

Bunlar çocuk için hem bir dikkat toplama "gözlem" alıştırması olacak; hem duygu ve zekâsını geliştirecek, hem de bunları yaratıcı ve idare edici olarak Allah'a imanını pekiştirecektir. Unutulmamalı ki; tabiat yaratanı hissettirecek en etkili eğitim aracıdır.

Dinî Gün ve Geceleri Değerlendirmek

Dinî gün ve gecelerin büyükleri bile kaplayan manevi tesiri çocuklar üzerinde kalıcı izler bırakır. Özellikle cuma ve bayram günleri, kandil geceleri çocuğa dinî telkinlerin yapılabileceği en elverişli anlardır. Böyle zamanlarda çocuğa cezbedici, dinî nitelikte hediyeler vermeli, günün öneminden dolayı duyulan manevi haz ona özellikle gösterilmelidir.

Camilerin derûnî atmosferi çocuklarda güzel duygular uyandırır. Minarelerin göklere doğru incecik yükselişlerindeki manevî mânâ çocuklara anlatılmalı; ara ara cemaatle namaz kılmaya götürülmelidir.

Edebiyat tarihimizin dehalarından Mehmed Akif, Safahat adlı eserinde babasının kardeşiyle birlikte kendisini de camiye götürdüğünü anlatır.

"Sekiz yaşında kadardım. Babam gelir:
"Bu gece sizinle camiye gitsek çocuklar erkence.
Giderseniz gelin ama namazda uslu durun;
Merâmınız yaramazlıksa işte ev, oturun!"
Deyip alırdı beraber benimle kardeşimi.
Namaza durdu mu hâliyle koyverir peşimi,
Dalar giderdi. Ben artık kalınca âzâde,
Ne âşikâne koşardım hasırlar üstünde!"

Meşhur edebiyatçılarımızın çocukluk hatıralarından bahseden yazılarında hep dinî gün ve gecelerin, camilerin kendilerinde bıraktığı derin ve güzel izleri görüyoruz.

Mana âleminin iklimini mısralarına aktarmada çok mâhir olan Yahya Kemal Beyatlı bir yazısında şöyle diyor:

"Kendi kendime diyorum ki: Şişli, Kadıköy, Moda gibi semtlerde doğan, büyüyen oynayan, Türk çocukları milliyetlerinden tam bir derece nasip alabiliyorlar mı? Semtlerdeki

minareler görünmez, ezanlar işitilmez, Ramazan ve Kandil geceleri hissedilmez. Çocuklar Müslümanlığın rüyasını nasıl görürler?

İşte bu rüya çocukluk dediğimiz bu Müslüman rüyasıdır ki bizi henüz bir millet hâlinde tutuyor. Bugünkü Türk babaları, havası ve toprağı Müslümanlık rüyasıyla dolu semtlerde doğdular, doğarken kulaklarına ezan okundu, evlerinin odalarında namaza durmuş ihtiyar nineler gördüler, mübarek günlerin akşamları bir minderin köşesinden okunan Kur'an'ın sesini işittiler; bir raf üzerinde duran Kitabullah'ı indirdiler; küçücük elleriyle açtılar, gül yağı gibi bir ruh olan sarı sahifelerini kokladılar. İlk ders olarak besmeleyi öğrendiler; kandil günlerinin kandilleri yanarken; Ramazanların, bayramların topları atılırken sevindiler.

Bayram namazlarına babalarının yanında gittiler. Camiler içinde şafak sökerken tekbirleri dinlediler..."

Allah Rasûlü'nü Sevdirmek ve Çocuğu Rasûlullah'ın (s.a.v.) Örnek Şahsına Bağlamak:

İlk altı yıl içinde hep başkalarını taklit etmeye çalışan çocuk esasen her şeyini kopya edebileceği örnek bir modele ihtiyaç duyar. Dolayısıyla çocuğun Peygamber Efendimiz'in (s.a.v.) örnek şahsına bağlanması ve onu sevmesi, İslam eğitiminde önemli bir esastır.

Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyuruyor:

> *"Çocuklarınızı üç haslet üzerine terbiye ediniz; Peygamber sevgisi, ehli beyt sevgisi ve Kur'an tilavetidir."*

Peygamber Efendimiz'in (s.a.v.) hayatını anlatan çocuk kitaplarından sık sık okumalar yapılmalıdır. O'nun da-

vası uğruna çektiği çileleri, yaptığı savaşları; mucizeleri, hicreti, insanlarla ilişkileri, ahlâkı kıssalar hâlinde çocuğa anlatılmalıdır. Özellikle Peygamberimiz'in (s.a.v.) çocuklarla haşir-neşir oluşunu ve onlara olan sevgisini dile getiren kıssalar çocukların hem ilgisini çekecek, hem de peygamber sevgisini geliştirecektir.

Ayrıca Ramazan aylarında teravih namazlarında toplu okunan salavatların da çocuk ruhunu çok okşadığı ve kalıcı izler bıraktığı kesindir.

İbadeti Sevdirmek

Anlamlı olan şeyler daha kolay benimsenir ve öğrenilir. Onun için çocuğa ibadetin öğretilip sevdirilmesinde öncelikle o ibadetin rükûnlarındaki manevi anlamları izah etmek gerekir.

Mesela çocuğa veya gence (seviyesine uygun hitapla) namazın Rabbisi ile arasında bir bağ, bir buluşma olduğunu anlatabiliriz. Rüku ve secdenin ancak Allah'a boyun eğebileceğimizin ifadesi olduğunu, namazın sonundaki selamla da sağımızdaki ve solumuzdaki melekleri selamladığımızı söyleyebiliriz.

Sonra namazın insana huzur ve sükunet veren, rahatlatan en büyük ibadet olduğunu kıssalarla örnekleyerek anlatabiliriz. Bütün bunlar namaz ibadetini monotonlaşmaktan kurtaracak çocuğa veya gence daha bir şevk verecektir.

Aynı şekilde bize Rabbimiz'den bir mektup mesabesinde olan Kur'ân-ı Kerîm'i okumakla adeta Rabbimizle konuştuğumuzu söyleyebiliriz.

Dua ve zikrin manevi boyutunu çocuğa izah etmeye, göstermeye çalışmalıyız.

Yaşlıları sevmenin, insanlara iyilik etmenin, yardımsever ve verici olmanın güzelliklerini yaşayarak göstermeliyiz. Bizdeki nimetlerin tümünün Allah'tan geldiğini; çocuğumuzun bile Allah'ın bize verdiği en büyük nimet olduğunu sıklıkla tekrarlamalı, şükretmeyi öğretmeliyiz.

Çocuğun Sevgisini Kazanmak:

Çocuğa verilmek istenen mesajı alması için öncelikle gönlünün kazanılması, sevildiğinin hissettirilmesi gerekir. Özellikle "Allah'a İman Öğretimi" gibi önemli mevzuyu çocuğa vermeye çalışan kişinin çocukla iletişiminin çok iyi olması şarttır. (Çocukla iletişim konusuna bak.)

Aksi takdirde gösterilen çabalar, çocuğun dinden ve imandan soğumasından başka neticeye ulaştırmaz.

Özellikle küçük çocukların makul olan isteklerini cevaplamaya çalışmak ruhlarının açılmasını ve aktif olmalarını sağlar. Ayrıca çocuk isteğini cevaplamaya çalışan kişiye de sevgi duymaya başlar. Peygamber Efendimiz, küçük çocukların memnun edilmesine çok önem verirdi.

"Vâsile b. Eska'dan (r.a.) rivayet edildiğine göre Peygamber Efendimiz (s.a.v.) Osman b. Mazun'a gitmişti. Osman'ın yanında küçük bir oğlan çocuğu vardı ve onu öpüyordu. Peygamber Efendimiz (s.a.v.) ona:

– Çocuk senin mi? diye sordu. Osman:

– Evet, dedi. Peygamber Efendimiz (s.a.v.):

– Onu seviyor musun ey Osman? diye sordu. Osman:

– Evet vallahi ya Rasûlallah, onu seviyorum! cevabını verdi.

Bunun üzerine Peygamber Efendimiz (s.a.v.) şöyle buyurdu:

– Kim kendi neslinden küçük bir çocuğu razı oluncaya kadar memnun ederse, Allah da onu kıyamet günü razı oluncaya kadar memnun eder."

Çocuğu takdir etmek de gönlünün kazanılmasında tesiri oldukça fazla olan esaslardandır.

Takdir edilen çocuk psikolojik olarak bir rahatlama duyar ve övülen hasletlerini devam ettirmeye çalışır. Onun için çocuğun ahlâki ve dinî değeri olan güzel davranışları asla gözden kaçırılmamalı, gayet içten gelen bir duyguyla takdir edildiği gösterilmelidir.

Ancak övgü ve takdirin zaman ve mekan kollayarak dengeli, mübalağaya kaçmadan yapılması şarttır.

Ayrıca çocuğa güzel hitap tarzı da çocuğun dikkatini çekmede ve söyleneni kabul etmeye hazırlamada etkili bir husustur.

Kur'ân-ı Kerîm'e baktığımızda baba-oğul ilişkisini anlatan ayetlerin tümünde babanın oğula hitap tarzının hep "yavrucuğum, oğulcuğum" şeklinde olduğunu görürüz.

> *"Peygamber Efendimiz (s.a.v.) hayatı boyunca çocuklara ruhlarını okşayacak şekilde, nezaket ve incelik ifadeleriyle hitap etmiştir."*

İnsan Sevgisini Kazandırmak:

"Yaratılanı severiz yaratandan ötürü."

Yunus Emre

Mevla Teâlâ âlemleri sevgi sıfatıyla yaratmıştır. Âlemlere rahmet olarak gönderdiği Habib-i Kibriya'sının mayası sevgidir. İslam da bir yerde sevginin ta kendisidir.

İnsanları sevmesini bilmeyen Allah'ı sevmeyi öğrenemez. İnsanı bütün eksi ve artılarıyla kabul edip sevebilmek çok önemlidir.

Herkes ayrı bir dünyadır ve herkesin kendine göre ayrı bir değeri vardır. İnsana değer vermek ve sevmek için insan olarak yaratılmış olması yeterli bir ölçüdür.

Eski İstanbul'da aydınlar, yazarlar ve şairler zaman zaman bazı kahvelerde toplanıp sohbet ve münazara yaparlarmış.

Birgün münazara için şöyle bir konu seçmişler:

"Lauvre Müzesi yanıyor; Leonardo'nun bir tablosu bir de küçük çocuk müzenin içinde. İkisini birden kurtarmanız mümkün değil, hangisini kurtarmayı tercih edersiniz?"

Bir grup aydın:

– Tabloyu kurtarırdık. Çünkü onda bütün insanlığın hakkı var, demiş.

Diğer bir grup:

– Çocuğu kurtarırdık; o çocuğun ileride Leonardo'dan daha büyük bir sanatçı olmayacağı veya önemli bir keşifte bulunup insanlığa büyük bir hizmet getirmeyeceği ne malum, savunmasını yapmış.

Yazarlardan biri ise soruyu çok kısa cevaplamış:

– Ben olsaydım çocuğu kurtarırdım; fakat sadece insan olduğu için.

İnsana insan olduğu için, yani yeryüzünün en güzel suretle (ahsen-u takvim olarak) yaratılmış bir varlığı olduğu için değer verilir.

Unutulmamalı ki insanları sevme kabiliyeti olmayanlar asla Allah'ı (c.c.) sevme kabiliyetini kazanamazlar.

İslam'ın "İnsanlar bir tarağın dişleri gibi eşittir." düsturu çocuklara öğretilmeli; sınıf, meslek, makam, zengin, fakir, işçi, patron ayırımı yapmadan herkesin sevilmesi gerektiği yaşanılarak gösterilmelidir.

"İnsanları sevmesini bilmeyen, Allah'ı (c.c.) sevmeyi öğrenemez."

Yaşadıklarımız Gördüklerimiz

Ayşe Hanım, sekiz yaşındayken başından geçen bir olayı anlatıyor:

"İlkokul ikinci sınıftayken memur olan babamın tayini Konya'dan İstanbul'a, Nişantaşı muhitine çıktı. Beni de Nişantaşı'nda hep zengin aile çocuklarının okuduğu bir ilkokula kaydettirmek zorunda kaldı. Okula başladığım o ilk günü hiç unutamam.

Babam beni müdüre teslim edip gitti. O da hademeyi çağırdı ve beni 2-B sınıfına götürmesini söyledi. Sınıfa yaklaştığımızda içeriden koro hâlinde şarkı sesleri geliyordu.

"Orda bir köy var uzakta
O köy bizim köyümüzdür
Citmesek de kalmasak da
O köy bizim köyümüzdür."

Biz kapıyı çalınca şarkı kesildi. Herkes bana bakıyordu. Hademe okula yeni kayıdımın yapıldığını ve beni müdürün

Biz kapıyı çalınca şarkı kesildi. Herkes bana bakıyordu. Hademe okula yeni kayıdımın yapıldığını ve beni müdürün gönderdiğini söyleyince öğretmen yüzünü buruşturarak "Bu sınıfa mı gönderdi" dedi.

"Evet" cevabını alınca beni hoşnutsuz bir ifadeyle süzdü. O zaman uzun eteğim ve kalın çorabımla örgülü uzun saçlarımla diğer kızlardan farklı olduğumu anladım. Kızararak başımı önüme eğdim. Öğretmen bütün sınıfa dönerek "Bu arkadaşınızı kim yanına oturtmak ister?" diye sordu.

Hiç kimse beni yanına almak istemedi. Çok kötü olmuştum. Bu arada orta sıralardan bir parmak kalktı.

"Öğretmenim ben istiyorum."

Ben dolmuş gözlerimle o tarafa yönelirken öğretmen sınıfa dönmüş,

"Haydi çocuklar şarkımıza devam ediyoruz." diyordu.

Yazık ki "O köy bizim köyümüzdür" şarkısına hiç istif bozulmadan devam edildi.

Ama adını Nermin Çelik olarak öğrendiğim sıra arkadaşım beni çok sıcak karşıladı. Ellerimi tutarak;

"Hoş geldin kardeşim." dedi.

Onun sevgi dolu yaklaşımıyla okula devam edebildim. İki yıl sonra da İstanbul'dan ayrıldık.

Şimdi ise tam 40 yıl sonra yine İstanbul'dayım. Kırk yıl öncesinin sevgi dolu küçük Nermin'i şimdi karşıma tasavvufta derya olmuş bir Fatma Temir Hoca olarak çıktı.

“Hiçbir baba çocuğuna güzel edebten daha üstün bir øey bağışlayamaz.”

Hadîs-i Şerîf

YEDİNCİ BÖLÜM

ÇOCUK VE BABA

1. Çocuk Eğitiminde Babanın Rolü
2. Çocuk Kimliğinde Baba Modeli
3. Baba Açlığı
4. İşkolik Babalar

ÇOCUĞUN DİLİNDEN

Sevgili Annem ve babam!..
Bugün girdim altı yaşıma
Ne istediysem aldınız bana
Seyrettim sürekli çizgi film ve sinema.

Gak deyince oyuncak
Guk deyince çikolata
Bir dediğimi iki etmediniz ama!

Sen çoğu zaman gezerken
Babam ise çok para kazanmada
Galiba bazen beni unutuyorsunuz.

Söyle akşamları erken gelsin babam
Birlikte yemek yiyelim ailece tastamam
Akşamları konuşmayın.

İş, para, ev, araba
Ben çok para değil
Sevgi istiyorum söyle babam.

Şart değil olmasın çok çok
Oyuncak, çizgi film, çikolata
Ne olursun anneciğim
Allah'ı
Namaz'ı
Mutlu bir yuvayı anlat bana...

Saliha Baycan

[1]

ÇOCUK EĞİTİMİNDE BABANIN ROLÜ

"Her zamankinden çok daha iyi biliyoruz ki; çocuğun ruhsal gelişiminde, uyumlu oluşunda, güçlü ve sevgi dolu bir baba vazgeçilmezdir."

Psikiyatrist İbrahim Balcıoğlu

Çocuk bakımı bir yerde annenin görevi gibi kabul edilebilir; ama çocuk eğitimi kesinlikle en az anne kadar babayı da içine alan bir sorumluluktur.

Çocuğun gelişiminde şahsiyet oluşumunda, sağlığının korunmasında ve sosyalleşebilmesinde babanın inkar edilmez rol ve önemi bütün dünyanın kabul ettiği bir gerçektir.

Dr. Ernest Eberhordt isimli bilim adamı bugün Amerikan ailesinin çöküşünü tamamen babalık görevinin ihmaline bağlamakta ve şöyle demektedir.

"40 yıllık çalışmalarım, danışmanlığım, hazırlıklarım ve başarılı aileleri gözlemlerimden sonra hiçbir şeyin evde etkili bir babanın olması kadar işe yaramadığı sonucuna vardım.

Babaları rolleri ve görevleri için destekleyene ve hazırlayana kadar Amerika'da ailenin çöküşünü asla önleyemeyeceğiz."

"Babalık, ince, hassas çok özen isteyen, zorlu; olduğu kadar da zevkli bir sanattır."

Ne varki toplum bu zorlu ve zevkli sanatın eğitimini erkeklere baba olmadan önce veremiyor. Baba olduktan sonra da erkeklerin iş başında eğitim fırsatları olmuyor.

Hâlbuki çocuk eğitiminde başarılı olabilmek için anne kadar babanın da çocuk psikolojisi ve eğitim dalında bilgili olması gerekir.

Baba olabilmek bir erkek için büyük bir şans, büyük bir nimettir. Bu şansa sahip olan kişi Allah'ın kendisine en güzel hediyesi ve emaneti olan çocuğunu en iyi şekilde yetiştirebilmek için gereken bilgi donanımını elde etmek zorundadır.

"İyi bir baba olun. Böylece dünyadaki iyi annelerin sayısını artırırsınız."

Zig Zaglar

Yaşadıklarımız Gördüklerimiz

İsmail Bey yoğun işleri dolayısıyla evine çok zaman ayıramıyan ama üç buçuk yaşındaki kızı Beyza'ya oldukça düşkün bir baba..

Evde kaldığı süreleri kısa da olsa hep çocuğuyla geçirir; bebekliğinden itibaren onun her istediğini yerine getirir.

Anne çocuğun çok şımardığını, her istediğinin yapılmasının, aşırı hoşgörünün yanlış olduğunu hatırlatmasına

rağmen İsmail Bey hep kestirip atar. Ona göre işin özü sevgidir. Hakikaten sevildiğini bilen çocuk şımarmaz.

Birgün davet edildikleri bir yakınlarının düğününe gitmek için hazırlanmaya başladılar.

İsmail Bey sevinçle Beyza'ya:

"Bugün akşama kadar bendensin. Düğünde beş-on dakika görünüp sonra seni istediğin her yere götüreceğim." dedi.

Ama Beyza'nın huysuzluğu tuttu. Üstünü giymek istemiyor, bardakları fırlatıyor, bas bas bağırıyordu.

Anne ve baba çok uğraşmalarına rağmen bu huysuzluğun sebebini anlayamadılar.

İsmail Bey, saatli olan düğüne geç kalmanın sıkıntısıyla sinirlendi.

"Bak kızım, dedi; Eğer hemen ağlamayı kesmezsen seni gezmeye götürmem. Bu güzel havada akşama kadar evde kilitli kalırsın."

Ama Beyza "Götürmezsen götürme" diye bağırdı ve ağlamasını daha da artırdı.

Bir müddet sonra çocuğu kucaklayıp arabaya bindirdiler. Biraz arabayla dolaşınca Beyza'nın öfkesi geçti ve ağlamayı bıraktı. Program tasarlandığı gibi uygulandı; önce düğüne sonra pikniğe ve parka gidildi. Park dönüşünce Beyza babasına döndü ve şunları söyledi:

– Hani baba! Beni bugün evde bırakacaktın, gezmeye götürmeyecektin?

Nasıl götürdün?

Yukarıdaki olayın bir değerlendirmesini yapabiliriz:

Soru: İsmail Bey, evine çok zaman ayıramıyor. Onun için kısa olan süresinde çocuğuyla nitelikli zaman geçirmek istiyor. Çocuğun her istediğini yerine getirmek nitelikli zaman geçirmek midir?

Cevap: Nitelikli zaman geçirmek çocuğun sevdiği bir sahada beraber etkinlikte bulunmaktır.

Bu olayda İsmail Bey, çocuğuna çok zaman ayıramamanın eksikliğini her istediğini yerine getirme ile telafi edebileceğini sanıyor ve bunu aynı zamanda sevginin ifadesi kabul ediyor. Aşın hoşgörü sevginin değil, gevşek disiplinin ifadesidir.

Soru: İsmail Bey'in çocuğa "Susmazsan seni gezmeye götürmem." tehdinin değerlendirmesini yapar mısınız?

Cevap: Çocuğa yerine getirilemeyecek tehditlerde bulunmak çok yanlıştır. Babanın veya annenin çocuk üzerindeki etkinliğini kaldırır, güvenini sarsar.

[2]

ÇOCUK KİMLİĞİNDE BABA MODELİ

Çocuğun cinsel kimliği anne-babayı taklitle ortaya çıkar. Eşlerden birinin sorumluluktan kaçması veya kendi rolünü diğerine devretmesi çocukta kişilik bozukluğuna yol açar.

Hatta bilhassa erkeğin rolünü hanımın alması hâlinde cinsel kimlikte sapmalar görülebilir.

Evde babanın hakimiyeti esas olmalıdır. Dolayısıyla baba hem otoriter hem de müşfik olmalı ikisi arasındaki dengeyi iyi sağlamalıdır.

Eğitimciler silik, hiç söz sahibi olmayan babalık etkinliğinin baskıcı da olsa otoriter bir babalık etkinliğine kıyasla daha eksik olduğu iddiasındadırlar.

Çünkü ailede kadının ve erkeğin rollerinin karışması kız ve erkek çocuklarda kimlik kargaşasına neden olmaktadır.

Babanın silik olduğu evlerde disiplinin sağlanması çok zordur. Ayrıca baba modelinden mahrum kalan bu çocuklarda aşın güvensizlik duygusu gelişir.

Alman protest filozof Nietzshe bir arkadaşına yazdığı mektupta "İsyancı kişiliğimde babasız bir evde büyümemin büyük rolü vardır." der.

Hem bir psikiyatrist hem de bir baba olarak Sefa Saygılı'nın "Neredesin Baba" isimli kitabındaki şu çağrısına bütün babalar kulak vermeli diye düşünüyorum.

"Aslında çocuklarımız her bozuk davranışında "Neredesin baba" diye çığlık atmaktadır. Bu çığlığa kulak vermediğimiz takdirde bedelini madden ve manen çok ağır ödeyeceğimizi unutmayalım."

Yaşadıklarımız Gördüklerimiz

Zehra Hanım otuz yedi yaşında bir anaokulu öğretmeni. Babasını ve çocuklukla ilgili bir hatırasını anlatıyor:

Babam hep çok müşfik ve hoşgörülüydü. Ömrüm boyunca bana bir ceza verdiğini hatta azarladığını bile hatırlamıyorum. Ancak bir tek olay var ki onu bugün olmuş gibi hatırlıyor ve hatırlayınca da adeta kaskatı kesiliyorum.

Beş yaşındaydım. Elimdeki tencere kapağını tencereye hızlı hızlı vurarak çıkan seslere gülüyordum. Babamın "Kızım başım çok ağrıyor lütfen gürültüyü keser misin?" ikazlarına rağmen ben tencereye daha hızlı vurmaya devam ettim.

Daha bana bir kez kaşını çatmamış olan babamın birdenbire öfkelendiğini, elimden sertçe tencere kapağını alıp fırlattığını hatırlıyorum.

İşte o an dünya başıma yıkıldı sandım. Sanki her taraf kararmış bütün duygularım fonksiyonunu yitirmişti. Tek kelimeyle felç olmuştum. Babamın beni kucaklamasıyla kendime geldim, ikimiz de hıçkıra hıçkıra ağlıyorduk.

Soru: Yukarıdaki olayda çocuk neden bu kadar etkilendi?

Cevap: Aslında olay çok basit ve olağan; ama çocuk üzerindeki tesiri çok büyük.

Bunun da sebebi babanın çocuğuna daha önce hiç kızma, azarlama hatta kaş çatma gibi bile bir tepki vermemiş olması. Hâlbuki insan fıtratı hayat şartları karşısında hep değişir. Bazen üzgün bazen sevinçli bazen sıkıntılı olması ve bunu ister istemez hareketlerine yansıtması normaldir.

Kendi duygularını baskılayarak çocuğa hep hoşgörülü davranmak bunun başarılamadığı ufak bir açıkta bu şekilde ağır tesirler bırakabilir.

Onun için çocuk eğitiminde öfkeye, sinire hakim olmak hoşgörülü olmak esastır. Ama bunları yaparken tabii olmaya çalışmak şarttır. Yoksa insanın bir takım teorilere uymak için kendini zorlaması başka yerlerden açık verecektir.

Çocuğu eğitirken doğal olmak ve her şeyde itidali sağlıyabilmek önemlidir.

Kendini alıntı bir anne-baba olmaya zorlamak; yani kendi içgüdüsel tepkilerini ve sağduyusunu hiçe sayarak eğitim için öğrendiği bir takım kurallara harfiyyen uymaya çalışmak insanı başarıya ulaştırmaz.

Anne veya baba çocuğunu eğitebilecek bilgi donanımına sahip olmalıdır.

Ama bu bilgileri uygularken kendinin ve çocuğunun kişisel özelliklerini, şahsiyetini göz önünde bulundurmalı, teorik bilgisiyle bu özellikleri ve sağduyusunu harmanlamalıdır.

.....

[3]

BABA AÇLIĞI

Baba açlığı çocuğun gerek fiziksel gerekse duygusal olarak baba hasreti çekmesinin adıdır. Babanın çocuğun ruhsal gelişimindeki vazgeçilmez rolüne rağmen çağımızın getirdiği şartların neticesinde çocuklarımız genelde baba açlığı çekiyor.

Çünkü daha çok para kazanma, daha refah yaşama adına babalar yazık ki evden kopmuş durumdalar. Eve geç gelmeleri hatta gelmemeleri sebebiyle ya fiziksel olarak ortada yoklar ya da evle aktif iletişimi kuramamışlar. Neticede çocuklar belki, çağın getirdiği ekonomik imkanlar, bilgisayarlar, elektronik oyuncaklar içindeler; ama babalıyken babasız yaşamanın acısını duyarak yaşıyorlar.

Yaşadıklarımız Gördüklerimiz

Reyhan, babasını doğduğu günlerde kaybetmiş 19 yaşında bir genç kız... Baba hasreti ile kendisinde yer eden duyguları şöyle ifade ediyor.

– Annem çok fedakar bir kadın. Bize hem annelik hem de babalık edebilmek için hayatı boyunca hep çırpındı. Ama buna rağmen çocukluğumdan beri "baba" kelimesini her duyuşumda içimin sızladığını hissederim. Ancak yaşım ilerledikçe gördüm ki babaları sağ olan birçok arkadaşımın durumu da benden çok farklı değil.

Görünüşte belki babaları yanı başlarında ama pek çoğu baba hasretiyle yanıyor, baba açlığı çekiyorlar.

Yazık ki bugün gelişmiş dünyanın bütün çocukları "Baba açlığı" çekiyor. Yani sevgi açlığı, ilgi açlığı, otorite açlığı, disiplin açlığı, güven destek, paylaşma açlığı…

Ruh ve beden sağlığı açısından babanın çocuk üzerindeki etkin rolü herkesçe benimsenmiş bir gerçekken bu çocukların hayata bir anlamda "yarım insan" olarak atılmak zorunda kalmaları ne acıdır.

Yaşadıklarımız Gördüklerimiz

Dört yaşındaki Merve, sık sık çıktığı iş seyahatleri dolayısıyla evine fazla zaman ayıramayan babasına çok düşkün. Babasının evde olmadığı geceler hep ağlayarak onun yastığında ve yorganında yatmayı adeta alışkanlık hâline getirmiş.

Yine bir gece annesi Merve'nin sessizce babasının yorganına sarılıp yattığını görür.

Usulca yorganı açtığında küçük kızı babasının kullanılmış bir atletini kucaklamış koklarken bulur.

Hayretler içinde sorar:

– Bu ne hâl kızım? Ne yapıyorsun?

Merve sessizce akan gözyaşlarını silerken cevap verir:

– Atleti kokluyorum anneciğim! Mis gibi baba kokuyor.

Gayri ihtiyari dayanamıyor feryad ediyoruz. Babalar! Madem ki size "Baba" diyen çocuklarınız var. Madem ki böyle ilahi lutfa mazharsınız, öyleyse Allah rızası için çocuklarınıza baba olunuz. Onları babalıyken babasız bırakmayınız.

Babanın Sermayesi

"Bir babanın en büyük sermayesi çocuğuna ayırdığı zaman ve sevgidir."

Çocuğun ruhsal gelişiminin sağlıklı olması için babanın en büyük sermayesi ona ayırdığı zamandır. Çocuğa ayrılan zaman da sevginin en güzel ifade ediliş şeklidir.

Kendilerine ayrılan zamanı az görme yönünden en çok yakınanlar çocuklar ve yaşlılardır. Kaçınılmaz bir gerçektir ki çocuklarıyla yeterince birlikte olamayan babalar; ergenlik ve yetişkinlik dönemlerine gelen çocuklarını çok istemelerine rağmen yanlarında göremeyeceklerdir.

Bugün çocukların kreşlerde, yaşlıların ise bakımevlerinde olmaları arasında yazık ki sıkı bir bağlantı vardır.

BEŞİKTEKİ KEDİ

Çocuğum geçen gün doğdu.
Dünyaya normal yolla geldi.
Fakat yakalanacak uçaklar ve ödenecek faturalar vardı;

Yürümeyi ben uzaktayken öğrendi.
Ve ben farkına varmadan konuşmaya başladı.
Ve büyüdükçe şöyle dedi
Senin gibi olacağım baba
Biliyorsun senin gibi olacağım.

Ve beşikteki kedi ve gümüş kaşık,
Mavi küçük oğlan ve aydaki adam
Eve ne zaman geleceksin baba
Ne zaman olur bilmiyorum
Fakat geldiğimde görüşürüz
Biliyorsun o gün birlikte iyi zaman geçireceğiz.

Oğlum geçen gün on yaşına girdi.
"Top için teşekkürler baba" dedi.
Gel oynayalım.
Bana nasıl vuracağımı öğretir misin?
"Bu gün olmaz" dedim.

Yapacağım birçok şey var.
Problem değil. Ve yürüyüp gitti.
Fakat gülümseyişi hiçbir zaman sönükleşmedi.

Onun gibi olacağım.
Biliyorsun onun gibi olacağım dedi.

Ve beşikteki kedi ve gümüş kaşık,
Mavi küçük oğlan ve aydaki adam,
Eve ne zaman geleceksin baba,
Ne zaman olur bilmiyorum.
Fakat geldiğimde görüşürüz.
Biliyorsun o gün birlikte iyi zaman geçireceğiz.
Bir önceki gün okuldan geldiğinde,
Ona söylemek istedim,
Oğlum seninle gurur duyuyorum, biraz yanıma oturur musun?

Kafasını salladı ve gülümseyerek
Asıl istediğim şey baba, arabanın anahtarını ödünç almak,

Seni sonra görürüm, verir misin lütfen? dedi.

Ve beşikteki kedi ve gümüş kaşık,
Mavi küçük oğlan ve aydaki adam,
Eve ne zaman geleceksin baba?
Ne zaman olur bilmiyorum
Fakat geldiğinde görüşürüz.
Biliyorsun o gün birlikte iyi zaman geçireceğiz.

Uzun süre önce emekli oldum, oğlum yanımdan ayrıldı.
Geçen gün onu aradım.
Eğer bir mahsuru yoksa seni göremek istiyorum dedi.
İsterdim baba, eğer zaman bulabilirsem dedi.
Biliyorsun yeni işim çok karışık ve çocuklar nezle,

Fakat seninle konuşmak gerçekten güzeldi baba
Seninle konuşmak çok güzeldi.
Ve telefonu kapattığımda,
Onun bana benzediğini,
Oğlumun benim gibi olduğunu fark ettim.

Ve beşikteki kedi ve gümüş kaşık,
Mavi küçük oğlan ve aydaki adam,
Eve ne zaman geleceksin baba?
Ne zaman olur bilmiyorum.

Fakat geldiğimde görüşürüz.
Biliyorsun o gün birlikte iyi zaman geçireceğiz.

Harry CHAPİN

[4]

İŞKOLİK BABALAR

Çevremizdeki yaşlanmış olan yakınlarımıza şöyle bir soru sorsak…

Tekrar gençliğinize dönme imkanınız olsaydı neler yapardınız?

Herhâlde "İşimde daha çok ilerlemek daha kariyer sahibi olmak ve daha fazla para kazanmak için uğraşırdım." cevabını almayız.

Hâlbuki bu, günümüzde genç babaların hemen hemen hepsinin ortak ideali.

Ben, yaşlıların torunlarını severken sık sık: "Yazık ki çocuklarımla hiç oyun oynayamadım, hatta onları doyasıya kucaklayıp sevebildiğimi bile söyleyemem. Ömür hızla akıp geçiveriyor", dediklerini duyuyorum.

Sonra esefle başlarını sallayarak devam ediyorlar.

"Eğer aklım olsaydı gençliğimde ibadetlerime ve sağlığıma daha önem verir, çocuklarıma daha çok zaman ayırırdım."

Ama bütün bunlara rağmen bugün babalar yazık ki hep işkolik.

Hikâye

Adam yorgun argın eve döndüğünde 4 yaşındaki oğlunu kapının önünde beklerken bulur. Çocuk babasına:

– Baba bir saatte ne kadar para kazanıyorsun? diye sorar. Zaten yorgun gelen adam

– Bu senin işin değil, cevabını verir.

Ama çocuk ısrarla yalvarır.

– Lütfen babacığım, bilmek istiyorum.

Adam sinirle:

İllaki bilmek istiyorsan 2,5 milyon, diye cevaplar.

Çocuk koşarak odasına gider. Elinde bir tomar bozuk parayla geri gelir. Paraları babasına uzatarak:

– İşte sana 2,5 milyon, der.

Bir saatini alabilir miyim?

Bütün bunlardan "Babalar işlerine önem vermesinler işlerini askıya alsınlar." gibi bir mânâ çıkaramayız. Ancak ailenin her zaman için işten ön planda tutulması gerektiğini savunuyoruz.

Yaşadıklarımız Gördüklerimiz

İki yaşındaki küçük Kamile babasına çok düşkündü. Babasını her uğurlayışında veya her telefon konuşmasında "Bana mamma al, çikko al, fıstık al" diye siparişler verirdi. Bu nakarat günde üç-beş defa tekrarlanırdı.

Kamile'nin babası oldukça yoğun çalışan bir iş adamıydı. Bir gece süt biberonunu emmekte olan Kamile ani bir hareketle biberonunu fırlattı.

Ağlayarak:

– Anne, diye bağırdı. Babam mama almasın bize, var işte bizim mamamız.

Bazı erkeklerde işleri bitse de geç vakte kadar işyerinde kalma hesapları gözden geçirme saplantısı var. Birçok erkek de işten sonra erkek arkadaşlarıyla birlikte sohbet etme, gezme alışkanlığına sahip. Üstelik bu sohbet ve gezilerin çoğu da iş görüşmeleri adı altında yapılıyor.

Bunların hiç olmaması gerektiği; yani, babaların fazla mesai yapmalarına veya arkadaşlarıyla sohbet ve eğlenme için beraber olmalarına haklarının olmadığı gibi bir iddiamız olamaz. Sorun bu hayat tarzını alışkanlık hâline getirmek ve bunları yaparken aileyi ihmal etmektir.

Babaların "Her şeyi onlar için yapıyoruz, sağlığımızı kaybetmek pahasına geç vakitlere kadar ailemizin ihtiyaçlarını temin için çalışıyoruz." dediklerini duyar gibiyiz.

O zaman biz de onlara şöyle sesleniyoruz!..

Sevgili Babalar!

Sizler ailemizin vazgeçilmez temel direklerisiniz. Sizsiz bu hayat yükünü taşıyabilecek gücümüzün olmadığının bilincindeyiz. Ancak babaların sadece bir gelir ve geçim kaynağı konumuna düşürülmesine karşıyız.

Unutmayın ki bir ailenin maddi ihtiyaçları kadar manevi ihtiyaçları da vardır. Manevi kayıp her zaman maddi kayıptan daha ağır, daha telafisi mümkün olmayan hasarlar açıcıdır.

BİLMECE

Bir çiçek söyle
Gülüşü hiç solmasın
Sevgisi güneş gibi
İçimizi ısıtsın

Bir çiçek söyle
Adı "herşeyim" olsun
Boynuna sarılınca
Kalbim sevinçten dursun.

(Aziz Sivaslıoğlu)

SEKİZİNCİ BÖLÜM

OKUL ÖNCESİ EĞİTİM KURUMU

1. Anaokulunun Önemi
2. Bakım Evi mi Eğitim Evi mi?

“Çocuk,
en büyük emanettir.”

[1]
ANAOKULUNUN ÖNEMİ

Üç yaşında başlayan okul öncesi eğitimi çocuğa kendini tanımayı yeteneklerinden haberdar olmayı ve ona akranlarından farklı olan özelliklerini öğretir. "Anaokulunun amacı, öğrenmeye ilgi uyandırmaktır."[21]

Çocukların sosyalleşmeye başlama yaşı üç'tür. Üç yaşına kadar çocuklar beraber oynamasını, oyun kurmasını, paylaşmayı beceremezler. Onun için okul öncesi eğitim kurumuna göndermede en erken yaş üç'tür.

Anaokulunda çocuk yeni bir dünyaya girer. Anne-babasından uzak kalmaya ve tek başına bir şeyler yapmaya çalışır. Evinde kendini bir kral bir kraliçe gibi gören çocuk, anaokulunda başka kral ve kraliçelerle karşılaşır. Üstelik aralarında şartlar eşittir. Bunun çocuğun gelişiminde hayli yararları vardır. Yetkililer anaokulunun çocuk üzerindeki olumlu etkilerini şöyle özetlemektedirler.

- Çocuk anaokulunda en iyi ve örgütlü oyun ortamına kavuşur. Yaşıtlarıyla beraber olduğu bu oyunlarda işbirliğini, paylaşmayı, kurallara uymayı öğrenir. Zihinsel, bedensel ve duygusal gelişimi artar.

21. Haluk Yavuzer, Çocuğun İlk 6 Yılı, s. 210

- Çocuk için anaokulu en güzel sosyalleşme ortamıdır. Okul öncesi kurumlara giden çocukların gitmeyenlere göre daha katılımcı, girişken ve uyumlu oldukları gözlemlenmiştir.
- Çocuğun içindeki mevcut olan yetenekler gelişir.
- Dil gelişiminde çok güzel ilerlemeler görülür.
- Çocuğun kendi başına iş yapma becerisi gelişir.

Anaokulu çocuğa dinî ve ahlâki değerlerin aktarılması yönünde aileden sonra ikinci sırada tesir edici bir faktördür.

Bundan dolayı misyonerler bu kuruluşlarla yakinen ilgilenmişlerdir.

Meşhur misyoner "Jamut" bu konuda çok açık bir ifade kullanıyor:

"İslam dinî ile ilgili bozucu çalışmanın çok erken olması gerekir. Bunun içindir ki; küçükler İslamî bir şekillenme gerçekleşmeden, ergenlik yaşına gelmeden İsa Mesih'e götürülmelidir."

.....

Dr. Mustafa Halid, *Misyonerlik ve Sömürgecilik* adlı eserinde konuyla ilgili olarak şunları söyler:

"Okullar misyonerler için bir açık kapı olmaktadır. Çocukların tazecik akıllarını etkilemek için çalışmaktadırlar. Anaokullarını yönetenler çocukların aileleriyle, diğer okulları yönetenlere nazaran daha çok ilgilenip görüşmektedirler. Özellikle Hristiyanlar en alt sınıfları rahibelerin sorumluluğuna vermektedirler. Çünkü biliyorlar ki küçük çocuklar ilerde ağaç hâline gelecek fidanlar gibidirler. Bu körpe fidanların özel bir mührün izini taşıması gerekir."

[2]

BAKIM EVİ Mİ, EĞİTİM EVİ Mİ?

Anaokulunu annenin yokluğunu giderecek bir kurum olarak değil, annenin rolüne yardım edici bir kurum olarak değerlendirmek gerekir. Çocuğa temel bilgi ve becerileri kazandırma, kuralları öğretme, bağımsızlığı kazandırma yönünden bu eğitim kurumlarının önemi tartışılmaz.

Dolayısıyla anne çalışsın veya çalışmasın çocuğun okul öncesi eğitim kurumuna verilmesi önemlidir. Ancak adı üzerinde eğitim kurumu olmalıdır; bakım evi değil.

Hâlbuki ülkemizde bu kurumların çoğunluğu çalışan annelere yönelik "bakım" amaçlıdır.

Anaokulundan faydalanabilmek için bu kurumların eğitim amaçlı olması ve eğiticilerin çocuk psikolojisini ve eğitim kurallarını bilen dinî ve ahlâkî değerlere önem veren kişiler olması şarttır. Ehil olmayan kişilerin eline verilmektense çocuğun anne yanında kalması daha uygundur. Onun için anne-babanın bu konuda hassas olması çocuğunu vereceği eğitim kurumunu titizlikle seçmesi gerekir.

Özellikle günümüzde Batı kaynaklı bir takım felsefi ekollere dayanan, çocuğu bireyselleştirme ve özgüvenli etme adına aşırı özgürlüğe ve kural tanımazlığa iten, klasik eğitim anlayışımızı tamamen devre dışı bırakan usullerin adını duyuyoruz.

"Ödül" ve "cezayı" kaldıran; yardımlaşma, fedakârlık, isar (daha muhtaç olanı kendi nefsine tercih etme), sevgi ve saygı gibi manevî değerleri devre dışı bırakan, buna mukabil "ben merkezliği" ve "bencilliği" öne çıkaran yönlerini görünce de gerçekten üzülüyoruz.

Bu durum "din" ve "iman" noktasında da zararlar veriyor. Çünkü eğitim sisteminde "ödül" ve "ceza"yı kaldırmak, "cennet" ve "cehennem" konularında da sorgulamaya meydan verebilir.

Ayrıca yardımlaşma, fedakârlık, isar, sevgi, saygı gibi mefhumlar din ve ahlâkımızın temelleridir. Dine ve ahlâka dayanmayan bir eğitime, eğitim diyemeyiz.

Dolayısıyla değişmeyen tek eğitim sistemi var. O da Kur'ân ve Sünnete dayalı olan Nebevî Eğitimdir. Onun için sarıldığımız usuller Kur'ân ve Sünnetten mevcut zaten geçiyorsa bize çare olur. Değilse güneşi bırakıp mum ışıklarında medet arayanlardan oluruz.

OKUMA PARÇASI

Eyüb Sultan'a Ziyaret

Osmanlı döneminde çocukların okula başlayışı bir bayram, bir şölen havasında olurdu.

Edebiyatçılarımızdan Ercüment Ekrem Tâlu çocukluk hatıralarında, 4 yaşını tamamladığı gün evde büyük bir hazırlığın başladığından söz eder. Hazırlıkların kendisiyle ilgili olduğunu sezmekte, içindeki tereddüdü ve merakı yenmek için neler olduğunu anlamak istemektedir. Bundan sonrasını kendisinden dinliyelim;

"Sormak istiyordum.

– Neler oluyor? Ne var?... Gene mi sünnet olacağım? Fakat, ardından oyuna dalıyor, unutuyordum. Derken, bir sabah yataktan fırlayıp her zamanki gibi kendimi bahçeye atacağım sırada, ninem beni kolumdan tuttu:

– Bugün bahçeye inmek yok! dedi; haydi, dadın seni giydirsin de sokağa gideceğiz.

– Nereye?

– Eyüp Sultan'a.

– Niçin?

– Ziyarete."

Ve Eyüp Sultan Türbesi ziyaret edilir. Eyüb Sultan Camii'nde namaz kılınır.

İlk Ders

Eyüp Sultan'a ziyaretin ardından okula hazırlıklar başlar. Bundan sonra yaşananları yine Ercüment Ekrem'in kaleminden takip edelim:

"Ertesi sabah, yeni elbisemi giymiş, hazırlanmıştım. Bütün bu hazırlıkların mektebe başlamak için olduğunu akşamdan kulağıma fısıldayan dadım, ruhumun bütün endişelerini gidermişti. Kırmızı atlas minderim, içinde büyük babamın kırk sene evvel babam için bizzat yazdığı yaldızlı Elifbe'yi ihtiva eden cüz kesem, beni evden almaya gelecek olanları bekliyordu.

Derken, kapının önünde bir gürültüdür koptu: Alay hazırdı. Köy başındaki mektep yalıya yakın olduğu için oraya kadar yaya gitmem gerekmişti. Minderi kalfaya, cüz kesesini bana teslim ettiler. Kafileyi geriden takip eden babamla ninemin ellerinden kurtularak çocukların arasına karıştım. Allah'tan isteyip de bulamadığım şey: Yirmi otuz yaramazın ortasındaydım. Bunlarla o günden sonra ne iyi oynayacak, neler icat edecek, ne muziplikler yapacak, nasıl eğlenecektim. Derhal bir çoğu ile ahbab olmuştum.

– Senin adın ne?

– Hüseyin!

– Senin ki?

– Mahmut!

– Benim adım da Ahmet!... Sen uçurtma yapmasını biliyor musun?

– Yaparım ya!.. Hem de kulaklısını.

– Yaşa be Mahmut!..

– Küçük Bey! Şöyle gel!..

Kalfa elimden tutup beni kafilenin önüne götürdü. Ne var, ne oluyoruz? Tam da Hüseyin bana cebinden çıkardığı mukavva kibrit kutusunun içindeki kunduz böceğini gösterecekti. İlahi kalfa! Sana ne diyeyim?

– Bismillâhirrahmânirrahim, de bakayım?

– Bismillâhi!...

– Şimdi, evvela sağ ayağını eşiğe bas da içeriye öyle gir!..

– Peki!

Loş, rutubetli bir avludan geçtik... Basamakları kımıldayan bir merdiven çıktık. Genişçe bir odaya girdik, sağda kızlar oturmuş, bekliyorlar. Benimle birlikte gelen erkekler de sol tarafa geçip yerleştiler. Kalfa minderimi getirdi, hocanın alçacık bir çekmeceden ibaret olan kürsünün önüne koydu. Sonra da beni onun üzerine diz çöktürttü. Kartal burunlu, siyah çember sakallı, şarabi renkte cübbeli, hocaefendi Arapça bir sürü şeyler söyledi; çocuklar o söyledikçe aralıksız, hep bir ağızdan 'Amin!' diye bağınyorlardı.

Bu aminlerin arkası kesilince, gene kalfanın yardımıyla söz kesesinin içinden elifbemi çıkardım, hocaya verdim.

– Rabbi yessir!

– Rabbi yessir!

– Velâtüassir!

– Velâtüassir!

– Rabbitemmim!

– Rabbitemmim!

– Bilhayr!

– Bilhayr!

– Aferin!

Dalgınlıkla, ben bu aferini de tekrar ettim. Çocuklar bir kahkahadır kopardılar. Göz ucuyla hocaya baktım, kaşını bi-

le kımıldatmamıştı. Kalın parmağını elifbe'nin üzerine koydu, benim üzerimde o ilk gün gök gürlemesi tesirini yapan gür sesiyle:

– Elif.. Be.. Te... Se.. Cim!., dedi.

–Elif.. Be..Te... Se.. Cim!..

Hoca başını kaldırdı.

– Bugünlük bu kadar yeter!

Yerimden büyük bir gururla kalktım. İlk dersimi kekelemeden, şaşırmadan, benim yaşımdakilerle nadir bir pişkinlikle almış, tekrar etmiştim.

Son bir dua daha edilirken, arkama dönmüş, arkadaşlarımı azametle süzüyordum. Dün akşama kadar kızıl bir bilgisizlik içinde koşan ben, artık cihanın en büyük âlimi kesilmiştim. O andaki ruhî durumumu tarif edemem. Dört yıllık varlığımda büyük bir değişiklik olmuş ve ben bu değişmenin tesiri altında başkalaşmıştım. O kadar ki bu ilk dersten dönüşte üç gün, evet tam üç uzun gün, ben uslu oturdum![22]

22. Mehmet Nuri Yardım, a.g.e., s. 160

DOKUZUNCU BÖLÜM

TELEVİZYON VE İNTERNET

1. Televizyon
2. Televizyonun Çocuk Üzerindeki Etkileri
3. Çağın Vebası İnternet

"Televizyon kültürü diye bir mefhum tanımıyorum. Televizyon; aylak, şuuru iğdiş edilmiş, hiçbir zaman okumak ve düşünmek alışkanlığı kazanmamış sokaktaki adam için icâd edilmiş bir nevi afyondur.

Kişiyi gerçek hayattan koparan ve bir hayal dünyasında yaşatan hissi bir istimna..."

Cemil Meriç

TELEVİZYON

"Artık hiçbir şey televizyondan önceki gibi değildir."

Gerçekten televizyon bugün toplumda ve toplumun en küçük birimi ailelerde köklü bir değişikliğin dönüm noktası olmuştur. Artık şimdi televizyon sayesinde toplumu yönlendirmek duygu düşünceleri tek elden kontrol altında tutmak, insanları pasifize etmek kolaylaştı.

Televizyon "dünyaya açılan bir pencere" olarak değerlendirilip bütün evlere baş konuk yapıldı. Yazık ki dünyaya açılan bu pencere insanı gerçek dünyadan kopardı.

"Ne kadar çok televizyon seyredersek o kadar günlük toplumsal-yaşamdan kopmaktayız. Böylelikle daha bir "soyut" yaratıklar hâline dönüşmekte ve yığınla enformasyona sahip olmamıza rağmen yönümüzü şaşırmaktayız."

George Gerbner

Televizyon en güzel iletişim aracıdır denildi. Yolu olmayan, karda kışta mahrumiyetten ulaşılamayan köylere bile televizyon ulaştırıldı. Ama girdiği her yerde önce iletişimi kesti. Çarpıtılmış haber ve yorumlarıyla topluma gerçek dışı bir dünya çizdi.

Hayatımızla hiç ilgisi olmayan görüntülerle kendimizden kaçmamıza, hayatın ve zamanın anlamını yitirmemize sebeb oldu. Çocuğun anne-babasıyla olan iletişimini kesti, aile sohbetlerini kaldırdı.

Televizyonu eğitim aracı olarak görenlerin eğitim kavramından anladıkları mânâ nedir?

Televizyon, bugün insanları mı eğitiyor, yoksa kötülükleri, sapıklıkları ve insanların özel hâllerini teşhir etmekle ahlâk enflasyonu, insan kıyımı mı yapıyor? Kültürel yozlaşmanın, milli değerlerden uzaklaşmanın adına kültürleşme; uyuşturulmanın adına bilgilendirme, eğitme mi deniliyor?

Bu soruların cevaplan televizyon ekranlarında çok net olarak mevcut.. Değerli ilim adamı Cemil Meriç, Kültürden İrfana isimli eserinde veciz bir ifadeyle şöyle söylüyor:

> *"Televizyon kültürü diye bir mefhum tanımıyorum. Televizyon, aylak, şuuru iğdiş edilmiş, hiçbir zaman okumak ve düşünmek alışkanlığı kazanmamış sokaktaki adam için icad edilmiş bir nevi afyondur.*
>
> *Kişiyi gerçek hayattan koparan ve bir hayal dünyasında yaşatan hissi bir istimna."*

Yaşadıklarımız Gördüklerimiz

Altı yaşındaki Sena'ya annesi sürpriz olarak bir tişört aldı. Çocuk heyecanla bağırdı:

–Yaşasın, tam istediğim tişörttü bu benim.

Annesinin yanaklarından öptü ve koşarak odasına çıktı. Bir müddet sesi çıkmayınca meraklanan anne çocuğun yanına gitti.

Gördüğü manzara çok ilginçti.

Sena tişörtü bel kısmından aşağısını kesip atarak giymiş ve aynanın karşısında dans ediyordu.

Anne şaşkınlıkla:

"– Kızım bu ne hâl?" diye bağırdı.

Sena gayet sakin cevap verdi:

"– Ama anne! Televizyondaki dansçılar da böyle yapıyor."

TELEVİZYONUN ÇOCUK ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Yetişkinler için bile bir nevi afyon olan ahlâkı, duyguyu, düşünceyi dejenere eden televizyonun, çocuklar üzerindeki zararını gerçek manada ifade edebileceğimizi sanmıyoruz.

Bugün Batı'da televizyonun çocuklar üzerindeki etkilerini çok değişik yönlerden inceleyen araştırmalar yapılmaktadır. Amerika'da bazı aydın ailelerin çocuklarını televizyonun olumsuz tesirlerinden kurtarmak için eve televizyon sokmadıkları belirtiliyor.

Bizde bu konuda araştırma yapan kurumların çok az olmasına karşılık TRT'nin 1988 yılında yaptırdığı araştırmaya göre, ülkemizde çocukların % 98'i televizyon izlemektedir. Hâlbuki yine çocuk vakfı başkanı M. Ruhi Şirin'in ifadesiyle 3-8 yaşlarındaki çocuklar için hareket hâlindeki her vizör (televizyon, video), (fizyolojik olarak) zararlıdır.

.....

Çocuk eğitimi dalında hayli çalışmaları olan yazar Haluk Yavuzer televizyonun çocuk üzerindeki olumsuz etkilerinden bahsederken şunları söylüyor:

"Çok televizyon izlemek düşünme ve akıl yürütme sürecini olumsuz etkilemektedir. Çocuk pasif bir izleyici rolünü

benimser, gördüğü ile yetinir. Algıladıklarını seçme ve ayıklama zamanı bulamaz; hayalle gerçeği ayırt etmede güçlük çektiği için, televizyon ekranında gördüğünü mutlak gerçek olarak benimser. Televizyon çocuğu tek yönlü olarak etkiler, düşünmeye fırsat tanımadan hakimiyeti altına alır."

Sosyal ve Duygusal Gelişim Açısından Televizyonun Etkileri

Aile içi ve dışı toplumsal iletişimi en alt seviyeye indirdiğinden televizyonun çocuğun sosyal gelişiminde oldukça olumsuz tesirleri vardır.

Üç yaş çocuğun sosyalleşmeye başladığı yaştır. Bu dönemde bir televizyon mübtelası olmaya başlayan çocuk oyun ve arkadaş aramayacaktır.

Komşunun üç buçuk yaşındaki oğlunu kızımla oynaması için çağırdığımda "Asmalı Konak dizisi bitsin de öyle, şimdi gelemem." dediğini ve genelde televizyonu oyuna tercih ettiğini hatırlıyorum.

Çocukların oyundan, oyun ortamlarından, ilgiden mahrum kalarak televizyon dizilerinin kucağına atılması ne büyük vicdansızlık...

"Çocuklar Duymasın" dizisi şu anda bütün çocukların hatta büyüklerin gündemini kaplamış. Duyduğum kadarıyla (çünkü televizyon seyretmiyorum) gerçekten çocukların duymaması gereken bir dizi. Bu isimle çocukları özellikle celbetmenin hedefi ne olabilir?

Çocuklar televizyondaki dizi kahramanlarını kendilerine model olarak seçer ve onlarla özdeşleşirler. Dolayısıyle dizi kahramanlarındaki gayr-i ahlâki ve saldırganlık gibi bütün olumsuz hâl ve hareketler çocuğa yansır.

Çocukta dürtülerini frenleme yeteneği kuvvetli olmadığından aldığı bu olumsuz uyarıları hemen hayatına geçirir. Mesela vurdulu-kırdılı dizileri seyreden çocuğun saldırgan oluşu gayet normaldir.

Bazı Batılı araştırmacılar bile çocuktaki bir takım normal dışı davranışları televizyon seyretmeye bağlamakta, televizyonu çocuk ruh sağlığı açısından sakıncalı ve tehlikeli görmektedirler.

> *"Çocuklar televizyondaki dizi kahramanlarını kendilerine model olarak seçer ve onlarla özdeşleşirler."*

Ülkemizde pokemon gibi uçmak isteyen iki çocuğun başına gelenler çok ibret vericidir:

"Pokemon çılgınlığı, dün bir çocuğu daha ölümün eşiğine getirdi. Mersin'de geçen ay "Ben pokemonum" diyerek yedinci kattan atlayan Ferhat Ağırbaş'tan sonra dün de Kilis'te 7 yaşındaki Seda Aykanat kendisini beşinci kattan boşluğa bıraktı.

Pokemon adlı çizgi film, tüm dünyada çocukları ekrana bağlıyor. Karmaşık pokemon dünyasında her yaratığın özel güçleri var. Uçarak savaşanları, çocuklann daha çok ilgisini çekiyor. Kart ve tasoları da çok revaçta.

(Radikal, 25 Kasım 2000)

Netice

Bugün yazık ki televizyon çocuk eğitiminde en büyük olumsuz tesir edicilerin başında gelmektedir. Ekran esaretinden kurtarılamayan çocukların eğitimi, dibi delik kovaya su doldurmaya çalışmak gibidir.

ÇAĞIN VEBASI İNTERNET

Hızla gelişen teknolojiyle beraber insanımızda, bilhassa çocuk ve gençlerde korkunç bir teknoloji bağımlılığı gelişmiştir.

Bilgiye hızla ulaşma, eğitim adına dünyamıza giren bilgisayar ve internet, yazık ki bugün ahlâk ve insan kıyımı yapmakta.

Sosyalleşme adına kurulan sosyal paylaşım siteleri, çocuğu gerçek hayattan koparıp sanal âleme yönlendirirken bireyselleşmeyle beraber "egoizm'" misyonunu icra ediyor. Dolayısıyla dünyanın merkezinde sadece kendini gören, ben merkezli hazza endeksli bir nesille karşı karşıyayız.

Çocuklarımıza hep zarar vermelerinden korktuğumuz kötü insanlar artık uzaklarda değil, çok yakınımızda; çocuğumuzun odasında, kucağında...

İnternete erişimin iki yaşa indiğini ve bunun çok büyük bir tehlike olduğunu haykırıyor uzmanlar.

İnternet bağımlısı olanların, madde bağımlıları gibi hastanede tedavî görmeleri gerektiğini iddia ediyorlar. Ama bu haykırışlar hiç çare getirmiyor. İnternet bağımlılığı bir veba gibi sarıyor bütün ocakları... Ocaklar yıkılıyor, yuvalar dağılıyor, çocuklar ve gençler heder oluyor.

Manevî değerler kadar maddî değerleri de bitiren asrın vebasına "dur" demek, tedbir almak şart. Unutmamalıyız ki; iki yaşındaki çocuğun eline internetli telefon vermek cinayettir, esrar vermekten çok farklı değildir. Kendi elimizle çocuğu bağımlı yapmaktır.

Çevremize bir bakalım! Giderek artan hiperaktive bozukluğu, dikkat eksikliği, yorgunluk, uyku ve iştah bozuklukları gibi şikayetlerin sebepleri arasında en çok elektromanyetik kirliliğin adı zikredilir.

Cep telefonlarının beyinde tümör oluşturduğu, dolayısıyla çocuklardan uzak tutmak gerektiği ikazlarını yetkili ağızlardan sık sık duyuyoruz. Ama yine de çocukların elinde oyuncaktan çok telefon görüyoruz. Neden?

Çünkü anne-babaların elinden hiç düşmeyen telefon, haklı olarak çocuklara da çok cazip geliyor. Önce anne-babalar telefon, internet bağımlılığından kurtulmalı ki, çocuklar bağımlı olmasın.

Yoksa iş işten geçecek ve çağın vebası bütün değerlerimizle beraber nesillerimizi bir bir yiyip bitirecek.

ONUNCU BÖLÜM

ÇOCUK VE OLUMLU DÜŞÜNME

1. Olumlu Düşünme Sanatı
2. Çocuğa Olumlu Düşünme Sanatını Kazandırma

"Penceden bakan ışıldayan güneşi de görebilir; pencerenin önünde biriken çamuru da... Güneşi görmek varken niçin çamura takılıp kalıyoruz?"

[1]

OLUMLU DÜŞÜNME SANATI

Hayat olumlu ve olumsuzluklarla iç içedir. Aynı olayın hem olumlu hem de olumsuz yönleri vardır. Önemli olan olumsuzluklarda değil olumlu yönlerde yoğunlaşabilmektir ki bu aynı zamanda hayatta mutlu ve başarılı olmanın temel şartıdır.

En olumsuzluklarda cımbızla ararcasına olumluyu bulup çıkarabilmek asıl hünerdir. Peygamber Efendimiz (s.a.v.) birgün sahabesiyle yolda giderken kokmuş bir köpek ölüsü gördü. Sahabe-i Kiram yüzlerini buruşturarak başlarını çevirdiler. Ama Peygamber Efendimiz (s.a.v.) hiç istifini bozmadan "Ne kadar güzel dişleri var." buyurdu.

Hayata nasıl bakmamız gerektiğini göstermesi açısından muhteşem bir kıssa…

Herkes dünyayı kendi bakış şekliyle görür. Eğer bakışınız bozuksa ne çevrenizdeki güzellikler ne eşiniz ne de çocuğunuz size mutluluk veremezler. İşin daha kötüsü siz de onları mutlu edemezsiniz. Neticede mutsuz, her şeye siyah gözlüklerle bakan karamsar yapılı bir çocuk yetiştirmiş olursunuz. Unutulmamalı ki; mükemmeliyetçi anneler mükemmel çocuk yetiştiremezler, ama mutlu anneler mutlu çocuk yetiştirirler.

Oysa ki hayat olumsuzluklarla uğraşılmayacak kadar kısadır. Güzel görüp güzel düşünmek hayattan haz almak varken, çirkinliklere odaklanıp kendimize dünyayı zindan etmek neden?

Güle ulaşmanın yolu dikenlerden geçmektir. Asıl olan gül bahçesinde güle bakmaktır, dikenlere değil.

"Güle ulaşmanın yolu dikenlerden geçmektir."

Temmuz ayının en sıcak bir yaz gününde Uludağ ormanlarında serin serin geziyorsunuz. Gözünüz köşede sinekler uçuşan bir çöp birikintisine ulaşıyor. Keşke böyle bir çirkinlikle karşılaşmasanız. Ama karşılaşmışsanız da o güzelim gezinizi mahvetmeye hakkınız var mı? Engin yeşilliğiyle ulu çınarları, çamları seyretmek varken köşedeki çöp birikintisine bakmak zorunda değilsiniz.

Her aynaya bakışımızda gözümüz önce fiziğimizin güzel gördüğümüz yerlerine mi yoksa kusurlu bildiğimiz kısımlarına mı takılıyor?

Hâlbuki kusurlara odaklanmak kusurları artırmaktan başka işe yaramaz. Çirkin olduğuna inanan kişi zamanla gerçekten çirkinleşir. Güzelliklere odaklanmak ise güzellikleri geliştiricidir.

Ayrıca kişinin bedenini beğenmemesi en büyük nankörlüktür. Gözlerimiz yeşil boyumuz uzun olmayabilir. (Aslında bunlar güzellik için ölçü değildir.) Gerçek güzellik ruh güzelliğidir. Çevremizde yeşil gözlü uzun boylu ama ömür boyu tekerlekli sandayeye mahkum insanlar var.

Gözümüzün kıymetini anlamamız için görmekten mahrum mu olmamız gerekir?

Dale Carnegie'nin ifadesiyle "Ayakkabısı olmadığına üzülmektense ayaklan olduğuna sevinmek ve şükretmek" gerekmez mi?

Olumsuz insan, olayların muhtemel kötü sonuçları üzerinde odaklandığı için, yıkıcı sonuçlar üretir. Genelde çok korkulan şey muhakkak başa gelir.

Karamsarlık kötü ve bulaşıcı bir manevi hastalıktır. Bütün dertlere davetiye çıkarır. Kişi kendi olumsuz açısıyla yanındakileri hemen tesiri altına alır. Hele bu karamsar kişi bir de anne ise çocuk için parlak bir gelecekten söz etmek zordur.

"Hayattasın; öyleyse şükret ve gülümse..."

İnsan Güzeldir, Güzel Kalmalıdır.

"Biz insanı en güzel surette yarattık."

Tin Sûresi. (4)

İnsan en güzel surette yaratılmıştır ve bu güzellikleri korumakla yükümlüdür. Yani gerek bedenini gerekse kalbini ve lisanını bütün çirkinliklerden muhafaza etmek zorundadır. Bu da ancak 0-6 yaş arasında çocuğa iyi bir eğitim verilmesiyle mümkündür.

Dikkat edilirse ahlâklı yetişkinler daha çok çocukluklarında küfretmeyi öğrenemeyenlerin arasından çıkmaktadır. En saygısız insanlar en çok çirkin kelimeyi en erken öğrenen çocuklar içinden yetişmektedir. Ayrıca küfürbaz çocukların arkadaşlarının da zamanla çirkinleştiğini görüyoruz.

Çirkin kelimeler hem sahiplerini çirkinleştirir, hem de dinleyene zarar verir. Kötü bir hikaye anlatan kadar dinleyenin de psikolojisini bozacaktır.

Çirkin kelimelere ve hayallere saplanan zihnin karamsar zihne dönüşmesi çok kolaydır. İnsanın fıtratındaki güzelliği koruyabilmesi için güzel görmesi, güzel düşünmesi ve güzel söylemesi şarttır.

> *"Çirkinliklerden korunmanın en iyi yolu hiç bir zaman onları aşağılamak değildir.*

Çünkü neticede o aşağıladığımız şeylerin zihnimize girmesine ve duygularımızı etkilemesine izin vermiş oluyoruz. Bu yüzdendir ki insanlar bir yanlış harekette odaklanıp çok eleştirdiklerinde farkında olmadan kendilerini o yanlış hareket içinde buluverirler. Çözüm o davranışın yanlışlığını öğrendikten sonra fazla ilgilenmemek, akla getirmemektir.

[2]

ÇOCUĞA OLUMLU DÜŞÜNME SANATINI KAZANDIRMA

Olumlu düşünmek mutluluğun ve başarının sırrı olan muhteşem bir san'attır. Çocuğa bunu kazandırabilmenin tek yolu anne-babanın bu san'atı bilmesi ve yaşayarak örnek olmasıdır. Yoksa her olayda, her işte hemen olumsuzlukları ortaya koyan bir anne-babanın çocuğunda olumlu-iyimser bir zihin yapısı beklemek manasızdır.

Yaşadıklarımız Gördüklerimiz

Huriye Hanım on, onaltı, onsekiz yaşlarında üç çocuk yetiştiren bir arkadaşım. Elinde yeni aldığı çocuk eğitim kitaplarını görünce bu ilgisinin sebebini sordum:

Buruk bir tebessümle cevap verdi.

– Baştan yapmam gerekeni yazık ki şimdi yapıyorum. Çocukların ergenlik psikolojilerini anlayabilmek için

sıfır yaştan itibaren çocuk eğitimi ile ilgili ne kadar kitap gördüysem topladım. Şimdi okuduklarıma ve hayat tecrübeme dayanarak diyorum ki; çocuk yetiştirmek gerçekten dünyanın en zor san'atıymış. Ve gerçekten "çocuklarımız bizim hamurlarımızın çörekleriymiş."

Çocuk eğitimi demek önce. kendimizi eğitmek demekmiş. Huriye Hanım durakladı elindeki kitapları masaya bırakırken tekrar devam etti:

– Eşim önceden çok titiz ve hep eleştiren bir insandı. Özellikle yaptığım yemekleri beğenmez; hepsinde muhakkak bir kusur bulurdu. Şimdi o yemeklerimi eleştirmiyor artık ama ne çare? Çocuklar onun bıraktığı yerden devam ediyorlar. Geçende büyük oğlum:

"– Ne biçim yemek olmuş bu" diyerek masadan kalktı. Eşim çok sinirlendi ve biraz sertçe bağırdı:

– Neyi var bu yemeğin? Eleştirmiş olmak için mi eleştiriyorsun?

Olumsuz Düşünceden Kurtulmanın Yolları

• Tevekkül Etmek.

Tevekkülün olmadığı yerde korku, ümitsizlik, çaresizlik ve kaygı vardır. Kaygı çok çabuk bulaşan tehlikeli bir hastalıktır. Kaygılı bir anne farkında olmadan çocuğun psikolojik yapısını alt-üst edebilir.

Kişi bu hastalıktan kurtulmak için tevekkül etmeyi öğrenmeli, kaygının olumsuzlukları veya gelecek sıkıntıları yok

edemeyeceğini, bilakis olumsuzluk ihtimalini artıracağını bilmelidir.

• Küçük hatalara ve çirkinliklere saplanmamak ve bunları genelleştirmemek.

• Güzelliklere Odaklanmak.

Görebilen için "dünyadaki her şey ince bir güzellikle gergef" gibi işlenmiş. **"O Allah (c.c.) ki; yarattığı her şeyi güzel yapmış."** (Secde Sûresi, 7)

Mektubat'ta ifade edildiği gibi:

"Her şey ya hakikaten güzeldir; ya bizzat güzeldir; ya da sonuçları itibarıyla güzeldir." Önemli olan o güzellikleri keşfedebilmek, gizli manayı sezebilmektir.

• Şükretmek.

Güzel görmenin neticesi şükretmektir. Şükür hem eldeki nimetin, hem de kişinin güzelliklerden aldığı coşkunun artmasına sebebtir. İnsanlara teşekkür etmesini bilmeyen Rabbisi'ne şükretmesini de bilmez.

Allah Rasûlü'nün (s.a.v.) bu konuda bize yaptığı uyan müthiş: "Ben sizin günah işlemenizden daha çok, size verilenlere şükretmemenizden korkuyorum. Dikkat edin! Şükredilmeyen nimetler öldürücü ve yok edicidir."[23]

Yazık ki bizler sahip olduklarımızın değerini ancak elimizden çıkınca anlıyabiliyoruz.

.....

Bir depremzâde kardeşimizin şu sözleri beni iliklerime kadar titretmiştir.

"Yatacak kadar bir yatağın, bir sıcacık çorbanın, duş alabilecek küçücük bir banyonun ne büyük bir nimet oldu-

23. Camius-Sagir, s. 253, Hadis No: 7197

ğunu ancak çadırlarda öğrendik. İki odalı bir eve geçtiğimiz gün çocukarımla beraber hıçkırıklarla yaptığımız şükür secdesini ömrüm boyunca unutamam."

> *"Şükür hem eldeki nimetin hem de kişinin güzelliklerden aldığı çoşkunun artmasına sebeptir.*

Anne ve baba olumlu zihin yapılı bir çocuk yetiştirmek için saydığımız hasletlere sımsıkı sarılmak ve yaşayarak çocuğuna öğretmek zorundadır.

Anne-babanın olumsuz bakışı çocukta özgüveni ve potansiyel olarak taşıdığı kabiliyetleri köreltici bir etki yapar. Hâlbuki olumlu bakış her zaman çocuğun hem kendine güveninin hem de kabiliyetlerinin inkişafını sağlar.

Yaşadıklarımız Gördüklerimiz

Münevver Hanım, ilk karşılaştığı insanda bile saygınlık hissi uyandıran, kendisiyle barışık, hayat okulunda başarıyla ilerlediğine inandığımız; sevgi ve saygı duyduğumuz bir ablamız.

Birgün kendisine şahsiyetinin ve gördüğümüz kabiliyetlerinin geliş iminde en büyük etkenin ne olduğunu sorduk. Çok içten gelen bir tebessümle şunları söyledi:

– Şahsiyetimin ve kabiliyetlerimin tekamülünü tamamen anneme, annemin olumlu bakış açısına borçluyum diyebilirim, annem oldukça tevekkül ehli, güzellikleri görmesini bilen, basiretli bir hanımdı. Sık sık "Dökülen süte üzülmek, sütü geri getirmez; ama gelme ihtimali

olan bir musibet için endişelenmek ve üzülmek musibeti çeker." derdi:

– Dokuz yaşındayken başımdan geçtiği hâlde dün olmuş gibi net hatırladığım bir olayı anlatayım isterseniz, diyerek devam etti Münevver Hanım:

– Sert yapılı, otoriter bir halam vardı. Evi bize yakındı ve mükemmel dikiş dikerdi. Bize güzel elbiseler dikip giydirmek en büyük zevkiydi. Onun kumaşları kesip dikmesini özenerek seyreder ama kendisinden çok çekindiğim için kumaşlarına dokunamazI dım.

Birgün annem bana çok güzel bir kumaş aldı, hâlen desenini, rengini hatırlarım. Kumaşa dokunup dokunmamakta sabaha kadar kendimle mücadele ettim. Sabah kalkar kalkmaz kumaşı eski elbisemin üzerine koydum ve makasla güzelce kesip biçmeye başladım. Annem odama girdiğinde iş işten geçmiş o güzelim kumaş parça parça olmuştu. Annemin önce kıpkırmızı olduğunu hatırlıyorum.

Sonra da sakinleşerek bana döndü. "Yoksa kendine elbise mi dikiyorsun?" dedi. Yarı mahcup bir sesle:

– Evet, dedim. Halamda her gün görüyor ve özeniyorum.

Annem;

"Aslında kabiliyetli bir çocuksun, dikebilirsin. Yardıma ihtiyacım olursa gelebilirim." diyerek yanımdan ayrıldı. Sevinçle kumaşlara döndüm.

Geceli gündüzlü iki gün uğraştım. Annemden yardımda almadım ama nasıl becerdiysem el dikişiyle bir elbise diktim ve giydim. Annemin karşısına çıktığımda çok sevindi, kucaklayarak beni tebrik etti; sonra da halama götürdü. Halam önce inanamadı, ama annem izah edince o da elbisemi çok güzel diktiğimi onayladı. Başarımı göstermek için zafer kazanmış bir kumandan edasıyla dışarı fırladım.

Arkadaşlarımın arasına geldiğimde kendimi o ihtişamlı Süleymaniye'nin mimarı koca Sinan gibi hissediyordum.

Anne ve Babama Mektup

Canım anneciğim ve babacığım;

Dünyaya gelişime siz vesile oldunuz. Kendi cüz'i iradenizle (külli irade ancak Allah'a mahsus) çocuğunuz olmasını siz istediniz. Öyleyse sizlerden taleplerim olacak... Lütfen kulak verin!

Beni sırf ben olduğum için sevin, sevdiğinizi gösterin... Ana rahminde duyduğum güven ve rahatlığı ancak sizin kollarınız arasında, sıcacık göğsünüze dayanarak tekrar yaşadığımı bilin. Benim bundan şımaracağımı asla düşünmeyin...

Bu güzel aile kurumunu başlatırken benim tercih hakkım yoktu; ama sizin vardı. Madem ki bu yuvayı kurdunuz, aile müessesesinin temeli olan sevgiyi kendi ara-

nızda da gerçekleştirin. En azından benim için buna kendinizi zorlayın.

Anne-babalık büyük bir ustalık gerektiren gerçek bir san'attır. Bu san'atı icra edebilmek için gerekli bilgi ve deneyimlerle donanmaya çalışın. Sürekli kendinizi yenileme çabasında olun. Mademki çocuk bir nesildir; üstelik bu çocuk sizin nesliniz ve sizin eserinizdir; gereken ihtimam ve inceliği gösterin. Çocuğunuzun eğitimini kendinize en büyük şiar edinin.

Benim karşımda asla iki kutup değil, yekpare olun.

Bana kesin ve tutarlı davranın. Davranışlarınız, kurallarınız yere ve zamana göre değişikliğe uğramasın.

Öğüt veren değil. Örnek olan anne-baba olun.

Bana iyiyi-kötüyü, doğruyu-yanlışı telkin edin, öğretin, iyi işler yaptığımda yüzüme karşı özellikle başkalarının yanında takdir edin. Ama yanlışlarımı hemen yüzüme vurmayın. Hele başkalarının yanında bunu hiç yapmayın. Yanlışlarımda tekrarcı isem başkalarının görmediği yerde beni eleştirin, doğruyu gösterin.

Lütfen bana sabırla yaklaşın.

Benden beklentilerinizin bir anda gerçekleşmesini istemeyin.

Her çocuğun aynı kabiliyette ve özellikte olmadığım bilin. Beni asla başka çocuklarla kıyaslamayın.

Unutmayın ki çim tohumları üç günde çınar tohumları ise üç ayda yeşerir. Çimin ömrü birkaç aylıkken çınarın ömrü birkaç asır sürer.

Beni dinleyin, anlayın... Asla dinler gibi yapmayın. Karşıma hep yetişkinler olarak gelmeyin. Bir de çocuk olarak gelmeyi deneyin.

Beni tamamen serbest bırakırsanız isteklerimin sonu gelmez. Gerektiğinde "hayır" demesini bilin. Her isteğimi evetle karşılarsanız beni hiç büyütemezsiniz.

Bana her istediğimi almayın. Bu albenili çevrede her istediğimi almanızın bana doyumsuz ve mutsuz bir kişilik kazandıracağını unutmayın.

Arkadaşlarımı eve davet edin, tanıyın. Bu hem bana değer verdiğinizi gösterecek, hem de size, yakın çevremdeki arkadaşlarımı görerek beni denetleme imkanı verecektir.

Yaptığım davranışların neticelerini görmeme yardım edin. Üzerimde kollayıcı, koruyucu olmayın.

Anne-babalığın, en iyiyi yedirmek en iyiyi giydirmek en iyi okullarda okutmak olmadığını bilin.

Benim en iyi arkadaşım olun. Bana zaman ayırın. Üçümüzün birlikteliğinin benim için dünyanın en büyük mutluluğu olduğunu bilin.

Ve son söz olarak canım anneciğim-babacığım! Dünyaya geliş gayeme uygun olarak yetişmemin, dareyn saadetimin ancak sizin elinizde ve sorumluluğunuzda olduğunu asla unutmayın.

Sizin çocuğunuz olmaktan gurur duyan ve sizi herşeyden çok seven biricik çocuğunuz.

SON SÖZ
ANNE BABAYA VECİZ SESLENİŞ

"Ey iman edenler! Kendinizi ve ailenizi yakacağı insanlar ve taşlar olan cehennem ateşinden koruyun."

(Tahrim, 6)

"Ehline (çoluk, çocuğuna, yakınlarına) namazı emret, kendin de sabır gösterip buna devam et."

(Tâ-hâ, 132)

"Doğrusu erkek koruyucu bir çobandır ve korumakla yükümlü bulunduğundan sorumludur."

(Buhari-Müslim)

"Çocuklarınıza ve ev halkına hayır ve iyilik öğretiniz onları iyice terbiye edip edeplendirin."

Hadîs-i Şerîf

"Her çocuk İslam fıtratı ile doğar. Ancak anne-babası, onu Yahudi, Mecusi veya Hristiyan yapar."

Hadîs-i Şerîf

"Şüphesiz ki, Allah'ın senin üzerinde hakkı vardır; nefsin de senin üzerinde bir hakkı vardır; çoluk-çocuğun da se-

nin üzerinde hakkı vardır. O hâlde her hak sahibinin hakkını ver!"

(Ebû Dâvud-Tirmizi)

"Evladınızı bulunduğunuz zamandan başka bir zaman için talim ve terbiye ediniz. Çünkü onlar sizin zamanınızdan başka bir zaman için yaratılmışlardır. Çocuğunuzun terbiyesinde sakın kusur ve gaflet göstermeyin."

Hz. Ali (r.a.)

"Çocuklarınızla 7 yaşına kadar oynayınız; 14 yaşına kadar öğretiniz, 15 yaşından sonra akıl danışınız"

Hz. Ali (r.a.)

"Çocuklarımız, Allah'ın bize bir hediyesidir. İyi anne-baba olalım; dünya ve âhirette onları kendimize rahmet kılalım."

Ali Haydar Ahıshavî (k.s.)

"Her çocuk aslına rücû eder. Senin çocuğun sana benzeyecektir."

Mahmud Ustaosmanoğlu (k.s.)

"Çocuk anne-babanın yanında emanettir. Onun temiz kalbi işlenmemiş, sade bir cevherdir. Kendisine verilecek her şeyi kabul edecek durumdadır."

İmam-ı Gâzâli

"Çocuk eğitiminde teşvik, tehditten daha iyi sonuç verir."

İbn-i Sina

"Çocukta ruh ve beden eğitimi ve gelişimi beraber yürütülmelidir."

İbn-i Sina

"Çocuklarının hayırsız çıktığını söyleyen anne-babalara deriz ki: "Hayırsız çocuk yoktur: Hayırsız anne-baba vardır. "Evet; ne ekerseniz onu biçersiniz; hiçbir çocuk kendisine

verilen emeği inkar etmediği gibi, esirgenen sevgi ve şefkatin bedelini ödetmeyi de ihmal etmez... Sevgi ve güven duygusu okulda öğretilebilen, teorik bilgiler değildir ancak yaşanarak öğrenilir."

Ali Çankırılı

"Çocuklarımızı kuzu gibi büyütmeyelim ki, ilerde koyun gibi güdülmesinler."

Sâdi Şirâzî

"Çocuklarımızı yalnızca kişisel hazzımız için sevmekle yetinmemeli, neslimizin ve milletimizin geleceği açısından da incelemeyi ve ideal bir şekilde yetiştirmeyi görev bilmeliyiz.

Çocuklarınızla olabildiğince ilgileniniz! Onların ruhunu anlamaya çalışınız! Göreceksiniz ki, bu "yüce konu"yla uğraşmak, size hem çocuğunuzu, hem de insanlığınızı daha fazla sevdirecektir."

İbrahim Alâettin Gavsa

"Çocuk yetiştirmek her anne-baba için olağanüstü bir deneyimdir. Çocuğunuzun gözlerinin içine bakın ve orada kendi içinizdeki çocuğu görmeye çalışın. Bunu yapmak için hiçbir zaman geç değil. Orada içindizdeki çocuk hâlâ sevgi, ilgi, şefkat ve bakım bekliyor. Onunla ilgilenip çocuk olmanın keyfini ve güzelliğini yeniden yaşayabilirseniz, çocuğunuzla birlikte ve bu kez "eksiksiz" büyüdüğünü fark edeceksiniz."

Emel Sağlam Tunç

"Çocukların nasihattan daha çok örneğe ihtiyacı vardır."

Joseph Joubert

"Çocuklarınızı daha iyi tanımakla işe başlayınız: çünkü onları hiç tanımıyorsunuz."

J. J. Rousseo

"Çocuklara baktığımızda kendimizden pek çok şeyler görürüz. Çocuklar hayatın gerçek aynalarıdır: yürekleri sevgiyle dolu küçük bedenlerinde evreni taşıyan gönlümüzün güneşleridir ve bizlere yaratıcının emanetleridir.

Bize emanet edilen bu temiz varlıkların geleceğe en güzel şekilde hatırlanması için tüm çabaların seferber edilmesi gerekir."

Ahmet Çağlayan

"Çakıl taşlarını kemale erdiren, çekiç darbeleri değil, suyun okşayışlarıdır."

R.Tagor

"Zinde olmakla fiziksel olarak sağlıklı olmak arasında bir fark olduğu gibi müşfik bir ebeveyn olmakla iyi bir ebeveyn olmak arasında da fark vardır."

Mark L. Brenner.

"Çoğu ana-babanın çocuklarını içtenlikle sevdiğine inanıyorum. Aynı zamanda, binlerce anne-babanın sevgilerini uygun dilde iletmeyi başaramadıklarına ve bu ülkedeki binlerce çocuğun boş bir sevgi deposu ile yeşadıklanna inanıyorum. Çocuklardaki ve gençlerdeki çoğu yanlış davranışın izlerinin, boş sevgi depolarına kadar takip edilebileceğine inanıyorum."

Gory Chopman

"İstediğiniz gibi bir çocuk yetiştirmeniz söylediklerinizden çok kurduğunuz ilişki biçimine bağlıdır."

Acar Baltaş

"Pencereden baktıklarında lekeyi değil, pencerenin ötesini görebilen anne-babalar harika insanlar yetiştirebilir."

Hasan Yılmaz

"Bazen bir misafire gösterdiğimiz anlayış ve saygıyı kendi çocuğumuza gösteremiyoruz. Akşam yemeklerini, yemek yemenin ötesinde bir sohbet, duygu ve düşüncelerin, o gün olup bitenlerin paylaşıldığı ortamlar hâline getirebilsek hayatımız ne kadar güzelleşirdi."

Hasan Yılmaz

"Bir aileyle bir krallığı yönetmek arasında pek büyük bir fark yoktur."

Montaigne

"Çocuğunuzun yetişkinliğinde size göstereceği ilgi ve yakınlık, sizin kendi anne-babanıza gösterdiğinizden fazla olamaz. Buna mezarlık ziyaretleri de dâhildir."

Acar Baltaş

"Çocuğunuzu hatasını görmesi için zorlamayınız. Böylece aradan zaman geçince gerçeği görmesini kolaylaştırmış olursunuz."

Acar Baltaş

"Bir çocukla uğraşırken iki duygu içindeyizdir. Çocuk olduğu için sevgi ve yarın büyüyeceği için saygı."

Cous Pasteur

"Fazla sevginin çocuğunuza zarar vereceğini düşünmeyin. Sevginin fazlası zarar vermez. Zararlı olan yanlış sevgidir."

Acar Baltaş

"Çocuk, dünyanın en büyük saadetidir."

Dostoyevski

"Çocuk eğitimi gelecek nesiller açısından, bir medeniyetin inşa edildiği veya yeniden üretildiği temel insan faaliyetidir."

Necla Koytak

"Cemiyetin temel taşı aile, ailenin de temel direği annedir. Anne bozulursa cemiyet de bozulur. Annelik, dünyanın en şerefli ve en kudsî mesleğidir."

Wilhelm Stekel

"Çocuğu ihmal etmeye başladığınız an bir davranış bozukluğu göstererek sizi ikaz eder. Bu davranışı ile "Ruh sağlığım tehlikede", demek ister. Eğer çocuğunuz birdenbire kekelemeye altını ıslatmaya veya inatçılık etmeye başlamışsa telaşa kapılmadan ve zor kullanmadan oturup "Nerede yanlış yapıyorum" sorusuna cevap aramalısınız."

Ali Çankırlı

"Çocuklar; masumiyetin, güzelliğin, iyiliğin, sevginin, özlemin, barış ve dostluğun sembolü. Özü bu pozitif değerlerle yüklü her çocuğun dünyasında ayn bir yetenek ve güzellik vardır.

Bu güzelliklerin ve yeteneklerin keşfedilmesi, geliştirilmesi ve yönlendirilmesi eğitimde özenli bir çalışmayı gerektirir. Her özenli çalışma gibi çocuk eğitimi de sabır, zaman ve bilinçli bir çaba ister.

Dün dinleyen, bugün konuşan ve yarın yöneten kişiler olarak çocuklar çağlayan sesimiz, geleceğimizdir.

Tüm anne-baba ve eğitimciler, geleceğin mimarlarının yetişmesini şansa bırakmayıp onların eğitimleri yolunda bilinçli bir çaba göstermeli..."

Ahmet Çağlayan

DUA VE TEMENNİ

"Ey insanlar! Allah'a muhtaç olan fakirler sizlersiniz, Allah ise zengindir; hamd ile övülecek velinimet O'dur." (Fâtır Sûresi, 15)

Bu eserde meydana gelen zenginliğin Allah Teâlâ'ya ait olduğunu, O'nun lutuf ve ihsânının bir neticesi olarak ortaya çıktığını; bütün hamd ve senâların ancak O'na mahsus olduğunu bildiriyor; eksik ve kusurlarımızın ise fakirliğimizin, acizimizin bir neticesi olarak zuhur ettiğini ifade ile, hatalarımızı Mevlâ Teâlâ'nın affetmesini niyaz ediyoruz.

Zengin, cömert, ikram sahibi Mevlâ'ya sığınarak ancak ondan yardım istiyor ve muvaffakiyet diliyoruz.

Âcizâne, fakirâne fakat hâlisâne hazırlamaya çalıştığımız bu eseri bir dua cümlesi olarak Mevlâ'ya sunuyor; kabulünü, tesirini, azami istifadeyi cümlemiz için talep ediyoruz.

.....

Ey! Rahim sıfatından cüz olarak
Anneye bahşeden yüce Rabbim!
Analar kan ağlamasın,
Gönül bahçelerimiz viran olmasın.
Çiçeklerimiz Solmasın...
Nevbaharda rengârenk kuşlar, kelebekler
O çiçeklerle besteler yapsın
Güfteler okusun
Muştular saçsın.

.....

"Ey Rabbimiz!.. Eşlerimizi ve çocuklarımızı gözlerimizi aydın edici kıl; ve bizi müttakilere önder yap." (AMİN) (Furkan Sûresi, 74)

BİBLİYOGRAFYA

Altınköprü, Tuncel, *Çocuğun Başarısı Nasıl Sağlanır,* Hayat Yayınları, 48. Eğitim Dizisi 7. İstanbul-2000.

Ay, Mehmet Emin, *Çocuklarımıza Allah'ı Nasıl Anlatalım,* Timaş Yayınları, 12. Baskı, İstanbul-2001.

Büyükcoşkun, Seyhan, *Oyun ve Oyuncak Dünyası,* Uçurtma Yayınları, Çocuğumu Ben Yetiştiriyorum Serisi, İstanbul-2000.

..... *Anne Baba Olmak Kolay Değil,* Uçurtma Yayınları.

Brenner, Mark L., *Çocuğa Hayır Demek Çözüm Değil,* Hayat Yayınları, 58. Eğitim Dizisi 18.

Baltaş, Acar, *Anne Baba El Kitabı,* Remzi Kitabevi, 7. Baskı, İstanbul-2000.

Chapman, Gary, *Beş Sevgi Dili,* Sistem Yayıncılık.

Çankırılı, Ali, *Bebeğimi Büyütüyorum,* Timaş Yayınları, İstanbul-1998, 6. Baskı.

Cüceloğlu, Doğan, *İçimizdeki Çocuk*, Remzi Kitabevi, 25. Basım, İstanbul-2000.

Cüceloğlu, Doğan, *İletişim Donanımları,* Remzi Kitabevi, 2. Basım, İstanbul-2002.

Çağlayan, Ahmet, *Anne Baba ve Eğitimcilere Aspirin Öğütler,* Bilge Yayıncılık, İstanbul-2001.

Derviş, Havle Abdülkadir, Uysal Kitabevi, Konya-1997.

Dodson, Fitzhugh, *Çocuk Eğitimi El Kitabı*, Ravza Yayınları, İstanbul.

Gençtan, Engin, *İnsan Olmak*, Remzi Kitabevi, 21. Basım, İst. 2000.

Gövsa, İbrahim Alaattin, Hayat Yayınları, Eğitim Dizisi, 1. İst. 1999.

Koytak, Necla, *Her Anne Bir Okul,* Uçurtma Yayınları, Çocuğumu Ben Yetiştiriyorum Serisi İstanbul-2001.

Marangoz, Bakiye, *Çocuğumuzu Nasıl Eğitelim*, Mektup Yayınları. İstanbul-1988.

Nefsen, Jöne, Luun Lott, Stephen Glenn, *A'dan Z'ye Pozitif Disiplin,* Hayat Yayınlan Eğitim Dizisi, 19. İstanbul-2000.

Oztürk, Mücahit, *Çocuğum Var Sorunlarım Var,* Uçurtma Yayınlan, Çocuğumu Ben Yetiştiriyorum Serisi, İstanbul-2001.

Navaro, Leyla, *Gerçekten Beni Duyuyor musunuz,* Remzi Kitabevi 6. Basım. İstanbul-2002.

Salzmann, Christion Gotthilf, *Çocuğunuzu Yanlış Eğitiyorsunuz*, Eğitim Dizisi, 11. İst.-1999.

Suveyd, Muhammed Nur, *Peygamberimizin Sünnetinde Çocuk Eğitimi,* Uysal Kitabevi, Konya-1992.

Seyyid, Muhammed, *Kur'an ve Sünnet'te Annelik,* Uysal Kitabevi, 6. Baskı, Konya-1992.

Saygılı, Sefa, *Babacığım Neredesin,* Türdav Yayınları, İstanbul-2001.

Sivaslıoğlu Aziz, *Okul Öncesi Eğilimde Üniteler,* Özel Hafta ve Günler.

S. Tekel, Wilhem, *Bir Anneye Mektuplar*, çev: Ali Çankınlı, Timaş Yayınlan, İstanbul-1999.

Temır, Fatma, *Eğitimde Başarının Sırrı,* Yasin Yayıncılık, İstanbul.

Ulvan, Abdullah Nâsuh, *İslamda Aile Eğitimi*, cilt 1-2. Uysal Kitabevi, Konya, 10. Baskı.

Yılmaz, Hasan, *Sevgili Anne ve Babacığım Lütfen Bu Kitabı Okur musunuz?*, Çizgi Kitabevi, Konya-2002.

Yardım, Mehmet Nuri, *Edebiyatçılarımızın Çocukluk Hatıraları*, Nesil Yayınları, 4. Baskı, İstanbul-2003.

Yavuzer Hâluk,

1. Çocuk Psikolojisi, 13. baskı 1999,
2. Çocuğu Tanımak Anlamak, 3. baskı 2003, Remzi Yayınevi.
3. Çocuğunuzun İlk 6 Yılı, 14. baskı-2002 Remzi Yayınevi.
4. Çocuk Eğitimi El Kitabı, Remzi Yayınevi.

Yavuz, Kerim, Çocuk ve Din, Çocuk Vakfı Yayınları, İstanbul-1994.

Sizden Gelenler

Kadına en yüce değeri verip cennetin dahi ayaklarının altına serilmesine vesile kılan "annelik san'atım" en güzel şekilde öğretmeyi hedefleyen bu titiz çalışmanızı, ilk olarak bir anne daha sonra da insan kimliğimle herkesin bulundurması gerektiğine inanıyorum. Çıkmaz sokaklardaki yol tabelalarıyle bağdaştırdığım bu eser öncelikle "evde eğitimle" annelere bahçıvanlığı öğretip; onlara asla solmamalarını istedikleri nadide çiçeklerini nasıl sulayıp, yeşerteceklerini anlatıyor.

Bir öğretmen olarak, zaman içerisinde tekrar tekrar okunup, her okunuşunda yaşananlara göre yeni ipuçlarıyla yol gösteren bir "baş ucu kitabı" olduğunu düşünüyor; çalışmalarınızın devamını diliyorum."

ZEHRA KIVANÇ

"Hayatın tüm zorluklarına rağmen yetiştirmeye çalıştığım beş çiçeğim yani çocuğum var. Bu kitabı okumaya başladığımda hayatın içinden nokta vuruşlarla, çarpıcı gerçekleri sergileyen nüansları fark ettim. Hemen hemen her çocuk yetiştirenin yaşantısında karşılaştığı sorunlara çözümler getiren bu değerli çalışmayı, eğitimci kimliğimle bir el kitabı olarak herkese tavsiye ediyorum"

RUKİYE AKSOY

Çocuklarının kişisel ve toplumsal hayatta başarılı olması ve İslamî bir kimlikle yetişmesini isteyen her anne-babanın bu kitabı okuması gerektiğine inanıyorum.

"Çiçeklerimiz Solmasın" geleceğin babası olarak bana çocuk ve çocuk eğitiminin ne kadar önemli olduğunu öğretti ve ileriye yönelik planlarımı tamamen değiştirmeme sebep oldu.

Çakıl taşı olarak görülen çocukların birer mücevher olduğunu bu güzel eserle etkileyici şekilde vurguladığınız için çok teşekkür eder; başarılarınızın devamını dilerim.

MURAT URAL

"Eğitiyorum" derken **"Öğütülen"** çocukların sayısının hayli kabarık olduğu günümüzde bu eserin, anne-babalara ve eğitimcilere bir ışık bir yol olacağına inanıyorum. Nadide eserleri seven, samimi hitap şeklini benimseyen, çocuğunu iyi eğitebilme sancılarıyla yüreği yanan herkese "Çiçeklerimiz Solmasın"ı okumalarını öneriyorum.

E. S. ERBAY

"Anneliğin bir zorunluluk değil de dünyanın en önemli, en güzel mesleği olduğunu anlatan; anneliği öğreten, sevdiren ve özendiren bu eşsiz kitabın her bir sayfasını okuduğumda büyük bir özveriyle, yürekten gelen ince duyuşlarla yazıldığını görüyorum. Teorik ve pratik bilgilerin bir arada bulunması kitaba ayrı bir tat ve akıcılık katmış. Bu başarılı çalışmanızdan dolayı sizi tebrik ediyor; yürekten gelen yakarışınıza katılıyorum.

Anneler, Babalar, Eğitimciler!
Çiçeklerimizi soldurmayın...
Çiçeklerimiz solmasın....

ZEYNEP YILANLIOĞLU

Şerife Tortop Hanım'ın Kaleminden

EĞİTİM SERİSİ

ANNE-BABA VE EĞİTİMCİLERE
9 ANAHTAR

Çocuk, Allah'ın insana en büyük hediyesi ve emanetidir. Bu ilahi emaneti bozmadan, örselemeden; potansiyel olarak taşıdığı üstünlüklere, güzelliklere ulaştırmak anne baba ve eğitimcilerin vazifesidir.

Bu ulvi vazifeyi yerine getirebilmek için bir takım bilgi, beceri donanımı ve pedagojik formasyon gereklidir.

Kitabımızın çocuk eğitminde ufkumuza geniş bir pencere açacağını düşünüyoruz. Asıl olan bu pencerede önce kendimizi sonra çocuğumuzu seyretmektir.

İşte; çocuğu tanıyıp çözmede, yetişkinliğe hazırlamada anne baba ve eğitimcilere 9 anahtar....

ERKAM YAYINLARI
İkitelli Org. San. Bölgesi Mah. Atatürk Bulvarı Haseyad 1. Kısım No: 60/3-C
Başakşehir / İstanbul Tel: 0212 671 07 00 - Faks: 0212 671 07 48
www.erkamyayinlari.com • www.kampanyakitaplari.com

Şerife Tortop Hanım'ın Kaleminden

EĞİTİM SERİSİ

EĞİTİCİ VE EĞLENDİRİCİ
99 ÇOCUK OYUNU VE BİLMECELER

Çocuk ve oyun, ayrılmaz ikili...

Dünyayı çocuksuz, çocuğu oyunsuz düşünmek mümkün mü?

Oyunsuz büyüyen çocuğa "yarımdır" diyor uzmanlar...

Oyun çocuğun eşi, arkadaşı, gelişimi, iletişim dili...

Oyunu unutan çocuklarımız bilgisayar mahkumu oldu. Teknoloji harikası olarak icad edilen bu kutu yazık ki çocuğa çocukluğunu yaşatmayan, mânen öldüren bir virüs kutusu olup çıktı.

İşte bizi "Çocuk Oyunları" üzerinde çalışma yapmaya teşvik eden asıl sebep budur. Çocukluğun, belki de insanlığın kaybolmaya yüz tutmuş bu yitiğini çıkarmak, tekrar kazandırmak.

ERKAM YAYINLARI
İkitelli Org. San. Bölgesi Mah. Atatürk Bulvarı Haseyad 1. Kısım No: 60/3-C
Başakşehir / İstanbul Tel: 0212 671 07 00 - Faks: 0212 671 07 48
www.erkamyayinlari.com • www.kampanyakitaplari.com

Şerife Tortop Hanım'ın Kaleminden

EĞİTİM SERİSİ

VE ÇOCUĞUM BÜYÜDÜ

Ergenlik, çocukluktan yetişkinliğe geçişin adıdır. Bir takım problemler yaşanmadan bu geçişin gerçekleşmesini beklemiyoruz. Ancak daha az sıkıntılarla atlatılabileceğini düşünüyoruz.

Anne baba, zaten ergenlik sıkıntıları içinde olan gence ilave bir sıkıntı olmak yerine, bu fırtınalı devresinde onu sükuna erdirecek bir liman olmalıdır. Unutulmamalı ki, gencin en büyük ihtiyacı iyi bir rehberlik ve dostluktur.

İyi bir rehberlik için de iyi bir bilgi, beceri donanımı ve usül şarttır. Bu manada kitabımızın, anne baba ve eğitimciler kadar gençler için de faydalı olacağına inanıyoruz.

ERKAM YAYINLARI
İkitelli Org. San. Bölgesi Mah. Atatürk Bulvarı Haseyad 1. Kısım No: 60/3-C
Başakşehir / İstanbul Tel: 0212 671 07 00 - Faks: 0212 671 07 48
www.erkamyayinlari.com • www.kampanyakitaplari.com

Şerife Tortop Hanım'ın Kaleminden

EĞİTİM SERİSİ

İÇİMİZDEKİ ÇOCUK DA BÜYÜSÜN

"Çocuğunuzun gözlerinin içine bakın ve orada kendi içinizdeki çocuğu görmeye çalışın. İçinizdeki çocuk da sizden sevgi, ilgi ve eğitim bekliyor."

Dışımızdaki çoçuklar kadar "İçimizdeki büyümemiş, gelişmemiş çocuklar" da eğitime muhtaç. Dahası, içimizde ki çocuğu büyütmeden, dünyaya gelmelerine vesile olduğumuz çoçuklarımızı yetiştirme, eğitme şansımız hiç yok.

Onun için, artık **"İçimizdeki Çocuk da Büyüsün"** diyor; "Çocuğumuzla beraber kendimizi eğitme" yolculuğunda hepimize hayırlı, neşeli seyirler temenni ediyorum.

ERKAM YAYINLARI
İkitelli Org. San. Bölgesi Mah. Atatürk Bulvarı Haseyad 1. Kısım No: 60/3-C
Başakşehir / İstanbul Tel: 0212 671 07 00 - Faks: 0212 671 07 48
www.erkamyayinlari.com • www.kampanyakitaplari.com

Şerife Tortop Hanım'ın Kaleminden

EĞİTİM SERİSİ

199 GÜNDE
ÇOCUĞUM VE BEN

Bir genç kızımız! "Annemi sevmiyorum; onu sevebilmek için ne yapmalıyım?" soruyorsa ...

Nice Anneler, hep evlatlarının hayırsızlığından, vefasızlığından dem vuruyorsa... Bir şeyler ters gidiyor; bir yerlerde yanlışlıklar yapıyor demektir.

Ne dersiniz? Allahü Teala'nın fıtratta koyduğu annelik cezbesini annelik sevdasını bir takım yanlışlarımıza kurban mı götürüyoruz yoksa?

Gayemiz, yapılması gerekenlerle yaptıklarımızı kıyaslamak... Kendimizi muhasebe etmek; önce kendimizi sonra çocuğumuzu tanımak , keşfetmek. Yani içe dönmek...

Ümit ediyoruz ki bakışlarımız içe dönerse , orada fıtratta verilen annelik cezbesini , annelik sevdasını bulacağız. İşte o sevda, o cezbe bize, nasıl annelik yapacağımızı öğretecek.

ERKAM YAYINLARI
İkitelli Org. San. Bölgesi Mah. Atatürk Bulvarı Haseyad 1. Kısım No: 60/3-C
Başakşehir / İstanbul Tel: 0212 671 07 00 - Faks: 0212 671 07 48
www.erkamyayinlari.com • www.kampanyakitaplari.com

Çiçeklerimiz Solmasın

Çocuklarımız...
"Yeryüzünde gezen ciğerlerimiz"
Ciğerparelerimiz...
Ümidimiz, emelimiz, her şeyimiz.
Çocuklarımız...
Dünyanın en nadide çiçekleri
Nevbahar o çiçeklerle cazibeli
Gönül bahçemiz, evimiz
O çiçeklerle şen ve saadetli...
O halde; yürekleri yakıp gelen bir yakarışla
Duaya kalkalım, haykıralım.
Analar kan ağlamasın
Gönül bahçemiz viran olmasın
Çiçeklerimiz Solmasın.

www.kampanyakitaplari.com
9 786053 024507